

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ХМЕЛЬНИЦЬКИЙ УНІВЕРСИТЕТ УПРАВЛІННЯ ТА ПРАВА

АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ЮРИДИЧНОЇ НАУКИ

*збірник тез
Міжнародної науково-практичної конференції
“Дванадцяті осінні юридичні читання”
(м. Хмельницький, 8–9 листопада 2013 року)*

ЧАСТИНА ТРЕТЯ:

*Конституційне право
Адміністративне право
Фінансове право
Інформаційне право
Трудове право
Право соціального забезпечення*

ХМЕЛЬНИЦЬКИЙ
2013

УДК 34
ББК 67.0
А 43

А 43 **Актуальні проблеми юридичної науки** : збірник тез Міжнародної науково-практичної конференції “Дванадцяті осінні юридичні читання” (м. Хмельницький, 8–9 листопада 2013 року): [у 4-х част.]. – Частина третя. – Хмельницький : Хмельницький університет управління та права, 2013. – 208 с.

ISBN 978-617-7169-00-9 (повне зібр.)

ISBN 978-617-7169-03-0 (частина 3)

У збірнику представлені кращі тези доповідей, які були подані на Міжнародну науково-практичну конференцію “Дванадцяті осінні юридичні читання”, що відбулась у Хмельницькому університеті управління та права 8–9 листопада 2013 року.

Розміщені у збірнику тези доповідей стосуються таких напрямків: “Конституційне право”, “Адміністративне право”, “Фінансове право”, “Інформаційне право”, “Трудове право”, “Право соціального забезпечення”.

Збірник розрахований на наукових та науково-педагогічних працівників вищих навчальних закладів і наукових установ, студентів, аспірантів та докторантів юридичного напрямку, практичних працівників і широкий читацький загал.

Організаційний комітет Міжнародної науково-практичної конференції “Дванадцяті осінні юридичні читання” не завжди поділяє думку учасників конференції.

У збірнику максимально точно збережені орфографія, пунктуація та стилістика, які були запропоновані учасниками конференції.

Повну відповідальність за достовірність та якість поданого матеріалу несуть учасники конференції, їхні наукові керівники, рецензенти та структурні підрозділи вищих навчальних закладів і наукових установ, які рекомендували ці матеріали до друку.

УДК 34
ББК 67.0

ISBN 978-617-7169-00-9 (повне зібр.)
ISBN 978-617-7169-03-0 (частина 3)

© Колектив авторів, 2013
© Хмельницький університет
управління та права, 2013

КОНСТИТУЦІЙНЕ ПРАВО

АДМІНІСТРАТИВНЕ ПРАВО

ФІНАНСОВЕ ПРАВО

ІНФОРМАЦІЙНЕ ПРАВО

ТРУДОВЕ ПРАВО

ПРАВО СОЦІАЛЬНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ

CONSTITUTIONAL LAW

ADMINISTRATIVE LAW

FINANCIAL LAW

INFORMATION LAW

LABOUR LAW

SOCIAL SECURITY LAW

КОНСТИТУЦІЙНЕ ПРАВО. АДМІНІСТРАТИВНЕ ПРАВО. ФІНАНСОВЕ ПРАВО. ІНФОРМАЦІЙНЕ ПРАВО.

*Бакун Анна Станиславовна,
преподаватель кафедры теории и истории государства и права
Академии управления при Президенте Республики Беларусь,
магистр юридических наук*

ПРАВО НА СОТРУДНИЧЕСТВО С ГОСУДАРСТВОМ КАК КОНСТИТУЦИОННО-ПУБЛИЧНОЕ ПРАВОМОЧИЕ РЕЛИГИОЗНЫХ ОРГАНИЗАЦИЙ

Правомочия религиозных организаций классифицируются на религиозные, гражданско-правовые и конституционно-публичные правомочия. Основными правомочиями религиозной организации являются религиозные правомочия, в которых раскрывается цель объединения верующих той или иной религии в религиозную организацию или общину. Так, целями создания религиозной общины или религиозной организации являются совместное осуществление свободы вероисповедания и распространение веры различными правомерными средствами. Гражданско-правовые правомочия обладают вспомогательными функциями, свойственны религиозным организациям, как и любому юридическому лицу, и направлены на обеспечение религиозных правомочий. Что касается конституционно-публичных правомочий, то они являются специфическими для религиозных организаций как юридических лиц, так как выводят их из частноправовой в публично-правовую сферу. Одним из главных конституционно-публичных правомочий религиозных организаций является право на сотрудничество с государством в различных сферах.

В Законе Республики Беларусь «О свободе совести и религиозных организациях» от 17 декабря 1992 г. (в ред. Закона от 22.12.2011 г.) (далее – Закон о религиозных организациях) [1] регламентированы религиозные и гражданско-правовые правомочия религиозных организаций, однако конституционно-публичное правомочие не закреплено в вышеуказанном нормативном правовом акте. Данное правомочие содержится в Соглашении о сотрудничестве государства и Белорусской Православной Церкви от 12 июня 2003 г. (далее – Соглашение) [2]. Заключение подобного рода соглашений не противоречат принципу светскости государства, который усматривается в ст. 4 Конституции Республики Беларусь [3], а также соответствуют ст. 124 Гражданском Кодексе Республики Беларусь (далее – ГК) [4], согласно которой «Республика Беларусь, являясь субъектом гражданского права, на равных с иными субъектами, в частности с религиозными организациями, участвует в гражданско-правовых отношениях». Порядок такого участия регулирует ст. 125 ГК, что и закрепляется в ч. 7 ст. 8 Закона о религиозных организациях, согласно которой «государство может строить свои взаимоотношения с религиозными объединениями путём заключения с ними соглашений в соответствии с гражданским законодательством Республики Беларусь».

Опыт Республики Беларусь в данной области на постсоветском пространстве уникален. Так, Соглашение было подписано в 2003 г. [3] в целях сотрудничества государства и Белорусской Православной Церкви и для реализации конкретных практических мероприятий в рамках данного сотрудничества. Согласно ст. 3 Соглашения, «государство и церковь признают, что приоритетными направлениями их сотрудничества являются общественная нравственность, воспитание и образование, культура и творческая деятельность, охрана, восстановление и развитие исторического и культурного наследия, здравоохранение, социальное обеспечение, милосердие, благотворительность, поддержка института семьи, материнства и детства, попечение о лицах, находящихся в местах лишения свободы, воспитательная, социальная и психологическая работа с военнослужащими, охрана окружающей среды». На основе данного документа разработано тринадцать соглашений и

программ сотрудничества с рядом министерств, предусматривающих осуществление целого комплекса мероприятий для реализации этого соглашения.

Однако, по мнению Е.Н. Клименко, «нередко в результате соглашений между государством и религиозными организациями права и обязанности появляются у третьих лиц, например, у администраций школ, на которые возлагается основная нагрузка в деле реализации соглашений в области пользования. Но соглашение о сотрудничестве, заключаемое между органами власти и религиозной организацией, не признается источником права, обязательным для третьих лиц. В результате либо соглашения имеют декларативный характер, либо противоречат светскому характеру и равенству религиозных организаций, так как контроль над соблюдением законодательства той или иной религиозной организацией подменяется в них партнёрством особого рода» [5, с. 75]. Следовательно, подобные соглашения необходимо развивать в локальных соглашениях непосредственно между религиозными общинами, действующими на данной территории, и местными органами власти или учреждениями.

Таким образом, в белорусском Законе о религиозных организациях следует закрепить конституционно-публичное правомочие, которое заключается в праве религиозных организаций, зарегистрированных в установленном порядке, заключать соглашения с государством с целью совместной деятельности в различных сферах общественной жизни. Полагаем, что во избежание разного рода проблем, возникающих при реализации подобных соглашений, необходимо развивать положения соглашений о сотрудничестве с государством в локальных соглашениях на местах. Представляется, что заключение двусторонних соглашений о сотрудничестве государства и религиозных организаций является необходимым условием полноценной реализации свободы вероисповедания.

Использованные источники:

1. *О свободе совести и религиозных организациях: Закон Респ. Беларусь, 17 дек. 1992 г., № 2054-XII: в ред. Закона от 22.12.2011 г. № 328-3 // Эталон-Беларусь [Электронный ресурс] / Нац. центр правовой информ. Респ. Беларусь. – Минск, 2013.*
2. *Сотрудничество государства и Белорусской православной церкви в Республике Беларусь: сб. документов / А.И. Алешко, А.С. Каменов, С.Г. Мовсесян, М.В. Цвилик; под. общ. ред. А.В. Бройко. – Минск: Центр православного просвещения преподобной Ефросинии Полоцкой, 2004. –165 с.*
3. *Конституция Республики Беларусь, 15 марта 1994 г.: с изм. и доп., принята на респ. референдумах 24 ноября 1996 г. и 17 ноября 2004 г. // Эталон-Беларусь [Электронный ресурс] / Нац. центр правовой информ. Респ. Беларусь. – Минск, 2013.*
4. *Гражданский Кодекс Республики Беларусь: Кодекс Респ. Беларусь, 7 дек. 1998 г., № 218-З: в ред. Закона от 28.08.2012 г. № 428-3// Эталон-Беларусь [Электронный ресурс] / Нац. центр правовой информ. Респ. Беларусь. – Минск, 2013.*
5. *Клименко, Е.Н. Правовой статус религиозных объединений.*

Банчук-Петросова Олена Вікторівна,

доцент кафедри міжнародної економіки та маркетингу Київського університету управління та підприємництва, кандидат наук з державного управління

РЕФОРМУВАННЯ КАДРОВОЇ ПОЛІТИКИ СЕКТОРУ БЕЗПЕКИ ТА ОБОРОНИ УКРАЇНИ – ВИМОГА СЬОГОДЕННЯ

На сьогодні концептуальні завдання кадрової політики в секторі безпеки і оборони України визначені у Стратегії національної безпеки України “Україна у світі, що змінюється”, затвердженої Указом Президента України від 8.06.2012р. №389/2012, де зазначено, що “...держана кадрова політика спрямована на вдосконалення системи

управління сектором безпеки і оборони, посилення функціональної спроможності стратегічної ланки управління, підвищення ефективності інформаційно-аналітичного, організаційного, кадрового забезпечення, оптимізації організаційно-штатної структури, створення дієвого кадрового резерву, виходячи з потреб забезпечення національної безпеки та економічних можливостей держави” [1].

Сучасні пріоритети кадрової політики сектору безпеки і оборони України закладені у Рішенні Ради національної безпеки і оборони України від 29.12.2012 року “Про Стратегічний оборонний бюлетень України”, який схвалено Указом Президента України від 29.12.2012 року №771/2012, де зазначено що: “...кадрова політика у військових та правоохоронних органах України буде спрямована на забезпечення гарантованого комплектування Збройних Сил України та інших військових та правоохоронних структур держави високопрофесійними кадрами, здатними виконувати завдання за призначенням, збереження висококваліфікованих фахівців, їх соціальний та гуманітарний захист, а також надання можливостей дальшого кар’єрного зростання” [2].

Також, це завдання реалізується у форматі схваленої Указом Президента України від 1.02.2012 року № 45/2012 “Про Стратегію державної кадрової політики на 2012-2020 роки”, де визначено, що “...державна кадрова політика – це стратегія держави з формування й раціонального використання кадрового потенціалу суспільства. Головна мета державної кадрової політики – сприяння оптимальному використанню трудових ресурсів країни для реалізації національних інтересів із врахуванням наявних потреб економіки, розвитку регіонів та світових тенденцій для забезпечення конкурентоспроможності держави на міжнародній арені; створення умов для забезпечення реалізації права громадян на працю, відпочинок та соціальний захист, закріплені Конституцією України”. Відповідно до мети і завдань, визначених Стратегією державної кадрової політики, невідкладного вирішення потребують питання “...створення загальнонаціональної кадрової системи та її складових – регіональних кадрових підсистем, орієнтованих на пріоритети регіонального розвитку, що базуватимуться на сучасних кадрових технологіях” [3].

Зазначимо, що сектор безпеки і оборони, за своєю природою, не є демократичною системою, але її організація та кадрова політика залишається унікальною серед інших державних інституцій.

По-перше, сектор безпеки і оборони володіє величезним бойовим, розвідувальним потенціалом, що може руйнувати та знищувати.

По-друге, на створення могутнього руйнівного потенціалу сектор безпеки і оборони витрачає величезні бюджетні кошти, а це ресурси розвитку нашого суспільства.

По-третє, сектор безпеки і оборони цілеспрямовано і легально готує людей до вбивства або до самопожертви.

Отже, діяльність сектору безпеки і оборони містить у собі потенційну загрозу і для суспільства, який він покликаний захищати. Саме тому, реформування кадрової політики сектору безпеки і оборони є важливим державним завданням, вирішення якого надасть можливість гарантованого комплектування усіх складових сектору безпеки і оборони високопрофесійними кадрами, відданими народу України.

Таким чином, кадрова політика сектору безпеки і оборони України є невід’ємною стратегічною складовою державної кадрової політики, що базується на державних пріоритетах з урахуванням безпекового і оборонного сектору його потреб і відповідних ресурсів, та яка забезпечує здійснення демократичного цивільного контролю над сектором безпеки і оборони України. З метою ефективної реалізації кадрової політики силового сегменту держави, необхідно розробити та запровадити Національну кадрову систему сектору безпеки і оборони України, головною метою якої є гарантоване комплектування усіх складових сектору безпеки і оборони високопрофесійними кадрами які безпосередньо залучаються до виконання завдань щодо захисту національних інтересів у безпековій та оборонній сферах.

Використані джерела:

1. Указ Президента України від 08.06.2012 року № 389/2012 “Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 8 червня 2012 року “Про нову редакцію Стратегії національної безпеки України”. [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://www.rnbo.gov.ua/documents/303.html>.
2. Указ Президента України від 29.12.2012 року №771/2012 “Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 29 грудня 2012 року “Про Стратегічний оборонний бюлетень України”. [Електронний ресурс] -Режим доступу: http://search.ligazakon.ua/l_doc2.nsf/link1/U771_12.html.
3. Стратегія державної кадрової політики України на 2011-2020 роки: Указ Президента України від 01.02.2012 № 45/2012. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: zakon.rada.gov.ua/go/45/2012.

Белых Марина Львовна,
доцент кафедри конституционного права
Уральской государственной юридической академии,
кандидат юридических наук, доцент

К ВОПРОСУ О ПРИМЕНЕНИИ МЕЖДУНАРОДНЫХ ИСТОЧНИКОВ ОРГАНАМИ РЕГИОНАЛЬНОЙ УСТАВНОЙ ЮСТИЦИИ В РОССИЙСКОЙ ФЕДЕРАЦИИ

В Российской Федерации функции конституционного судебного контроля на федеральном уровне осуществляет Конституционный Суд Российской Федерации, на региональном – конституционные суды республик и уставные суды иных субъектов Российской Федерации. В настоящее время создано 18 конституционных (уставных) судов в субъектах Российской Федерации, из которых 14 конституционных судов республик, и 4 уставных суда в трёх областях: Свердловской, Калининградской и Челябинской и в одном городе федерального значения: Санкт-Петербурге [1]. Тезисы доклада затронут проблемы применения международных правовых источников уставными региональными судами в Российской Федерации. Проанализировав постановления региональных уставных судов Российской Федерации, можно констатировать, что некоторые суды (Уставный Суд Свердловской области [2], Уставный Суд Санкт-Петербурга [3], Уставный Суд Калининградской области [4]) ссылаются в своих постановлениях на международные источники, другие не упоминают о подобных источниках (Уставный Суд Челябинской области). Уставные суды субъектов Российской Федерации упоминают о следующих международных источниках при разрешении дел [5]: Европейская хартия местного самоуправления от 15 октября 1985 года, ратифицирована Федеральным законом от 11 апреля 1998 года № 55 ФЗ “О ратификации Европейской хартии местного самоуправления”; Всеобщая декларация прав человека; Европейская социальная хартия; Европейская конвенция об охране археологического наследия от 6 мая 1969 года; Конвенция МОТ “Относительно защиты заработной платы” от 1 июля 1949 года № 95; Конвенция Международной Организации Труда № 157 об установлении международной системы сохранения прав в области социального обеспечения (Женева, 21 июня 1982 года, вступила в силу для Российской Федерации 11 сентября 1986 года); Конвенция МОТ 1955 года № 102 “О минимальных нормах социального обеспечения; Международный пакт об экономических, социальных и культурных правах; Конвенции о правах ребёнка”, одобренная Генеральной Ассамблеей ООН 20 ноября 1989 года; Конвенция ЮНЕСКО “Об охране всемирного культурного и природного наследия”; Декларация о правах инвалидов, принятая Генеральной Ассамблеей ООН (Резолюция 3447 (XXX) от 9 декабря 1975 года); Стандартные правила обеспечения равных возможностей для инвалидов, принятые

Генеральной Ассамблеей ООН 20 декабря 1993 года; и др. В рамках настоящих тезисов не затрагивается вопрос о необходимости и релевантности применения международных правовых источников при рассмотрении конкретных дел, данная проблема требует детального и комплексного осмысления, что не представляется возможным в рамках ограниченности формата тезисов. Основной целью данного исследования является постановка проблемы, обзор практики уставных судов через призму заявленной темы.

Использованные источники:

1. *Подробнее о проблеме создания и деятельности региональной конституционной юстиции в РФ см.: Кокотов А. Н. Законодательство о конституционном (уставном) правосудии в субъектах федерации: вопросы совершенствования // Российский юридический журнал. 2001. – № 4. – С. 3–8; Кряжков В. А. Конституционное правосудие в субъектах Российской Федерации (правовые основы и практика). – М. : Формула права, 1999. – 768 с.; Саликов М. С. Региональные конституционные (уставные) суды: место в судебной системе России // Российское право: образование, практика, наука. – 2013. – № 2–3. – С. 18–23; Цалиев А. М. Конституционные (уставные) суды субъектов РФ: от сущего к должному // Российское право: образование, практика, наука. – 2013. – № 2–3. – С. 23–33; и др.*
2. *См. например: Постановление Уставного Суда Свердловской области № 3-5-5-2010 “По делу о соответствии Уставу Свердловской области Постановления Правительства Свердловской области от 19 ноября 2009 года № 1664-ПП “Об изменении границ особо охраняемой природной территории областного значения “Железнодорожный лесной парк”, в связи с запросом гражданина А. Е. Григорьева” от 14 сентября 2010 года // Областная газета. – № 337. – 18.09.2010 г.; Постановление Уставного Суда Свердловской области “По делу о соответствии Уставу Свердловской области пункта 1 постановления Главы Екатеринбурга от 27 октября 2008 года № 4561 “Об установлении минимальной заработной платы в муниципальных учреждениях муниципального образования “город Екатеринбург” от 14 декабря 2009 года // Областная газета. – № 389. – 18.12.2009 г.; и др.*
3. *См. например: Постановление Уставного Суда Санкт-Петербурга “По делу по запросу Муниципального Совета Муниципального образования Муниципальный округ № 15 о соответствии Уставу Санкт-Петербурга отдельных положений статьи 14 Закона Санкт-Петербурга от 17 сентября 2008 года № 537-94 “О гарантиях осуществления полномочий депутата муниципального совета внутригородского муниципального образования Санкт-Петербурга, члена выборного органа местного самоуправления в Санкт-Петербурге, выборного должностного лица местного самоуправления в Санкт-Петербурге” от 27 июня 2013 года № 002/13-П // http://www.spbustavsud.ru/court/search_act (дата обращения: 24 сентября 2013 г.); и др.*
4. *См. например: Постановление Уставного Суда Калининградской области “По делу о соответствии Уставу (Основному Закону) Калининградской области абзаца первого статьи 11 Закона Калининградской области от 16 декабря 2004 года № 473 “О мерах социальной поддержки отдельных категорий жителей Калининградской области”, абзаца первого пункта 26 Порядка, условий предоставления и размеров социальных выплат отдельным категориям граждан, установленных Постановлением Правительства Калининградской области от 8 мая 2009 года № 282 “О порядке, условиях предоставления и размерах социальных выплат отдельным категориям граждан» от 12 декабря 2011 года // <http://www.ustavsudklgd.ru/judgement/regulations/pos711.htm> (дата обращения: 24 сентября 2013 г.); Постановление Уставного Суда Калининградской области “По делу о соответствии Уставу (Основному Закону) Калининградской области положения подпункта 2 пункта 1 Постановления Правительства Калининградской области от 20 марта 2009 года № 148 “О внесении дополнения и изменения в Постановление*

Правительства Калининградской области от 21 мая 2007 года № 278” от 29 июня 2010 года // <http://www.ustavsudklgd.ru/judgement/regulations/ps610.htm> (дата обращения: 24 сентября 2013 г.); и др.

5. Наименование источников приведено в соответствии с тем, как они указаны в конкретных постановлениях уставных судов.

Беляева Марина Валеріївна,
доцент кафедри загальноправових дисциплін
Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ,
кандидат юридичних наук,
Маковицька Ірина Сергіївна,
студентка 4 курсу юридичного факультету
Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ

ГРОМАДЯНСЬКЕ СУСПІЛЬСТВО В МЕХАНІЗМІ РЕАЛІЗАЦІЇ ПОЛІТИЧНОЇ ФУНКЦІЇ УКРАЇНСЬКОЇ ДЕРЖАВИ

Останнім часом все більше спостерігається інтерес до наукового вивчення та дослідження питання громадянського суспільства. Механізм реалізації політичної функції Української держави має безперечний зв'язок з діяльністю суб'єктів громадянського суспільства, що обумовлює необхідність визначення його місця і ролі серед інших чинників.

Актуалізація цієї проблематики пов'язана з тим, що в Україні, яка закріпила за собою статус суверенної і незалежної, демократичної, соціальної та правової держави, простежується тенденція взаємозближення і взаємопроникнення громадянського суспільства і владних структур, що супроводжується прагненням України вступити до європейського співтовариства та розбудувати країну із справжніми та відповідними демократичними цінностями.

Громадянське суспільство, незважаючи на відповідну автономність, тісно пов'язане з державою, що характеризується складною інверсією і взаємодоповненням одне одного. Оптимальним варіантом взаємовідносин громадянського суспільства і держави є: виконання державою волі суспільства та діяльність в рамках права, що характерне для правової держави. За таких умов виникає й діє демократичний режим, де в суспільстві управлінські функції виходять з основного принцип – народ є основним джерелом влади. В умовах демократичного режиму чітко визначені функції законодавчої, виконавчої, судової влади, функціонує багатопартійна система, офіційна опозиція. Тільки при демократичних умовах держава визнає громадянське суспільство.

У контексті дослідження участі громадянського суспільства у інституціональному механізмі реалізації політичної функції необхідно конкретизувати два поняття, а саме: “політична функція держави” та “громадянське суспільство”, що допоможе краще зрозуміти шляхи їх взаємозалежності. В Україні процес вивчення політичної функції держави перебуває на початковій стадії досліджень та наукових обґрунтувань, сьогодні з'являються перші монографічні наукові розробки з визначення поняття, змісту, механізму реалізації, місця та ролі політичної функції в системі функцій держави [1].

У дослідженні політичної функції держави вихідною категорією є “політика”. Цей термін грецького походження і в перекладі означає державні та суспільні справи. У контексті проблематики громадянського суспільства О. Петришин пропонує розглядати політику як суспільну діяльність, зміст якої становлять організація, регулювання та контроль відносин між людьми, соціальними групами з точки зору загальнозначущих для суспільства тенденцій [2, с. 81]. Розкриваючи поняття політичної функції, доцільно навести визначення М. Беляєвої, Л. Наливайко, на думку яких політична функція держави – це конституційно

регламентовані, загальні, об'єктивно необхідні напрями та види її діяльності з регулювання сфери політичних відносин, вироблення, реалізації й гарантування внутрішньої і зовнішньої політики держави, створення умов та інститутів для розвитку народовладдя, забезпечення умов для розвитку й функціонування політичної системи суспільства, створення механізмів досягнення політичної стабільності та забезпечення національної безпеки з метою формування громадянського суспільства й розбудови демократичної, соціальної, правової держави [1, с. 169]. Конкретизувати поняття громадянського суспільства, можна завдяки вивченню наукової літератури, де цю категорію визначають як спільність вільних рівноправних, людей, кожному з яких держава забезпечує юридичні можливості бути власником, користуватися економічною свободою й надійним соціальним захистом, а також брати участь у політичному житті [3, с. 182]. Громадянське суспільство тлумачиться як людська спільнота, що включає в себе добровільно сформовані первинні недержавні структури в економічній, політичній, соціальній і духовній сферах життєдіяльності суспільства: це сукупність недержавних відносин та сфера прояву вільних індивідів, організацій і асоціацій громадян [4, с. 5].

На сучасному етапі в Україні відбувається активний процес формування основних структур громадянського суспільства. Про ступінь розвиненості громадянського суспільства свідчить наявність належно сформованих та ефективно функціонуючих недержавних об'єднань (інститутів), що спроможні активізувати державу в напрямі захисту прав та інтересів людини й громадянина, що сприятиме становленню держави як правової.

Становлення та сучасні тенденції розвитку інституту громадянського суспільства детерміновані відсутністю єдиного підходу до системи інститутів даного органу на шляху реалізації механізмів політичної функції держави. Як зазначає Б. Кормич, більшість інститутів громадянського суспільства не є формалізованими, а в українських реаліях взагалі й саме суспільство не відрізняється структурованістю [5, с. 143]. За таких умов можна лише констатувати їх наявність та існування впливу на функціонування держави, в тому числі в політичній сфері.

Політична сфера громадянського суспільства проявляється, передусім, у формуванні його політичних інститутів, прикладом яких можна назвати: громадські організації, органи місцевого самоврядування, соціальні клуби, посередницька організація волонтерів, недержавні засоби масової інформації, релігійні організації та ін. Завдяки їх діяльності здійснюється політичний процес, який стає дедалі інтенсивніший і вимагає демократизації політичних інститутів [4, с. 97]. Ці суб'єкти можуть чітко висловлювати свої позиції щодо стратегії розвитку владних структур, або перебувати в опозиції до державної влади.

У процесі запровадження інноваційних технологій процес ознайомлення громадян з основними новинами та організаційними заходами громадянського суспільства, нормативною базою, яка регулює громадянське суспільство в процесі здійснення своїх функцій, а також іншу інформацію щодо діяльності, стає можливий через урядовий веб-сайт, який має назву: "Громадянське суспільство і влада". На інтернет сторінках зазначено, що сайт "Громадянське суспільство і влада" – урядовий інформаційно-комунікаційний ресурс, покликаний сприяти взаємодії громадян та їх об'єднань з Кабінетом Міністрів та органами виконавчої влади в процесі формування і реалізації державної політики, а також надавати інформацію про діяльність Уряду з питань сприяння розвитку громадянського суспільства [6].

Підсумовуючи вище зазначене можна зробити висновок, що громадянське суспільство в механізмі реалізації політичної функції Української держави виконує багатогранні та різноманітні функції, в основу яких покладено: формування теоретичної сфери політики, реалізація політики на практиці, а також сприяння формуванню й вираженню політичної волі громадян. Перераховані аспекти діяльності громадянського суспільства є значущими в політичному й правовому аспектах, а також вони утворюють єдиний комплекс заходів, покликаних забезпечити створення дієвої моделі реалізації політичної функції.

Використані джерела:

1. Наливайко Л. Р. Політична функція Української держави: теоретико-правові та конституційно-правові засади : монографія / Л. Р. Наливайко, М. В. Беляєва. – К. : Хай-Тек Прес, 2013. – 316 с.
2. Петришин О. В. Становлення громадянського суспільства як передумова формування правової державності України / О. В. Петришин // Конституційно-правові засади становлення української державності / В. Я. Тацій, Ю. М. Тодика, О. Г. Данильян та ін. ; за ред. В. Я. Тація, Ю. М. Тодики. – Х. : Право, 2003. – С. 71–89.
3. Погорілко В. Ф. Конституційні основи суспільного ладу України / В. Ф. Погорілко // Конституційне право України : [підруч. для студ. юрид. спец. вищ. закл. освіти] / за ред. В. Ф. Погорілкі. – К. : Наукова думка, 1999. – С. 181–198.
4. Громадянське суспільство в сучасній Україні: специфіка становлення, тенденції розвитку / Ф. М. Рудич, Р. В. Балабан, Ю. С. Ганжуров та ін. ; Ф. М. Рудич (заг. ред.). – К. : Парламентське вид-во, 2006. – 412 с.
5. Кормич Б. А. Інформаційна безпека: організаційно-правові основи : [навч. посіб.] / Б. А. Кормич. – К. : Кондор, 2004. – 384 с.
6. Урядовий веб-сайт “Громадське суспільство і влада” / [Електронний ресурс]: режим доступу : http://civic.kmu.gov.ua/consult_mvc_kmu/news/article.

Білокурська Олена Валеріївна,
доцент кафедри економічної теорії
Чернівецького торговельно-економічного інституту
Київського національного торговельно-економічного університету,
кандидат юридичних наук, доцент

КОНСТИТУЦІЙНІ ОБОВ’ЯЗКИ ЛЮДИНИ І ГРОМАДЯНИНА В СТРУКТУРІ КОНСТИТУЦІЇ УКРАЇНИ

На сьогоднішній день конституційні обов’язки людини і громадянина впливають з факту соціального буття людини і в єдності з правами утворюють універсальний принцип демократичної організації суспільного життя.

Кожний новий період конституційного розвитку суспільства закріплював як зміну кількісного складу так і зміст інституту обов’язків людини і громадянина. Вказана закономірність є відображенням конституційного регулювання відносин між суспільством, особою та державою, яка пояснюється не тільки соціально-економічними умовами розвитку суспільства, але й розташуванням політичних сил в країні, ідеологічними і культурними факторами її розвитку, взаємною відповідальністю індивіда і держави.

Незалежно від способу закріплення і текстуального оформлення основні обов’язки є невід’ємним атрибутом кожної конституції. Виступаючи в певні й мірі вторинними по відношенню до прав, обов’язки людини і громадянина являються вагомою характеристикою ладу демократичної правової держави з республіканською формою правління, тісно пов’язані з принципом соціальної держави. Звідси і конституційно-правове розуміння основних обов’язків людини і громадянина, першочерговою крапкою якого є сутність конституції, її зміст і функції, пов’язані з нормативним вираженням основних принципів конституційного ладу і захистом соціальних, а через них і індивідуальних цінностей [1, с. 216].

Конституція України 1996 р. закріпила обов’язки людини і громадянина разом з правами та свободами в другому розділі – “Права, свободи та обов’язки людини і громадянина” – і цим самим сприяла втіленню принципу єдності прав та обов’язків. Мабуть при розробці проекту Конституції України законодавці перейняли досвід зарубіжних держав

щодо закріплення конституційного статусу особи, який є характерний для ліберальної концепції прав і свобод людини та громадянина.

Концептуальний принцип, згідно з яким закріплюються в Основному Законі України обов'язки людини і громадянина ґрунтується на закріпленому конституційному положенні, відповідно до якого кожна людина має право на вільний розвиток своєї особистості, якщо при цьому не порушуються права і свободи інших людей, та має обов'язки перед суспільством, в якому забезпечується вільний і всебічний розвиток її особистості (ст. 23).

В умовах застосування ліберальної концепції прав і свобод людини конституційні обов'язки людини і громадянина формулюються в обмеженому обсязі. Відповідно до цього набагато скоротилась кількість закріплених конституційних обов'язків у чинній Конституції, зокрема їх 9, порівняно з попередньою Конституцією УРСР 1978 р., де їх кількість становила 16. Подібний процес є юридичним відображенням нового етапу в конституційному регулюванні відносин між суспільством, державою і людиною, громадянином. Крім того, конституційні обов'язки надзвичайно складно сформулювати, оскільки їх важко виокремити від інших соціальних норм і, перш за все, моральних. Разом з тим, цінність конституційних обов'язків полягає в тому, що вони виступають необхідним структурним елементом процесу правового регулювання, засобом координації поведінки людей в суспільстві, формою взаємозв'язку суспільних і особистих інтересів, важливим структурним елементом конституційного статусу особи тощо.

Конституційні обов'язки людини мають природне походження, оскільки не пов'язані із наявністю чи відсутністю громадянства, а обумовлені природним існуванням індивіда в суспільстві, в якому тільки і можливо його становлення як особистості, і в такому випадку виступають атрибутивними властивостями особистості.

Конституційні обов'язки – це лише невелика частина всіх тих обов'язків, котрі закон покладає на людину [2, с. 136]. Вони є основними обов'язками, які закріплені в Конституції і виступають парною категорією основних прав і свобод. Усі вони, як і суб'єктивні конституційні права, опосередковують найбільш істотні відносини і зв'язки між суспільством та його членами, державою і її громадянами [3, с. 215–217]. Подібна державно-правова інституціоналізація обов'язків людини є надзвичайно важливою, оскільки дозволяє чітко відмежувати коло обов'язків, що покладаються на громадян, обмежуючи тим самим можливості звуження рамок свободи особистості державою. Мова йде про те, що обов'язки окреслюють допустимі межі державних вимог по відношенню до особистості, за межами яких свобода індивіда не підлягає обмеженню [1, с. 217].

В Основному Законі України обов'язки закріплені в системному вигляді. Дана система є однією із складових та доповненням системи основних прав, свобод та обов'язків людини і громадянина. Обов'язки людини та громадянина виступають гарантіями прав і свобод, а також гарантіями конституційного ладу та громадянського суспільства і, відповідно, такий факт підтверджує наявність системного зв'язку як з правами людини та громадянина, так і внутрішньосистемні зв'язки між окремими обов'язками в системі конституційних обов'язків людини і громадянина. Дану систему можна охарактеризувати наступними рисами. Зокрема, по-перше, здійснення одних конституційних обов'язків є підставою та об'єктивною умовою для реалізації інших, по-друге, невиконання громадянами певних встановлених Конституцією України обов'язків безпосередньо відображається на реалізації інших обов'язків.

Отже, виходячи з положень Конституції України, обов'язки людини і громадянина закріплені таким чином, що об'єктивно відображають найістотніші відносини між суспільством і особою, державою і громадянином, забезпечують поєднання громадських та особистих інтересів, можливість користуватися найбільш вагомими благами життя та слугують гарантією свободи та прав інших осіб. Вони характеризуються природним походженням і являються атрибутивними властивостями людини. Конституційні обов'язки відрізняються від інших обов'язків за змістом та формою закріплення, наділені особливим соціальним призначенням, займають домінуюче положення у всій системі юридичних

обов'язків і здійснюють на неї певний вплив, визначають характер усіх інших юридичних обов'язків людини та громадянина, які закріплюються галузевим законодавством.

Використані джерела:

1. Эбзеев Б. С. *Личность и государство в России: взаимная ответственность и конституционные обязанности* / Эбзеев Б. С. – М : Норма, 2007. – 384 с.
2. Воеводин Л. Д. *Юридический статус личности в России : [учебное пособие]* / Леонид Дмитриевич Воеводин. – М. : Инфра*М-Норма, 1997. – 298 с.
3. Эбзеев Б. С. *Человек, народ, государство в конституционном строе Российской Федерации* / Эбзеев Б. С. – М. : Юрид. лит., 2005. – 576 с.

Буйкевич Ольга Степановна,
доцент кафедры экономической безопасности
УО “Академия Министерства внутренних дел Республики Беларусь”,
кандидат юридических наук, доцент

**УГРОЗЫ ТРАНСПОРТНОЙ БЕЗОПАСНОСТИ
И МЕРЫ ПО ИХ ПРЕДОТВРАЩЕНИЮ**

Состояние транспортного комплекса и уровень его защищённости оказывают непосредственное влияние на многие составляющие национальной безопасности – экономическую, экологическую, информационную, научно-технологическую, социальную, военную. Анализ закреплённых в законодательстве понятий отдельных видов безопасности показывает, что под безопасностью понимается *состояние защищённости каких либо объектов и интересов от различных угроз внутреннего и внешнего характера*. На основании этого подхода можно определить содержание понятия “транспортная безопасность” как *состояния защищённости транспортных средств и объектов транспортной инфраструктуры от актов незаконного вмешательства, а также угроз природного и техногенного характера*.

Под *угрозами транспортной безопасности* понимают условия и факторы, способные привести к понижению уровня транспортной безопасности, ущербу национальной безопасности, нарушению устойчивости транспортной деятельности, нанесению вреда здоровью и жизни людей, ущербу имуществу и окружающей среде, общенациональным экономическим потерям [1, с. 40]. В качестве основной угрозы безопасности в транспортной сфере становятся акты незаконного вмешательства, среди которых наиболее опасными являются террористические акты. Последняя проблема также затронула и работу транспортной системы Республики Беларусь. Акт незаконного вмешательства, как угроза безопасной деятельности на транспорте признается всеми авторами и находит первоочередное закрепление в транспортном законодательстве.

Полагаем, что обеспечение транспортной безопасности должно строиться исходя из двух категорий угроз.

1. *Акты незаконного вмешательства*, к которым необходимо отнести:

Преступления террористического характера (Акт терроризма – ст. 289, Угроза совершением акта терроризма – 290, Захват зданий и сооружений – 292 УК Республики Беларусь). Преступления террористического характера на транспорте обретают такую качественную характеристику как технологичность, что позволяет квалифицировать их в качестве акций технологического терроризма, поскольку они направлены против высокорисковых объектов [2, с. 60], в качестве которых и рассматриваются объекты транспортной инфраструктуры.

Иные незаконные действия в отношении пассажиров, грузов, транспортных средств, объектов транспортной инфраструктуры, в том числе в сфере применения

информационных технологий. Включаемые в данную категорию угрозы характеризуются как противоправные действия и, как правило, влекут за собой применение мер ответственности – уголовной, административной, гражданской.

2. Угрозы природного и техногенного характера (техническая неисправность транспортных средств и объектов транспортной инфраструктуры, нарушение правил эксплуатации транспортных средств и объектов транспортной инфраструктуры, чрезвычайные ситуации природного и техногенного характера). При этом в рамках угроз техногенного характера необходимо различать технические аспекты безопасности, связанные с техническим состоянием и техническими характеристиками объектов транспорта, закладываемыми еще при их проектировании, а также технологические аспекты, связанные с поведением людей (водителей, экипажей, диспетчеров и т. д.), соблюдением ими правил движения и эксплуатации транспортных средств [3, с. 11].

В каждой из указанной категорий можно определить внутренние и внешние угрозы транспортной безопасности. К внутренним угрозам следует отнести: незаконные действия сотрудников транспортных организаций; низкий уровень квалификации сотрудников, неисполнение или ненадлежащее исполнение ими своих должностных обязанностей, правил выполнения технологических операций; техногенные происшествия в самой организации (аварии, пожары, нарушения требований охраны труда и др.); утечка, повреждение или утрата информации; утрата материальных и финансовых средств и др. Внешними угрозами являются такие, как терроризм, незаконные действия (бездействия) государственных органов и должностных лиц, недобросовестная конкуренция, военные действия, чрезвычайные обстоятельства природного и техногенного характера.

Под обеспечением транспортной безопасности предлагаем понимать систему организационных, технических и юридических мер, направленных на устранение реальных и потенциальных угроз нормальному функционированию транспортного комплекса. Эти меры в первую очередь, должны быть направлены на устранение негативных проявлений, возникающих в процессе эксплуатации транспортных средств и объектов транспортной инфраструктуры.

Технические меры предполагают установление технических требований к состоянию транспортных средств, объектов транспортной инфраструктуры, обеспечивающих их безопасную эксплуатацию; к технологии выполнения отдельных транспортных операций, защите информационных активов. Технические меры реализуются через разработку, принятие и использование технических нормативных актов.

Организационные меры включают следующие: подготовку и повышение квалификации обслуживающего транспорт персонала; медицинский и метеоконтроль, контроль функционирования путей сообщения, транспортного оборудования, транспортных средств и их движения; расследование по установлению причин транспортных происшествий (служебное расследование) и их учёт; систематизацию транспортных средств и объектов транспортной инфраструктуры по категориям с учётом степени их уязвимости. Следует обратить внимание на необходимость организации системы управления и контроля с помощью специальных технических средств, активное внедрение и использование современных информационных технологий и т. п.

Юридические меры предусматривают следующее: распределение контрольных и надзорных функций за отдельными органами государственного управления, местными органами управления и самоуправления, закрепление их компетенции; определение прав и обязанностей владельцев транспортных средств и транспортных коммуникаций, правовые основы их взаимодействия друг с другом, правоохранительными и иными компетентными органами; установление ответственности; определение задач и направлений обеспечения транспортной безопасности в отдельных сферах деятельности транспортного комплекса: для железнодорожного, автомобильного, водного, воздушного транспорта, автодорожной деятельности, с учётом реальных и потенциальных угроз; установление порядка

категорирования объектов транспортной инфраструктуры, и оценки их уязвимости, а также ведения реестра категорированных объектов; и др.

Использованные источники:

1. Проценко, С.В. Угрозы транспортной безопасности Российской Федерации / С.В. Проценко // *Российская юстиция*. – 2010. – № 8. – С. 40–43.
2. Лебедева, М.Ю., Михеев, В.Л., Пиджаков, А.Ю. Нормативно-правовое регулирование транспортной безопасности в Российской Федерации / М.Ю. Лебедева, В.Л. Михеев, А.Ю. Пиджаков // *Научный вестник Московского государственного технического университета гражданской авиации. Серия «Воздушное право»* – 2011. – № 170. – С. 60–65.
3. Зырянов, С.М., Кузнецов, В.И. Транспортная безопасность и система субъектов ее обеспечения / С.М.Зырянов, В.И.Кузнецов // *Журнал российского права*. – 2012. – № 12. – С. 5–12.

Буштыц Никита Владимирович,
*студент 2 курса Института правоохранительной деятельности
Саратовской государственной юридической академии*

ПРОБЛЕМЫ ВЗАИМОДЕЙСТВИЯ СУДЕЙ, ГОСУДАРСТВЕННОГО ОБВИНЕНИЯ И СПЕЦИАЛЬНЫХ СЛУЖБ В РОССИЙСКОЙ ФЕДЕРАЦИИ

В судебной системе России «господствует» обвинительный уклон. Это уязвимое место российской судебной системы. Валерий Зорькин, председатель Конституционного суда РФ в одном из своих интервью говорил: «Повышение эффективности правосудия – одно из кардинальных условий развития страны и снятия общественного напряжения» [1]. Перечисленным некоторые причины, которые поспособствовали установлению обвинительного уклона.

По данным опроса, проведённого в 2011 году институтом проблем правоприменения, 33 % действующих судей в прошлом являлись сотрудниками правоохранительных органов, таких как прокуратура – 17 % и полиция – 16 %. Естественно, что человек, проработавший долгое время в подобных органах имеет особый психологический «отпечаток», склонен принимать решения в пользу обвинения [2, с. 16].

Следующей причиной является то, что большинство оправдательных приговоров отменяется. К примеру, в 2010 году в Республике Карелия 88,3 % оправдательных приговора были отменены, либо пересмотрены благодаря инициативе прокурора [3]. В Пензенской области эффективность кассационного обжалования, по уголовным делам, за 2010 год составила 90,3 % [4]. Статистика за 2010 год показала, что в г. Тамбов, по представлению прокуроров изменено 91 % всех приговоров [5].

Эти цифры говорят о большом влиянии государственного обвинения в суде. Дело в том, что в России сложилась ситуация, когда судью оценивают по количеству обвинительных приговоров, когда же судья выносит более мягкий или вовсе оправдательный приговор, то государственное обвинение считает, что судья коррумпированный, таким образом судья попадает в поле зрения прокуратуры. Вследствие этого у судьи могут быть проблемы, он может быть привлечён к дисциплинарной ответственности, если учитывать то, что обжалуемые приговоры прокурорами в 90% изменяются в пользу государственного обвинения.

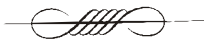
Считаем необходимым, изменить критерии оценки работы судей, если сейчас судей оценивают по количеству отменённых приговоров вышестоящими судебными инстанциями, то мы предлагаем отменить данный критерий в силу его субъективности. Если решение нижестоящего судьи отменено, то это не должно быть поводом для его привлечения к дисциплинарной ответственности и вышестоящая инстанция должна указать причину отмены приговора.

Для того чтобы избавиться от «обвинительного уклона» следует отменить право государственного обвинения обжаловать оправдательные приговоры по некоторым уголовным делам, круг которых также стоит определить определённым нормативно-правовым актом.

Зависимость судей от оперативных структур заключается в том, что перед утверждением судьи на должность органы МВД и ФСБ проводят тщательную проверку кандидата, собирая компрометирующие данные. А поскольку эти спецслужбы участвуют в процессуальных действиях (ОРД), то они могут «надавить» на судью, который может либо лишиться своего статуса из-за имеющего у спецслужб компромата, либо принять решение, удобное данным спецслужбам. Потому, необходимо передать проверку кандидатов на должность судьи тому органу исполнительной власти, который не заинтересован в следствии и приговоре, например, органам собственной безопасности. Это позволит избежать судье зависимости от различных спецслужб.

Использованные источники:

1. *Выступление Валерия Зорькина на 6 Всероссийском съезде судей 10 декабря 2004 г. // Российская газета Российской Федерации. – 2004. – № 3652.*
2. *Институт проблем правоприменения аналитические записки по проблемам правоприменения июль 2012 г. «Как обеспечить независимость судей в России» // Авторский коллектив: Волков В. В., Панях Э. Л., Поздняков М. Л., Тимаев К. Д., Спб.: ИППЕУСпб., 2012. – 28 с.*
3. *Официальный сайт Прокуратуры Республики Карелия // URL: prokuratura.karelia.ru/section.php (дата обращения: 25.08.2013).*
4. *Официальный сайт Прокуратуры Пензенской области // URL: <http://www.procpenza.ru> (дата обращения: 25.08.2013).*
5. *Официальный сайт Прокуратуры Тамбовской области // URL: <http://www.prokuratura-tambov.ru> (дата обращения: 05.08.2013).*

Василик Юрій Борисович,
начальник оперативно-розшукового відділу
Азово-Чорноморського регіонального управління
Державної прикордонної служби України

ОСОБЛИВОСТІ ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ АДМІНІСТРАТИВНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ ЗА ПОРУШЕННЯ ПРАВИЛ МІЖНАРОДНИХ ПАСАЖИРСЬКИХ ПЕРЕВЕЗЕНЬ ПЕРЕВІЗНИКОМ

Україна через своє специфічне географічне розташування є однією з основних транзитних країн на шляху міграційних потоків до країн Європейського Союзу, що сприяє розвитку на її території транскордонних злочинних угруповань, основною метою яких є сприяння у незаконному переміщенні через державний кордон груп незаконних мігрантів. За даними МВС України, за останні п'ять років зареєстровано 1414 злочинів, передбачених ст. 149 Кримінального кодексу України [1] «Торгівля людьми або інша незаконна угода щодо людини» [2].

Разом із тим, необхідно відзначити позитивну тенденцію до зниження кількості правопорушень у цій сфері у зв'язку із прийняттям у 2011 році нової редакції Закону України «Про відповідальність перевізників під час здійснення міжнародних пасажирських перевезень» [3] (попередня назва Закону – «Про відповідальність за повітряні перевезення пасажирів через державний кордон України без належних документів для в'їзду в Україну»). Переважна більшість притягнутих до відповідальності суб'єктів – це юридичні особи [4, с. 19].

Висвітлюючи особливості правового регулювання адміністративної відповідальності за порушення правил міжнародних пасажирських перевезень перевізником, необхідно вказати, що враховуючи важливість впливу та змістового навантаження вказаної Конвенції про заходи щодо протидії торгівлі людьми і прийняті на її основі нормативні акти в Україні, можна виділити такі етапи становлення законодавства у сфері адміністративно-правової відповідальності перевізника за порушення правил міжнародних пасажирських перевезень:

1) *етап становлення (з 1992-2009 роки)*. На нашу думку, на цьому етапі на особливу увагу, зважаючи на предмет дослідження, заслуговує КУпАП [5], де визначено особливості адміністративної відповідальності за порушення прикордонного режиму або режиму в пунктах пропуску через державний кордон України (ст. 202) та порушення іноземцями та особами без громадянства правил перебування в Україні і транзитного проїзду через територію України (ст. 203). Разом із тим, ці норми стосуються фізичних осіб та не націлені на відповідальність перевізника за неналежне виконання або невиконання обов'язку по контролю за документами при перетині кордону.

Довго тривалість вказаного етапу, а також значна кількість нормативних актів, прийнятих у період становлення все ж таки не забезпечувала належного механізму адміністративно-правової відповідальності перевізників за порушення правил міжнародних пасажирських перевезень, оскільки встановлювали лише загальні принципові норми, що не визначали ні переліку осіб, що мають право здійснювати провадження у цих справах, ні порядок накладення штрафів і т.д., тому не мали належного ефективного регулювання у цій сфері.

2) *етап удосконалення (з 2010 року)*. Ратифікувавши у 2010 році Конвенцію Ради Європи про заходи щодо протидії торгівлі людьми від 16 травня 2005 року, Україна взяла на себе зобов'язання по удосконаленню законодавства у сфері адміністративно-правової відповідальності перевізника за порушення правил міжнародних пасажирських перевезень щодо перетину державного кордону України без належних документів. У зв'язку із цим було внесено зміни до Закону України «Про відповідальність повітряних перевізників за перевезення пасажирів через державний кордон України без належних документів для в'їзду в Україну». Прийняття вказаного Закону обґрунтовувалось тим, що в Україні відповідний обов'язок згідно з чинним законодавством покладено лише на авіаперевізників. Відповідно до частини сьомої статті 9 Закону України «Про міжнародні договори України», якщо на ратифікацію подається міжнародний договір, виконання якого потребує прийняття нових або внесення змін до чинних законів України, проекти таких законів подаються на розгляд Верховної Ради України разом з проектом закону про ратифікацію і приймаються одночасно. Внесення запропонованих змін до законодавства України мало на меті запровадження обов'язку перевізників перевірити перед початком міжнародного пасажирського перевезення наявність у пасажирів документів, необхідних для в'їзду до держави прямування, а також відповідальність за невиконання або неналежне виконання цього обов'язку, що призвело до перевезення чи спробу перевезення пасажирів через державний кордон України без необхідних документів.

Законом внесено зміни щодо встановлення обов'язку комерційних перевізників перевіряти у пасажирів документи, необхідні для в'їзду в Україну чи для в'їзду в іноземну державу з України, до Повітряного кодексу України [6], Кодексу торговельного мореплавства України [7], Закону України «Про залізничний транспорт» [8] та Закону України «Про автомобільний транспорт» [9]. При цьому до обов'язків комерційних перевізників віднесено лише перевірку наявності документів, а не їхньої справжності. Викликає нарікання та зауваження назва вказаного закону, оскільки вона не відображає змісту самого Закону, оскільки є ширшою, аніж предмет регулювання, визначений у преамбулі до закону. На нашу думку, питання адміністративної відповідальності перевізника у міжнародних перевезеннях є значно ширшим і не обмежується лише обов'язком перевіряти перед початком міжнародного пасажирського перевезення наявність, але не справжність, у пасажирів документів, необхідних для в'їзду до держави прямування, транзиту, тому пропонуємо викласти назву закону в такій редакції: *«Про відповідальність перевізників за*

перевезення пасажирів через державний кордон України без належних документів під час здійснення міжнародних пасажирських перевезень».

Вказані нормативні акти спрямовані на удосконалення законодавства України у сфері протидії торгівлі людьми в цілому, а також адміністративна відповідальність перевізників за перевезення пасажирів через державний кордон України без належних документів під час здійснення міжнародних пасажирських перевезень зокрема. вони відповідають тенденціям міжнародного захисту у цій сфері, разом із тим, потребують доопрацювання і розроблення дієвого реального механізму притягнення до такої відповідальності.

Використані джерела:

1. Кримінальний кодекс України від 05 квітня 2001 р. // Відомості Верховної Ради України. – 2001. – №№ 25-26. – ст. 131
2. Щорічна доповідь Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини про стан дотримання та захисту прав і свобод людини в Україні. – К., 2011. – 370 с.
3. Про відповідальність перевізників під час здійснення міжнародних пасажирських перевезень: Закон України від 10.01.2002 року // ВВР. – 2002. - № 16. – Ст. 113.
4. Статистичний бюлетень про основні результати оперативно-службової діяльності Державної прикордонної служби України у 2011 році [Текст]. — К. : Адміністрація Держприкордонслужби України, 2012. — 56 с.
5. Кодекс України про адміністративні правопорушення від 07.12.1984р. № 8073-X// ВВР УРСР. – 1984. – № 51. – Ст. 1122
6. Повітряний кодекс України від 19.05.2011 року // ВВР. – 2011. - № 48-49. – Ст. 536
7. Кодекс торговельного мореплавства України від 23.05.1995 року // ВВР. – 1995. - № № 47-52. – Ст. 349
8. Про залізничний транспорт: Закон України від 4 липня 1996 року // ВВР. – 1996. - № 40. – Ст. 183
9. Про автомобільний транспорт: Закон України від 5 квітня 2001 року // ВВР. – 2001. - № 22. – Ст. 105

Васюк Анастасія Владимировна,
заведуючий кафедрой административного и таможенного права
Владивостокского филиала Российской таможенной академии,
кандидат юридических наук

ПРАВОВОЕ РЕГУЛИРОВАНИЕ ПАТЕНТНОЙ СИСТЕМЫ НАЛОГООБЛОЖЕНИЯ В ПРИМОРСКОМ КРАЕ РОССИЙСКОЙ ФЕДЕРАЦИИ

С 1 января 2013 г. порядок осуществления деятельности индивидуальными предпринимателями с применением патента регулируется новой главой 26.5 Налогового кодекса РФ «Патентная система налогообложения», которая заменила действовавшую ранее ст. 346.25.1 НК РФ. В соответствии с п. 1 ст. 346.43 НК РФ патентная система налогообложения вводится в действие законами субъектов РФ и, соответственно, применяется на территории указанных субъектов РФ [1].

Основная цель законов субъектов РФ о патентной системе – налоговое стимулирование развития малого предпринимательства. Патентная система налогообложения в Приморском крае с учётом положений НК РФ регулируется Законом Приморского края «О патентной системе налогообложения на территории Приморского края» от 31 октября 2012 года [2]. В приложениях к Закону Приморского края «Об упрощённой системе налогообложения на основе патента для индивидуальных предпринимателей в Приморском крае» установлен размер потенциально возможного к получению индивидуальным предпринимателем годового дохода в зависимости от вида

предпринимательской деятельности, при осуществлении которого возможно получение патента, а также коэффициенты, применяющиеся для исчисления стоимости патента, к размеру годового дохода с целью учёта особенностей места ведения предпринимательской деятельности. В настоящее время налог исчисляется по ставке, в размере 6 % процентов от потенциально возможного к получению индивидуальным предпринимателем годового дохода. Закон Приморского края «О патентной системе налогообложения на территории Приморского края» устанавливает размер потенциально возможного к получению индивидуальными предпринимателями годового дохода по 47 видам предпринимательской деятельности на 2013 год.

Субъекты РФ могут расширить перечень, установленный Налоговым кодексом РФ и дополнять его иными бытовыми услугами, указанными в ОКУН, применять патентную систему налогообложения при оказании таких услуг можно будет лишь в отношении тех из них, которые предоставляются только населению, что прямо закреплено в письме Минфина России от 28.12.2012 № 03-11-11/398 [3]. Законом Приморского края от 31.10.2012 № 122 – КЗ данный перечень не дополнен. Отличительной чертой патентной системы налогообложения на территории Приморского края является размер потенциально возможного годового дохода. Такой размер в независимости от того, осуществляется ли данный вид деятельности предпринимателем без наёмных работников, или с числом наёмных работников от 1 до 5 является одинаковым (за исключением таких услуг, как оказание автотранспортных услуг по перевозке грузов, пассажиров автомобильным транспортом, а также розничная торговля, осуществляемая через объекты нестационарной торговой сети).

По сравнению с ранее действующим Законом Приморского края «Об упрощённой системе налогообложения на основе патента для индивидуальных предпринимателей в Приморском крае» [4] стоимость патента увеличена. Так, с 2013 г. стоимость патента на осуществление парикмахерских услуг составляет 11 100 рублей в год ($185\,000 \cdot 6 / 100$), в 2012 году она составляла 7 200 рублей, а также существовала 50 % льгота по уплате страховых взносов. И если обязательные страховые взносы в Пенсионный фонд РФ для индивидуальных предпринимателей, составлявшие в 2012 году 14 386 рублей в год, а в фонд медицинского страхования – 2 800 рублей, в 2013 году составляют 32 479 рублей 20 копеек в Пенсионный фонд РФ и 3 185 рублей 46 копеек в Федеральный Фонд обязательного медицинского страхования. И если в прошлом году сумма страховых взносов уменьшалась до половины, исходя из расчёта стоимости патента, то в нынешнем году эта льгота не предусмотрена. Доходы от применения данной системы налогообложения в полном объёме зачисляются в бюджеты муниципальных образований. Таким образом, введение патентной системы налогообложения может значительно увеличить доходы их бюджетов.

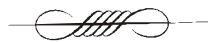
Однако, ожидается, что с 2018 г. такой специальный налоговый режим, как единый налог на вменённый доход отменят, и юридические лица – плательщики ЕНВД – будут вынуждены перейти на упрощённую систему налогообложения или на общий режим налогообложения. И в этом, и в другом случае собранные налоги в бюджеты муниципальных образований не поступят [5]. Таким образом, изменение федерального законодательства приведёт к значительным потерям доходов местных бюджетов по ЕНВД, которые полностью не компенсируют доходов от стоимости патентов. По отчетным данным налоговых органов в 2011 году в бюджет Приморского края поступило средств от упрощённой системы налогообложения на основе патента 5 783 тыс. рублей, в том числе от индивидуальных предпринимателей города Владивостока 1 125 тыс. рублей (19,5 % в общем поступлении патента по Приморскому краю). При этом, поступление единого налога на вменённый доход в 2011 году в бюджет Приморского края составило 1 461 570 тыс. рублей, в бюджет года Владивостока – 598 950 тыс. рублей (41 % в общем поступлении ЕНВД по Приморскому краю) [5]. По данным администрации города Владивостока, в 2013 году в бюджет Владивостокского городского округа от применения патентной системы налогообложения ожидается поступление около 3 млн. рублей, в то время как по единому налогу на

вменённый доход (без учёта потерь от перехода плательщиков ЕНВД на патентную систему налогообложения, УСН) – 648 млн. рублей. Поэтому ожидаемое поступление доходов от патентной системы налогообложения не будет способствовать стабильности местных бюджетов и не компенсирует потери бюджета из-за отмены единого налога на вменённый доход [5].

Введение главы 26.5 Налогового кодекса Российской Федерации – «Патентная система налогообложения» и принятие Закона Приморского края «О применении патентной системы налогообложения в Приморском крае» направлены на то, чтобы вывести «из тени» самозанятых граждан, которые обеспечат себя и других привлекаемых к труду работников не только заработной платой, но и пенсией.

Использованные источники:

1. *Налоговый кодекс Российской Федерации (часть первая): федеральный закон РФ от 31.07.1998г. № 146-ФЗ (в ред. от 04.03.2013г.) [Электронный ресурс] / СПС «Консультант плюс».*
2. *О патентной системе налогообложения на территории Приморского края: Закон Приморского края от 13.11.2012 № 122-КЗ (принят Законодательным Собранием приморского края 31.10.2012г.) [Электронный ресурс] / СПС «Консультант плюс».*
3. *О патентной системе налогообложения на территории Приморского края: пояснительная записка к проекту закона Приморского края [Электронный ресурс] / Режим доступа: [https://docs.google.com/viewer?a=v&q=cache:8roFkfKeCoAJ: www.adm-ussuriisk.ru/files/948.pdf](https://docs.google.com/viewer?a=v&q=cache:8roFkfKeCoAJ:www.adm-ussuriisk.ru/files/948.pdf).*
4. *Об упрощенной системе налогообложения на основе патента для индивидуальных предпринимателей в Приморском крае: закон Приморского края от 02.11.2005 г. № 292-КЗ [Электронный ресурс] / СПС «Консультант плюс»*
5. *Кузьмин С. Налог на патент: выиграют ли местные бюджеты / С. Кузьмин [Электронный ресурс] / Режим доступа: http://www.zrpress.ru/business/primorje_17.11.2012_57652_nalog-na-patent-vyigrajut-li-mestnye-bjudzhety.html.*

Вітвіцький Сергій Сергійович,

доцент кафедри загальноправових дисциплін

Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ,

кандидат юридичних наук, доцент

ГРОМАДСЬКИЙ КОНТРОЛЬ У СУЧАСНИХ УМОВАХ ДЕРЖАВОТВОРЕННЯ

Держава є одним із головних суб'єктів здійснення контрольних функцій у суспільстві. Вона наділена реальними повноваженнями і має можливості для впливу на суспільство [1, с. 342].

Контроль та контрольна діяльність в державі виступає як інструмент, за допомогою якого виявляються неправомірні дії та здійснюється протистояння можливим відхиленням обраного курсу розвитку. Контроль та контрольна діяльність існують стільки, скільки існує саме суспільство, але і досі немає єдиної точки зору щодо визначення цього поняття.

На початку становлення державотворення вченими виділяється «соціальний контроль», як контроль, що забезпечує певну організацію суспільного життя, «адекватну поведінку членів суспільства». Соціальний контроль нерозривно пов'язаний із суспільством.

У філософському енциклопедичному словнику «соціальний контроль» подається як сукупність процесів у соціальній системі (суспільстві, соціальній групі, організації тощо), за допомогою яких забезпечується дотримання певних правил діяльності, а також дотримання певних обмежень поведінки, порушення яких негативно впливає на функціонування системи» [2, с. 612]. Також існує точка зору, що «соціальний контроль – це механізм, через який

суспільство та його підрозділи (групи, організації) забезпечують дотримання певних обмежень, умов, порушення яких завдає шкоди функціонуванню соціальної системи» [3, с. 222].

Соціальний контроль можна поділити на два види: громадський контроль та державний контроль.

На сучасному етапі державному контролю приділяється досить багато уваги, як з боку науковців, так і з боку практиків та інших зацікавлених осіб. Але і на сьогоднішній день існує певна невизначеність в цьому питанні.

Що стосується громадського контролю, то це не менш актуальне питання, яке розглядається більш пасивно, хоча в сучасних відносинах громадськості та держави заслуговує на підвищення рівня авторитету.

Громадський контроль визначається як організаційно оформлена діяльність громадян України та їх об'єднань із контролю за відповідністю діяльності об'єктів громадського контролю (органи державної влади, органи місцевого самоврядування, підприємства, установи, організації, їх посадові особи, суб'єкти господарювання незалежно від організаційно-правових форм та форм власності, громадяни та громадські об'єднання) нормам Конституції України, законам України, іншим актам законодавства та за дотриманням ними державної дисципліни.

Головними завданнями громадського контролю є організація розгляду заяв, звернень громадян, зацікавлених у наданні їм допомоги органами громадського контролю; сприяння недопущенню або усуненню раніше допущених порушень Конституції України, законів, інших нормативних актів, державної дисципліни об'єктами громадського контролю; визначення суспільної оцінки порушень або безпеки, обумовлених здійснюванням чи запланованою діяльністю об'єктів громадського контролю; активна участь у підвищенні правової освіти населення; розвиток у громадян почуття відповідальності за стан усього суспільства [3, с. 222].

Суб'єктами громадського контролю є, наприклад, всеукраїнські громадські об'єднання, їх структурні підрозділи, метою діяльності яких є організація громадського контролю у межах, визначених Конституцією та іншими законодавчими актами. Вони утворюються та здійснюють свою установчу діяльність відповідно чинного законодавства, з урахуванням особливостей визначених законом [4].

Повноцінне виконання своїх завдань можливо завдяки тому, що суб'єкти громадського контролю мають бути наділені відповідними правами, до яких слід віднести: право здійснювати громадський контроль за дотриманням Конституції України, законів та інших актів законодавства та державної дисципліни всіма об'єктами громадського контролю; здійснювати громадський контроль за виконанням державних програм суспільного розвитку та виконанням суспільно важливих рішень, прийнятих об'єктами громадського контролю; здійснювати громадський контроль за ефективним використанням державної і комунальної власності; надавати юридичну та консультаційну допомогу громадянам при підготовці конституційних звернень; вносити до об'єктів громадського контролю пропозиції про заходи щодо усунення порушень чинного законодавства; одержувати від об'єктів громадського контролю у встановленому законодавством про звернення громадян порядку інформацію, що стосується їх діяльності, крім інформації, яка є державною або комерційною таємницею; проводити громадську експертизу проблемних із точки зору відповідності праву, Конституції та законам управлінських рішень, прогнозувати їх наслідки, визначати причини негативних наслідків управлінських рішень, інформувати про висновки експертизи громадські, державні органи та органи місцевого самоврядування; проводити громадську екологічну експертизу, оприлюднювати її результати; оскаржувати неправомірні дії об'єктів громадського контролю; подавати позови до суду в інтересах громадян, їх об'єднань щодо захисту їхніх законних прав та інтересів, відшкодування збитків, заподіяних їм об'єктами громадського контролю; проводити громадську експертизу проектів законів і нормативно-правових актів щодо їх відповідності нормам українського законодавства тощо [5].

Звичайно, держава повинна мати певний вплив на розвиток основних суспільних процесів. Одним з основних джерел отримання інформації для прийняття правильних управлінських рішень і є громадський контроль. Завдяки визначеним прийомам і методам у притаманних їй формах, держава контролює і спрямовує розвиток суспільних відносин.

Використані джерела:

1. *Державне управління: проблеми адміністративно-правової теорії та практики / за заг. ред. В. Б. Авер'янова. – К. : Факт, 2003. – 384 с.*
2. *Философский энциклопедический словарь. – М. : Советская энциклопедия, 1989. – 815 с.*
3. *Адміністративне право України : підручник / за ред. Ю. П. Битяка. – Х. : Право, 2000. – 520 с.*
4. *Буханевич А. І. Громадська участь як форма реалізації громадського контролю за діяльністю органів державної влади / А. І. Буханевич // Інвестиції: практика та досвід. – 2010. – № 12. – С. 80.*
5. *Ківалов С. В. Парламентський контроль за діяльністю органів виконавчої влади в Україні (історія, теорія, перспективи) : монографія / С. В. Ківалов, І. К. Залюбовська. – О. : Юридична література, 2004. – 152 с.*

Галус Олена Олександрівна,
доцент кафедри конституційного, адміністративного та фінансового права
Хмельницького університету управління та права,
кандидат юридичних наук

ІМПЕРАТИВНІСТЬ ЯК СУТНІСНА ОЗНАКА ФОРМ БЕЗПОСЕРЕДНЬОГО НАРОДОВЛАДДЯ

Імперативний характер рішень, вироблених в процесі здійснення форм безпосереднього народовладдя, досить неоднозначно сприймається вченими і це, в свою чергу, призвело до гострих дискусій з приводу того, чи існують консультативні, дорадчі форми проявами безпосереднього народовладдя. Противники такого віднесення наводять аргументи, які в цілому зводяться до наступного. До форм безпосереднього народовладдя потрібно відносити лише ті, які передбачають прийняття громадянами загальнообов'язкових публічно – владних рішень, що мають силу державно-владних велінь. Даний підхід, є досить звуженим, він не враховує реалії сучасного життя.

Слушним з цього приводу є визначення безпосередньої демократії, запропоноване В. М. Шаповалом. Так, на його думку, безпосередня демократія – це здійснення влади самим народом (виборчим корпусом) чи його визначеною частиною шляхом голосувань або шляхом формулювання та підтримки пропозицій (ініціатив), внаслідок яких можуть бути ухвалені відповідні рішення [1, с. 143].

Слід погодитися з думкою О. Г. Мурашина, який стверджує, що існують імперативні та дорадчі форми безпосередньої демократії. Дорадчий аспект демократії не виключає імперативного. Так, державний орган зобов'язаний рахуватися з громадською думкою і підкорятися їй. Ця особливість дозволяє визначити дорадчі інститути як «безпосередній вплив» (участь у здійсненні влади), а імперативні як «безпосереднє прийняття рішень» (реалізація, здійснення влади) [2, с. 42]. На сучасному етапі ця думка підкріплюється законодавчо. Так, наприклад, місцева ініціатива, внесена на розгляд ради у встановленому порядку, підлягає обов'язковому розгляду на відкритому засіданні ради (ч. 3 ст. 9 Закону України «Про місцеве самоврядування в Україні» [3]) тощо.

Дане питання досліджується й іншими авторами. Розглядаючи питання участі громадян у місцевому самоврядуванні, П. А. Трачук стверджує, що сумнівно розглядати такі форми (маються на увазі звернення громадян, реалізація права на свободу зібрань, обговорення

населенням питань місцевого значення) як прояв реалізації прав громадян на управління через органи та посадові особи місцевого самоврядування. Насамперед, такі засоби реалізуються за ініціативи самих громадян або в силу закону, а не органів чи посадових осіб місцевого самоврядування. Більшість з названих форм народного волевиявлення (звернення громадян, реалізація права на свободу зібрань, обговорення населенням питань місцевого значення), на думку П. А. Трачука, швидше можна розглядати як форму реалізації права на самозахист, яке гарантовано ч. 5 ст. 55 Конституції України [4, с. 68].

Так, І. А. Старостіна також вказує, що імперативні інститути (як матеріальні) доповнюються дорадчими (як процесуальними), – в цьому їх взаємозв'язок [5, с. 50]. Проте у даному випадку автор применшує самостійність дорадчих форм, відносить їх до попередніх стадій здійснення імперативних форм (наприклад, всенародні обговорення передують референдуму).

Слід погодитися з думкою В. В. Комарової, про те, що час визначив нову рису безпосередньої демократії, надзвичайно актуальну на сьогодні, – співставлення волі народу і органу влади, який ним формується, а також регулятивну функцію в системі соціального управління, сконструйовану на принципах представницького правління та народного суверенітету [6, с. 8]. Визначаючи риси безпосередньої демократії В. В. Комарова зазначає, що кінцева мета може бути троякою: імперативною, регулятивною та консультативною [7, с. 123]. Дана позиція себе виправдовує саме на сучасному етапі розвитку нашої держави.

Багато дискусій в науці конституційного права та теорії держави і права викликає питання про віднесення до форм безпосереднього народовладдя мітингів, походів, демонстрацій, пікетувань. Так, В. М. Руденко стверджує, що дані форми не пов'язані з прийняттям самими громадянами владних рішень. Інститути мітингів, походів, демонстрацій, звернень (петицій) громадян, пікетувань, на думку В. М. Руденка, точніше буде віднести до такої форми організації влади, при якій остаточне рішення приймається представницькими органами влади або посадовими особами, але на процес їх обговорення і розгляду громадяни можуть суттєво впливати (інститути партисипаторної та деліберативної демократії) [8, с. 38–51].

З таким поділом демократії (народовладдя) на безпосередню, представницьку, партисипаторну та деліберативну можна не погодитися. Автор не наводить чіткого однозначного критерію такого поділу. Стаття 5 Конституції України сприйняла традиційний, загальновідомий поділ демократії (народовладдя) залежно від форми волевиявлення на пряму і представницьку, адже народ здійснює владу або безпосередньо, або ж через органи державної влади та органи місцевого самоврядування. З цього приводу слушною є позиція Л. М. Шипілова, який зазначає, що народовладдя актуалізує своє буття в державі через відповідні зовнішні інституалізовані прояви – форми здійснення народовладдя. Критерієм як самої формалізації в цілому, так і наступного виокремлення вже конкретних форм здійснення влади народом, виступає співвідношення безпосередності та опосередкованості волевиявлення суспільства у владних відносинах. Домінація одного з елементів у такому співвідношенні зумовлює існування двох форм, за посередництва яких народ реалізує дуже владну іманентність [9, с. 92–95]. Щодо даних форм безпосереднього народовладдя чітко проявляється запропонована В. В. Комаровою нова риса безпосередньої демократії – співставлення волі народу і органу влади, який ним формується, а також регулятивна функція в системі соціального управління. Так, згідно з ст. 33 Конституції України кожному гарантується право на свободу думки і слова, на вільне вираження своїх поглядів і переконань і у відношенні до діяльності органів державної влади чи місцевого самоврядування, будь це схваленням чи різким протестом. На розвиток даної статті у ст. 39 визнається за громадянами право збиратися мирно, без зброї і проводити збори, мітинги, походи і демонстрації. Потрібно погодитися з думкою В. Ф. Погорілка про те, що народ має право контролю, нагляду, спостереження у сфері влади, а у разі узурпації влади народом державою, її органами або посадовими особами – частково чи повністю – він, логічно, має право на будь-яку форму опору, протидії, непокори з метою захисту, охорони влади [10, с. 5].

Такими формами опору, протидії, непокори і виступають мітинги, походи, демонстрації і пікетування. Оскільки охорона, захист влади народом, поряд з її належністю і здійсненням, є основними елементами народовладдя, то перераховані форми потрібно однозначно відносити до форм безпосереднього народовладдя. Підкріплюють дане твердження з практичної сторони і події Помаранчевої революції, масові публічні акції щодо нового Податкового кодексу, акції протесту, голодування проти соціальної політики уряду у листопаді-грудні 2011 р., які беззаперечно є проявами безпосереднього народовладдя.

Отже, статус консультативних форм безпосереднього народовладдя не випадає із загальної формули імперативності, оскільки вони тісно пов'язані із нею та сприяють її ефективності.

Використані джерела:

1. Шаповал В. М. Конституційне право зарубіжних країн : [підручник] / Володимир Миколайович Шаповал. – К. : Юрінком Інтер, 2006. – 496 с.
2. Мурашин А. Г. Непосредственное народовластие в системе социалистического самоуправления народа / Александр Геннадиевич Мурашин. – К. : Выща школа; Головное изд-во, 1989. – 199 с.
3. Про місцеве самоврядування в Україні : Закон України від 21 травня 1997 р. // Відомості Верховної Ради України. – 1997. – № 24. – Ст. 170.
4. Трачук П. А. Участь громадян України у місцевому самоврядуванні : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.02 / Трачук Петро Антонович. – К., 2003. – 244 с.
5. Старостина И. А. Всенародные обсуждения: правовые возможности и практика / И. А. Старостина // Вестник Московского университета. Серия 11. Право. – 1998. – № 1. – С. 40–55.
6. Комарова В. В. Формы непосредственной демократии в России : [учеб. пособие] / Валентина Викторовна Комарова. – М. : Изд-во «Ось-89», 1998. – 304 с.
7. Комарова В. В. Высшее непосредственное выражение власти народа в Российской Федерации (проблемы теории и практики) : дис. ... доктора юрид. наук : 12.00.02 / Комарова Валентина Викторовна. – М., 2006. – 474 с.
8. Руденко В. Н. Методология исследования институтов прямой демократии в современном обществе / В. Н. Руденко // Правоведение. – 2003. – № 4. – С. 38–51.
9. Шипілов Л. М. Принцип народовладдя і його здійснення в Україні : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.01 / Шипілов Леонтій Миколайович. – Харків, 2004. – 206 с.
10. Конституційно-правові форми безпосередньої демократії в Україні: проблеми теорії і практики / [за заг. ред. В. Ф. Погорілка]. – К. : Ін-т держави і права ім. В. М. Корецького НАН України, 2001. – 356 с.

Гаман Тетяна Василівна,

доцент кафедри державного управління та місцевого самоврядування
Хмельницького університету управління та права,
кандидат наук з державного управління, доцент

ОКРЕМІ АСПЕКТИ МЕДІА-ВПЛИВУ НА ФОРМУВАННЯ СУСПІЛЬНОЇ ДУМКИ ТА РІВНЯ ДОВІРИ НАСЕЛЕННЯ ДО ЗАСОБІВ МАСОВОЇ ІНФОРМАЦІЇ

Сучасний темп розвитку новітніх інформаційних технологій є одним із чинників формування нового типу суспільства – інформаційного. Основною ознакою якого є вільний доступ до інформації.

У задоволенні своїх інформаційних потреб, не зважаючи на стрімке поширення Інтернету, значна маса населення України віддає перевагу і довіряє найрозповсюдженішим і найдоступнішим засобам масової інформації – телебаченню і радіомовленню. Дану тезу підтверджують і результати проведеного нами соціологічного дослідження (далі –

соцдослідження) щодо вивчення впливу телебачення і радіомовлення на формування суспільної думки та визначення рівня довіри до цих засобів масової інформації (дослідження здійснювалося протягом вересня-жовтня 2013 року на базі Хмельницького та Миколаївського Центрів перепідготовки та підвищення кваліфікації працівників органів державної влади, органів місцевого самоврядування, державних підприємств установ і організацій. Всього було опитано 593 респонденти (державні службовці, посадові особи місцевого самоврядування Хмельницької (390 осіб) та Миколаївської (203 особи) областей). 72% респондентів довіряють інформації отриманій з таких джерел, як телебачення і радіомовлення, 70% опитаних – від однієї до трьох годин, а 14% від трьох до шести годин на добу приділяють увагу теле- радіо- ефіру.

Специфікою сучасних глобалізаційних процесів є те, що інститути держави поступово втрачають контроль над змістом інформаційного простору. Подальший розвиток інформаційного суспільства вимагає більшої уваги до шляхів удосконалення інформаційної сфери держави в цілому та телебачення і радіомовлення зокрема. Важко не погодитися з думкою В. Набруска що, «змістовне наповнення, ціннісно-нормативна база національного інформаційного поля - одні з вирішальних чинників формування світоглядних поглядів, національно-патріотичних переконань. Однак, український медіа-ресурс за роки незалежності не став державотворчим і націєоб'єднуючим інструментом, фактором духовного очищення та суспільної злагоди, а перетворився на елемент загрози інформаційному суверенітету. Агресивна комерціалізація, гендлярські правила гри на ринку інформаційних послуг, нехтування конституційними правами громадян на одержання інформації взяли гору над протекціоністською державною політикою» [1]. Що підтверджують і респонденти соцдослідження – 59% опитаних вважають, що сьогодні телебачення і радіо не впливає позитивно на формування національної та державної ідентичності й культурно-історичної самобутності. Крім того, на питання: «Як, на Вашу думку, впливають сучасні українські ЗМІ на формування суспільної моралі» – 81% респондентів відмітили, що руйнують моральні цінності та особливо згубно впливають на дітей та молодь і лише 8% вважають, що пропагують здоровий спосіб життя та формують суспільні цінності. 98% опитаних вважають недопустимим і негативно ставляться до показу сцен насилля, жорстокості й жаків.

Медіа-впливи на аудиторію можна вважати позитивними чи негативними, їх існування - загальновідомий факт, однак, на першому місці мають залишатися інтереси суспільства й захист його цінностей. Слід констатувати, що в Україні відсутнє правове регулювання убезпечення свідомості населення від негативних медіа-впливів: жодної стратегії, жодного нормативного акту, який би прямо гарантував захист населення від медіа-впливу [2].

Респонденти нашого соцдослідження основними з методу зведення до мінімуму негативного впливу телерадіомовлення на споживача медіа-продукції пропонують: зробити більш жорстким державне регулювання – 48%; сформувати у аудиторії інформаційну культуру – 33%; запровадити медіа-освіту серед споживачів інформаційного продукту – 29%. Як бачимо, на першому місці – віра в силу Закону.

На сьогодні Національне (державне, публічне) право України має значний масив нормативних актів (законів та підзаконних), що прямо чи опосередковано регулюють інформаційну діяльність в суспільстві. Всього близько 4000 документів [3].

Проте не зважаючи на наявність великої кількості нормативно-правових актів вирішення вимагають ряд проблем інформаційної сфери, серед яких [4]: відсутність довгострокової державної стратегії щодо подальшого її розвитку; недооцінка значення інформаційно-комунікаційного аспекту в процесі демократизації суспільства, розбудови держави, її європейської інтеграції; недосконалість законодавства про інформацію; намагання суб'єктів інформаційних відносин маніпулювати громадською думкою шляхом поширення недостовірної, неповної та упередженої інформації у засобах масової інформації; непрозорість відносин власності щодо засобів масової інформації; недостатній рівень державної підтримки

виробництва і розповсюдження вітчизняної інформаційної продукції; наявність тенденцій до концентрації власності і монополізації сегментів вітчизняного інформаційного ринку, зокрема телебачення і радіомовлення; наявність значної кількості інформаційної продукції, що не відповідає вимогам законодавства, негативно впливає на систему суспільних цінностей, фізичний, психічний, інтелектуальний та моральний розвиток людини, призводить до деградації суспільства; зловживання правом на вільне одержання і поширення інформації, в результаті чого порушуються інші фундаментальні права і свободи людини, захищені Європейською конвенцією про захист прав людини і основоположних свобод та Конституцією України; відсутність належних правових, організаційних та фінансово-матеріальних основ для створення системи суспільного телебачення і радіомовлення; висока інформаційна залежність України від зарубіжних інформаційних ресурсів; недостатній рівень використання української мови в аудіовізуальних засобах масової інформації; низька ефективність виконання державно-управлінських рішень, спрямованих на забезпечення захисту стратегічних національних інтересів на міжнародному рівні тощо.

Використані джерела:

1. Набруско В. Печерна медіа-культура. Чому ми втрачаємо інформаційний суверенітет / В. Набруско // газета «День» від 14 квітня 2013 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.day.kiev.ua/uk/article/media/pechera-media-kultura>.
2. Савінова Н. Про основні вади законодавства про інформацію в Україні / Н. Савінова // Юридичний портал України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://urzona.com/index.php?option=com_content&view=article&id=478:2011-01-13-08-47-22&catid=81:2010-08-09-18-12-46.
3. Презентація проекту Концепції кодифікації інформаційного законодавства України / Науково-дослідний інститут інформатики і права Національної академії правових наук України, 5-6 березня 2012 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://ippi.org.ua/prezentatsiya-proektu-kontseptsii-kodifikatsii-informatsiinogo-zakonodavstva-ukraini>.
4. Про Основні засади державної інформаційної політики : Закон України (Проект) від 13.10.2010 р. № 7251 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://search.ligazakon.ua/l_doc2.nsf/link1/JF5LF00V.html.

Дарий Наталия Николаевна,
магістрант 1 курсу юридического факультета
Гомельского государственного университета имени Франциска Скорины

ПРОБЛЕМА ПРИМЕНЕНИЯ АДМИНИСТРАТИВНОЙ ОТВЕТСТВЕННОСТИ В СФЕРЕ БЕЗОПАСНОСТИ ДОРОЖНОГО ДВИЖЕНИЯ

Основу системы правового регулирования безопасности дорожного движения составляет институт административной ответственности, реализация которой основана на применении административных наказаний, именно этот элемент правоприменительной деятельности органов внутренних дел наряду с профилактической работой является решающим в профилактике и пресечении правонарушений в области безопасности дорожного движения.

Сложившаяся система правового регулирования безопасности движения в Республике Беларусь в основном целостна и логична, однако в силу своей сложности и определённой новизны ее применение не всегда эффективно. Очевидно, что действующее законодательство в области безопасности дорожного движения нуждается не только в совершенствовании, но и в создании условий для его более эффективного применения.

Безопасность дорожного движения является важнейшим элементом правопорядка, который призвано обеспечивать государство. Однако следует отметить, что, несмотря на наличие этого правового механизма количество совершаемых дорожно-транспортных правонарушений весьма высоко.

За три месяца 2013 года на дорогах республики произошло 702 ДТП, в которых погибло 147 человек, 701 получил травмы. По вине нетрезвых водителей произошло 39 дорожно-транспортных происшествий, в которых 12 человек погибли и 45 были травмированы. Совершено 360 ДТП с участием транспортных средств и пешеходов, 142 из которых произошло по непосредственной вине пешех. В результате собственной беспечности на дорогах погибли 47 пешех участников дорожного движения. Причём в трети всех происшествий виновники-пешеходы были нетрезвы [1].

Следует отметить, что в Республике Беларусь сложилась целостная система правового регулирования безопасности дорожного движения, была проведена работа по систематизации и модернизации соответствующих правовых норм, усилена правовая ответственность, в том числе и административная за наиболее общественно опасные правонарушения в области безопасности дорожного движения, что позволило расширить административно-правовую защиту данных общественных отношений. Однако потребности эффективного использования института административной ответственности в укреплении правопорядка, предупреждении правонарушений и преступлений вновь актуализируют вопросы правового регулирования и правоприменительной практики административной ответственности в области безопасности дорожного движения, так как именно административно-правовые механизмы являются основным средством предупреждения и пресечения правонарушений в области безопасности дорожного движения.

Таким образом, существенная роль института административной ответственности и её правоприменение в области безопасности дорожного движения актуализируют вопросы применения административных наказаний в данной сфере, как одного из наиболее важных правовых средств, обеспечивающих безопасность участников дорожного движения. Необходимо комплексное и всестороннее исследование механизмов применения административной ответственности в области безопасности дорожного движения на основе анализа действующего законодательства, что позволит создать рациональную и эффективную систему правового регулирования безопасности дорожного движения, реализующей рассмотренные выше конституционные принципы, направленные на обеспечение безопасности граждан и защиты их прав собственности. Все это делает рассматриваемую нами проблематику актуальной как в контексте теоретического, так и прикладного исследования.

Использованные источники:

1. Пресс-релиз ГАИ подвело итоги первого квартала 2013 года // [Электронный ресурс].- 2013.-Режим доступа: <http://mvd.gov.by/ru/main.aspx?page=1&guid=2831>. – Дата доступа: 05.05.2013.

Денисова Александра Юрьевна,
ассистент Финансового университета при Правительстве РФ

АКТУАЛЬНЫЕ ИЗМЕНЕНИЯ ПРАВОВЫХ ОСНОВ ТАМОЖЕННО-ТАРИФНОГО РЕГУЛИРОВАНИЯ ПОСЛЕ ВСТУПЛЕНИЯ РОССИИ В ВТО

В условиях присоединения России к ВТО и создания единого экономического пространства в рамках ЕврАзЭС одним из важнейших направлений совершенствования государственного регулирования внешнеторговой деятельности является таможенно-тарифное. Однако указанные события влекут за собой и создание ряда ограничений в сфере

применения мер такого регулирования. В частности, ставки таможенных пошлин будут ограничены тарифными обязательствами, предусмотренными Протоколом о присоединении России к ВТО. По таким товарам, как, например, телефоны, фрукты, фармацевтические товары, сельскохозяйственная техника, самолеты и авиаоборудование и др., Россия в течение 2 - 3 лет (длительность переходного периода) должна будет снизить ставки пошлин в 2 раза. В этой связи Единый таможенный тариф Таможенного союза будет изменяться в сторону снижения в соответствии с тарифными обязательствами.

В части экспортных пошлин механизм их расчета становится более прозрачным и предсказуемым. При этом практически вдвое сократился список товаров, по которым возможно применение данного инструмента торговой политики. Для ряда товаров ставки пошлин четко зафиксированы. Для других прописаны формулы, учитывающие колебания мировых цен.

Применительно к последствиям тарифной либерализации потенциальная угроза сопряжена с определенными потерями в доходной части государственного бюджета Российской Федерации.

Вместе с тем, более вероятным представляется рост соответствующих поступлений в связи с ростом деловой активности в сфере внешнеэкономической деятельности и повышением уровня собираемости пошлин. Логика подобного предположения состоит в том, что в новых условиях компаниям будет проще заплатить пошлины по действующим ставкам, чем искать и использовать разного рода "серые" схемы.

В ходе переговорного процесса по присоединению к ВТО в России проходили серьезные внутренние реформы, связанные с приведением отечественного законодательства в соответствие с нормами и правилами этой организации. Теперь правительству страны предстоит еще большая работа по реформированию, созданию и укреплению институтов, которые будут полезны для усиления положительных эффектов от членства России в ВТО.

Обязательства по присоединению России к ВТО, как и любой страны, сложны и многообразны. Присоединение чревато как плюсами, так и минусами для ее хозяйствующих субъектов. Максимизация плюсов и минимизация минусов может быть достигнута путем проведения грамотной экономической политики и выстраиванием должной институциональной структуры, позволяющей оперативно и должным образом реагировать на новые вызовы.

Использованные источники:

1. *"Протокол о присоединении Российской Федерации к Марракешскому соглашению об учреждении Всемирной торговой организации".*
2. *Решение Комиссии Таможенного союза от 18.11.2011 N 850 (ред. от 31.05.2012) "О новой редакции единой Товарной номенклатуры внешнеэкономической деятельности Таможенного союза и Единого таможенного тарифа Таможенного союза" (вместе с "Единым таможенным тарифом Таможенного союза Республики Беларусь, Республики Казахстан и Российской Федерации (ЕТТ ТС)") (с изм. и доп., вступающими в силу с 02.07.2012).*

Дураев Таулан Азреталиевич,

*доцент кафедры уголовного, уголовно-исполнительного права и криминологии
Саратовского государственного университета им. Н. Г. Чернышевского,
кандидат юридических наук*

ПРАВО НА СВОБОДУ ПЕРЕДВИЖЕНИЯ, ВЫБОР МЕСТА ПРЕБЫВАНИЯ И ЖИТЕЛЬСТВА: ИСТОРИКО-ПРАВОВОЙ АСПЕКТ

Для мирового сообщества в целом и для России в частности, как никогда ранее, актуализировалась проблема интеграции в мировое экономическое и правовое пространство.

Чтоб стать участницей глобального процесса формирования новой цивилизации, нового типа социальных отношений [1, с. 10–15], при котором “наиболее важным обстоятельством ... представляется принципиальное изменение положение человека в пространстве государственно-политических и правовых отношений” [2, с. 83]. Объективно этого невозможно добиться без осуществления свободного передвижения по стране и миру, выбора места пребывания и жительства.

Право на свободу передвижения, выбор места пребывания и жительства прошло долгий путь становления и развития. Оно было впервые закреплено в ст. 13 Всеобщей декларации прав человека 1948 года [3], затем и в ст. 12 Международного пакта о гражданских и политических правах 1966 года [4], а также в целом ряде международно-правовых актов [5].

В России эволюция правового положения человека через призму права на свободу передвижения, выбор места пребывания и жительства имеет богатую нормативную историю и прослеживается через все этапы её государственно-правового строительства. История свидетельствует о времени, когда закон запрещал какие – либо передвижения населению по территории России. Разрешительная система прописки, существовавшая в нашей стране в советское время, ограничивала свободу выбора места жительства граждан и препятствовала осуществлению иных прав [6, с. 73].

К началу XX в. в России абсолютистское правление создало режим полицейского государства, который характеризовался отсутствием многих прав, в том числе и свободы передвижения. Советские конституции ужесточили ограничения данного права. Например, в 1932 г. паспорта вводились только для жителей городов, рабочих поселков, совхозов и новостроек. Колхозники были лишены паспортов, это обстоятельство сразу ставило их в положение прикрепленных к месту жительства, к своему колхозу. Уехать в город и жить там без паспорта они не могли: согласно п. 11 постановления о паспортах такие “беспаспортные” подвергались штрафу и “удалению распоряжением органов милиции”.

Со временем система ограничений и запретов только развивалась и затрагивала правовой статус не только советских граждан, но и иностранцев. В 1939 г. в Советский Союз вступили Западная Украина и Западная Белоруссия, в 1940 г. – Латвийская, Литовская и Эстонская республики. Это потребовало проведения работы по выдаче паспортов лицам, принятым в советское гражданство. Необходимо было улучшить правовую регламентацию передвижения населения по территории страны, поднять на более высокий уровень его учет. Эту проблему решало постановление СНК от 10 сентября 1940 г., утвердившее новое Положение о паспортах [6]. Паспорта были обязаны получать все граждане, достигшие 16-летнего возраста, постоянно проживающие в городах, рабочих поселках и пр. Многие социальные группы, а иногда и целые народы были полностью лишены свободы передвижения. Некоторые из них (крымские татары, казаки, калмыки, ингуши, карачаевцы, чеченцы и т. д.) не могли вернуться на прежнее место жительства даже после реабилитации [7, с. 51].

Введение всеобщей паспортизации – главная особенность Советской России. В правила прописки были внесены существенные изменения. Первые четыре пункта постановления Совета Министров СССР от 28 августа 1974 г. № 678 [8] были опубликованы, а остальные шесть – имели гриф “не для печати”. В опубликованной части постановления основным был пункт, несколько смягчающий ограничения на прописку. В соответствии с этим постановлением разрешалась прописка в городах и поселках городского типа целой категории граждан независимо оттого, удовлетворяет жилплощадь “санитарной норме” или нет. Так, было разрешено прописывать мужа к жене и наоборот, детей к родителям и наоборот, братьев и сестер – друг к другу. Однако п. 5 неопубликованной части устанавливал изъятия из этого “либерального” постановления: осужденные к лишению свободы и рецидивисты не подлежали прописке до погашения или снятия судимости в городах, районах и местностях.

Складывалась парадоксальная юридическая ситуация: одни и те же правоотношения регулировались двумя нормативными актами, изданными одной и той же инстанцией. Один – официальный, открытый, опубликованный – игнорировался; другой – закрытый, изданный

в нарушение основополагающих правовых принципов и конкретного положения закона и постановления того же Совета Министров СССР “О порядке опубликования и вступления в силу постановлений и распоряжений Правительства СССР” от 20 марта 1959 г. – действовал. Таким образом, прописка для государственных органов стала эффективным средством тотального контроля за каждым, способом манипуляции и ограничения не только права на свободное передвижение, но и других, не менее важных прав (избирательные, трудовые, семейные, социальные и другие) [9, с. 5].

Следует подчеркнуть, что ни в одну из советских Конституций не были включены права на свободу передвижения, выбор места пребывания и жительства. На правовом уровне впервые вопрос об этом поставил Комитет конституционного надзора СССР (далее Комитет) в 1990 году. 22 декабря 1991 г. Постановлением Верховного Совета РСФСР была утверждена Декларация прав человека и гражданина, в ст. 12 которой закреплялось право граждан на свободное передвижение и выбор места жительства. Затем оно было введено в Конституцию РСФСР 1978, а позже – в Конституцию РФ (ст. 27). Реализация ст. 27 Конституции РФ требовала конкретизации процедур и разработки новых видов документов при регистрации. Однако данные требования закона на протяжении 1993–1994 гг., ни Минюстом, ни МВД России не были выполнены. В итоге сложившаяся ситуация приобрела характер бюрократического блокирования важнейшей конституционной свободы [10, с. 103].

Эти нарушения были прекращены решением Конституционного Суда Российской Федерации, вынесшим 25 апреля 1995 г. Постановление по делу о проверке конституционности частей первой и второй статьи 54 Жилищного кодекса РСФСР в связи с жалобой гражданки Л. Н. Ситаловой, касающееся соблюдения установленного порядка вселения граждан в жилое помещение, включая и правила прописки [11]. В Постановлении нормативные акты о прописке были определены как недействующие, кроме того, указывалось, что ст. 27 Конституции является непосредственно действующей и в соответствии с ч. 1 этой статьи каждый, кто законно находится на территории Российской Федерации, имеет право на свободу передвижения, выбор места пребывания и жительства. Введение паспорта как основного обязательного для передвижения документа, в котором фиксировалась отметка о постоянной прописке, стало началом ограничительных правил в свободе передвижения.

В процессе развития Российского государства право граждан на свободу передвижения и выбор места жительства сформировалось как основное, однако долгое время не было закреплено юридически. На протяжении десятилетий вопросы реализации такого важнейшего права граждан, как свобода передвижения и выбора места жительства, в нашей стране регламентировались не законом, а нормами подзаконных актов, причем большая часть указанных актов не была опубликована, что не просто ущемляло права и свободы советских граждан. Действующие положения советского подзаконного законодательства следует считать дискриминирующими.

Использованные источники:

1. *Глобализация и государственное единство России / отв.ред. Б.С. Эбзеев. – М., 2006.*
2. *Рыбаков О.Ю. Векторы Российской правовой политики в сфере защиты прав человека и свобод личности // Право. Законодательство. Личность. Очерки / Под ред. О.Ю. Рыбакова. Вып. 2. - Саратов, 2007.*
3. *Всеобщей декларации прав человека 1948 года // Ведомости Съезда народных депутатов РСФСР и Верховного Совета РСФСР. 1991. № 52.*
4. *Международного пакта о гражданских и политических правах 1966 года // Ведомости СССР. 1976. № 12. Ст. 291.*
5. *Международная Конвенция о ликвидации всех форм расовой дискриминации от 21 декабря 1965 года // Ведомости Верховного Совета СССР. 1969. № 25. Ст. 219; Международная конвенция о пресечении преступления апартеида и наказании за него от 30 ноября 1973 г. // Действующее международное право: В 2 Т. – М., 1997. - Т.2. С. 84-90.*

6. Положение о паспортах (утв. Постановлением СНК от 10 сентября 1940 г.) // Собрание Постановлений СССР (далее – СП). 1940. № 24. Ст. 591.
7. Кононов А. Конституционный принцип свободы передвижения и практика Конституционного Суда Российской Федерации // Конституционное право: Восточноевропейское Обозрение. 2001. № 2 (35).
8. Постановление Совета Министров СССР от 28 августа 1974 г. № 678 «О некоторых правилах прописки граждан» // СП СССР. 1974. № 19. Ст. 110.
9. Лимонова Н.А. Право граждан Российской Федерации на свободу передвижения, выбор места пребывания и жительства и деятельность органов внутренних дел по его обеспечению: вопросы теории: автореф. дис. на соиск. учен. степ. к. ю. н. – Москва: Юридический институт МВД России. - М., 2000.
10. Комментарий к Конституции Российской Федерации. Отв. ред. Л.А. Окуньков.- Изд. 2-е. М., 1996.
11. Постановление Конституционного Суда РФ по делу о проверке конституционности частей первой и второй статьи 54 Жилищного кодекса РСФСР в связи с жалобой гражданки Л.Н. Ситаловой от 25 апреля 1994 г. // Собрание законодательства Российской Федерации. 1995. № 18. Ст. 1708.

Задоя Іванна Іванівна,
доцент кафедри цивільного і трудового права
Одеської національної морської академії,
кандидат юридичних наук

ВІДСТАВКА ДЕРЖАВНИХ СЛУЖБОВЦІВ – ОДНА З ПІДСТАВ ПРИПИНЕННЯ ДЕРЖАВНОЇ СЛУЖБИ

Державна служба припиняється з підстав, передбачених Кодексом законів про працю України (далі – КЗпП України) та Законом України «Про державну службу». Однією з підстав, передбачених Законом України «Про державну службу», є відставка державних службовців, які займають посади першої або другої категорії (ст. 30).

Відповідно до ст. 31 Закону України «Про державну службу» відставкою є припинення державної служби службовцем, який займає посаду першої або другої категорії, за його письмовою заявою.

Законодавство чітко закріплює перелік підстав для відставки: 1) принципова незгода з рішенням державного органу чи посадової особи, а також етичні перешкоди для перебування на державній службі; 2) примушування державного службовця до виконання рішення державного органу чи посадової особи, яке суперечить чинному законодавству, що може заподіяти значної матеріальної або моральної шкоди державі, підприємствам, установам, організаціям або об'єднанням громадян, громадянину; 3) стан здоров'я, що перешкоджає виконанню службових повноважень (за наявності медичного висновку) [1].

Виходячи зі змісту нормативного визначення відставки можна виокремити такі її характерні особливості: 1) можлива лише з ініціативи державного службовця, що виражається у формі заяви, викладеній письмово; 2) як підстава припинення державної служби може застосовуватись лише відносно державних службовців, які обіймають посади, віднесені до першої або другої категорії; 3) припинення державної служби, у зв'язку з відставкою, можливе лише з підстав, передбачених законодавством.

Таким чином, відставкою є двосторонній юридичний акт, який полягає у подачі заяви державним службовцем, який обіймає посаду першої чи другої категорії, про намір скласти з себе посадові повноваження у зв'язку з наявністю обставин, визначених законодавством і в задоволенні відповідним державним органом або посадовою особою заяви службовця.

Подача заяви державним службовцем про відставку не означає його автоматичної відставки, оскільки у відставці може бути й відмовлено. Рішення про прийняття відставки або відмову в ній приймається у місячний строк. У разі відмови у відставці державний службовець повинен продовжувати виконання службових обов'язків і має право на звільнення в порядку, передбаченому КЗпП України [1].

Таке правове регулювання цілком слушно піддається критиці в науковій літературі. Так, В. О. Процевський веде мову про те, що таку правову конструкцію неможливо зрозуміти, оскільки, на його погляд, в цьому випадку обмежується свобода волі державного службовця майже на півтора місяця (протягом місяця приймається рішення про відставку, а реалізувати право на звільнення з державної служби за нормами КЗпП України, у разі відмови в ній, державний службовець має можливість в межах двох тижнів) [2, с. 24].

Вбачається, що таку правову регламентацію строків прийняття рішення про відставку необхідно змінити. У зв'язку з цим вважаємо за необхідне внести відповідні зміни до ст. 31 Закону України «Про державну службу» та зменшити строк розгляду заяви державного службовця про відставку з місяця до десяти робочих днів.

Принагідно зазначимо, що в новому Законі України «Про державну службу» від 17 листопада 2011 року № 4050-VI про таку підставу припинення державної служби, як відставка, мова взагалі не йде [3]. Крім того, звертаючись до міжнародного досвіду використання відставки, як підстави припинення державної служби, з'ясовуємо, що в законодавстві одних країн вона зустрічається (КНР [4, с. 220], Греція [5, ст. 149]), а в інших – ні (Болгарія [6, ст. 103, ст. 105], Естонія [7, ст.ст. 113–129]).

Припинення державної служби у зв'язку з відставкою надає державному службовцю низку додаткових соціальних гарантій. Так, у разі відставки державного службовця, який не досяг віку, що дає право на призначення пенсії відповідно до Закону України «Про державну службу», але має страховий стаж, необхідний для призначення пенсії за віком у мінімальному розмірі, передбаченому абз. 1 ч. 1 ст. 28 Закону України «Про загальнообов'язкове державне пенсійне страхування» і відпрацював на посадах першої чи другої категорії не менш як п'ять років, йому виплачується щомісячно 85 відсотків його посадового окладу з урахуванням надбавок за ранг та за вислугу років до досягнення віку, що дає право на призначення пенсії. У разі наявності (набуття) права на пенсію державним службовцем, який вийшов у відставку, він має право вибору між отриманням виплати у зв'язку з відставкою або пенсії, у тому числі відповідно до Закону України «Про державну службу», чи щомісячного довічного грошового утримання, що виплачується замість пенсії.

При досягненні державним службовцем, який перебуває у відставці, віку, що дає право на призначення пенсії відповідно до ст. 37 Закону України «Про державну службу», йому призначається пенсія як державному службовцю. Разом з тим, законодавством передбачається припинення виплат пенсії або щомісячного довічного грошового утримання особам, які працевлаштувалися або були засуджені за скоєння злочину [1].

Отже, з одного боку, якщо державний службовець подає у відставку і її приймають, то такий державний службовець у майбутньому отримує низку переваг, але якщо ж її не приймають, він повинен пропрацювати півтора місяця перш ніж звільнитися.

Таким чином, відставка, як підстава припинення державної служби має свою специфіку, яка полягає у тому, що вона можлива лише з ініціативи державного службовця, може застосовуватися лише відносно певного кола державних службовців та у випадках і порядку, визначених законодавством, а припинення особою державної служби шляхом відставки, надає їй низку додаткових соціальних гарантій.

Використані джерела:

1. *Про державну службу: Закон України від 16 грудня 1993 року № 3723-XII // Відомості Верховної Ради України. – 1993. – № 52. – Ст. 490.*

2. Процевський В.О. Щодо підстав припинення державної служби / В.О. Процевський // Збірник наукових праць Харківського національного педагогічного університету імені Г.С. Сковороди «Право». – Вип. 9. – 2007. – С. 20–24.
3. Про державну службу: Закон України від 17 листопада 2011 року № 4050-VI // Відомості Верховної Ради України. – 2012. – № 26. – Ст. 273.
4. Комментарии к Федеральному закону «Об основах государственной службы Российской Федерации» и законодательству о государственной службе зарубежных государств; отв. ред. директор Института законодат. и сравнит. правовед., канд. юрид. наук Л.А. Окуньков – М.: Юрид. фирма КОНТРАКТ; ИНФА•М, 1998. – 369 с.

Заярний Олег Анатолійович,
асистент кафедри адміністративного права юридичного факультету
Київського національного університету імені Тараса Шевченка,
кандидат юридичних наук

ДЕЯКІ ОСОБЛИВОСТІ АДМІНІСТРАТИВНИХ ПРАВОПОРУШЕНЬ У СФЕРІ ІНФОРМАЦІЙНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ФОРМУВАННЯ ТА ВИКОРИСТАННЯ ПУБЛІЧНИХ КОШТІВ

Здійснюючи регулювання правовідносин у сфері формування та використання публічних коштів, Бюджетний кодекс України від 8.07.2010 року № 2456-VI, (далі – БК України) у ч. 1 ст. 28 закріпив правило, відповідно до якого: «Інформація про бюджет оприлюднюється відповідно до вимог, визначених цим Кодексом» [1].

Покладаючи на суб'єктів бюджетного процесу обов'язки щодо оприлюднення інформації про надходження, перерозподіл та використання публічних коштів, БК України в той же час перетворив інформацію на один з провідних засобів протидії корупції в межах бюджетного процесу.

Разом з тим, інформація вирішуючи важливі завдання в межах бюджетного процесу, процедур державних закупівель, на практиці, часто стає засобом вчинення чи безпосереднім об'єктом адміністративних правопорушень у зв'язку з чим перед законодавцем, науковцями та практиками постає завдання з визначення особливостей цього виду деліктів, удосконалення системи правових засобів їх запобігання.

Зазначені проблеми розглядалися під різним кутом зору багатьма науковцями та практиками, зокрема: І. Л. Бачіло, О. В. Полошкіним, Д. Б. Савчішкіним, І. А. Сікорською та іншими, однак, особливості адміністративних правопорушень, пов'язаних з інформаційним забезпеченням механізму використання та перерозподілу публічних коштів та засоби їх запобігання не одержали самостійного наукового висвітлення.

Метою цієї публікації є виявлення особливостей адміністративних правопорушень, пов'язаних з інформаційним забезпеченням механізму формування та використання публічних коштів, визначення основних проблем законодавчого забезпечення запобігання цього виду деліктів.

Предметом дослідження цієї публікації є адміністративні правопорушення, пов'язані з інформаційним забезпеченням механізму формування та використання публічних коштів, причини і умови, які сприяють їх вчиненню, а також засоби запобігання розвитку адміністративної деліктності у сфері використання фінансової інформації.

Здійснюючи правове регулювання процедур інформаційного забезпечення формування та використання публічних коштів БК України у ст. 116 [1] та Кодекс України про адміністративні правопорушення від 7.12.19984 року, (далі КУпАП) у ст. 164-12, 164-14 [2] визначили, склади діянь, що є адміністративними проступками у сфері бюджетного процесу, а також державних закупівель.

В основі відповідних проступків перебуває закріплений у ст. 28 БК України [1] та ст. 10 Закону України «Про здійснення державних закупівель» від 1.06.2010 року [3] обов'язок розпорядників публічних коштів офіційно оприлюднювати інформації про збирання, накопичення, перерозподіл та використання коштів державного та місцевих бюджетів, в тому числі при здійсненні процедур державних закупівель.

Перебуваючи у володінні суб'єкта владних повноважень, інформація, створена у процесі здійснення ним покладених обов'язків, інформація про формування і використання публічних коштів є відкритою, загальнодоступною [4], що дозволяє віднести її до публічної інформації. В аспекті адміністративно-деліктного середовища наведена особливість фінансової інформації означає, що значна група правопорушень, з її використанням може вчинятися шляхом протиправної бездіяльності з боку суб'єкта владних повноважень.

Однак, БК України лише у п. 18, п. 36 та п. 39 ч. 1 ст. 116 вказує на проступки, що вчиняються шляхом протиправної бездіяльності, а КУпАП у ст. 164-12 і інших взагалі розкриває об'єктивну сторону досліджуваних деліктів через протиправні дії, чим фактично виключає відповідальність посадових осіб розпорядників бюджетних коштів за не оприлюднення чи не своєчасне, або не повне оприлюднення інформації про використання публічних коштів.

Такий законодавчий підхід до встановлення складів адміністративних проступків, пов'язаних з використанням фінансової інформації вимагає не лише законодавчого закріплення протиправної бездіяльності, як об'єктивної сторони делікту, але, і запровадження адекватних засобів запобігання порушень вимог ст. 28 БК України. Зважаючи на властивості інформації про формування і використання публічних коштів, в законодавстві України поряд з традиційними адміністративними стягненнями – штрафами, слід запровадити заходи організаційного впливу для порушників, зокрема зупинення на конкретний строк операцій з бюджетними коштами з обов'язковим подальшим відшкодуванням шкоди порушником бюджетного законодавства.

БК України поряд із окремими видами проступків, передбаченими у п. 1, 18, 32, 34, 36 ч. 1 ст. 116 Кодексу, в той же час у п. 39 визнав порушення вимог ст. 28 цього Кодексу щодо оприлюднення доступності інформації про бюджет, як загальну підставу відповідальності у сфері інформаційного забезпечення публічних коштів. При цьому, за правилами п. 1 ч. 1 ст. 117 БК України за порушення вимог ст. 28 БК до порушника може бути застосовано лише попередження про неналежне виконання бюджетного законодавства, яке за своєю природою є заходом впливу, застосування якого тягне мінімальні правові наслідки для порушника.

В той же час, БК України щодо окремих проступків, пов'язаних з використанням інформації у бюджетному процесі, зокрема, передбачених у п. 1, 18, 32, 36 ч. 1 ст. 116 Кодексу допускає застосування заходів організаційного впливу, наприклад: призупинення бюджетних асигнувань, зупинення операцій з бюджетними коштами, які спрямовані на створення додаткових організаційних труднощів для порушника, недопущення вчинення ним інших правопорушень. Відображений в нормах БК підхід до визначення складів проступків, пов'язаних з фінансовою інформацією та засобів їх запобігання вказує на те, що незважаючи на визнання порушенням вимог ст. 28 БК України правопорушенням, закон не враховує ступінь важливості інформації про формування, використання публічних коштів, наслідки не оприлюднення цієї інформації або її протиправного застосування в економіці.

Таким чином, адміністративні правопорушення у сфері інформаційного забезпечення механізму формування та використання публічних коштів можуть вчинятися, як через протиправні дії, так, і шляхом протиправної бездіяльності розпорядників бюджетних коштів, їх посадовими і службовими особами, що вимагає не лише збільшення встановлених законодавством розмірів адміністративних штрафів для фізичних осіб, але і розширення системи заходів організаційного впливу на юридичних осіб, зокрема зупинення процедур перерозподілу бюджетних коштів по конкретних програмах, призупинення процедур укладення договорів про закупівлю до моменту оприлюднення інформації про закупівлю продукції, скорочення плану державних закупівель розпорядника публічних коштів. Оскільки

право на інформацію, передбачене у ст. 28 БК України та ст. 10 Закону України «Про здійснення державних закупівель» є правом на доступ до публічної інформації (невід’ємним правом кожної особи), то слід створити спеціальний веб-портал інформації про використання публічних коштів, статус та порядок формування якого визначити у законодавстві, доповнивши ст. 28 БК України.

Використані джерела:

1. *Бюджетний кодекс України від 08.07.2010 року № 2456-VI // Голос України 04. 08. 2010. – № 143.*
2. *Кодекс України про адміністративні правопорушення від 07.12.1984 // Відомості Верховної Ради УРСР. – 1984. – додаток до № 51. – Ст. 1123 (з наступними змінами та доповненнями).*
3. *Про здійснення державних закупівель: Закон України від 01.06.2010 // Відомості Верховної Ради України. – 2010. – № 33. – Ст. 471.*
4. *Про доступ до публічної інформації: Закон України // Голос України від 09.02.2011. – № 24.*

Іваницький Андрій Миронович,
студент 3 курсу юридичного факультету
Хмельницького університету управління та права

СУЧАСНИЙ ПОГЛЯД НА ПОНЯТТЯ ГРОШЕЙ

На сучасному етапі дослідження поняття грошей є кілька дискусійних моментів, питань. По-перше, це неоднозначність поняття грошей. До визначення поняття грошей науковці ставляться по-різному, у них немає чітко сформованого визначення, яке би повністю визначало усі ознаки, функції, предмет грошей. В основному, при визначенні поняття “гроші” вчені вживають такі терміни: ”умовні одиниці”, ”борговий знак”, “особливий товар” та інші. Деякі вчені визначень як таких не давали, а сутність вказаного терміна розглядали через призму опису виконуваних грошима функцій в економіці держави.

Визначення поняття “гроші” у західній науковій літературі є такі:

1. Гроші — це те, що гроші роблять. Усе, що виконує функції грошей, і є гроші (К. Макконнелл, С. Брю).
2. Гроші визначаються як всякий товар, що функціонує як засіб обігу рахункової одиниці та засіб збереження вартості (Л. Харріс).

Вітчизняні науковці визначають поняття грошей більш ширше, за західних колег. Наприклад, науковець С.І. Лучковська, визначає гроші як економічну категорію, яка означає специфічний товар, що виконує в суспільстві роль загального еквівалента в процесі обміну товарів. Відомий український учений-фінансист Л.К. Царьова визначає гроші як особливий товар, що відрізняється від інших товарів своєю специфікою, виступаючи як загальний універсальний товар, завдяки своїй здатності обмінюватися на будь-який інший товар [4, с.124].

У Цивільному кодексі України, у ст. 192., сказано, що гроші – це законний платіжний засіб, який є обов’язковий до приймання за номінальною вартістю на всій території України, але це у контексті грошової одиниці України – гривні, отже чіткого визначення поняття “гроші” в українському законодавстві – немає.

У фінансовому праві визначають гроші як валюту України. Валюта України – грошові знаки (банкноти, монети та інші форми), що перебувають у обігу та є законним платіжним засобом на території України. Гроші виступають як валюта України у вигляді готівки (грошових знаків). Грошові знаки випускаються у вигляді банкнот і монет, що мають зазначену на них номінальну вартість. Вони обертаються через відповідні платіжні системи, що узаконені на території держави. Обробка та передача в межах України електронних та паперових документів на переказ, документі за операціями із застосуванням спеціальних

платіжних засобів та документів на відкликання можуть здійснюватися за допомогою як внутрішньодержавних, так і міжнародних платіжних систем, що діють в Україні [3, с.254].

Гроші служать розрахунковою одиницею або “мірою вартості”. Роль грошей як “одиниці виміру” дозволяє використовувати встановлені ціни для угод. Функції грошей, як розрахункової одиниці, дозволяють вимірювати економічні величини зрозумілим для всіх (майже) способом. Крім того, що гроші служать засобом обміну і розрахунковою одиницею, вони ще забезпечують дуже зручний спосіб заощадження (засіб заощадження) і зручний спосіб запозичення грошей (засіб відстроченого платежу). Як “засіб заощадження” гроші полегшують процес здійснення накопичення з поточного доходу за рахунок гарантування майбутньої купівельної спроможності. Як “засіб відстроченого платежу” гроші полегшують запозичення (і надання позик), забезпечуючи ту міру купівельної спроможності, яку на даний момент часу запозичують і дають у борг. Гроші унікальні за своєю простотою, як засіб платежу за товари та послуги: вони володіють самою високою ліквідністю серед всіх фінансових засобів.

На мою думку, гроші можна визначити як те, що приймають за сплату товарів, послуг, боргів.

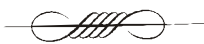
По-друге, це питання – чи є гроші річчю? На мою думку на таке запитання потрібно віднести до ряду філософських питань про співвідношення форми і змісту.

З погляду права визначити гроші як товар і, як наслідок, застосувати речово-правовий режим до вказаного поняття буде не зовсім правильною. Сучасна трансформація готівкових грошей зводиться до того, що вартість грошей майже дорівнює нулю. Доки гроші мали речову складову, тобто мали золотий, срібний вміст або хоча б паперовий, до тих пір і мали власну цінність. Визначення грошей як предметів матеріального світу (речей), на сьогодні суперечить сучасним формам грошей (електронні або безготівкові форми грошей, записи на рахунках). Указані форми грошей, як предмети матеріального світу, не можна відчуті, що унеможлиблює їх матеріальність. Ось чому закріплення грошей як речей – неможливе.

Таким чином, можна виділити такі загально правові, фінансові ознаки грошей: сучасні форми грошей є нематеріальними, їх не можна ні відчуті, ні фізично володіти ними; грошові знаки (банкноти, монети та інші форми), що перебувають у обігу є законним платіжним засобом на території України; гроші (переважно) не є предметами матеріального світу.

Використані джерела:

1. Дмитренко Е.С. *Фінансове право України. Загальна частина: Навчальний посібник* / Дмитренко Е.С. – К.: Алерта КНТ, 2006. – 376 с.
2. Лучковська С.І. *Фінансове право: навчальний посібник* / Лучковська С.І. – К.: КНТ, 2010. – 296 с.
3. *Фінансове право: Навчальний посібник. – 3-тє вид., доп. і перероб.* – К.: Атіка, 2007. – 264 с.
4. Царьова Л.К. *Банківське право: навчально-методичний посібник* / Царьова Л.К. – Одеса: Поліграф, 2006. – 180 с.

Іваницький Сергій Олександрович,
доцент кафедри кримінального процесу

Луганського державного університету внутрішніх справ імені Е. О. Дідоренка,
кандидат юридичних наук, доцент

СИСТЕМА АДВОКАТУРИ УКРАЇНИ

Останніми роками одним з ключових і активно обговорюваних проблемних питань реформування адвокатури було запровадження єдиної національної самоврядної асоціації адвокатів з обов’язковим членством. Прийняття Закону України “Про адвокатуру та адвокатську діяльність” від 5 липня 2012 року № 5076 та суміжних нормативних актів

обумовило потребу розбудови нової системи адвокатури України, науково-теоретичне осмислення якої є важливим чинником її ефективної організації та функціонування.

На відміну від Закону України “Про адвокатуру” від 19 грудня 1992 року N 2887-XII, що містив лише 19 статей, в оновленому законодавстві з’явилося поняття адвокатського самоврядування, сформовано багатоступеневу і розгалужену систему органів адвокатського співтовариства, до складу яких входять виключно адвокати.

На підставі аналізу законодавства про адвокатуру можна виділити три рівні системи адвокатури України:

1. Адвокат, який здійснює адвокатську діяльність індивідуально; адвокатське бюро; адвокатське об’єднання (організаційні форми адвокатської діяльності).

2. Конференції адвокатів регіону (Автономної Республіки Крим, області, міста Києва, міста Севастополя), ради адвокатів регіону (Автономної Республіки Крим, області, міста Києва, міста Севастополя), кваліфікаційні-дисциплінарні комісії адвокатури (Автономної Республіки Крим, області, міста Києва, міста Севастополя), ревізійні комісії адвокатів відповідного регіону (організаційні форми адвокатського самоврядування регіонального рівня).

3. З’їзд адвокатів України, Національна асоціація адвокатів України, Рада адвокатів України, Вища кваліфікаційно-дисциплінарна комісія адвокатури, Вища ревізійна комісія адвокатури (організаційні форми адвокатського самоврядування національного рівня).

Дещо спірним є віднесення Національної асоціації адвокатів України до органів адвокатського самоврядування, адже вона відсутня у переліку організаційних форм адвокатського самоврядування, що закріплений ст. 46 Закону України “Про адвокатуру та адвокатську діяльність”. Тим не менше, належність НААУ до організаційних форм адвокатського самоврядування випливає з системного аналізу ч. 1, 3 ст. 45, п. 10-13 ч. 4 ст. 55, ст. 56 Закону України “Про адвокатуру та адвокатську діяльність”, де вказується, що НААУ утворюється з метою забезпечення реалізації завдань адвокатського самоврядування та діє через організаційні форми адвокатського самоврядування. Рада адвокатів України приймає рішення про розпорядження коштами і майном НААУ, забезпечує ведення офіційного веб-сайту, визначає друкований орган НААУ. Окрім цього, голова Ради адвокатів України за посадою є головою НААУ, представляє Національну асоціацію адвокатів України в органах державної влади, органах місцевого самоврядування, на підприємствах, в установах, організаціях, перед громадянами; розпоряджається коштами і майном НААУ відповідно до затвердженого кошторису, організовує і забезпечує роботу її секретаріату та ін.

У ст. 18 Закону України “Про адвокатуру та адвокатську діяльність” законодавець окремо виділяє об’єднання адвокатів (місцевого, всеукраїнського і міжнародного рівнів) та міжнародні організації адвокатів та юристів. Відзначаючи вагомий внесок цих установ у розвиток адвокатури, ми, водночас, не бачимо підстав включати їх до системи адвокатури. За своєю правовою природою вони належать до громадських об’єднань, статус яких урегульований Законом України “Про громадські об’єднання” від 22 березня 2012 року № 4572-VI.

Івановська Алла Миколаївна,

доцент кафедри конституційного, адміністративного та фінансового права

Хмельницького університету управління та права,

кандидат юридичних наук, доцент

ДО ПИТАННЯ ПРО МІСЦЕ ВИКОНАВЧОЇ ВЛАДИ В СИСТЕМІ РОЗПОДІЛУ ВЛАДИ

Явище, що на сьогодні визначається виконавчою владою, як складова державного владарювання умовно існувало за усіх історичних часів. За часів феодального абсолютизму владарювання ґрунтувалось на принципі неподільності влади та уособлювалось монархом.

Тому немає підстав стверджувати про існування за тих часів виконавчої влади як змісту державно-владної функції. Про виконавчу владу в той час можна говорити лише в контексті ідеології «розподілу влад». Поняття виконавчої влади в сучасному розумінні цього слова було розроблено ідеологами буржуазних революцій.

Формулюючи принцип розподілу влади, Ш. Монтеск'є пов'язував його з системою стримувань і противаг і відмічав, що вказана система являється не тільки гарантією від узурпації влади однією з трьох її гілок, але і важливим механізмом їх взаємодії. Саме ця система стримувань і противаг дозволяє пов'язувати «розділенні» влади, сприяє пошуку компромісу у випадку зіткнення позицій. Без цієї системи неможливими були б оперативність і гнучкість в державному управлінні та нормотворенні. З часом, коли засади цієї ідеології було втілено в конституційних текстах, поняття виконавчої влади набуло офіційного характеру, а його зміст відбився у повноваженнях державних органів, що покликані здійснювати відповідну функцію.

Термін «виконавча влада», який зустрічався вже у працях Арістотеля (384-322 до н.е.), більш чітко був сформульований Джоном Локком в праці «Про громадянське правління» і найбільш широко розгорнуте Ш. Монтеск'є у знаменитому трактаті «Про дух законів. «В кожній державі, — писав Ш. Монтеск'є, — існує три види влади: влада законодавча, влада виконавча, яка відає питаннями міжнародного права і влада судова, яка відає питаннями права цивільного. У силу першої влади государ або установа створює закони, тимчасові або постійні, і виправляє або відмінює існуючі закони. В силу другої влади він оголошує війну або укладає мир, посилає або приймає послів, забезпечує безпеку, попереджує нашествия. В силу третьої влади він карає злочинців і вирішує суперечки приватних осіб. Останню владу можна назвати судовою, а другу — просто виконавчою владою держави» [2, с. 14]. Таким чином виконавча влада повинна виконувати три види операцій: укладати мир або оголошувати війну, приймати або направляти в інші держави послів або, говорячи сучасною мовою, займатись державними справами; ця влада повинна забезпечувати безпеку в державі, тобто застосовувати заходи по підтриманню порядку, і попереджувати вторгнення в країну, тобто здійснювати компетенцію у військовій сфері. Таким було першопочаткове розуміння виконавчої влади дане Ш. Монтеск'є. Але це розуміння згодом різко змінилось, хоча до цього часу в теорії конституційного права існує дві концепції цієї влади [3, с. 705].

Одна з них — концепція Ж.-Ж. Руссо, яка тлумачить поняття виконавчої влади у досить обмеженому значенні. Ця влада, повністю підпорядкована законодавчій владі, обмежується лише виконанням законів. Самостійність цієї влади може проявлятися лише у випадку, коли парламент приймає акти самостійного загального характеру, і у цьому випадку виконавча влада може видавати підзаконні приписи. Конституційне оформлення такої влади зустрічається досить нечасто; прикладом може слугувати ст. 65 Конституції Франції 1793 року: «На виконавчу раду покладається керівництво загальним керівництвом і управління ним; він може діяти лише на виконання законів і декретів законодавчого корпусу» [4, с. 4]. Друга концепція визнає автономію виконавчої влади; ця влада не лише виконує закони, але і впливає на законодавчу владу. У цій концепції не заперечується, що виконавча влада є підпорядкованою по відношенню до законодавчої, але на неї покладаються і інші функції (наприклад, право законодавчої ініціативи, можливість розпуску парламенту) [3, с. 705]. Друга концепція знаходить безсумнівне підтвердження в діючому конституційному матеріалі і в практиці зарубіжних держав.

Сенс конституційного принципу «розподілу влад» полягає в тому, що законодавча влада і виконавча влада є однопорядковими. З цього не випливає, що вони є рівними або порівнюваними за змістом. Нерівність «розподілених влад» зумовлено особливостями прийнятої форми державного правління, ситуацією, що склалася в суспільно-політичному житті тієї чи іншої країни, та іншими об'єктивними й суб'єктивними чинниками. Істотне значення має й те, що органи законодавчої та виконавчої влади покликані реалізовувати різні функції, їх діяльності притаманні різні засоби та методи. Реальну відповідь на питання щодо співвіднесеності законодавчої і виконавчої влади за умов конкретної держави можна

отримати шляхом аналізу співвідношення повноважень вищих органів держави, функціонально поєднаних із законодавчою і виконавчою владою, з урахуванням практики реалізації конституційних положень, які визначають статус відповідних органів [7, с. 9].

Отже, виконавча влада набуває своїх сутнісних ознак лише у випадку реалізації конституційної доктрини поділу влади. При цьому вона є самостійною та незалежною від інших гілок у виконанні власних, законодавчо встановлених повноважень і, таким чином, має можливість контролювати їх діяльність, входячи до системи стримувань і противаг [5, с. 85-86]. Невипадково частими є визначення виконавчої влади як однієї з гілок влади в державі за теорією поділу влади, що становить собою систему державних органів і посадових осіб (або сукупність повноважень і функцій) з управління державою [6, с. 386]. Як справедливо зазначає О. М. Бабиш говорити про існування виконавчої влади до моменту здійснення такого поділу не доцільно [1, с. 304].

Таким чином, на сьогодні виконавча влада є досить багатоплановим і різноаспектним явищем, яке набувало своїх рис протягом багатьох століть. призначення виконавчої влади не можна зводити до простої реалізації правових актів держави, адже здійснення державного управління, планування та контроль соціального, економічного, інформаційного розвитку держави має творчий характер. Ні в минулому, ні тим більше сьогодні ця гілка влади не замикається на виконанні законів. По-перше, у зв'язку з необхідністю забезпечити реалізацію законодавчих положень виконавчій гілці влади необхідно вирішувати безліч поточних питань щодо забезпечення життєдіяльності суспільства та держави в різноманітних сферах життя. Компетенцією цієї влади охоплюються практично всі сфери життя — економіка, освіта, наука, культура, охорона здоров'я, соціальний захист, національна безпека, громадський порядок, оборона та зовнішні зносини. Особливістю виконавчої влади є те, що вона здійснюється відповідно до законів, залишаючись при цьому значною мірою самостійною при розв'язанні проблем, що стоять перед нею.

Використані джерела:

1. Бабиш, О. М. Виконавча влада та її місце в системі державної влади [Текст] / О. М. Бабиш // *Держава і право*. — Вип. 50. — С. 302-309.
2. Исполнительная власть в Российской Федерации. Научно-практическое пособие [Текст] / Айзин С. М., Байков О. В., Лафитский В. И., Ноздрачев А. Ф., и др. ; под ред.: Ноздрачев А. Ф., Тихомиров Ю. А. — М. : БЕК, 1996. — 269 с.
3. Маклаков В.В. Конституционное право зарубежных стран. Общая часть: (учебник для студентов юрид. вузов и фак.) [Текст] — М. : Волтерс Кливвер, 2006. — 896 с.
4. Паречина, С. Исполнительная власть как индикатор государственного управления [Текст] / С. Паречина // *Научные труды Академии управления при Президенте Республики Беларусь*. — 2004. — Вып. 4. — С.3-34.
5. Хоменко, О. В. Виконавча влада: соціально-правова природа, особливості [Текст] : автореф. дис... канд. юридакадемія України ім. Ярослава Мудрого. — Х., 2005. — 20 с.

Караваева Елена Михайловна,

*старший преподаватель кафедры теории и истории государства и права
Гомельского государственного университета имени Франциска Скорины*

ПРАВА ДЕТЕЙ-СИРОТ И ДЕТЕЙ, ОСТАВШИХСЯ БЕЗ ПОПЕЧЕНИЯ РОДИТЕЛЕЙ, В ЖИЛИЩНОЙ СФЕРЕ

Право на жилище гарантировано ст. 48 Конституции Республики Беларусь, и его реальное обеспечение является важной задачей социальной политики не только по отношению к взрослому населению, но и по отношению к детям, нуждающимся в благополучных бытовых условиях. Особенно это касается наименее защищённых категорий

детей – детей-сирот, и детей, оставшихся без попечения родителей, а также лиц из числа детей-сирот и детей, оставшихся без попечения родителей.

В настоящее время в связи с произошедшими в жилищном законодательстве Республики Беларусь изменениями (принятием Жилищного кодекса (далее ЖК) в 2012 году) актуальность представляет анализ правового статуса вышеуказанных категорий детей в сфере обеспечения их жилищных прав.

Дети-сироты, дети, оставшиеся без попечения родителей и лица из числа детей-сирот и детей, оставшихся без попечения родителей, являются более уязвимой категорией, чем дети из семьи, что способствует обеспечению их законодательством определёнными льготами.

Особый интерес представляют нормы, устанавливающие особенности признания детей-сирот, и детей, оставшихся без попечения родителей, а также лиц из числа детей-сирот и детей, оставшихся без попечения родителей нуждающимися в улучшении жилищных условий и постановки их на учет. Дети, относящиеся к указанным категориям, принимаются на учет нуждающихся в улучшении жилищных условий по месту первоначального приобретения такого статуса, либо по месту работы (службы), предоставленному при распределении (направлении) на работу (службу) (ст. 38 п. 2 ЖК). Причем они могут состоять на таком учете самостоятельно до достижения возраста 18-ти лет. Заявления о принятии детей-сирот и детей, оставшихся без попечения родителей, на учет нуждающихся в улучшении жилищных условий подаются их опекуном (попечителем), лицом, на которое законодательством возложено исполнение обязанностей опекуна (попечителя).

В соответствии с законодательством детям-сиротам, детям, оставшимся без попечения родителей, а также лицам из числа детей-сирот и детей, оставшихся без попечения родителей, при условии, что они являются нуждающимися в улучшении жилищных условий по основаниям, предусмотренным законодательными актами, установлены следующие гарантии на жилище: а) право на получение жилого помещения социального пользования государственного жилищного фонда; б) сохранение права собственности на жилое помещение или права пользования жилым помещением государственного жилищного фонда, из которого они были; в) право на получение льготных кредитов; г) право на получение одноразовых субсидий на строительство (реконструкцию) или приобретение жилого помещения.

Реализовать право на улучшение жилищных условий путем получения жилого помещения социального пользования дети - сироты и дети, оставшиеся без попечения родителей, в отношении которых принято решение об эмансипации или которые вступили в брак до достижения совершеннолетнего возраста, а так же лица из числа детей-сирот и детей, оставшихся без попечения родителей могут в течение шести месяцев после достижения ими совершеннолетия либо, по их желанию, в течение шести месяцев после отчисления из учреждений профессионально-технического, среднего специального или высшего образования, по окончании срочной военной службы.

В соответствии с положением об общежитиях, утвержденного Постановлением Совета Министров Республики Беларусь от 5.04.2013 №-269 до реализации ими права на получение жилых помещений социального пользования вышеуказанные категории имеют право на предоставление жилых помещений в общежитии. Для этого часть жилых помещений в общежитии (за исключением жилых помещений в общежитиях, находящихся в ведении специализированных учебно-спортивных учреждений) может бронироваться местными исполнительными и распорядительными органами для временного проживания лиц из числа детей-сирот и детей, оставшихся без попечения родителей.

Дети-сироты, дети, оставшиеся без попечения родителей при наличии инвалидности имеют право на первоочередное предоставление специальных жилых помещений в домах-интернатах для детей-инвалидов.

Необходимо отметить, что в ЖК 2012 года впервые определено регулирование жилищных отношений с участием детей-сирот и детей, оставшихся без попечения

родителей. Так в главе 25 ЖК с достаточной полнотой урегулированы жилищные отношения вышеуказанных категорий несовершеннолетних. С целью обеспечения их жилищных прав за местными исполнительными и распорядительными органами закреплена обязанность осуществлять сохранность жилых помещений, принадлежащих детям-сиротам и детям, оставшимся без попечения родителей, на праве собственности, либо жилых помещений государственного жилищного фонда, которые закреплены за ними и свободны в связи с их устройством на государственное обеспечение. Отражение данной позиции в Жилищном кодексе позволит усилить социальную защищенность детей этой категории.

Принципиально новым аспектом можно считать пункт 2 статьи 75 ЖК 2012 года, которым регламентировано, что отчуждение собственником жилого помещения, в котором проживают несовершеннолетние члены, бывшие члены его семьи, признанные находящимися в социально опасном положении либо признанные нуждающимися в государственной защите, или граждане, признанные недееспособными или ограниченные в дееспособности судом; или жилого помещения, закреплённого за детьми-сиротами или детьми, оставшимися без попечения родителей, допускается только с письменного согласия органа опеки и попечительства.

Таким образом, действующее жилищное законодательство Республики Беларусь закрепляет обширный перечень прав детей-сирот, и детей, оставшихся без попечения родителей, а также лиц из числа детей-сирот и детей, оставшихся без попечения родителей, что способствует реализации ими конституционного права на жилище и позволяет чувствовать свою защищенность со стороны государства. В жилищном законодательстве особое значение правового положения данных категорий граждан диктуется потребностями общества в обеспечении наиболее необходимого материального блага, обладающего значительной социальной ценностью. Тем самым проявляется действенность в реализации функции государства по защите социально слабых членов общества.

Козут Ольга Володимирівна,
*завідувач кафедри конституційного, адміністративного та фінансового права
Хмельницького університету управління та права,
кандидат юридичних наук, доцент*

НАПРЯМИ ВДОСКОНАЛЕННЯ ЗАКОНОДАВСТВА ПРО АДМІНІСТРАТИВНУ ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ ЗА НЕЗАКОННИЙ ОБІГ НАРКОТИЧНИХ ЗАСОБІВ

Поширення наркоманії та наркозлочинності в Україні за останні десять років стало однією з найгостріших суспільних проблем, нерозв'язання якої призводить до заподіяння шкоди здоров'ю людини, негативного впливу на соціальну сферу, а також є загрозою національній безпеці держави. За даними соціологічних досліджень, 35 відсотків першокурсників професійно-технічних училищ та 25 відсотків студентів вищих навчальних закладів мають досвід вживання наркотиків [1]. Тому одним із завдань, передбачених у Плані заходів щодо виконання Концепції реалізації державної політики у сфері протидії поширенню наркоманії, боротьби з незаконним обігом наркотичних засобів, психотропних речовин та прекурсорів на 2011-2015 роки [2] визначено проведення аналізу законодавства цієї сфери та розробка пропозицій щодо його вдосконалення. Спробуємо окреслити окремі проблемні положення законодавчої бази чинного антинаркотичного законодавства.

1. Відповідні положення Кодексу України про адміністративні правопорушення (далі – КУпАП) щодо відповідальності за незаконний обіг наркотичних засобів та психотропних речовин потребують узгодження з нормами нового Кримінального кодексу України (далі – КК України). Так, ст.44 КУпАП передбачає адміністративну відповідальність за незаконні виробництво, придбання, зберігання, перевезення, пересилання наркотичних засобів або

психотропних речовин *без мети збуту в невеликих розмірах*. Ст.307 КК України передбачає кримінальну відповідальність за такі ж дії, але вчинені з *метою збуту* незалежно від розміру (ч.1) або у *великих* (ч.2) чи *особливо великих* (ч.3) *розмірах*. Отже, прогалин чи протиріч між двома кодексами у наведеному прикладі немає. Але такий висновок робити рано, тому що стаття 309 КК України передбачає відповідальність за незаконне виробництво, виготовлення, придбання, зберігання, перевезення чи пересилання наркотичних засобів, психотропних речовин або їх аналогів *без мети збуту* (ч.1) незалежно від розміру. Великий (ч.2) та особливо великий (ч.3) розмір виступають обтяжуючими обставинами. Отже, положення ст. 44 КУпАП та ч.1 ст.309 КК України є майже однаковими і відрізняються лише переліком протиправних дій (у кримінальному законодавстві присутня відповідальність за *виготовлення* наркотичних засобів, психотропних речовин або їх аналогів). Враховуючи суспільну шкідливість та небезпечність такого явища як наркоманія, вважаємо, що ст.44 КУпАП доцільно вилучити або хоча б замінити таку ознаку об'єктивної сторони проступку як *виробництво* на *виготовлення*, оскільки виробити серійним шляхом наркотичний засіб або психотропну речовину, навіть у невеликих розмірах, без мети збуту неможливо.

2. Антинаркотичне законодавство визначає, що під зловживанням наркотичними засобами та психотропними речовинами розуміють умисне систематичне протизаконне вживання наркотичних засобів або психотропних речовин, а під незаконним вживанням наркотичних засобів та психотропних речовин розуміють, вживання наркотичних засобів або психотропних речовин без призначення лікаря [3]. Тобто, однією із ознак зловживання, є систематичність. У праві під систематичністю розуміють вчинення певних дій більше трьох разів [4]. Тому, відповідно до діючого законодавства, особа може притягуватися до адміністративної відповідальності за скоєння нею проступку, передбаченого ч.2 ст.44¹ КУпАП лише у випадку доказуваного факту вживання наркотичних засобів або психотропних речовин не менше трьох разів. Отже, на особу повинні три рази поступити достовірні свідчення про факт вживання нею наркотичних засобів або психотропних речовин, її повинні три рази обстежити і знайти в її організмі залишки вказаних засобів або речовин. Водночас, за перші два рази до адміністративної відповідальності за ч.2 ст.44¹ КУпАП її притягувати не повинні. Більш того, перші два рази ця особа не повинна проходити медобстеження, тому що два рази – це ще не зловживання і примусити її пройти таке обстеження за ч.2 ст.44¹ КУпАП формально також неможливо. Тобто, якщо немає перших двох зафіксованих випадків вживання наркотичних засобів або психотропних речовин, немає і третього. Тому підтримуємо пропозицію про заміну у диспозиції ч.2 ст.44¹ КУпАП слова “зловживання” на слово “незаконне вживання” [5, с.8-9].

3. Стаття 106² КУпАП містить відповідальність за незаконний посів або вирощування снотворного маку чи конопель, тобто мова йде про культивування снотворного маку чи конопель у формі посіву та вирощування. Але в антинаркотичному законодавстві відсутнє визначення терміна “незаконне культивування снотворного маку та конопль”, а також не розкривається зміст його форм, що ускладнює кваліфікацію вказаного делікту. Виходячи з цього, доцільною вважаємо пропозицію Саєнка С.І. щодо введення до Закону “Про заходи протидії незаконному обігу наркотичних засобів, психотропних речовин і прекурсорів та зловживанню ними” поняття *незаконного культивування снотворного маку та конопель* і його визначення, як “незаконні внесення у ґрунт насіння або висадження придбаної розсади снотворного маку чи конопель на відповідній земельній ділянці з наступним доглядом за сходами з метою доведення їх до відповідних фаз росту, з моменту яких можна виробляти сировину для отримання наркотичних засобів або психотропних речовин” [6, с.12].

4. При кодифікації адміністративного законодавства для класифікації адміністративних проступків використано два критерії: 1) структуру соціально-господарського комплексу; 2) зміст відносин, що охороняються. Це призвело до того, що проступки досліджуваної сфери розташовані в різних главах КУпАП (глава 5 “Адміністративні правопорушення в галузі охорони праці і здоров'я населення” та глава 9 “Адміністративні правопорушення у сільському господарстві, порушення ветеринарно-

санітарних правил”). Але аналіз об’єкта правопорушень передбачених статтями 44, 44¹, 106¹, 106² КУпАП свідчить про те, що всі ці правопорушення посягають на встановлений порядок обігу наркотичних засобів і психотропних речовин в Україні, тобто такі діяння можна групувати за родовим об’єктом. Тому доцільно виокремити в новому Кодексі главу “Адміністративні правопорушення у сфері обігу наркотичних засобів і психотропних речовин”.

Вважаємо, що запропоновані пропозиції сприятимуть вдосконаленню антинаркотичного законодавства.

Використані джерела:

1. Про схвалення Стратегії державної політики щодо наркотиків на період до 2020 року: розпорядження КМУ від 28.08.2013 [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/735-2013-%>
2. Про схвалення Концепції реалізації державної політики у сфері протидії поширенню наркоманії, боротьби з незаконним обігом наркотичних засобів, психотропних речовин та прекурсорів на 2011-2015 роки: постанова КМУ від 13.09.2010 // ОВУ. – 2010 - №70. – Ст.2533.
3. Про заходи протидії незаконному обігу наркотичних засобів, психотропних речовин і прекурсорів та зловживанню ними: Закон України від 15.02.1995 // ВВРУ. – 1995. - №10. – Ст.62.
4. Про практику призначення судами кримінального покарання: постанова Пленуму Верховного Суду України від 24.10.2003 [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/v0007700-03?nreg=v0007700>
5. Сорока Л.В. Адміністративна відповідальність за незаконний обіг наркотичних засобів і психотропних речовин: автореф. на здобуття наукового ступеня кандидата юридичних наук за спеціальністю 12.00.07 – теорія управління; адміністративне право і процес; фінансове право; інформаційне право / Л.В.Сорока. – Національна академія державної податкової служби України. – Ірпінь, 2005. – 16 с.
6. Саєнко С.І. Адміністративна відповідальність юридичних осіб за правопорушення в сфері обігу наркотичних засобів: автореф. на здобуття наукового ступеня кандидата юридичних наук за спеціальністю 12.00.07 – адміністративне право і процес; фінансове право; інформаційне право / С.І.Саєнко. – Луганський державний університет внутрішніх справ, Луганськ, 2007. – 21 с.

Комарницька Ірина Іванівна,
викладач кафедри права Львівського інституту
Міжрегіональної академії управління персоналом,
аспірант кафедри адміністративного права
Інституту права ім. князя Володимира Великого
Міжрегіональної академії управління персоналом

КЛАСИФІКАЦІЯ ЗАХОДІВ ПРОФІЛАКТИКИ АДМІНІСТРАТИВНИХ ПРАВОПОРУШЕНЬ У СФЕРІ ВЛАСНОСТІ ТА ЇХНІ ОЗНАКИ

Ефективне здійснення профілактики адміністративних правопорушень у сфері власності потребує чіткого наукового уявлення про існуючу систему заходів профілактики даних адміністративних правопорушень, їх ознаки, особливості тощо.

Окремі питання профілактики адміністративних правопорушень знайшли своє місце у працях Г. А. Аванесова, В. М. Бабакіна, О. П. Беци, К. Л. Бугайчука, І. П. Голосніченка, М. В. Коваліва, А. В. Мілашевича, О. І. Остапенка, Ю. С. Назара та інших. Однак, незважаючи на очевидність та актуальність проблеми здійснення профілактики

адміністративних правопорушень у сфері власності, дослідження існуючої системи заходів профілактики адміністративних правопорушень у сфері власності не дістала адекватного відображення в науковій літературі.

Соціальна обумовленість адміністративної деліктності, різноманіття факторів впливу та зовнішніх проявів адміністративних правопорушень у сфері власності потребує інтеграції широкого спектру заходів соціального, спеціального та індивідуального характеру, що здійснюються з метою виявлення причин та умов вчинення адміністративних правопорушень, які посягають на право власності, усунення факторів, які детермінують протиправну діяльність особи щодо порушення правових можливостей особи володіти, користуватися та розпоряджатися майном.

Існування широкого спектру можливих заходів профілактики правопорушень обумовила здійснення їх класифікації вітчизняними та іноземними авторами за рядом критеріїв: за правовою характеристикою, рівнями, цілями, завданням їх застосування, за видами та формами профілактики, за суб'єктом і об'єктом впливу, за змістом тощо [1, с. 473–476; 2, с. 38]. Існуючі наукові напрацювання щодо рівнів профілактичної роботи та результати власного наукового дослідження цієї проблеми дозволяють обрати в якості визначальних критеріїв такого поділу детермінанти протиправної діяльності, на усунення яких спрямовуються заходи профілактики, види профілактики правопорушень, методи управлінської діяльності у сфері захисту права власності, спрямованість на досягнення конкретної мети профілактики, напрямки профілактичної роботи, правову природу заходів профілактики адміністративних правопорушень у сфері власності.

Зважаючи на прояви детермінант протиправної поведінки у сфері власності, заходи профілактики можна розділити заходи, спрямовані на подолання негативних соціальних факторів, що обумовлюють протиправну поведінку у сфері власності, заходи економічного характеру, заходи по покращенню стандартів життя населення, організаційні заходи щодо охорони права власності та правові заходи. Існування різних рівнів профілактичної роботи дозволяє поділити усі заходи профілактики адміністративних правопорушень у сфері власності на загальні, спеціальні, організаційні та правові заходи попередження адміністративної деліктності. Види профілактики правопорушень (загальна, індивідуальна та віктимологічна профілактика) обумовлюють специфіку заходів профілактики та служать критерієм для їх відповідного поділу.

Заходи профілактики правопорушень у сфері власності також обумовлені методами управлінської діяльності у сфері захисту права власності. До основних заходів, які реалізуються в рамках переконання як методу державного управління у сфері захисту права власності належать роз'яснювальна робота щодо порядку володіння, користування та розпорядження майном та загальних засад відповідальності за вчинення правопорушень, що посягають на право власності, заходи інформаційного характеру, заходи виховного впливу тощо. Натомість до адміністративно-примусових заходів, які застосовуються спеціальними суб'єктами належать особистий огляд, огляд речей, вантажів, багажу, транспортних засобів, тимчасове обмеження доступу громадян на окремі ділянки місцевості чи об'єкти (блокування районів місцевості, окремих споруд та об'єктів), вилучення речей та документів тощо.

Додатковим критерієм для класифікації заходів профілактики адміністративних правопорушень у сфері власності можна обрати запропонований А. А. Трофімчук перелік напрямків профілактичної роботи [3, с. 12].

Правова природа таких заходів дозволяє виокремити в загальній структурі профілактики адміністративних правопорушень у сфері власності заходи морального, фізичного, організаційного характеру, що впливають на свідомість і поведінку людей, які вчинили або схильні до вчинення адміністративних правопорушень.

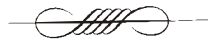
Таким чином, система заходів профілактики адміністративних правопорушень у сфері власності об'єднує в собі широкий спектр заходів, які характеризуються рядом ознак: вони проявляються як цілеспрямована діяльність впливу однієї людини на іншу, однієї групи осіб на іншу, особливий соціальний зв'язок, що виникає між ними; це заходи організації,

впорядкування відносин у сфері власності, приведення їх до існуючих в державі стандартів; їх застосування пов'язане з реалізацією компетенції широкого кола суб'єктів (органів державної влади, місцевого самоврядування, їх посадових осіб, громадських організацій тощо) та діяльністю самих громадян по захисту своїх прав та законних інтересів у сфері власності; вони детерміновані соціальними, економічними умовами життя суспільства, існуючими стандартами життя населення, якістю виконання органами влади функцій по охороні права власності та станом правового забезпечення прав, свобод та законних інтересів власників майна; ці заходи обумовлені методами управлінської діяльності у сфері захисту права власності; основною метою їх застосування є виявлення причин та умов вчинення адміністративних правопорушень, які посягають на право власності, усунення факторів, які детермінують протиправну діяльність особи щодо порушення правових можливостей особи володіти, користуватися та розпоряджатися майном, попереджувального впливу на осіб, схильних до протиправної поведінки, припинення правопорушень у цій сфері.

Необхідний перелік таких заходів обумовлений існуючими у суспільстві факторами ризику та обставинами, які детермінують протиправну діяльність особи, в конкретно взятій ситуації, потребами профілактичного впливу та обумовлений особливостями суб'єкта профілактики адміністративних правопорушень у сфері власності.

Використані джерела:

1. Аванесов Г.А. *Криминология и социальная профилактика* / Г.А. Аванесов – М. Академия МВД СССР, 1980. – 528 с.
2. Назар Ю. С. *Взаємодія територіальних органів внутрішніх справ із місцевими органами виконавчої влади та органами місцевого самоврядування у профілактиці адміністративних правопорушень* : дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.07 / Назар Юрій Степанович. – Л., 2007. – 205 с.
3. Трофімчук А.А. *Профілактика адміністративних правопорушень у сфері виготовлення, гуртової та роздрібної торгівлі аудіовізуальною продукцією* : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. юрид. наук : спец. 12.00.07 «Адміністративне право і процес; фінансове право; інформаційне право» / А.А. Трофімчук. – Л., 2009. – 18 с.

Костенко Юлія Олександрівна,
доцент кафедри адміністративного і фінансового права
Донецького національного університету,
кандидат юридичних наук, доцент

ЩОДО “СПЕЦІАЛІЗАЦІЇ” ПРИ ВИЗНАЧЕННІ СУБ'ЄКТІВ ПОДАТКОВОГО КОНТРОЛЮ

Як відомо, обов'язковим елементом будь-якого податкового правовідношення є його суб'єкт. Характеризуючи суб'єктів податкових правовідносин, ми приєднуємося до позиції Р. Й. Халфіної, яка вирізняючи учасників правовідносин, обґрунтовує положення про те, що у сфері реалізації права, нас повинні цікавити не всі потенційні можливості осіб, а тільки ті особливості, які визначають можливість їхньої участі у правовідносинах [1, с. 115, 116]. Дійсно, у сфері дії правовідносин, у першу чергу, необхідно звертати увагу на ті особливості особи, які визначають її як учасника конкретних правовідносин. Характеризуючи суб'єктів контрольних податкових правовідносин, Д. В. Рева, приймаючи за основу поняття суб'єкта, що було наведено В. М. Горшеньовим визначила останніх як осіб, які приймають участь в правовідносинах, які виникають в процесі здійснення податкового контролю та виступають носіями контрольно-владних повноважень, прав та обов'язків, що передбачені нормами податкового права [2, с. 16]. Погоджуючись з наведеним визначенням в контексті розуміння під такими суб'єктами саме уповноваженого від імені держави владного – контролюючого

суб'єкта, не зрозумілим є віднесення вченою до таких суб'єктів і підконтрольних суб'єктів. Цілком очевидно, що під підконтрольними суб'єктами будуть виступати платники податків, податкові агенти, які не наділяються владною контрольно-податковою правосуб'єктністю, проте, безсумнівно вони є учасниками контрольних податкових правовідносин. Тобто, як нам вбачається Д. В. Рева навела визначення не суб'єкта контрольно-податкових правовідносин, а саме контролюючого суб'єкта – як однієї із сторін такого правовідношення. Виходячи з цього слід приєднатися до позиції М. П. Кучерявенка, який під суб'єктом податкового правовідношення загалом розуміє будь-яку особу, поведінка якої регулюється нормами податкового права та яка може виступати учасником податкових правовідносин, носієм суб'єктивних прав та обов'язків [3, с. 313].

Слід звернути увагу, що на сьогодні достатньо часто в науковій літературі можна зустріти такі терміни, як "суб'єкти податкового контролю", "органи податкового адміністрування". Безспірним видиться положення, що в податковій сфері держава має побудувати спеціальний державний орган чи органи та наділити їх відповідними владними повноваженнями щодо платників податків та осіб, які пов'язані з реалізацією податкового обов'язку. Саме тому важливо виокремити серед учасників податкових правовідносин суб'єктів податкового контролю, до яких будуть відноситися саме державні органи, які і наділяються владними повноваженнями щодо здійснення податкового контролю.

Цілком справедливо Л. Н. Древаль підкреслює, що здійснення ефективного податкового контролю потребує чіткої системи органів, які контролюють сплату податків та зборів в державний бюджет, оскільки основна його частина формується виключно за рахунок податкових надходжень [4, с. 228]. Зокрема, вчена доходить висновку, що фактично систему органів, які здійснюють контроль в сфері оподаткування складає дві групи органів:

- 1) безпосередньо податкові органи (наприклад, податкові інспекції) – органи, основна діяльність яких пов'язана з забезпеченням податкових надходжень до бюджетів;
- 2) опосередковано податкові органи (наприклад, митні органи) – органи, які розглядаються як такі при певних умовах.

Російський законодавець дійсно наділяє посадових осіб митних органів правами та обов'язками податкових органів при справлянні податку на додану вартість та акцизного збору при переміщенні товарів через митну границю. Проте, навряд чи є правильним розглядати їх як такі, хоча б через те, що завдання та функції таких органів є дещо різними. Першочергове завдання митних органів в будь-якому разі – це забезпечення дотримання законності при переміщенні товарів через границю, а вже звідси буде впливати і оподаткування. До тог ж ст. 71 Конституції РФ закріплює, що митне регулювання та федеральні податки є самостійними сферами правового регулювання. Показовою в цьому плані є логіка розміщення статей у Податковому кодексі РФ. Так, ст. 9 визначає таких учасників податкових правовідносин, як: платники податків, податкові агенти, податкові та митні органи. Розділ третій присвячено закріпленню прав та обов'язків посадових осіб податкових, митних та фінансових органів в галузі податків і зборів. І тільки глава 14 Розділу 5 присвячена безпосередньо правовій регламентації організації податкового контролю в РФ.

Податковий контроль в Україні здійснюється Міністерством доходів та зборів (далі – Міндоходів), яке є правонаступником Державної податкової служби України та Державної митної служби України, що реорганізуються. Проблемним вбачається питання щодо чіткого визначення повноважень структурних підрозділів Міндоходів – митних та податкових органів. З аналізу норм ПК України випливає, що митні органи можуть здійснювати податковий контроль при оподаткуванні товарів при перетинанні митного кордону (контроль за сплатою ПДВ, акцизного податку). Аналогічного висновку можна дійти з аналізу поняття податкового контролю, наведеного в п. 61.1. та п. 61.2. ст. 61 ПК України, де законодавець підкреслює, що суб'єктом податкового контролю є контролюючі органи, визначені у статті 41 ПК України [5]. Проте, п. 61.2 цієї ж статті закріплено, що податковий контроль у частині заходів, що вживаються митними органами з метою перевірки правильності нарахування, повноти та своєчасності сплати податків та зборів, є саме складовою частиною митного

контролю. Виходячи з цього, митні органи тільки умовно можна характеризувати як податкові. У такому випадку, виникає спеціальна компетенція митних органів у галузі оподаткування.

Таким чином, суб'єктів податкового контролю можна визначити як спеціалізовані державні органи, яким відповідно із податковим законодавством надані владні повноваження в сфері податкового контролю щодо платників податків та зборів, а також податкових агентів.

Використані джерела:

1. Халфина Р. О. *Общее учение о правоотношение : монографія / Р. О. Халфина. – М. : «Юрид. литю», 1974. – 351 с.*
2. Рева Д. М. *Правове регулювання податкового контролю в Україні : автореф. дис. ...канд. юрид. наук : спец. 12.00.07. / Д. М. Рева. – Х. , 2005. – 20 с.*
3. Кучерявенко М. П. *Податкові процедури : правова природа і класифікація : монографія / М. П. Кучерявенко – К. : Алерта; КНТ; ЦУЛ, 2009. – 460 с.*
4. Древаль Л. Н. *Субъекты российского финансового права /Под ред.. Е.Ю. Грачевой. – М.: ИД «Юриспруденция», 2008. – 288 с.*
5. *Податковий кодекс України : Закон України від 02.12.10 р. № 2755 // Голос України. – 2010. – № 229-230.*

Костюченко Олена Євгенівна,
доцент кафедри банківської справи
Харківського інституту банківської справи
Університету банківської справи Національного банку України,
кандидат юридичних наук, доцент

СПЕЦІАЛІЗАЦІЯ СУДІВ ЯК ЗАСІБ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ФІНАНСОВОЇ БЕЗПЕКИ В УКРАЇНІ

Концепція поділу влади на законодавчу, виконавчу та судову зумовлює визнання судів одним з основних суб'єктів забезпечення фінансової безпеки в Україні. Це пояснюється тим, що саме ці органи, здійснюючи правосуддя, захищають порушені права громадян і суб'єктів господарювання у їх життєдіяльності. Суд, як орган влади, реалізує правосуддя у своїх рішеннях та переважно виступає останньою інстанцією де, юридичні і фізичні особи можуть захистити свої права та відновити їх. Коли спір між сторонами, щодо їх фінансових інтересів, не вдалось вирішити у досудовому порядку, сторони вирішують правовий конфлікт у суді, рішення якого є обов'язковим до виконання. Відправлення правосуддя є соціальним призначенням органів судової влади у будь-якому демократичному суспільстві.

Концепція вдосконалення судівництва для утвердження справедливого суду в Україні відповідно до європейських стандартів, закріпила низку заходів які сприятимуть утвердженню правосуддя в Україні, де спеціалізація судів за галузевою ознакою визначена, як необхідна умова якісного судочинства [1]. На нашу думку така спеціалізація дає можливість відокремити судові справи які витікають з відносин із забезпечення фінансової безпеки в Україні, де однією зі сторін є орган влади, чим створити єдину практику застосування законодавства у цій сфері не об'єднуючи її із практикою розгляду спорів про законні фінансові інтереси які мають характер приватних інтересів. Концепція також передбачає можливість спеціалізації суддів (колегій суддів, тощо) за суб'єктною ознакою, що дає можливість виділити справ, де однією стороною є органи виконавчої влади та місцевого самоврядування, або суб'єкти господарювання чи громадські об'єднання. На нашу думку, специфіка реалізації правовідносин із забезпечення фінансової безпеки на рівні фінансової системи, суб'єктів господарювання та громадян і домогосподарств свідчить, про необхідність виділення спеціалізації суддів по розгляду справ із забезпечення фінансової

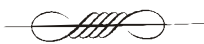
безпеки саме залежно від рівнів фінансової безпеки (тобто системи, суб'єкта господарювання, громадян та їх об'єднання). Наприклад, відносини між Національним банком України та банками мають розглядатися суддями які спеціалізуються не лише на розгляді справ щодо фінансової безпеки, а і мають досвід розгляду справ у банківській сфері.

В.В. Городовенко зауважує, що збільшення числа справ, які щорічно розглядають суди України, поширення юрисдикції судів на всі правовідносини, що виникають у державі, розвиток ринкових відносин, величезна кількість нормативного матеріалу висунули нові вимоги до фахової підготовки суддів, котрі розглядають окремі категорії справ [2, с. 12]. Отже, необхідність впровадження спеціалізації суддів надасть можливість не тільки якісного розгляду правових конфліктів, а й забезпечить оперативність у розгляді справ певної категорія. Наприклад, коли у кризові періоди збільшується чисельність справ, які виникають з економічних відносин. При цьому суддя, що спеціалізується на розгляді подібних справ має досвід їх розгляду та на високому рівні обізнаний з специфікою правового регулювання тих чи інших правовідносин. У такому разі, ефективність правосуддя у більшій мірі залежатиме від конкретного судді, а не від наявності роз'яснень вищестоящої судової інстанції з відповідних питань. Специфіка відносин із забезпечення фінансової безпеки в Україні, вимагає підготовки суддівського корпусу за різною спеціалізацією, де спори у сфері фінансової безпеки мають розглядатися суддями, які мають спеціальні знання для вирішення справ пов'язаних з управлінням фінансових потоків. Отже, орієнтація судівництва для утвердження справедливого суду в Україні на спеціалізацію суддів відповідає не лише європейським стандартам, а й вимогам часу, щодо розгляду справ, що виникають з новоутворених відносин в суспільстві. При цьому, важливо, що роль судів України у забезпеченні фінансової безпеки полягає не лише у винесенні правосудних рішень по справах, а й в узагальненні практики застосування чинного законодавства зі спірних питань з метою недопущення порушення закону в сфері фінансової безпеки.

Тому, на нашу думку, спеціалізація судів та суддівського корпусу може виступити засобом забезпечення фінансової безпеки в Україні шляхом підвищення: (а) законності у дотриманні законних фінансових інтересів учасників економічних відносин та (б) підвищення рівня захищеності прав учасників відносин щодо управління фінансовими потоками.

Використані джерела:

1. *Про Концепцію вдосконалення судівництва для утвердження справедливого суду в Україні відповідно до європейських стандартів : Указ Президента від 10.05.2006 № 361/2006 // Офіц. вісн. України. – 2006. – № 19. – Ст. 1376.*
2. *Городовенко В.В. Спеціалізація суддів як гарантія забезпечення належної якості та ефективності правосуддя / В.В. Городовенко // Вісник Верховного Суду України. – 2008. – № 1 (89). – С. 12-15.*

Ласточкина Ксения Андреевна,
старший преподаватель кафедры трудового и корпоративного права
Международного университета “МИТСО”

УЧАСТИЕ ПРОФСОЮЗОВ В СОЗДАНИИ ИСТОЧНИКОВ ПРАВА В РЕСПУБЛИКЕ БЕЛАРУСЬ

Профсоюзы активно участвуют в создании источников трудового права на международном уровне. Формирование международных трудовых стандартов – это, прежде всего, и главным образом результат деятельности Международной Организации труда (МОТ). Сама структура МОТ, где профсоюзы как представители работников и работодатели вместе имеют равный голос с правительствами, показывает социальный диалог в

действии. Именно реализация принципа трипартизма гарантирует, что мнения всех социальных партнёров будут отражены в трудовых нормах МОТ, её политики и программах. Трёхсторонний состав органов МОТ формируется следующим образом. К актам МОТ относятся конвенции и рекомендации. Конвенции требуют ратификации. Рекомендации в ратификации не нуждаются. Декларации и резолюции – это ещё два вида актов, которые МОТ использует для официальных и авторитетных заявлений, тем самым подтверждая важность определённых принципов и ценностей. Эти акты, в отличие от конвенций, не имеют статуса международных договоров, поэтому формально не обязательны к применению. Исключение составляют декларации, в которых содержатся общепризнанные принципы международного трудового права.

Но возникающие трудности с включением положений таких международных договоров в национальные системы права либо с определением их юридической силы препятствуют их эффективному применению. Так, в ст. 2 Закона «О нормативных правовых актах Республики Беларусь» [1], посвящённой их видам, не упоминаются акты, которыми выражено согласие Республики Беларусь на обязательность для неё соответствующего международного договора (так и в проекте Закона «О правовых актах Республики Беларусь»). Часть вторая ст. 20 этого Закона [1] указывает, что «нормы права, содержащиеся в международных договорах Республики Беларусь... подлежат непосредственному применению... и имеют силу того нормативного правового акта, которым выражено согласие Республики Беларусь на обязательность для неё соответствующего международного договора». Поскольку ратификация международных договоров осуществляется Национальным собранием Республики Беларусь в форме закона, то выходит, что нормы ратифицированных международных договоров по юридической силе не имеют приоритета над нормами права, содержащимися в законах, и ратифицированный международный договор, может быть отменен в одностороннем порядке последующим законом на основании принципа *lex posterior derogate priori* («последующий закон отменяет действие закона предыдущего»). Но в то же время, в ч. 4 ст. 8 Трудовом кодексе Республики Беларусь [2] все же имеется указание на приоритет норм международного договора по сравнению с иными правилами, содержащимися в актах национального законодательства о труде. Белорусские учёные предлагали уже детальную иерархию международных договоров, нормативных правовых актов, их ратифицирующих и нормативных правовых актов такого же вида, являющихся источниками трудового права РБ [3, с. 247-248], но пока соответствующих изменений внесено не было.

Поскольку международные трудовые нормы расширяют социально-трудовые права работников, то закономерна заинтересованность профсоюзов в их включении в национальные системы права. Сегодня Республика Беларусь находится на пути развития социального правового государства и гражданского общества. Необходимым шагом для достижения этих приоритетных целей белорусского общества можно назвать закрепление в нормативных правовых актах *чёткой иерархии источников права и соотношения юридической силы национальных и международных источников права*. Поэтому мы считаем необходимым Федерации профсоюзов Беларуси внести следующие предложения по изменению законов, регулирующих эту область общественных отношений, используя механизм опосредованной законодательной и правотворческой инициативы.

Соглашаясь с выводами белорусских юристов по трудовому праву для разрешения указанных противоречий, предлагаем следующие формулировки:

- ст.10 Закона «О нормативных правовых актах Республики Беларусь» дополнить частью, согласно которой *нормативные правовые акты, которыми выражено согласие Республики Беларусь на обязательность для неё соответствующего международного договора, имеют большую юридическую силу по отношению к актам того же вида;*
- часть вторую ст. 20 Закона «О нормативных правовых актах Республики Беларусь» и часть второй ст. 33 Закона «О международных договорах Республики Беларусь» дополнить так: *«Если из международного договора следует, что для применения*

содержащихся в нем норм требуется принятие (издание) внутригосударственного нормативного правового акта, то этот акт, которым выражено согласие Республики Беларусь на обязательность для неё соответствующего международного договора, имеет приоритет по отношению к другим актам этого вида».

В Республике Беларусь этому могут посодействовать профсоюзы в лице ФПБ, реализовав свои полномочия в осуществлении правотворческой деятельности, поскольку это непосредственно затрагивает трудовые и социально-экономические права граждан.

В Республике Беларусь профсоюзы активно участвуют в создании источников трудового права на национальном уровне. Правотворческая деятельность – это прерогатива государства в лице его уполномоченных органов. *Участие профсоюзов в правотворчестве – это совместная с компетентными государственными органами деятельность профсоюзов, направленная на создание правовых норм, их изменение или отмену, составляющих содержание таких источников права, как нормативный правовой акт и нормативный договор (соглашение).*

Реализация участия профсоюзов на различных стадиях деятельности по созданию нормативных правовых актов разного уровня Республики Беларусь возможна в следующих формах:

- 1) опосредованная законодательная и правотворческая инициатива
- 2) участие представителей профсоюзов в подготовке проектов нормативных правовых актов в качестве специалистов, включённых в состав рабочей группы по подготовке данного проекта
- 3) согласование проектов нормативных правовых актов, касающихся трудовых и социально-экономических прав граждан.

Опосредованная законодательная и правотворческая инициатива – это деятельность профсоюзов в лице Федерации профсоюзов Беларуси по внесению на рассмотрение в компетентные государственные органы проектов нормативных правовых актов разного уровня (законов, актов приравнённых к ним, подзаконных актов). Не обладая правом непосредственной законодательной инициативы, ФПБ действует различными путями:

- 1) через Президента Республики Беларусь. Так, по предложению Федерации профсоюзов был принят Декрет Президента Республики Беларусь «Об обязательном страховании от несчастных случаев на производстве и профессиональных заболеваний».
- 2) через Правительство Республики Беларусь. ФПБ инициировала принятие Постановления Совета Министров Республики Беларусь от 29 ноября 2005 г. № 1342 «О внесении дополнений в Положение о порядке организации гастрольно-концертной деятельности на территории Республики Беларусь».
- 3) используя механизм планирования законотворческой деятельности, профсоюзы вносят предложения о рассмотрении законопроектов. Например, в рамках постоянно проводимой работы по совершенствованию законодательства о труде ФПБ предложила включить в план подготовки законопроектов на 2010 год позицию, предусматривающую разработку проекта Закона Республики Беларусь «О внесении изменений и дополнений в Трудовой кодекс Республики Беларусь» (в части регулирования коллективных трудовых отношений). Вместе с данным предложением в Национальный центр законодательства и правовых исследований Республики Беларусь внесены разработанная Федерацией профсоюзов Беларуси краткая концепция данного проекта, а также информация об отечественной практике применения законодательных актов, регулирующих вопросы коллективных трудовых отношений.

При необходимости инициировать рассмотрение в Палате представителей законопроекта у профсоюзов есть ещё две потенциальные возможности: либо действовать через депутатов Палаты, являющихся членами профсоюзов, либо «воспользоваться правом законодательной инициативы своих членов, обладающих избирательным правом» [22, с. 6]. Но ещё не было создано прецедента использования Федерацией права законодательной инициативы депутата-члена профсоюза. Во многом это обусловлено развивающимся

институтом парламентаризма и малой активностью депутатов Палаты Представителей. Что касается реализации законодательной инициативы своих членов, обладающих избирательным правом, то теоретически это представляется простым, но на практике это обусловлено наличием строго определённой процедуры и необходимостью проводить серьёзную вспомогательную работу. Вспомогательной работой в данном случае будет создание инициативной группы, сбора подписей и т.д., то есть деятельностью, обеспечивающей внесение проекта нормативного правового акта на рассмотрение. Из-за финансовых и временных затрат случая, чтобы ФПБ воспользовалась правом законодательной инициативы своих граждан, в истории Республики Беларусь ещё не было.

Такая форма реализации совместного правотворчества, как *участие представителей профсоюзов в подготовке проектов нормативных правовых актов в качестве специалистов, включённых в состав рабочей группы по подготовке данного проекта*, представляется наиболее плодотворной, но в реальности осуществляется достаточно редко. Например, представители ФПБ были включены в состав рабочей группы по подготовке проекта Закона Республики Беларусь «Об охране труда».

Согласование проектов нормативных правовых актов, касающихся трудовых и социально-экономических прав граждан – это наиболее часто реализуемая профсоюзами форма совместного правотворчества, а потому и более плодотворная.

Согласование проектов нормативных правовых актов, касающихся трудовых и социально-экономических прав граждан – это ознакомление Федерацией профсоюзов Беларуси с такого рода проектами нормативных правовых актов и высказывание предложений и замечаний по ним до их внесения в правотворческий орган (должностному лицу). Поскольку речь идёт о нормативных правовых актов разного вида (Законах, инициаторах принятия которых являются различные субъекты, Указов и Декретов Президента Республики Беларусь, Постановлений Совета Министров Республики Беларусь и др.), то процедура согласования их проектов прописана в различных актах белорусского законодательства [23, ч. 1 ст. 48; 24, ч. 1 ст. 8; 25, ч. 2 ст. 278; 26, ст. 50]. При этом ФПБ чётко указана в качестве субъекта, с которым необходимо согласовать проекты нормативных правовых актов, касающиеся трудовых прав граждан, лишь в Указе Президента Республики Беларусь №327 [23, п. 15 ст. 8] (ранее аналогичная норма содержалась в Регламенте Совета Министров Республики Беларусь, который был отменен в 2009 г. [26, ст. 41]).

Проекты нормативных правовых актов, подлежащих согласованию с ФПБ, передаются в Главное правовое управление аппарата Совета ФПБ. Работа по согласованию ведётся преимущественно в структурных подразделениях аппарата Совета ФПБ (Главное правовое управление, техническая инспекция труда, Главное управление производственной и социально-экономической работы, Главное управление по общественной работе). Наиболее важные вопросы выносятся на рассмотрение организационных структур, членских организаций ФПБ, чьи предложения и замечания учитываются при выработке единой позиции по рассматриваемым проектам нормативных правовых актов. В итоге, проект может быть согласован без замечаний и с таковыми. Но замечания ФПБ носят рекомендательный характер, поэтому проект нормативного правового акта может быть окончательно принят без их внесения в окончательный вариант.

Помимо этого, есть ещё одна форма совместного правотворчества – это заключение белорусскими профсоюзами договоров с нормативным содержанием (соглашений) с Советом Министров Республики Беларусь, органами государственного управления и местными исполнительными и распорядительными органами. Есть три вида соглашений – республиканское (Генеральное соглашение), отраслевое (тарифное соглашение) и местное (региональное соглашение). Особенностью соглашений с точки зрения правотворческой деятельности является трёхсторонний субъектный состав и наличие процедуры коллективных переговоров, как обязательной стадии их разработки и подписания. Первые коллективные соглашения в нашей стране были заключены в 90-е гг. XX в.

Таким образом, *совместное правотворчество профсоюзов и компетентных государственных органов Республики Беларусь* – это участие профсоюзов в лице Федерации профсоюзов Беларуси в деятельности Президента, Совета Министров и Национального собрания Республики Беларусь, республиканских органов исполнительной власти и органов местного управления и самоуправления по принятию, изменению, отмене норм права в виде нормативных правовых актов разного уровня и заключение белорусскими профсоюзами договоров с нормативным содержанием (соглашений) с Советом Министров Республики Беларусь, органами государственного управления и местными исполнительными и распорядительными органами.

Таким образом, в советское время профсоюзы наряду с иными общественными организациями обладали необычайно широкими полномочиями в сфере правотворчества. Современные белорусские профсоюзы такими правами не обладают, но при этом они достаточно активно участвуют в реализации правотворческой функции государственными органами.

Основным недостатком такой формы реализации участия профсоюзов в правотворчестве как опосредованная законодательная и правотворческая инициатива является отсутствие у ФПБ как крупнейшего объединения белорусских профессиональных союзов права непосредственной законодательной инициативы согласно действующей Конституции Республики Беларусь [27, ст.101]. Ранее, по Конституции БССР 1978 г. круг субъектов, обладающим таким правом был намного шире: «Права заканадаўчай ініцыятывы ў Вярхоўным Савеце Беларускай ССР належыць Прэзідыуму Вярхоўнага Савета Беларускай ССР, Савету Міністраў Беларускай ССР, пастаянным і іншым камісіям Вярхоўнага Савета Беларускай ССР, дэпутатам Вярхоўнага Савета Беларускай ССР, Вярхоўнаму Суду Беларускай ССР, Пракурору Беларускай ССР. Права заканадаўчай ініцыятывы маюць таксама грамадскія арганізацыі ў асобе іх рэспубліканскіх органаў» [28, ст. 101]. А после внесения изменений и дополнений в Основной Закон БССР 1978 г. этот перечень стал ещё больше, но профсоюзы по-прежнему в нем были указаны.

В начале 90-х гг. XX в. в Республике Беларусь круг субъектов права непосредственной законодательной инициативы был значительно сужен. По мнению профессора Г.А. Василевича, причинами этого послужила не только мировая практика, но и то, что некоторые субъекты не пользовались предоставленным им правом, а также в связи с необходимостью повышения качества законопроектов, роли парламентских структур [29, с. 57].

На наш взгляд, есть несколько причин, обуславливающих необходимость вернуть профсоюзам в лице ФПБ это право:

1. Федерация профсоюзов Беларуси, насчитывающая сегодня более чем 4 млн членов, – это самая массовая общественная организация в нашем государстве, объединяющая более половины трудоспособного населения страны.
2. Профсоюзы согласно белорусскому законодательству не преследуют коммерческих и политических целей, поэтому они не будут лоббировать такого рода интересы при реализации права непосредственной законодательной инициативы, а лишь отстаивать трудовые и социально-экономические права и интересы граждан.
3. Проанализированная нами деятельность профсоюзов в лице ФПБ по их участию в правотворчестве Республики Беларусь показывает, насколько активно реализовывают профсоюзы все возможности, предоставленные законодательством в этой сфере. Поскольку они сталкиваются со всеми проблемами реализации трудовых и социально-экономических прав и интересов работников на практике, а также в ходе проверок, проводимых правовыми инспекторами, выявляют нарушения, обусловленные несовершенством трудового законодательства, их деятельность, аккумулируя весь этот опыт, способствует повышению качества законопроектов.
4. Это способствует реализации демократизма как принципа правотворческой деятельности. Уровень развития современных государств обеспечивает более активное участие граждан в управлении делами государства, в том числе и в процессе

законотворчества. Это помогает полнее изучить и учесть в принимаемых законах потребности и интересы различных слоёв и групп населения, повысив тем самым качество законов. Реализацией указанного принципа могла бы стать и «народная инициатива», но безынициативность широкой общественности в нашей стране на сегодняшний момент этому мешает. Профсоюзы, имея возможность непосредственно вносить законопроекты в Палату представителей Национального собрания Республики Беларусь, обеспечат учёт интересов самой массовой социальной группы и смогут привлечь широкую общественность к законотворчеству.

5. При реализации права законодательной инициативы опосредованно на профсоюзы не распространяются гарантии реализации права законодательной инициативы, указанные в ст. 56 Закона Республики Беларусь «О нормативных правовых актах Республики Беларусь» [17, ст. 56]. Таким образом, не обеспечивается участие профсоюзов в дальнейшей работе над внесённым ими на рассмотрение законопроектом.

В научной литературе можно встретить мнения о том, что профсоюзам в лице их крупнейших центров необходимо вернуть право непосредственной законодательной инициативы [30]. На наш взгляд, включение Федерации профсоюзов Беларуси в круг субъектов, обладающих правом непосредственной законодательной инициативы в Республике Беларусь, обосновано. Но такие изменения в Конституцию Республики Беларусь могут быть внесены лишь решением, принятым республиканским референдумом, что на данный момент, учитывая трудоёмкость и затратность его проведения, представляется нецелесообразным. Но начать ведение подготовительной работы уже можно, например, вынести данный вопрос на всеобщее обсуждение и выяснить отношение населения к наделению профсоюзов в лице их республиканских органов правом непосредственной законодательной инициативы. Это позволит в случае проведения следующего республиканского референдума внести подготовленное предложение о включении дополнительного вопроса о предоставлении профсоюзам в лице Федерации профсоюзов Беларуси права непосредственной законодательной инициативы.

Наиболее эффективным на сегодняшний момент будет предоставление профсоюзам права на постоянное участие их представителей в качестве специалистов, включённых в состав рабочей группы, в подготовке проектов нормативных правовых актов, затрагивающих трудовые и социально-экономические права граждан.

Для этого необходимо сформулировать ст. 6 Правил подготовки проектов нормативных правовых актов, утверждённые Указом Президента Республики Беларусь от 11 августа 2003 г. № 359 «О мерах по совершенствованию нормотворческой деятельности» [18, ст. 6] следующим образом: «Государственный орган (организация), ответственный за подготовку проекта акта, для его разработки может в установленном порядке, в том числе путём создания временной комиссии (рабочей группы), привлекать специалистов заинтересованных государственных органов (организаций), научных учреждений, а при отсутствии специалистов, обладающих необходимыми профессиональными навыками в области регулируемых отношений, – также специалистов иных организаций, в первую очередь государственных. *При подготовке проекта акта, затрагивающего трудовые права граждан, государственный орган (организация), ответственный за его подготовку, должен обеспечить участие специалистов из Федерации профсоюзов Беларуси в работе над проектом в установленном порядке, в том числе путём их включения в состав временной комиссии (рабочей группы)*». Это обеспечит участие профсоюзов в работе над проектами нормативных правовых актов не только на этапе согласования проекта, но и на таких важных этапах как сбор необходимых материалов и информации, разработка концепции проекта, составление текста проекта, даже в том случае, если профсоюзы не являются заинтересованной организацией, но содержание акта затрагивает права наёмных работников.

В рамках процессов совершенствования законодательства Республики Беларусь, оптимизации правотворческой деятельности законодатель порой использует передовой зарубежный опыт. Так, с 1 июля 2012 г. [31, пп. 1.1 п. 1] официальным опубликованием

нормативных правовых актов является доведение этих правовых актов до всеобщего сведения путём размещения их текстов в полном соответствии с подписанными подлинниками на Национальном правовом Интернет-портале Республики Беларусь. Опубликование в периодических печатных изданиях является неофициальным. Но также важно использовать свой предыдущий положительный опыт. Реализация наших предложений поможет обеспечить преемственность форм участия профсоюзов в правотворческой деятельности, не потеряв необходимую связь между ними в процессе развития, поскольку в предложенном виде, снимая старое и ненужное, сохраняются эффективные сегодня элементы.

Использованные источники:

1. *О нормативных правовых актах Республики Беларусь: Закон Республики Беларусь, 10 янв. 2000 г., № 361-З : в ред. Закона Респ. Беларусь от 02.07.2009 г. // Консультант Плюс : Беларусь. Технология 3000 [Электронный ресурс] / ООО «ЮрСпектр», Нац. центр правовой информ. Респ. Беларусь. – Минск, 2013.*
2. *Трудовой кодекс Республики Беларусь: Кодекс Респ. Беларусь, 26 июля 1999 г.: в ред. Закона Респ. Беларусь от 05.01.2013 г. // Консультант Плюс : Беларусь. Технология 3000 [Электронный ресурс] / ООО «ЮрСпектр», Нац. центр правовой информ. Респ. Беларусь. – Минск, 2013.*
3. *Томашевский, К. Л. Очерки трудового права (История, философия, проблемы систем и источников) / К. Л. Томашевский; науч. ред. О. С. Курылева — Минск : «Изд. центр БГУ», 2009. — 335 с.*

Левко Люцина Геннадьевна,
магистрант 1 курса юридического факультета
Гродненского государственного университета имени Янки Купалы

ЗАДАЧИ НАЛОГОВОГО АДМИНИСТРИРОВАНИЯ В РЕСПУБЛИКЕ БЕЛАРУСЬ

Налоговое администрирование является одним из основных элементов эффективного функционирования налоговой системы и экономики государства. Недостатки администрирования налогов приводят к увеличению налоговых правонарушений, снижению поступления налогов в бюджет и разбалансированности действий уполномоченных государственных органов.

Налоговое администрирование представляет собой деятельность уполномоченных органов власти и управления, направленная на исполнение законодательства по налогам и сборам, обеспечение эффективного функционирования налоговой системы и налогового контроля.

Т.А. Измайлов [1, с. 78] рассматривает налоговое администрирование с трёх позиций:

- 1) налоговое администрирование как система управления;
- 2) налоговое администрирование как управление налогами;
- 3) налоговое администрирование как организация и осуществление деятельности субъектов налогового контроля за соблюдением налогового законодательства.

Согласно Программы социально-экономического развития Республики Беларусь на 2011 - 2015 годы основная цель налоговой политики на эту пятилетку – это повышение конкурентоспособности применяемой в республике налоговой системы при безусловном выполнении доходной части государственного бюджета всех уровней [2].

Главными задачами в этой сфере являются совершенствование структуры и механизмов взимания установленных налогов и сборов с ориентацией на максимальное приближение по их составу и периодичности уплаты к налоговым системам развитых стран и радикальное упрощение процедур налогового администрирования и контроля, укрепление

позиций страны в мировых рейтингах, а также совершенствование налогового администрирования.

Для реализации поставленных задач данной Программы разработаны «Мероприятия по выполнению Программы социально-экономического развития Республики Беларусь на 2011–2015 годы» [3], а именно для налоговой сферы это радикальное упрощение процедур налогового администрирования и контроля, укрепление позиций страны в мировых рейтингах. В частности, можно отметить такие мероприятия как максимальное привлечение плательщиков к системе электронного декларирования и расширения перечня предоставляемых сервисов.

Для обеспечения полноты уплаты налогов и формирования доходов бюджета в запланированных объёмах необходим целый комплекс условий. Основными функциями грамотно организованной и эффективной системы сбора налогов являются информирование, консультирование и оказание методологической помощи плательщикам по вопросам исполнения налогового законодательства. Сюда же следует отнести создание для плательщиков комфортных условий исполнения налоговых обязательств и минимизации издержек бизнеса на уплату налогов. Немаловажное значение имеют учёт плательщиков и уплаченных ими налогов как основа аналитической составляющей налогового администрирования и, безусловно, контроль за соблюдением налогового законодательства, система мер принудительного взыскания в целях погашения задолженности по платежам в бюджет.

Одной из задач налоговых органов является обеспечение контроля и надзора за правильностью исчисления и своевременностью уплаты налогов в бюджет не только фискальными мерами, но и за счёт повышения налоговой дисциплины и грамотности плательщиков. Для достижения поставленной цели налоговые органы последовательно разработали методы и инструменты контроля с использованием информационных технологий.

С изданием Указа Президента Республики Беларусь от 16 октября 2009 г. №510, главным разработчиком которого явилось МНС, в качестве основополагающего принципа организации контрольной деятельности, в том числе планирования проверок, закреплён принцип управления рисками, включающий в себя возможность выявлять нарушителей и стимулировать субъектов хозяйствования к самооценке и повышению эффективности деятельности.

Результатом упрощения налогового администрирования стало продвижение Беларуси в международных рейтингах. Наша страна в исследовании Всемирного банка «*Doing Business-2013*» вошла в тройку наиболее активных стран-реформаторов и добилась существенного прогресса по индикатору «Налогообложение». В очередном отчёте по показателю «Налогообложение» Беларусь поднялась на 27 пунктов, достигнув 129-го места [4, с.8].

В 2012 г. налоговыми органами Беларуси в консолидированный бюджет собрано 101,4 трлн. руб., в том числе в республиканский — почти 39 трлн. руб., в местные бюджеты — 62,4 трлн. руб. Объёмы платежей, контролируемых МНС, по сравнению с 2011 г. возросли на 47,6 трлн. руб. В сопоставимых ценах с учётом индекса-дефлятора темп роста поступлений составил 107,7 %. Плановые назначения консолидированного бюджета обеспечены налоговыми органами на 100,5 %, дополнительно сверх плана в государственную казну поступило более 500 млрд. рублей [4, с.9].

Налоговая сфера является одним из направлений на пути социально-экономического развития государства, одним из которых является совершенствование налоговой системы. На функционирование и результативность налоговой системы оказывает влияние, прежде всего эффективность налогового администрирования. Своевременно поставлены задачи и разработанные пути их реализации способствует достижению положительного результата.

Использованные источники:

1. Измайлов, А.Т. *Налоговое администрирование и его значение в повышении собираемости налогов: автореф. дис. ... канд. экон. наук: 08.00.10 / Т.А. Измайлов; Фин. акад. при*

правительстве РФ. – М., 2005. – 22 с.

2. Об утверждении Программы социально-экономического развития Республики Беларусь на 2011–2015: Указ Президента Республики Беларусь, 11 апреля 2011 г., № 136 // Эталон – Беларусь [Электронный ресурс] / Нац. центр правовой информ. Респ. Беларусь. – Минск, 2013.
3. Мероприятия по выполнению Программы социально-экономического развития Республики Беларусь на 2011–2015 годы: постановление Совета Министров Республики Беларусь, 11.07.2011, № 942 // Эталон – Беларусь [Электронный ресурс] / Нац. центр правовой информ. Респ. Беларусь. – Минск, 2013.
4. Скимн, В. Итоги и перспективы: налоговая служба отчиталась о работе в 2012 года год / В. Скимн // Налоги Беларуси. – 2013. – № 5. – С. 6–9.

Личенко Ірина Олександрівна,

завідувач кафедри права

Львівського інституту Міжрегіональної академії управління персоналом,

кандидат юридичних наук, доцент

ПРОБЛЕМИ ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ АДМІНІСТРАТИВНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ ЗА ПОРУШЕННЯ У СФЕРІ ВЛАСНОСТІ

Розробка проблематики правового регулювання адміністративної відповідальності через призму засобів адміністративно-правового захисту прав та законних інтересів громадян здійснювалася рядом вітчизняних та іноземних вчених, зокрема В. Б. Авер'яновим, О. М. Бандуркою, Ю. П. Битяком, С. Т. Гончаруком, Є. В. Додіним, С. В. Ківаловим, В. К. Колпаковим, Д. М. Лук'янцем, О. М. Якубою та іншими. Незважаючи на існуючі системні наукові напрацювання щодо подолання проблем правового регулювання адміністративної відповідальності за порушення прав та законних інтересів громадян, наукова література містить різні підходи щодо виділення основних недоліків правового регулювання у даній сфері та формування шляхів удосконалення вітчизняного адміністративно-деліктного законодавства, неоднозначні оцінки ефективності чинного правового механізму застосування адміністративної відповідальності.

До основних недоліків вітчизняного законодавства щодо адміністративної відповідальності авторами пропонується віднести наступні: 1) невідповідність складів адміністративних проступків сучасним реаліям, невпорядкованість нормативного регулювання адміністративної відповідальності в системі засобів охорони правових можливостей особи; 2) визначення переліку адміністративних правопорушень у значній кількості законів та підзаконних актів, які видані різними органами державної влади та управління, їх дублювання; 3) Кодекс про адміністративні правопорушення та закони, які встановлюють адміністративну відповідальність, нерідко містять прогалини, суперечать один одному, не розкривають зміст багатьох понять, особливо тих, які стосуються об'єктивної сторони адміністративних правопорушень, що призводить до труднощів у застосуванні на практиці, створенні умов для розповсюдження корупції з боку органів, наділених правом розгляду даних справ. Усі ці недоліки значною мірою стосуються законодавства щодо адміністративної відповідальності громадян у сфері власності.

Свідченням невідповідності складів адміністративних проступків у сфері власності, які розміщені в главі 6 КУпАП, сучасним реаліям є звуження сфери суспільних відносин щодо володіння, користування та розпорядження майном, які підлягають адміністративно-правовому захисту на основі положень даної глави КУпАП, до відносин щодо захисту державної форми власності. Не дивлячись на закріплення у статті 13 Конституції України положення щодо рівності перед законом усіх суб'єктів права власності, зміст КУпАП не

здатен гарантувати рівність умов адміністративно-правового захисту законних інтересів держави та окремих громадян. Так, чотири з шести статей глави 6 КУпАП присвячені захисту державної форми власності, тоді як зміст лише двох статей даної глави присвячений захисту законних інтересів громадян у сфері власності.

Логічним доповненням до змісту даної глави могли б стати статті, які стосуються адміністративно-правового захисту законних інтересів громадян у сфері власності від протиправних дій, спрямованих на знищення чи пошкодження чужого майна, порушення правил користування, утримання і ремонту жилих будинків, приміщень тощо.

Відповідні юридичні склади адміністративних проступків закріплені у аналогічних розділах кодексів про адміністративні правопорушення іноземних держав. Наприклад Глава 7 Кодексу Російської Федерації про адміністративні правопорушення містить статті, зміст яких стосується збереження об'єктів власності у вигляді майна (стаття 7.17), житлового фонду та захисту законних інтересів у сфері власності мешканців житлових будинків (ст. 7.21, 7.22) [1].

Не менш проблемним аспектом чинного адміністративно-деліктного законодавства у сфері власності є нечіткість формулювань та розмитість змісту об'єктивної сторони окремих адміністративних правопорушень, що посягають на власність. Зокрема, додаткової деталізації потребує зміст ст. 51-2 КУпАП в частині визначення поняття «незаконне використання об'єкта права інтелектуальної власності», «інше умисне порушення прав на об'єкт права інтелектуальної власності». Відсутність належної деталізації цих понять у змісті відповідних адміністративно-правових норм утруднює правозастосовну практику.

Необхідним залишається вирішення проблеми адміністративної відповідальності юридичних осіб за порушення права інтелектуальної власності та пов'язаної із нею проблеми встановлення належної правової процедури застосування заходів відповідальності до них [2, с. 76].

Формування нового інтелектуально розвинутого суспільства, активний розвиток новітніх технологій, загострення проблем, пов'язаних з поширенням цифрових технологій і Інтернету вимагає формування ефективних інституційних засобів захисту законних інтересів власників об'єктів інтелектуальної власності. Ця проблема спровокувала у науковій літературі дискусію щодо доцільності формування єдиного кодифікованого акту в сфері інтелектуальної власності, який би об'єднав матеріальні, процесуальні та адміністративно-деліктні норми права у цій сфері. Не заперечуючи необхідності удосконалення адміністративно-правових норм у цій сфері, вважаємо, що більш логічним могло б стати виокремлення у змісті КУпАП окремої глави, яка б об'єднала в собі юридичні склади адміністративних проступків, здатних порушити законні інтереси громадян у сфері інтелектуальної власності. Зміст даної глави повинен об'єднати широкий спектр різних проявів протиправної діяльності щодо порушення законних інтересів суб'єктів авторського права, суміжних прав, власників патентів на об'єкти промислової власності, володільців засобів індивідуалізації учасників цивільного обороту, товарів, послуг тощо. При формуванні змісту цієї глави особлива увага законодавця повинна бути приділена новим проявам порушення законних інтересів суб'єктів права інтелектуальної власності у мережі Інтернет, оскільки саме з нею пов'язано найбільше порушень авторських прав. Зміст даної глави повинен стосуватися протидії незаконному поширенню програмного забезпечення, фільмів, музичних творів у мережі Інтернет, визначати основні прояви незаконної діяльності щодо використання основного компонента всесвітньої мережі – файлу HTML та так званих Java applets-програм, призначених для роботи в Інтернеті.

Зважаючи на те, що у статті 3 Конституції України людина визнана як найвища соціальна цінність в Україні, удосконалення правового регулювання адміністративної відповідальності за порушення законних інтересів громадян у сфері власності в праві України, закріплення у вітчизняному законодавстві дієвих способів та засобів захисту правових можливостей особи є засадничою умовою формування правової держави, підтримання законності в суспільстві.

Використані джерела:

1. *Кодекс Российской Федерации об административных правонарушениях.* – М. : Проспект, 2008. – 336 с.
2. *Колесніков В.В. Напрямки правового регулювання заходів і процедур адміністративно-правового захисту права інтелектуальної власності / В.В. Колесніков // Митна справа.* – 2012. – №5(83). – С. 72-77.

Марчук Олег Леонідович,

*аспірант 4 року навчання кафедри конституційного права юридичного факультету
Київського національного університету імені Тараса Шевченка*

ПЕРСПЕКТИВИ КОНСТИТУЦІЙНИХ ЗМІН СТОСОВНО СТАТУСУ ВИЩОЇ РАДИ ЮСТИЦІЇ

В рамках докорінного та системного реформування судової системи України, на сьогодні, триває активне обговорення статусу і повноважень Вищої ради юстиції як конституційного органу. Стаття 131 Конституції України, яка визначає, що в Україні діє Вища рада юстиції, відносить останню до конституційних органів держави та закріплює питання які належать до її відання, визначає кількісний склад і загальний порядок призначення членів Вищої ради юстиції [1].

5 вересня 2013 року Верховною Радою України прийнято внесений Президентом України законопроект про внесення змін до Конституції України щодо посилення гарантій незалежності суддів, який серед іншого, передбачає внесення змін до статті 131 Конституції України [2]. У зв'язку з цим, в рамках дослідження конституційно-правових засад організації та функціонування Вищої ради юстиції, нагальною є необхідність його обговорити.

Вважаємо ґрунтовними запропоновані зміни щодо складу Вищої ради юстиції, які передбачають, що дванадцять із двадцяти членів Вищої ради юстиції становитимуть судді, призначені з'їздом суддів України. З'їзд адвокатів України та з'їзд представників юридичних вищих навчальних закладів та наукових установ призначатиме по два члени Вищої ради юстиції.

Так, із числа суб'єктів формування Вищої ради юстиції виключено Верховну Раду України, Президента України і всеукраїнську конференцію працівників прокуратури. Також, окрім Голови Верховного Суду України та Генерального прокурора України, за посадою до складу Вищої ради юстиції замість Міністра юстиції України, входитимуть Голова Конституційного Суду України та Голова Ради суддів України. Отже, у складі Вищої ради юстиції запропоновано мати п'ятнадцять суддів із загальної кількості її членів, що становить $\frac{3}{4}$ від її конституційного складу. Одночасно, як ми вже зазначили, законодавчий орган і Президент України усуваються від формування Вищої ради юстиції.

Вказані зміни, на нашу думку, покликані унеможливити залежність Вищої ради юстиції, як конституційного органу держави, відповідального за формування високопрофесійного суддівського корпусу, від інших органів влади. Оскільки, на даний час, існують ризики, що член Вищої ради юстиції, якого призначено парламентом або Главою Держави, може лобіювати певні інтереси органу, що його призначив, вважаємо такі зміни доцільними.

До того ж, наведене повністю узгоджується та враховує рекомендації, що викладені у висновках Венеціанської Комісії, яка наголошує на необхідності існування в Україні Вищої ради юстиції у складі більшості суддів, які обираються самими суддями, а також, неможливості участі у її формуванні уряду та законодавчої влади [3].

Конституційний Суд України своїм висновком від 19 вересня 2013 року № 2-в/2013, який є обов'язковим до виконання, остаточним і не може бути оскаржений, визнав таким, що

відповідає вимогам статей 157 і 158 Конституції України, законопроект про внесення змін до Конституції України щодо посилення гарантій незалежності суддів [4].

Таким чином, зміни Основного закону держави в цій частині, стануть підставою внесення відповідних поправок до спеціального закону – Закону України «Про Вищу раду юстиції».

Використані джерела:

1. Конституція України // Відомості Верховної Ради України. – 1996. – № 30. – Ст. 141.
2. Постанова Верховної Ради України «Про включення до порядку денного третьої сесії Верховної Ради України сьомого скликання законопроекту про внесення змін до Конституції України щодо посилення гарантій незалежності суддів і про його направлення до Конституційного Суду України» від 5 вересня 2013 року № 437-VII // *Голос України*. – 13.09.2013. – № 170.
3. Верховний Суд України. Офіційний веб-сайт. Новини. 26.03.2010 р. Спільний експертний висновок щодо проекту Закону України «Про судоустрій і статус суддів», ухвалений Венеціанською комісією на 82-му пленарному засіданні (Венеція, 12-13 березня 2010 р.). [Електронний ресурс] / режим доступу: <http://www.scourt.gov.ua/clients/vsu/vsu.nsf/%28documents%29/1DF2C0D69FDFD0DEC2257AEF003D3764?OpenDocument&year=2010&month=03&>.
4. Конституційний Суд України. Офіційний веб-сайт. Акти суду. Висновки Конституційного Суду України. 2013 рік. № 2-в/2013. [Електронний ресурс] / режим доступу: <http://www.ccu.gov.ua/uk/doccatalog/list?currDir=220985>.

Мехед Лоліта Олександрівна,
студентка 3 курсу фінансово-правового коледжу
Донецького університету економіки та права

ЩОДО ПРОБЛЕМИ ВДОСКОНАЛЕННЯ ЗАКОНОДАВСТВА В СФЕРІ УТРИМАННЯ ТА ВИГУЛУ ДОМАШНІХ ТВАРИН У НАСЕЛЕНИХ ПУНКТАХ

Забезпечення прав та свобод людини та громадянина є невід’ємною складовою існування будь-якої держави. Не є винятком й Україна, де кожному гарантується комплекс прав та свобод. Основу правового статусу складає низка прав щодо захисту життя та здоров’я людини та громадянина. Нажаль сьогодні в Україні існує безліч перешкод для реалізації вказаного права. Поряд з такими проблемами, як злочинність та наркоманія, існує декілька загроз життю та здоров’ю людини, які на перший погляд виглядають безглуздими в рамках сучасної держави. Мова йде про порушення порядку утримання та вихову собак бійцівських порід, які дедалі частіше стають «забавкою» для одних та справжнім горем для інших.

В Україні існує цілий перелік порід собак, яких визнали потенційно небезпечними. По мірі надходження нової інформації цей перелік змінюється і зазвичай додається у вигляді доповнення до документу, який прописує правила утримання домашніх тварин. В кожному місті він свій, оскільки розробляється і затверджується органами місцевого самоврядування. Проте додавання порід собак до переліку не вирішує питання, бо цей документ лише засвідчує небезпеку окремої породи, а не забороняє її розведення та ввез на територію адміністративно-територіальної одиниці.

За правилами, які регулюють вихову собак, господарі зобов’язані зареєструвати тварину протягом 30-ти днів з дня її придбання; забезпечити дотримання санітарно-гігієнічних норм та громадського порядку; упереджувати можливість безконтрольного виходу тварини поза межі міста її утримання; запобігати прояву небезпеки тваринами, які утримуються, по відношенню до людей, інших тварин або майна.

Згідно із статтею 8 Закону України «Про утримання домашніх тварин у населених пунктах України» власником собак, породи яких визнані як потенційно небезпечні, може бути фізична особа не молодшою 18-річного віку та є фізично спроможною керувати твариною. Він зобов'язаний: обов'язково пройти процедуру реєстрації та електронної ідентифікації тварини; щорічно підтверджувати адаптованість тварини в умовах населеного пункту; дотримуватися встановлених вимог до виходу таких порід собак [1].

Законодавство України передбачає відповідальність господаря за травмування його твариною людини або майна. Проте тут варто відзначити два моменти: залучення такої особи до відповідальності та відшкодування заподіяної шкоди – друге випливає з першого. Хоча тут багато що залежить і від того, чи знаєте ви власника тварини, яка на вас напала. Якщо ні, то необхідно спробувати затримати таку людину або запам'ятати його прикмети, породи собаки. Бажано, щоб знайшлися свідки, які засвідчать факт правопорушення. Безпосередньо після інциденту необхідно звернутися в лікарню, де вам, крім медичної допомоги, допоможуть ще й зафіксувати факт нападу, а також визначити ступінь тяжкості завданої травми. У подальшому відповідні довідки стануть доказовою базою для судового позову. При цьому саме ступінь тяжкості завданої травми буде враховуватися при визначенні розміру матеріального відшкодування.

Відповідальність за порушення порядку виходу домашніх тварин (собак) указані в Законі України «Про внесення змін до Кримінального та Кримінально-процесуального кодексів України щодо порушення порядку виходу домашніх тварин (собак)». Цей закон затверджує, що порушення порядку виходу домашніх тварин (собак) особою, яка супроводжує домашню тварину (собаку), якщо це спричинило потерпілому середньої тяжкості тілесне ушкодження, карається штрафом від двохсот до п'ятисот неоподатковуваних мінімумів доходів громадян, громадськими роботами на строк від ста п'ятдесяти до двохсот сорока годин, виправними роботами на строк до двох років або обмеженням волі на строк до трьох років. Ті самі дії, якщо вони спричинили смерть потерпілого або заподіяли тяжке тілесне ушкодження, караються позбавленням волі на строк від трьох до восьми років. Діяння, передбачені частиною першою цієї статті, якщо вони спричинили загибель кількох осіб, караються позбавленням волі на строк від п'яти до десяти років [2].

Вирішенням питань у сфері утримання тварин відповідно до закону займаються місцеві державні адміністрації. Вони здійснюють реалізацію державної політики у сфері утримання тварин; контроль у сфері утримання тварин; контроль за чисельністю домашніх і безпритульних тварин в населених пунктах; координацію діяльності підприємств, організацій та установ у сфері утримання тварин; врахування при розробці генеральних планів забудови населених пунктів, іншої містобудівної документації, вимог щодо утримання домашніх тварин [1].

Головний недолік полягає в тому, що діяльність місцевих державних адміністрацій, в зазначеній сфері не є ефективною. По-перше мова йде про недосконалість засобів правового регулювання зазначеної сфери, що в свою чергу призводить до чисельних випадків нападів тварин на мешканців населених пунктів. Тож вдосконаленню підлягають нормативні акти, що регламентують порядок утримання тварин та повноваження органів місцевого самоврядування, що є відповідальними за вказану сферу. Не менш актуальною проблемою є узагальнення судової практики, щодо розгляду справ про відшкодування моральної та матеріальної шкоди особам, які стали жертвою нападу тварин. Варто зазначити, що подібна судова практика в зарубіжних країнах є набагато досконалішою та змістовною. На нашу думку, головною метою вдосконалення засобів та способів правового регулювання вказаної сфери суспільного життя є створення нормальних умов співіснування тварини та людини в рамках міста. Виконання цього завдання повинно стати пріоритетним завданням як влади місцевого рівня, так й органів центральної влади.

Використані джерела:

1. Про утримання домашніх тварин у населених пунктах України : Закон України від 30.03.2010 р. № 6240 // Відомості Верховної Ради України, 2010. – № 15. – Ст. 20.
2. Про внесення змін до Кримінального та Кримінально-процесуального кодексів України щодо порушення порядку виходу домашніх тварин (собак) : Проект Закону України від 22.04.2010 р. № 5126 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_2?pf351=5126&skl=7.

Можжаєва Людмила Евгеньевна,

*старший преподаватель кафедры теории и истории государства и права
юридического факультета*

Гомельского государственного университета имени Франциска Скорины

К ВОПРОСУ О КОНЦЕПЦИИ НАЛОГОВОГО ОБЯЗАТЕЛЬСТВА В ЗАКОНОДАТЕЛЬСТВЕ УКРАИНЫ

До принятия в 2010 году Налогового кодекса налоговое законодательство Украины оперировало как категорией налоговой обязанности, так и налогового обязательства. Причём данные понятия по-разному определялись и использовались различными актами законодательства. К примеру, Закон Украины «О системе налогообложения» оперировал конструкцией «обязанность по уплате налогов и сборов (обязательных платежей)» [1], не используя в качестве отдельной категории понятие «налоговая обязанность».

В то же время Закон Украины «О порядке погашения обязательств налогоплательщиков перед бюджетами и государственными целевыми фондами» оперировал исключительно понятием «налоговое обязательство». Более того, ст. 1 данного Закона раскрывала понятие «налоговое обязательство» следующим образом: «Налоговое обязательство – обязательство налогоплательщика уплатить в бюджеты или государственные целевые фонды соответствующую сумму средств в порядке и в сроки, определённые этим Законом или другими законами Украины» [2].

Закон Украины «О налоге на добавленную стоимость» содержал несколько иное определение налогового обязательства: «Налоговое обязательство – общая сумма налога, полученная (начисленная) налогоплательщиком в отчётном (налоговом) периоде, определённая согласно этому Закону» [3, ст. 1 п. 1.6]. Данный термин в таком понимании употреблялся только в отношениях, возникающих на основе указанного Закона. Вместе с тем, этот же Закон использовал термин «обязанность по начислению и уплате налога» [3, с. 10].

Приведённые выше примеры указывают на применение различной терминологии в налоговом законодательстве Украины, что создавало почву для разнообразных научных позиций, а также трудностей в правоприменении. Безусловно, правовые нормы, регулирующие одни и те же общественные отношения, должны применять одинаковую терминологию.

Обозначенная выше проблема не была решена и Налоговым кодексом Украины. Так, ст. 36 Налогового кодекса Украины закрепляет понятие «налоговая обязанность» и определяет его следующим образом: «Налоговой обязанностью признается обязанность налогоплательщика исчислить, задекларировать и/или уплатить сумму налога и сбора в порядке и сроки, определённые настоящим Кодексом и законами по вопросам таможенного дела» [4]. В данном случае под налоговой обязанностью следует понимать определённую совокупность действий, которые необходимо совершить налогоплательщику. Статьи 37 и 38 Налогового кодекса Украины регулируют порядок возникновения, изменения, прекращения и исполнения налоговой обязанности.

Однако в то же время в названии главы 4 Налогового кодекса Украины употребляется термин «налоговое обязательство». Сама глава не раскрывает его содержание. Вместе с тем, данный термин неоднократно встречается в статьях указанной главы.

Вопрос о допустимости применения категории «налоговое обязательство» остаётся дискуссионным и в юридической науке. Наряду с большим числом сторонников использования данного термина в публичном праве продолжают обосновывать свою позицию и противники использования конструкции налогового обязательства.

Так, Н. П. Кучерявенко считает, что обязательство характерно для договорных отношений, использующих диспозитивные методы, обусловленные равенством субъектов правоотношения. Налоговые отношения, напротив, строятся на принципах власти и подчинения, регулируются путём властных предписаний со стороны государства, поэтому вряд ли обязательство может отражать природу комплекса обязанностей налогоплательщика, имеющих безусловный и первоочередной характер. Н. П. Кучерявенко предлагает использовать термин «налоговая обязанность» как категорию, обобщающую всю систему обязанностей налогоплательщика, связанных с уплатой налогов и сборов [5].

Модельный налоговый кодекс (Общая часть), принятый Межпарламентской Ассамблеей государств – участников СНГ в 2000 г., закрепляет понятие «налоговое обязательство» [6, ст. 52 п. 1]. Данный акт имеет рекомендательный характер, однако на сегодняшний день законодатели 8 государств – участников СНГ закрепили обязательственную конструкцию в налоговой сфере.

Анализ обязательственной конструкции, закреплённой в налоговом законодательстве стран СНГ, позволяет сделать вывод о том, что в данном случае используется не гражданско-правовая конструкция обязательства. Налоговое право заимствовало у гражданского права такой специальный термин, как «обязательство», несколько изменив содержание данного понятия. Это способствует созданию чёткой правовой системы налогообложения с определением прав, обязанностей и ответственности сторон налогового правоотношения.

Таким образом, концепция налогового обязательства должна быть внедрена и в налоговое законодательство Украины, поскольку трансформация «обязанности по уплате налогов и сборов» в «налоговое обязательство» позволяет более точно урегулировать отношения между государством и частными субъектами, вывести их на новый уровень. При этом следует исходить из того, что налоговое обязательство – это, прежде всего, форма социального взаимодействия государства и частных субъектов.

Использованные источники:

1. *Про систему оподаткування: Закон України, 25 червня 1991 року, №1251-XII // Відомості Верховної Ради України. – 1991. - № 39. – Ст. 510.*
2. *Про порядок погашення зобов'язань платників податків перед бюджетами та державними цільовими фондами: Закон України, 21 грудня 2000 року, № 2181-III // Відомості Верховної Ради України. – 2001. - № 10. – Ст. 44.*
3. *Про податок на додану вартість: Закон України, 3 квітня 1997 року, № 168/97-ВР // Відомості Верховної Ради України. – 1997. - № 21. – Ст. 156.*
4. *Податковий кодекс України: от 4 грудня 2010 г. № 2756-VI // Голос України. - №№ 229—230 (4979—4980). - С. 4-62.*
5. *Кучерявенко, Н. П. Налоговое право: Учебник [Текст] / Н. П. Кучерявенко. – Харьков: Консум, 1998. – 448 с.*
6. *Модельный Налоговый кодекс: принят Межпарламентской Ассамблеей государств-участников СНГ 9 дек. 2000 г. // Межпарламентская Ассамблея государств-участников СНГ [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://www.iacis.ru>. – Дата доступа: 28.01.2013.*

*Монастирська Жанна Вікторівна,
слухач магістратури державної служби
Хмельницького університету управління та права*

УДОСКОНАЛЕННЯ НОРМАТИВНО-ПРАВОВОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ДІЯЛЬНОСТІ ЮРИДИЧНИХ ПІДРОЗДІЛІВ ОРГАНІВ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ

Для удосконалення діяльності юридичних підрозділів органів місцевого самоврядування необхідно провести реформування організаційно-функціональної структури юридичних підрозділів.

На думку фахівців Національного інституту стратегічних досліджень при Президентові України першим кроком до реформування має стати удосконалення нормативно-правової бази діяльності органів місцевого самоврядування базового рівня [1].

На нашу думку, нормативно-правовим актом, який дозволить вперше на законодавчому рівні врегулювати багатоманітні процесуальні відносини в управлінській діяльності органів місцевого самоврядування та сприятиме підвищенню ефективності роботи юридичних підрозділів має стати Адміністративно-процедурний кодекс, проект якого неодноразово пропонувався до розгляду в парламенті.

Першим кроком в удосконаленні нормативно-правового забезпечення юридичних підрозділів без якого неможливе повноцінне запровадження Адміністративно-процедурного кодексу стало прийняття закону України «Про адміністративні послуги» від 06.09.2012 року.

Для вирішення проблем пов'язаних з делегованими державою місцевому самоврядуванню повноважень необхідно прийняти закон «Про делегування повноважень органів місцевого самоврядування», який би встановив загальні правила поведінки між суб'єктами делегованих повноважень, їх права та обов'язки, а також порядок прийняття відповідних рішень. В свою чергу, цей закон має стати основою для підготовки інших нормативно-правових актів в царині делегування повноважень, а також внесення відповідних змін та доповнень в закони про статус органів публічної влади.

Норми цього закону мають стати керівними та визначними для підготовки юридичними підрозділами проектів рішень про делегування іншим органам або посадовим особам владних повноважень.

Варто зазначити, що існування протиріч між законодавством про службу в органах місцевого самоврядування та трудовим законодавством спричиняє проблеми практичного застосування юридичним підрозділами деяких норм. В першу чергу, проблеми пов'язані з відсутністю однозначності в питаннях прийняття, проходження та звільнення зі служби, регулювання яких на практиці повністю залежить від волі вищого керівництва або політичної доцільності. Підтвердженням цього є тенденція зростання кількості судових позовів до органів місцевого самоврядування, в яких позивачем виступають посадові особи.

Вищезазначені проблеми, на нашу думку, можуть бути вирішені шляхом прийняття нової редакції Закону України «Про службу в органах місцевого самоврядування» та відповідних підзаконних нормативних актів, які б покращили механізм реалізації його норм, а в подальшому – здійснення кодифікації законодавства про публічну службу. Це дозволило б врегулювати в єдиному нормативному акті як службові, так і трудові відносини посадових осіб, уникаючи прогалин та колізій.

Безумовно необхідністю є прийняття оновлених Методичних рекомендацій про участь юридичної служби в організації договірної роботи на підприємствах, установах, організаціях, затверджених заступником Міністра юстиції України 22.03.1999, в яких необхідно відобразити не тільки особливості правовідносин в сфері регуляторних та тендерних процедур, а й врахувати специфіку організації правової роботи в органах місцевого самоврядування.

В свою чергу, органи місцевого самоврядування потребують розробки Рекомендацій з питань організації загальноправової та нормотворчої роботи, які на сьогоднішній день взагалі відсутні і в більшості органів місцевого самоврядування ці питання комплексно

неврегульовані. Лише частково вони знаходять своє відображення в регламентах діяльності місцевих рад та їх виконавчих комітетів.

Взаємопов'язаним з вищезазначеними заходами є необхідність прийняття Міністерством юстиції України наказу рекомендаційного характеру про визначення індикаторів ефективності правової роботи в місцевому самоврядуванні, а також поширення дії Порядку проведення органами юстиції перевірок організації правової роботи [2] на органи місцевого самоврядування.

Важливим напрямком вдосконалення нормативно-правової бази в сфері організації правової роботи є установлення оптимальної чисельності працівників юридичних підрозділів у чіткій відповідності з обсягом їхніх завдань і функцій.

За умови здійснення переліченого комплексу заходів будуть створені необхідні передумови переходу до юридичного супроводу діяльності органів місцевого самоврядування на якісно новий, сучасний рівень.

Використані джерела:

1. Каплан Ю. Розширення компетенції місцевого самоврядування базового рівня з метою ефективного забезпечення принципу субсидіарності [Електронний ресурс] / Ю. Каплан. – Режим доступу : <http://www.niss.gov.ua/Monitor/Juni/14.htm>
2. Про затвердження Порядку проведення органами юстиції перевірок стану правової роботи та систематизації законодавства : Наказ Міністерства юстиції України від 18.01.2012 № 91/5 // Офіційний вісник України. – 2012. – № 6. – Ст. 225.

Моткова Ольга Дем'янівна,
студентка I курсу магістратури юридичного факультету
Київського національного університету імені Тараса Шевченка

ДО ПИТАННЯ УЧАСТІ УПОВНОВАЖЕНОГО ВЕРХОВНОЇ РАДИ УКРАЇНИ З ПРАВ ЛЮДИНИ В АДМІНІСТРАТИВНОМУ, ЦИВІЛЬНОМУ ТА КРИМІНАЛЬНОМУ ПРОЦЕСАХ

Конституція України у статті 101 закріплює, що парламентський контроль за додержанням конституційних прав і свобод людини і громадянина здійснює Уповноважений Верховної Ради України з прав людини (далі – Уповноважений). Крім того, з 23 грудня 1997 року діє спеціальний Закон України «Про Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини» (далі – Закон).

Таким чином, інститут Уповноваженого в Україні є незалежним парламентським органом позасудового захисту, яких сприяє дотриманню, захисту і поновленню прав, свобод людини і громадянина. Особливість статусу Уповноваженого полягає в тому, що він не належить до жодної з гілок державної влади, а є органом з унікальним статусом.

Серед повноважень Уповноваженого є досить дієві положення, котрі дозволяють здійснювати ефективний контроль за додержання прав і свобод людини і громадянина. Серед них:

1) право на ознайомлення з документами, у тому числі тими, що містять інформацію з обмеженим доступом, та отримання їх копій, включаючи справи, які знаходяться в судах;

2) бути присутнім на засіданнях судів усіх інстанцій, у тому числі на закритих судових засіданнях, за умови згоди суб'єкта права, в інтересах якого судовий розгляд оголошено закритим;

3) звертатися до суду із заявою про захист прав і свобод людини і громадянина, які за станом здоров'я чи з інших поважних причин не можуть цього зробити самостійно, а також особисто або через свого представника брати участь у судовому процесі у випадках та порядку, встановлених законом.

Цікаво, що аналогічні повноваження мають і представники Уповноваженого, діяльність яких регулюється Положенням про представників Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини затвердженим Уповноваженим Верховної Ради з прав людини 19.07.2005 року.

Що стосується адміністративного процесу, то Кодексом адміністративного судочинства України Уповноважений в адміністративній справі виступає одним із її учасників та належить до групи осіб, які беруть участь у справі з метою захисту прав, свобод та інтересів інших осіб. Уповноважений має загальні права та обов'язки, як і особи, які беруть участь у справі. Винятком є положення, які встановлюються, що справа за участю Уповноваженого не може закінчуватись примиренням. Якщо вести мову про участь Уповноваженого у адміністративному судочинстві, помічаємо досить гостру суперечність: Уповноважений може бути одночасно і відповідачем, і позивачем у справі. Звернення Уповноваженого до суду для захисту інтересів інших осіб може бути оскаржено як дію суб'єкта владних повноважень. У Кодексі адміністративного судочинства України не закріплено можливість зустрічного позову, і, в такому випадку, позов Уповноваженого оскаржуватиметься в порядку позовного провадження. Можливо, доцільно було врегульовувати вказане питання у апеляційному порядку.

Що стосується цивільного процесу, Уповноважений віднесений Цивільно-процесуальним кодексом України (далі – ЦПК) до осіб, які беруть участь у справі з метою захисту прав інших осіб, державних і громадських інтересів. У ЦПК мали б бути визначені випадки, коли Уповноважений може бути учасником цивільного процесу. Ми звертаємося до Закону у якому визначено, що Уповноважений має право подавати заяви в інтересах осіб, які не спроможні за станом здоров'я чи через інші поважні причини звернутись до суду за захистом своїх прав. ЦПК зазначає, що Уповноважений має права та обов'язки сторони, в інтересах якої вони діють, крім права укласти мирову угоду. Крім того, якщо звертатися до положень Закону, то Уповноважений має й інші спеціальні права. Серед них, наприклад, право на ознайомлення із документами, які містять державну або службову таємницю; право бути присутнім на закритих судових засіданнях тощо.

Велику кількість питань викликає участь Уповноваженого у кримінальному провадженні. Відсутня окрема стаття, яка б передбачала участь такого суб'єкта. У чинному КПК України законодавець визначає заявника (як учасника кримінального провадження) як фізичну або юридичну особу, яка звернулася із заявою або повідомленням про кримінальне правопорушення і не є потерпілим. Варто зазначити, що участь заявника не є тривалою: відповідно до ст. 214 КПК слідчий, прокурор невідкладно, але не пізніше 24 годин після подання заяви, повідомлення зобов'язаний внести відповідні відомості до Єдиного реєстру досудових розслідувань та розпочати розслідування. Отже, на стадії подання заяви Уповноважений виступає заявником, а на інших стадіях кримінального провадження діє відповідно до своїх повноважень, визначених у Законі.

Варто зазначити, що подання заяви Уповноваженим неможливо розглядати як здійснення процесуального представництва. Захищаючи інтереси особи, Уповноважений реалізує свої спеціальні повноваження щодо участі у судочинстві. Такий висновок випливає із аналізу статей Кодексу адміністративного судочинства України та Цивільно-процесуального кодексу України. У випадку із Кримінально-процесуальним кодексом України, таке твердження є сумнівним, адже якщо розглядати статтю, яка визначає правовий статус заявника, у співвідношенні із Законом України «Про Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини», то ми можемо досить опосередковано вести мову про спеціальний статус такого заявника.

Відкритим залишається питання відсутності права апеляційного та касаційного оскарження рішення суду в тих випадках, коли, на думку Уповноваженого, мало місце порушення законодавства при розгляді тієї чи іншої справи, але Уповноважений не був учасником такої справи. Згідно з пунктом 10 статті 13 Закону передбачено право Уповноваженого на апеляційне оскарження судових рішень, ухвалених у справі за його

зверненням. Натомість, право апеляційного оскарження мають прокурор і заступник прокурора в межах їх компетенції, незалежно від їх участі в розгляді справи в суді першої інстанції. Вважаємо, що таке положення суттєво обмежує можливість Уповноваженого ефективно здійснювати контроль за дотриманням конституційних прав і свобод людини і громадянина.

Таким чином, можна зробити висновок, що процесуальне законодавство України не приділяє належної уваги участі Уповноваженого, залишаючи велику кількість прогалин. Подолання зазначених недоліків зробило б функціонування інституту Уповноваженого більш ефективним, а особливо у контексті контроль за дотриманням конституційних прав і свобод людини і громадянина.

Використані джерела:

1. Конституція України: Закон України від 28.06.1996 № 254к/96-В // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: // <http://zakon1.rada.gov.ua>.
2. Про Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини [Електронний ресурс]: Закон України від 23.12.2007 р. №776/97-ВР. – Режим доступу: // <http://zakon1.rada.gov.ua>.
3. Кодекс адміністративного судочинства України [Електронний ресурс]: Закон від 06.07.2005 № 2747-IV. – Режим доступу : <http://zakon1.rada.gov.ua>.
4. Цивільно – процесуальний кодекс України [Електронний ресурс]: Закон від 18.03.2004 № 1618-IV. – Режим доступу : <http://zakon1.rada.gov.ua>.
5. Кримінально – процесуальний кодекс України [Електронний ресурс]: Кодекс від 13.04.2012 № 4651-VI. – Режим доступу : <http://zakon1.rada.gov.ua>.

Муза Олег Валентинович,
головний консультант відділу моніторингу ефективності законодавства
Інституту законодавства Верховної Ради України,
кандидат юридичних наук, старший науковий співробітник

НАДАННЯ АДМІНІСТРАТИВНИХ ПОСЛУГ ЯК ВИД АДМІНІСТРАТИВНО-ПРОЦЕСУАЛЬНИХ ПРАВОВІДНОСИН В УКРАЇНІ

Сучасний розвиток науки адміністративного права України переконливо засвідчує про назрілість нових пошуків наукового забезпечення важливих сфер адміністративно-правового регулювання. Слід констатувати, що сучасні наукові розробки з питань належного забезпечення взаємовідносин держави і особи потребують поглиблення теоретико-методологічних підходів щодо обґрунтування сутності управлінських, процедурних та адміністративно-судових складових предмету адміністративного права. Тому постала необхідність формування та розвитку нових наукових поглядів щодо сутності та призначення адміністративно-процесуальних правовідносин, які охоплюються колом адміністративно-правових відносин, що виникають у зв'язку з реалізацією норм матеріального адміністративного права у різних за складністю, структурою і функціональністю сферах адміністративно-процесуальної діяльності органів публічної влади, посадових і службових осіб. У цьому ракурсі особливу увагу слід звернути на питання правової захищеності фізичних і юридичних осіб, оскільки не завжди відповідні дії органів публічної влади відповідають положенням Конституції та законам України. Причин у цьому є безліч, але однією із стрижневою є неповнота наукового осмислення відносин адміністративно-процесуального характеру, можливості практичної реалізації наукових інновацій у цій площині адміністративної діяльності.

Розглядаючи окремі сфери виникнення адміністративно-процесуальних правовідносин, слід акцентувати увагу на тому, що мова може йти про різні види

правовідносин, у яких відбувається реалізація адміністративно-матеріальних та адміністративно-процесуальних норм.

У зв'язку із прийняттям Закону України «Про адміністративні послуги», на законодавчому рівні було визначено ще одну групу адміністративно-процесуальних правовідносин.

Підтримуючи «широку» концепцію адміністративного процесу, адміністративні послуги надаються у сфері саме управлінського процесу. При цьому варто відразу зазначити, що за надання адміністративних послуг справляється адміністративний збір, однак це не означає платного характеру самого державного управління, оскільки сплата відповідних коштів передбачена іншими адміністративними провадженнями.

Зазначеним Законом передбачено, що адміністративна послуга – це результат здійснення владних повноважень суб'єктом надання адміністративних послуг за заявою фізичної або юридичної особи, спрямований на набуття, зміну чи припинення прав та/або обов'язків такої особи відповідно до закону. При цьому дія цього Закону не поширюється на відносини щодо: 1) здійснення державного нагляду (контролю); 2) метрологічного контролю і нагляду; 3) акредитації органів з оцінки відповідності; 4) дізнання, досудового слідства; 5) оперативно-розшукової діяльності; 6) судочинства, виконавчого провадження; 7) нотаріальних дій; 8) виконання покарань; 9) доступу до публічної інформації; 10) застосування законодавства про захист економічної конкуренції; 11) провадження діяльності, пов'язаної з державною таємницею; 12) набуття прав на конкурсних засадах; 13) набуття прав стосовно об'єктів, обмежених у цивільному обігу.

Відзначається, що адміністративні послуги є однією з найважливіших адміністративних процедур. Тобто, держава повинна засобами адміністративної процедури створювати належні організаційно-правові умови для надання державних управлінських послуг. Законом України «Про адміністративні послуги» визначено лише загальні правові засади надання останніх та функціонування спеціально створених для цього структур. Інформація про зміст та порядок надання конкретної адміністративної послуги повинна міститися в інформаційній та технологічній картках.

В основі надання адміністративних послуг пропонується покласти маркетинговий підхід для покращення якості їх надання. Маркетингова концепція пропонує інструментарій, який дозволяє організаціям, які надають послуги, ефективно функціонувати в середовищі. Одним із найскладніших питань у практиці маркетингу послуг є побудова ієрархічної структури потреб і послуг, які їх задовольняють. Завданням такої структури є формування номенклатури послуг, яка адекватно відображає характеристики ринкового середовища; вона не повинна бути занадто громіздкою, яка ускладнює процес стратегічних маркетингових рішень. У процесі маркетингової діяльності необхідно враховувати основні особливості послуг, яким властиві певні відмінні характеристики: нематеріальність, мінливість якості, нездатність до зберігання, нерозривність виробництва і споживання [1, с. 74–86]. Маркетинговий підхід дозволяє змінити усталені принципи державного управління та державної служби, однак варто звернути увагу на розмежування адміністративних послуг та тих дій, виконання яких для державних службовців є обов'язковим.

Разом із тим, маркетинговий підхід щодо надання управлінських послуг наближає їх до платності, що відповідно, на думку окремих авторів, суперечить конституційним принципам організації державної влади та виконання органами влади своїх обов'язків перед громадянами та юридичними особами.

Так, на думку В. Б. Авер'янова, в оплатності чи безоплатності з боку приватних осіб тих чи інших дій органів виконавчої влади не слід вбачати класифікуючий критерій віднесення цих дій до виконавських послуг. Це питання в кожному конкретному випадку має вирішуватись окремо, не впливаючи на принципову належність до «послуг». Якщо звернення за якоюсь послугою є відповідно до законодавства безумовним обов'язком приватної особи (наприклад, одержання паспорта), а не предметом її вибору (наприклад, одержання ліцензії), то така послуга має надаватись державою безоплатно (включаючи

видачу правовстановлюючого документа). Але у будь-якому випадку розмір оплати не повинен суттєво перевищувати вартість реальних витрат держави на надання виконавських послуг. Хоча тут можливі, як кажуть, варіанти – наприклад, встановлення державного мита за певні дії – послуги [2, с. 380].

Таким чином, запровадження інституту адміністративних послуг в Україні, незважаючи на його законодавче оформлення, потребує додаткового вирішення окремих організаційних питань: покращення стану надання адміністративних послуг на регіональному рівні; забезпечення професійності та якості надання адміністративних послуг; впровадження адміністративного збору; використання ІТ-технологій.

Використані джерела:

1. *Адміністративні послуги місцевих органів державної виконавчої влади : [монографія] / А. О. Чемерис, М. Д. Лесечко, А. В. Ліпенцев, А. О. Каляєв, В. М. Ципук, О. Л. Пастух, О. В. Поляк / За заг. ред. А. О. Чемериса. – Львів : ЛРІДУ НАДУ, 2004. – 152 с.*
2. *До питання про поняття так званих «управлінських послуг» / Авер'янов Вадим Борисович. Вибрані наукові праці / Упорядники: Андрійко О.Ф. (керівник колективу), Нагребельний В.П., Кисіль Л.Є та ін. ; За заг. ред. Ю. С. Шемшученка, О. Ф. Андрійко. – К. : Інститут держави і права ім. В. М. Корецького НАН України, 2011. – 448 с.*

Немкевич Игорь Викторович,

*доцент кафедры теории и истории государства и права
Гомельского государственного университета имени Франциска Скорины,
кандидат исторических наук, доцент*

КОНСТИТУЦИОННЫЕ ГАРАНТИИ ОППОНИРОВАНИЯ ПРАВЯЩЕМУ БОЛЬШИНСТВУ

Политический климат в обществе в значительной степени зависит от наличия конструктивного диалога власти и оппозиции. В тоталитарных государствах оппозиционная деятельность часто рассматривается в качестве антигосударственной, а оппозиционеры объявляются врагами. В демократическом обществе и власть и оппозиция не видят друг в друге врагов и готовы к восприятию иных точек зрения. В демократическом правовом государстве политическая оппозиция приобретает легитимную и институциональную форму.

В странах развитой демократии накоплен богатый опыт юридического оформления статуса политической оппозиции, формирования механизмов защиты ее прав. В нем присутствуют: соответствующие положения конституций или специальных законодательных актов; регламенты деятельности представительных или иных органов государственной и муниципальной власти; общеобязательные правовые инциденты, правовые обычаи; соглашения между правительствами и организациями, представляющими оппозиционные силы; межпартийные соглашения; односторонние акты институций правящего большинства; решения международных организаций. В некоторых странах (Великобритания, Франция, Португалия) политическая оппозиция является признанным и институализированным объединением граждан со специальным конституционно-правовым статусом.

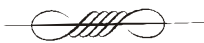
Первою юридически признала оппозицию Великобритания. «Акт о Министрах Короны» 1937 года закреплял за оппозицией официальный статус («официальная оппозиция Её величества»), и предусматривал выплату лидеру официальной парламентской оппозиции ежегодного жалованья. Оппозиционные партии создают «теневого кабинет», состоящий из депутатов, которые считаются теневыми аналогами действующих членов Кабинета; «теневого кабинет» находится в курсе правительственных дел и готов в любое время сменить Кабинет действующий. Лидер оппозиции номинально утверждается главой государства, то есть монархом.

Во многих государствах, ориентирующихся на английскую модель, оппозиция получила аналогичный правовой статус: её лидер номинально утверждается главой государства и получает жалование из государственной казны. В некоторых из них положение о лидере оппозиции, порядке его назначения и правах включено в Конституцию (Папуа-Новая Гвинея, Сейшельские острова, Фиджи, Ямайки). Так, статья 82 Конституции Республики Островов Фиджи подробно определяет порядок назначения лидера оппозиции президентом. Конституции Гренады и Ямайки предусматривают назначение лидера оппозиции генерал-губернатором (соответственно в статье 66 и статье 80). Конституция же Сейшельских островов – избрание лидера оппозиции Национальной Ассамблеей (статья 84, часть 1). При этом Конституция устанавливает, что его жалование и пособия не могут быть менее жалования и пособий министра и выплачиваются из консолидированного фонда (статья 84, часть 5). Конституция ЮАР предусматривает существование официального лидера оппозиции не только в составе Национальных Собраний (статья 57), но и в составе законодательных органов провинций (статья 116). По Конституции Гренады, 3 из 13 членов Сената (верхней палаты парламента) (статья 24) и 2 из 5 членов Комиссии по границам избирательных округов (статья 55) назначаются генерал-губернатором, в соответствии с рекомендациями лидера оппозиции. По рекомендации лидера оппозиции назначаются также почти половина членов Постоянного комитета Палаты представителей Ямайки, в компетенцию которого входит отслеживание числа избирательных округов и их границ (статья 67), а также почти треть сенаторов (статья 35). Конституция этого государства обязывает генерал-губернатора советоваться с лидером оппозиции по ряду вопросов (статьи 32 и 81). Конституция Фиджи обязывает премьер-министра консультироваться с лидером оппозиции перед представлением президенту кандидатур для назначения в состав Избирательной комиссии (статья 78). А Конституция Сейшельских островов наделяет спикера Национальной Ассамблеи правом определять очерёдность представления законопроектов, но только после проведения консультаций с президентом республики и лидером оппозиции (статья 94).

В наибольшей степени (и наиболее детально) принцип политического плюрализма на конституционном уровне реализован в принятой в ходе революционных преобразований Конституции Португальской Республики. Конституция непосредственно называет этот принцип в качестве одного из основных принципов португальского государства (статья 2); в числе последних упомянуто и соперничество политических партий в деле формирования и выражения воли народа (статья 10). Право политического меньшинства на оппозицию португальская конституция признает принципом организации политической власти. Конституция обязывает государственные средства массовой информации гарантировать возможность выражения и столкновения различных воззрений и осуществление права на выход в эфир, на ответ и на политическое заявление (статьи 28 и 39). Статья 40 предоставляет оппозиции право использования программ государственных радио- и телевизионных служб с распределением времени между политическими партиями пропорционально их представительству, а также право на ответ и на политическое заявление в эфире в связи с политическими выступлениями Правительства. В предмет детализированного конституционного регулирования включён и статус парламентской оппозиции.

В конституциях ряда европейских государств гарантии политической оппозиции реализуются косвенным путём, то есть, посредством применения принципа партийной пропорциональности в работе парламента, предоставления депутатским группам (в том числе фракциям) равных возможностей заявлять о своём мнении, инициировать те или иные процедуры. Широкое распространение в современном конституционном законодательстве получила и такая гарантия деятельности парламентской оппозиции, как депутатский иммунитет и индемнитет. Разумеется, граждане и их объединения в целях политического оппонирования власти используют и гарантированные в конституциях политические права, например, свободу слова, свободу собраний, свободу ассоциаций.

Закрепление принципа политического плюрализма в конституциях ряда государств постсоветского пространства не обеспечило устойчивого демократического тренда в практике их политической жизни. Возможности оппонирования правящему большинству в некоторых из них ограничены. Использование зарубежного опыта может содействовать формированию правовых рамок для более продуктивной деятельности оппозиции.

Оганова Мария Евгеньевна,
*студентка 3 курса факультета управления
Академии управления при Президенте Республики Беларусь*

АДМИНИСТРАТИВНЫЕ ТАМОЖЕННЫЕ ПРАВОНАРУШЕНИЯ: СРАВНИТЕЛЬНАЯ ХАРАКТЕРИСТИКА КОДЕКСОВ ОБ АДМИНИСТРАТИВНЫХ ПРАВОНАРУШЕНИЯХ СТРАН-ЧЛЕНОВ ТАМОЖЕННОГО СОЮЗА

При сравнении законодательства стран – членов Таможенного союза об административных правонарушениях были выявлены существенные различия как в количественной и терминологической характеристике административных таможенных правонарушений, так и в правовом регулировании противодействия незаконному перемещению товаров через таможенную границу как административного таможенного правонарушения в Республике Беларусь, Российской Федерации и Республике Казахстан.

Различия в национальном законодательстве стран – членов Таможенного союза заключаются в следующем: 1) различно число административных таможенных правонарушений, которое в КоАП РК на 2 больше, чем в КоАП РФ, и почти в 2 раза больше, чем в КоАП Республики Беларусь; 2) отличаются субъекты данных правоотношений: физические лица и индивидуальные предприниматели – в Республике Беларусь и Республике Казахстан, должностные лица – в Российской Федерации и Республике Казахстан, юридические лица – во всех государствах с примечанием, что в Республике Казахстан данная категория подразделяется на субъектов малого и среднего предпринимательства и субъектов крупного предпринимательства; то, что в КоАП РФ в качестве субъектов указаны только граждане, существенно сужает перечень лиц, правомочных участвовать в таможенных правоотношениях; 3) различны размеры административных взысканий, которые привязаны к национальной валюте, а также в некоторых случаях в странах – членах Таможенного союза применяются разные виды административных взысканий за одно и то же административное таможенное правонарушение.

Данные различия можно объяснить следующим образом. В кодексы об административных правонарушениях РФ и РК вносились изменения, связанные со вступлением этих стран в Таможенный союз, что отразилось на названиях статей, которые содержат указание на таможенную территорию Таможенного союза, а не конкретной страны. То, что в КоАП Республики Беларусь с учётом внесённых изменений и дополнений не было закреплено положение о том, что таможенная территория Республики Беларусь является единой с таможенными территориями РФ и РК, а значит, нет указания на то, что она является членом Таможенного союза, можно считать одним из недостатков действующего административного законодательства Республики Беларусь.

Также несложно заметить, что существенно разнится количественный состав административных таможенных правонарушений в странах – членах Таможенного союза. В КоАП Республики Беларусь существует 6 составов незаконного перемещения товаров через таможенную границу, прописанных в 6 частях одной статьи. В КоАП РФ – 4 состава, тоже одной статьи. КоАП РК закрепляет 4 состава, закреплённых в трёх статьях.

Таким образом, в действующем национальном законодательстве стран – членов Таможенного союза имеются существенные различия в регламентации административных

таможенных правонарушений, которые выражаются в различном количестве их видов, неодинаковом количестве составов и субъектов правоотношений, а также различных взысканиях, выраженных как в видовом, так и в стоимостном выражении за одни и те же правонарушения. Необходимо устранить эти недостатки и привести национальное законодательство в соответствие с законодательством Таможенного союза, унифицировать его. Нужно в действительности показать, что на единой таможенной территории применяются одинаковые правовые нормы, предусматривающие и конкретный, чётко определённый для всех стран одинаковый набор составов административных таможенных правонарушений, присущий каждой из них, не упуская из виду те, которые характерны для отдельных стран в силу географических, экономических и иных факторов.

Использованные источники:

1. *Кодекс Республики Беларусь об административных правонарушениях: 21 апреля 2003 г. № 194-З. – Минск : Амалфея, 2011. – 384 с.*
2. *Кодекс Республики Казахстан об административных правонарушениях от 30 января 2001 № 155-II (с изменениями и дополнениями по состоянию на 06.03.2013 г.). – [Электронный ресурс] // Онлайн Закон. - Режим доступа: http://online.zakon.kz/Document/?doc_id=1021682. – Дата доступа: 16.04.2013.*
3. *Кодекс Российской Федерации об административных правонарушениях: Кодекс Российской Федерации, 30 дек. 2001 г., № 195-ФЗ: принят Государственной Думой 20 дек. 2001 г.: одобр. Советом Федерации 26 дек. 2001 г.: в ред. от 23.11.2009 г. № 261-ФЗ // Консультант. [Электронный ресурс] – 2013. - // Режим доступа: <http://www.consultant.ru/popular/koap/>. – Дата доступа: 16.04.2013.*

Парменов Сергей Александрович,
генеральный директор ОАО “МонолитГрад”, г. Минск

ДОКАЗАТЕЛЬСТВА И ДОКАЗЫВАНИЕ ПО ДЕЛАМ ОБ АДМИНИСТРАТИВНЫХ ПРАВОНАРУШЕНИЯХ В СТРОИТЕЛЬСТВЕ

Решение задач административного процесса в области строительства осуществляется посредством доказывания, которое включает в себя выявление, процессуальное оформление и исследование доказательств.

Доказывание осуществляют должностные лица, составляющие протоколы об административных правонарушениях, органы административной юрисдикции и судьи, рассматривающие дела об административных правонарушениях. Эти лица являются субъектами доказывания, то есть они играют в доказывании не разовую или эпизодическую роль, а постоянную либо в течение длительного времени (хотя бы в пределах одной стадии процесса). В то же время они выполняют надзорно-контрольные функции в целях обеспечения деятельности уполномоченного лица по возбуждению и рассмотрению дел об административных правонарушениях.

В административном процессе по делам об административных правонарушениях в строительстве субъектами доказывания являются: должностные лица, уполномоченные составлять протоколы об административных правонарушениях; должностные лица и органы, уполномоченные рассматривать дела об административных правонарушениях; судьи; физические лица, в отношении которых ведется административный процесс; законные представители юридических лиц, в отношении которых ведется административный процесс; потерпевшие – физические лица, представители юридических лиц (если таковые имеются); защитники и представители, участвующие в деле; прокурор.

Доказательствами по делу об административном правонарушении являются любые фактические данные, на основании которых судья, орган, должностное лицо, в производстве

которых находится дело, устанавливают наличие или отсутствие события административного правонарушения, виновность лица в его совершении, а также иные обстоятельства, имеющие значение для правильного разрешения дела. Эти данные устанавливаются протоколом об административном правонарушении, иными протоколами, предусмотренными КоАП, объяснениями лица, в отношении которого ведется административный процесс, показаниями потерпевшего, свидетелей, заключениями эксперта, иными документами, а также показаниями специальных технических средств, вещественными доказательствами. Таким образом, доказательства по делу об административном правонарушении в строительной сфере представляют собой фактические данные, т.е. сведения о каких-либо фактах (обстоятельствах дела). Они служат средством установления истины по делу.

Доказательства, используемые в процессе по делам об административных правонарушениях в строительстве, имеют правовой характер, а это означает, что:

в качестве доказательств по делу могут быть использованы факты и сведения, полученные в установленном законом порядке;

при рассмотрении дела используются доказательства, предусмотренные законом;

в каждом конкретном деле должны быть использованы доказательства, имеющие значение для всестороннего и объективного рассмотрения этого дела.

Любая информация может рассматриваться как доказательство, если:

1) в ней содержатся данные о наличии или отсутствии административного правонарушения в области строительства, характеристика правонарушителя, обстоятельства и причины совершенного деяния, необходимые для правильного рассмотрения дела;

2) доказательства используются в том виде, в каком они получены.

Сведения о правонарушении в строительстве, полученные из источников, не предусмотренных законодательством, не могут быть положены в основу правоприменительного акта.

Используемые доказательства должны быть относимыми. Это означает, что вывод по делу об административном правонарушении в строительстве может быть сделан на основании тех доказательств, которые относятся к данному делу. В частности, не должны признаваться относимыми сведения о ценах на строительные материалы; сведения об условиях гражданско-правовых сделок между застройщиком, заказчиком, исполнителем работ и т. д.

В отличие от уголовного процесса доказательства оцениваются по внутреннему убеждению субъекта административной юрисдикции. Требования проверять доказательства путем сопоставления их с другими доказательствами КоАП не устанавливает. По нашему мнению, это существенный недостаток правового регулирования административно-юрисдикционного процесса.

Для установления истины по делу об административном правонарушении в строительстве необходимо использовать широкий круг доказательств, так как информация о правонарушении может содержаться в различных источниках: графиках, цифрах, чертежах, заключениях экспертов, мнениях специалистов. Решение о производстве дополнительной экспертизы может быть принято органом архитектуры и градостроительства, так как перед началом строительства любого объекта обязательно проводится экспертиза. Лица, заинтересованные в результатах дела, могут также проводить экспертизу за свой счет, и результаты независимой экспертизы будут рассматриваться в качестве доказательств по делу.

Кроме того, предметами административного правонарушения могут быть объекты строительства, их элементы, возведенные с отклонением их параметров от административно-технических норм (ГОСТов, СНиПов и прочих нормативов).

Прямые доказательства раскрывают суть дела об административном правонарушении в строительстве. Косвенные доказательства устанавливают какой-либо побочный факт, служат предпосылкой раскрытия сути дела. Для процесса применения диспозиции

административно-правовой нормы характерно использование главным образом прямых доказательств. Например, для получения разрешения на строительство жилого дома или надворных построек необходимо в органы архитектуры и градостроительства представить определённые законодательством документы. Разрешение на строительство будет выступать в качестве доказательства законной деятельности лица, осуществляющего строительство. При отсутствии прямых доказательств могут быть использованы косвенные. Закон не ограничивает их применение.

Особое значение в установлении объективной истины по делу об административном правонарушении в строительной сфере имеют вещественные доказательства. Это обусловлено тем, что при рассмотрении дел об административных правонарушениях в строительной сфере широко применяются лабораторные исследования и техническая экспертиза. По нашему мнению, они имеют решающее значение, поскольку высокое развитие технических средств проведения экспертизы вещественных доказательств (грунта, машин и механизмов, строительных материалов, проектной документации и т. д.) позволяет говорить о том, что именно вещественные доказательства позволяют установить объективную истину по делу об административном правонарушении в строительстве, и являются «главными» доказательствами (а иногда и единственно необходимыми) в делах об административных правонарушениях в строительной сфере.

Парфенчик Антон Анатольевич,
магистрант Академии управления при Президенте Республики Беларусь

О НЕКОТОРЫХ МЕРАХ ПО СОВЕРШЕНСТВОВАНИЮ ГОСУДАРСТВЕННОЙ СИСТЕМЫ ПРАВОВОЙ ИНФОРМАЦИИ

Романо-германская система права основывается на доминировании писаных норм права над иными формами правового регулирования. Из чего следует, что усложнение общественных отношений требует соответствующего развития законодательства и сопровождается увеличением количества нормативных правовых актов.

По состоянию на 28 сентября 2013 года в Национальном реестре правовых актов Республики Беларусь (далее – НРПА) зарегистрировано 156 314 правовых актов [1]. За период с 1 января 1999 года по 31 декабря 2012 года в Республике Беларусь ежегодно принимается от шести до четырнадцати тысяч правовых актов (рис. 1).

Согласно абзацу тринадцать части первой статьи первой Закона Республики Беларусь от 10 января 2000 года № 361-З (ред. от 2.07.2009 г.) «О нормативных правовых актах Республики Беларусь» (далее – Закон о НПА), нормативным правовым актом является «официальный документ установленной формы, принятый (изданный) в пределах компетенции уполномоченного государственного органа (должностного лица) или путём референдума с соблюдением установленной законодательством Республики Беларусь процедуры, содержащий общеобязательные правила поведения, рассчитанные на неопределённый круг лиц и неоднократное применение» [2].

Однако помимо нормативных правовых актов в НРПА регистрируются документы, которые являются правовыми актами индивидуального характера. Например, Указ Президента Республики Беларусь об освобождении от должности либо постановление Совета Министров Республики Беларусь о командировании.

Кроме того, в рамках проведённого анализа мы пришли к выводу, что правовые акты, которые вносят изменения или дополнения, затрудняют поиск нужной информации, потому что в их названии, как правило, отсутствует указание на предмет правового регулирования. Из чего следует, что акты, вносящие изменения или дополнения, являются

малоинформативными, но при этом они могут быть найдены посредством документа, частью которого они являются.

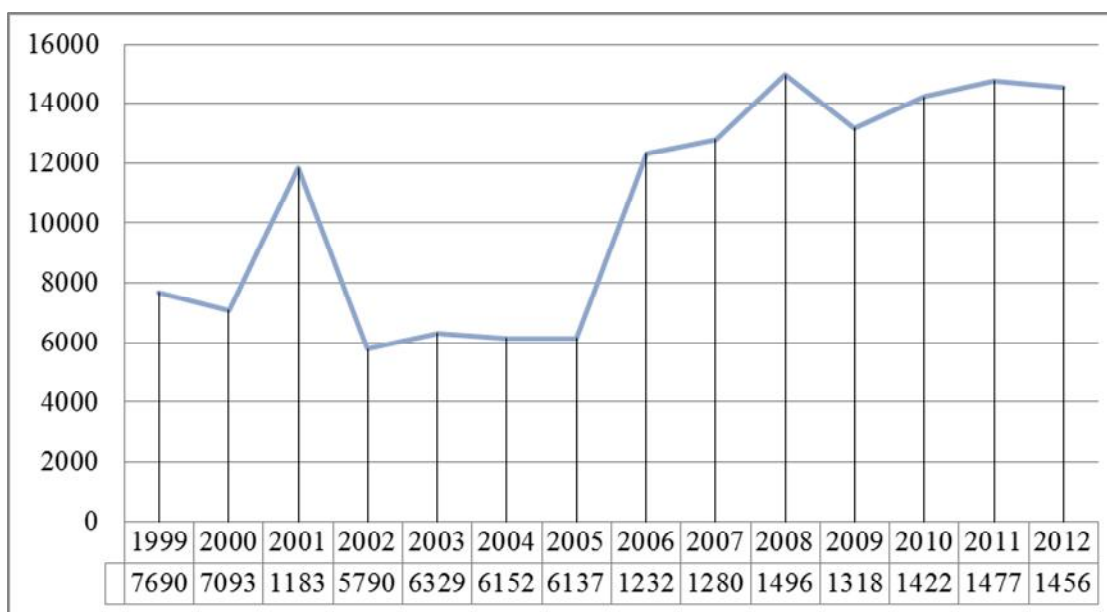

Рис. 1. Количество правовых актов, зарегистрированных в НРПА за период с 1 января 1999 г. по 31 декабря 2012 г.

Источник: собственная разработка на основании информации, размещённой на Национальном правовом Интернет-портале Республики Беларусь [1].

В целях оценки доступности правовой информации содержащейся в НРПА, нами были изучены законодательные акты и постановления Совета Министров Республики Беларусь.

В результате оценки доступности правовой информации было обнаружено, что правовые акты индивидуального характера и акты, вносящие изменения или дополнения, составляют до 80 % от общего числа законодательных актов и постановлений Совета Министров Республики Беларусь.

В связи с вышесказанным, мы считаем, что реализация норм права затруднена необходимостью поиска нужных документов среди всего массива данных.

Для упрощения доступа к правовой информации предлагается усовершенствовать подходы к формированию государственной системы правовой информации (далее – ГСПИ), которая представляет собой «целостный многокомпонентный механизм, позволяющий аккумулировать правовые акты, принимаемые (издаваемые) в стране, поддерживать их в контрольном состоянии и обеспечивать эталонной правовой информацией каждого, у кого возникнет потребность в ней» [3].

Совершенствование ГСПИ предлагается осуществить посредством создания дополнительного банка данных на основе эталонного банка данных.

Предлагаемый банк данных должен включать в себя все документы, зарегистрированные в НРПА, за исключением правовых актов индивидуального характера. Акты, вносящие изменения или дополнения, предлагается в результатах поиска не демонстрировать, но доступ к их тексту осуществлять посредством размещения гипертекстовых ссылок в документе, в который изменения или дополнения вносятся.

Использованные источники:

1. Информация о количестве правовых актов, зарегистрированных в НРПА // Национальный правовой Интернет-портал Республики Беларусь [Электронный ресурс]. – 2003-2013. – Режим доступа: <http://pravo.by/main.aspx?guid=4091>. – Дата доступа: 28.09.2013;

2. *О нормативных правовых актах Республики Беларусь: Закон Респ. Беларусь, 10 янв. 2000 г., № 361-З; в ред. Закон Респ. Беларусь от 2 июля 2009 г. // Эталон-Беларусь [Электронный ресурс] / Нац. центр правовой информ. Респ. Беларусь. – Минск, 2013;*
3. *Государственная система правовой информации // Национальный правовой Интернет-портал Республики Беларусь [Электронный ресурс]. - 2003-2013. - Режим доступа: <http://www.pravo.by/main.aspx?guid=9391>. – Дата доступа: 07.07.2013.*

Пашкевич Екатерина Александровна,
магистрант юридического факультета

Гомельского государственного университета имени Франциска Скорины

К ВОПРОСУ О РЕАЛИЗАЦИИ КОНСТИТУЦИОННОГО ПРАВА НА ОБРАЩЕНИЕ В РЕСПУБЛИКЕ БЕЛАРУСЬ

Право граждан на обращение в государственные органы является важнейшим конституционным правом, которое можно рассматривать как одно из проявлений непосредственной демократии. Этому праву соответствует обязанность государственных органов, должностных лиц рассмотреть обращение и дать ответ по существу в определенный законом срок. Таким образом обеспечивается взаимодействие гражданина и власти.

Термин "обращение" носит обобщающий, собирательный характер. Обращения содержат различную информацию, не совпадают по общественной и юридической направленности и влекут разные правовые последствия. Собирательный характер термина "обращение" воспринял и белорусский законодатель. В соответствии со статьей 1 Закона Республики Беларусь "Об обращениях граждан и юридических лиц" (далее – Закон) обращение – это индивидуальные или коллективные заявления, предложения, жалобы, изложенные в письменной, электронной или устной форме.

Реализация конституционного права на обращение предусматривает возможность направлять личные или коллективные обращения в государственные органы и организации. Так, граждане Республики Беларусь реализуют право на обращение путем подачи письменных, электронных или устных обращений в государственные органы и организации, а также к индивидуальным предпринимателям путем внесения замечаний и (или) предложений в книгу замечаний и предложений.

Юридические лица Республики Беларусь, индивидуальные предприниматели реализуют право на обращение путем подачи письменных (за исключением замечаний и (или) предложений, вносимых в книгу замечаний и предложений), электронных или устных обращений. Юридические лица реализуют право на обращение через свои органы или своих представителей.

Находящиеся на территории Республики Беларусь иностранные граждане и лица без гражданства, представительства иностранных организаций пользуются правом на обращение наравне с гражданами и юридическими лицами Республики Беларусь, если иное не определено Конституцией Республики Беларусь, законами и международными договорами Республики Беларусь.

Необходимо отметить, что право на обращение реализуется заявителями добровольно и не должно нарушать права, свободы и (или) законные интересы других лиц.

При реализации права на обращение граждане и юридические лица вправе воспользоваться институтом представительства. В таком случае представители заявителей осуществляют свои полномочия на основании актов законодательства, либо актов уполномоченных на то государственных органов, либо доверенности, оформленной в порядке, установленном гражданским законодательством. Представители заявителей при подаче и рассмотрении обращений могут совершать действия, право на осуществление

которых имеют заявители, в пределах предоставленных им полномочий. Так, письменные и электронные обращения от имени недееспособных граждан подаются их законными представителями. Устные обращения недееспособных граждан излагаются на личном приеме их законными представителями.

Актуальным является вопрос о видах обращений. Многообразие обращений граждан, поступающих в органы государственной власти обуславливает их разделение по различным основаниям: по содержанию; по срокам рассмотрения; по срокам давности; по характеру обращений; по форме обращения; по количеству обращения в тот или иной орган; по количеству авторов обращения; по инстанции, уполномоченной рассматривать обращение; по установленному порядку рассмотрения обращений граждан.

Переходя к вопросу содержания обращений следует отметить, что под ним понимают сведения, заключенные в обращении, а также цель, которую преследует автор, подавая обращение. Так, в зависимости от содержания статья 1 Закона закрепляет такие виды обращений, как предложение, заявление и жалоба. Необходимо обратить внимание, что заявление порой ошибочно приравнивают к жалобам. Жалобой считается лишь то обращение, в котором содержится информация о нарушении личных прав обратившегося или иных конкретных лиц. Разновидностями обращений граждан, которые не нашли отражения в Законе, являются отзывы и запросы юридического (неюридического) характера.

Таким образом, реализация права на обращение напрямую зависит от обеспечения баланса интересов государства и населения. Это вполне оправданно, поскольку участие в решении вопросов жизнедеятельности отдельных граждан и социальных групп позволяет обеспечить гарантию соблюдения прав и свобод граждан, легитимности государственной власти в целом. Кроме того, наличие обратной связи с населением дает возможность корректировать внутреннюю политику государства, совершенствовать законодательную базу согласно требованиям общества.

В Республике Беларусь проводится целенаправленная политика по работе с обращениями граждан и юридических лиц, проявляющаяся как в ужесточении требований, которые предъявляются к указанной работе в целях повышения ее качества, эффективности и результативности, так и в оптимизации механизмов ее осуществления в повседневной практике государственных органов и должностных лиц.

Использованные источники:

1. *Об обращениях граждан и юридических лиц: Закон Республики Беларусь, 18 июля 2011., № 300-3 // Национальный реестр правовых актов Республики Беларусь. – 2011. – № 83. – 2/1852.*

Пирлик Владислав Миколайович,
*студент 3 курсу фінансово-правового коледжу
Донецького університету економіки та права*

ШЛЯХИ УДОСКОНАЛЕННЯ ЗАКОНУ УКРАЇНИ “ПРО ВСЕУКРАЇНСЬКИЙ РЕФЕРЕНДУМ”

27 листопада 2012 р. Президент України Віктор Янукович підписав Закон № 5475-VI «Про Всеукраїнський референдум» (Далі – Закон). Цим Законом встановлено, що всеукраїнський референдум є однією із форм безпосередньої демократії в Україні, способом здійснення влади безпосередньо українським народом, що полягає у прийнятті громадянами України рішень з питань загальнодержавного значення шляхом таємного голосування.

Поява Закону вплинула на політичне життя в Україні викликавши безліч дискусій та суперечок. Але приділивши велике значення з'ясуванню «для чого був прийнятий цей Закон?», українське політичне суспільство не звернуло увагу на самі норми зазначеного

правового акту й той факт, що деякі з них потребують доопрацювання. Народ України, який згідно із Конституцією, є єдиним джерелом влади в державі, на підставі Закону «Про Всеукраїнський референдум», набуває ролі помічника Парламенту, і це при тому, що саме народ має керувати країною через органи державної влади, до яких й обирає своїх представників.

Пізніше, Верховна Рада України в особі групи народних депутатів (В. В. Кличко, В. А. Ковальчук, В. В. Карпунцов, Р. М. Павленко, В. В. Чумак) помічає недосконалість Закону і береться виправити ці огріхи. Але у ході підготовки нового законопроекту «Про Всеукраїнський референдум» з'являється відчуття, що народні обранці відстоюють права не народу, а знову ж таки парламенту.

Попередній аналіз нового законопроекту № 2617а «Про Всеукраїнський референдум» [1] дає змогу констатувати, що народні обранці лімітували підстави скликати законодавчий референдум, суттєво обмеживши права громадян. Згідно зі ст. 5 Конституції України «народ здійснює владу безпосередньо і через органи державної влади та місцевого самоврядування», й можливість ініціювати проведення референдуму є, на нашу думку, головною формою реалізації волевиявлення народу.

Але повернемося до чинного закону. У попередньому своєму дослідженні [2] ми внесли пропозицію, щодо надання Верховній Раді України права ветоування питань, які виносяться на Всеукраїнський референдум, і в зв'язку з цим вважаємо доречним зобов'язати Центральну Виборчу Комісію, після реєстрації ініціативної групи, надсилати законопроект, що виноситься на референдум, до Верховної Ради України.

В Україні діє політичний та релігійний плюралізм. Наявність релігійного плюралізму є однією з найважливіших ознак правової держави, тоді як, політичний плюралізм унеможлиблює встановлення диктатури. Тому зважаючи на усю важливість цих явищ, на нашу думку, слід заборонити ініціювання Всеукраїнського референдуму з питань релігії та однопартійності.

Реалії сьогодення такі, що більшість громадян, перед якими постане вибір – виконати свій громадянський обов'язок й прийти на референдум (вибори) чи залишитись на роботі, скоріш за все оберуть друге, тому що згідно Закону відпустка надається тільки військовослужбовцям строкової служби, а решта громадян України вимушені сподіватися на волю роботодавця, вільного обирати – відпустити працівників (оплатити їм час витрачений на відвідування виборчої дільниці) чи ні. Вважаємо за необхідне позбавити роботодавців такого вибору, зазначивши в законі, що роботодавець зобов'язаний надати своїм робітникам, у день проведення Всеукраїнського референдуму, оплачувану відпустку не менш як на 4 години. Ця поправка буде сприяти безперешкодній реалізації в нашій державі принципу народовладдя.

Ми пропонуємо внести до закону України «Про Всеукраїнський референдум» зміни наступного змісту (Табл. 1):

Використані джерела:

1. Про Всеукраїнський референдум : Проект Закону України від 19.07.2013 р. № 2617а // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc2_5_1_J?num_s=2&num=2617%E0&date1=&date2=&name_zp=&out_type=&id=.
2. Пырлык В. Н. «Белые пятна» в законе Украины «О всеукраинском референдуме» / В. Н. Пырлык // зб. матер. XVII Всеукр. наук.-практ. конф. студентів, аспірантів і молодих вчених «Соціально-економічні та правові аспекти трансформації українського суспільства» (м. Донецьк, 26-27 квіт. 2013 р.) – Донецьк : ДонУЕП, 2013. – С. 125-127.

Чинна редакція закону	Редакція із урахуванням змін
Стаття 31. Реєстрація ініціативної групи із всеукраїнського референдуму Доповнити частину 1 статті 31 пунктом 1	Стаття 31. Реєстрація ініціативної групи із всеукраїнського референдуму Після прийняття постанови про реєстрацію ініціативної групи з проведення всеукраїнського референдуму Центральна виборча комісія негайно надсилає копію цієї постанови до Верховної ради України.
Стаття 20. Обмеження щодо ініціювання та проведення всеукраїнського референдуму Доповнити частину 1 статті 20 новими пунктами	Стаття 20. Обмеження щодо ініціювання та проведення всеукраїнського референдуму 1. Не може бути ініційовано призначення всеукраїнського референдуму щодо законопроектів з питань: 1) податків; 2) бюджету; 3) амністії; 4) релігії; 5) однопартійності.
Стаття 9. Вільна участь у всеукраїнському референдумі Доповнити статтю 9 новим пунктом	Стаття 9. Вільна участь у всеукраїнському референдумі 1. Для забезпечення умов для вільного волевиявлення працевлаштованих громадян в день голосування роботодавець зобов'язаний надати оплачувану відпустку для участі в голосуванні не менш як на чотири години.

Підвальна Мирослава Зіновійвна,

асистент кафедри конституційного, адміністративного та фінансового права

Хмельницького університету управління та права,

аспірант Інституту законодавства Верховної Ради України, магістр права

УЧАСТЬ В АДМІНІСТРАТИВНІЙ СПРАВІ ОРГАНІВ ТА ОСІБ, ЯКИМ ЗАКОНОМ НАДАНО ПРАВО ЗАХИЩАТИ ПРАВА, СВОБОДИ ТА ІНТЕРЕСИ ІНШИХ ОСІБ, У КОНТЕКСТІ РЕАЛІЗАЦІЇ ПРИНЦИПУ ВЕРХОВЕНСТВА ПРАВА

Відповідно до ч. 1 ст. 8 Кодексу адміністративного судочинства України (далі – КАС України) [1] суд при вирішенні справи керується принципом верховенства права, відповідно до якого зокрема людина, її права та свободи визнаються найвищими цінностями та визначають зміст і спрямованість діяльності держави. Про утвердження в нормах КАС України [1] принципу верховенства права свідчать норми, які передбачають можливість звертатися до адміністративного суду із адміністративними позовами про захист прав, свобод та інтересів інших осіб і брати участь у цих справах у випадках, встановлених законом, Уповноваженим Верховної Ради України з прав людини, органами державної влади, органами місцевого самоврядування, фізичними та юридичними особами. При цьому Уповноважений Верховної Ради України з прав людини, органи державної влади, органи місцевого самоврядування повинні надати адміністративному суду докази, які підтверджують наявність поважних причин, що унеможливають самотійне звернення цих осіб до адміністративного суду для захисту своїх прав, свобод та інтересів. Для представництва інтересів інших осіб повинні бути належні підстави, наприклад: неспроможність через фізичний стан, недосягнення повноліття, похилий вік, недієздатність або обмежену дієздатність самотійно захистити свої порушені чи оспорювані права або

реалізувати процесуальні повноваження. Крім того, органи державної влади та органи місцевого самоврядування можуть бути залучені судом до участі у справі як законні представники або вступити у справу за своєю ініціативою з метою виконання покладених на них повноважень.

Стаття 61 КАС України [1] визначає такі особливості повноважень органів та осіб, яким законом надано право захищати права, свободи та інтереси інших осіб у суді:

- 1) неможливість закінчення справи примиренням;
- 2) відмова органів та осіб від адміністративного позову або зміна позовних вимог не позбавляє особу, на захист прав, свобод та інтересів якої подано адміністративний позов, права вимагати від суду розгляду справи, вирішення адміністративного позову в попередньому обсязі;
- 3) якщо фізична особа, яка має адміністративну процесуальну дієздатність і на захист прав, свобод та інтересів якої подано адміністративний позов, не підтримує позовні вимоги, суд залишає позовну заяву без розгляду;
- 4) відмова органу, уповноваженого здійснювати відповідні функції у спірних правовідносинах, від адміністративного позову, поданого прокурором в інтересах держави, не позбавляє прокурора права підтримувати позов і вимагати вирішення спору по суті;
- 5) органи та особи, визначені у ст. 60 КАС України, які не брали участі у справі, з метою вирішення питання про наявність підстав для подання апеляційної чи касаційної скарги, заяви про перегляд судових рішень Верховним Судом України, заяви про перегляд рішення за нововиявленими обставинами, вступу в розгляд справи за позовом (поданням) іншої особи мають право знайомитися з матеріалами справи в адміністративному суді, робити виписки з неї, отримувати копії документів, що знаходяться у справі.

Частина 5 ст. 36-1 Закону України «Про прокуратуру» передбачає такі форми представництва інтересів громадян або держави:

- 1) звертатися до суду з позовами (заявами, поданнями);
- 2) вступати у справу, порушену за позовами (заявами, поданнями) інших осіб, на будь-якому етапі розгляду;
- 3) ініціювати перегляд судових рішень, у тому числі у справі, порушеній за позовом (заявою, поданням) іншої особи;
- 4) брати участь у розгляді справ.

При цьому згідно з ч. 6 ст. 36-1 Закону України «Про прокуратуру», обираючи форму представництва, передбачену ч. 5 ст. 36-1, прокурор визначає, в чому полягає порушення або загроза порушення інтересів держави чи громадянина, обґрунтовує необхідність їх захисту [2].

Стаття 37 Закону України «Про прокуратуру» вказує суб'єктів права подання позовної заяви (заяви, подання) в порядку цивільного, адміністративного, господарського судочинства, права внесення апеляційної чи касаційної скарги на судові рішення та внесення заяви про перегляд судового рішення за нововиявленими обставинами в цивільних, адміністративних, господарських справах [2].

Органами державної влади та органами місцевого самоврядування, яким законом надано право захищати права, свободи та інтереси інших осіб, є і *органи опіки і піклування*. Так, згідно з п. 1.3. Правил опіки та піклування органами, які приймають рішення щодо опіки і піклування, є районні, районні в містах Києві та Севастополі державні адміністрації, виконавчі комітети міських, районних у містах, сільських, селищних рад [3]. Відповідно до ст. 65 Цивільного кодексу України до встановлення опіки або піклування і призначення опікуна чи піклувальника опіку або піклування над фізичною особою здійснює відповідний орган опіки та піклування [4]. Згідно з ч. 7 ст. 59 КАС України якщо дії законного представника суперечать інтересам особи, яку він представляє, суд може залучити до участі у справі відповідний орган чи особу, яким законом надано право захищати права, свободи та інтереси інших осіб [1].

Розглянемо законодавчі підстави для представництва інтересів особи юридичними особами:

- 1) згідно зі ст. 245 Сімейного кодексу України якщо дитина постійно проживає у закладі охорони здоров'я, навчальному або іншому дитячому закладі, функції опікуна та піклувальника щодо неї покладаються на адміністрацію цих закладів [5];
- 2) відповідно до ст. 66 Цивільного кодексу України якщо над фізичною особою, яка перебуває у навчальному закладі, закладі охорони здоров'я або закладі соціального захисту населення, не встановлено опіку чи піклування або не призначено опікуна чи піклувальника, опіку або піклування над нею здійснює цей заклад [4];
- 3) згідно з ч. 4 ст. 19 Закону України «Про професійні спілки, їх права та гарантії діяльності» профспілки, їх об'єднання мають право представляти інтереси своїх членів при реалізації ними конституційного права на звернення за захистом своїх прав до судових органів, Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини, а також міжнародних судових установ [6].

Отже, розглянуті норми чинного законодавства про учать в адміністративній справі органів та осіб, яким законом надано право захищати права, свободи та інтереси інших осіб, є ще однією гарантією прав та інтересів останніх від порушень у публічно-правовій сфері та сприяє утвердженню принципу верховенства права в адміністративному судочинстві.

Використані джерела:

1. Кодекс адміністративного судочинства України від 06.07.2005 р. // Відомості Верховної Ради України. – 2005. - № 35 – 36, № 37. – Ст. 446.
2. Про прокуратуру: Закон України від 05.11.1991 р. № 1789-XII // Відомості Верховної Ради України. - 1991. - № 53. – Ст. 793.
3. Про затвердження Правил опіки та піклування: Наказ Державного комітету України у справах сім'ї та молоді, Міністерства освіти і науки України, Міністерства охорони здоров'я України, Міністерства праці та соціальної політики України від 26.05.1999 р. № 34/166/131/88 // Офіційний вісник України. – 1999. - № 26. – Ст. 115.
4. Цивільний кодекс України від 16.01.2003 р. № 435-IV // Відомості Верховної Ради України. – 2003. - №№ 40-44. – Ст. 356.
5. Сімейний кодекс України від 10.01.2002 р. № 2947-III // Відомості Верховної Ради України. – 2002. - № 21-22. - Ст. 135.
6. Про професійні спілки, їх права та гарантії діяльності: Закон України від 15.09.1999 р. № 1045-XIV // Відомості Верховної Ради України. – 1999. - № 45. - Ст. 397.

Поляцук Наталья Анатольевна,

главный специалист отдела криминологического мониторинга законодательства
и криминологической экспертизы проектов правовых актов
ГУ “Научно-практический центр проблем укрепления законности и правопорядка
Генеральной прокуратуры Республики Беларусь”

РОЛЬ ПРАВОВОГО МОНИТОРИНГА В СОВЕРШЕНСТВОВАНИИ ЗАКОНОДАТЕЛЬСТВА

Проблемы, связанные с качеством и эффективностью законодательства, актуальны для любого государства, поскольку, какими бы стабильными не были его система права и система законодательства, рано или поздно определённый массив нормативных правовых актов нуждается в совершенствовании, учитывая, что жизнь динамична, не стоит на месте, и общество, в свою очередь, также постоянно развивается, возникают и формируются новые общественные отношения, нуждающиеся в правовом регулировании. В этой связи

представляется, что одним из инструментов совершенствования законодательства в складывающейся ситуации может выступать правовой мониторинг.

Учитывая, что правовой мониторинг является относительно новым видом юридической деятельности, или разновидностью юридических технологий, как его ещё определяют некоторые авторы, следует констатировать, что на сегодняшний день отсутствует единый подход к его определению, необходимо отметить также и отсутствие терминологического единства при исследовании этого явления. При всем многообразии трактовок правового мониторинга его сущность видится учёными и практиками в целом одинаково, и представляется мониторинг как оценка качества нормативно-правовой основы регулирования общественных отношений и её практической реализации в ходе правоприменительной деятельности с целью установления соотношения заложенных целей правового регулирования и достигнутых результатов. В определённой степени правовой мониторинг занимает ведущее место в правотворческой (нормотворческой) деятельности. В этой связи правовой мониторинг можно определить как методически обоснованную комплексную систематическую деятельность уполномоченных субъектов по наблюдению, анализу, оценке качества правовых норм и практики их применения на предмет достижения заложенных в них целей и планируемых результатов правового регулирования общественных отношений, а также по прогнозированию путей совершенствования нормотворческой и правоприменительной деятельности.

Опираясь на такое понимание правового мониторинга, можно утверждать, что он действительно выступает одним из инструментов повышения качества законодательства, поскольку посредством правового мониторинга реально можно совершенствовать нормативные правовые акты как на стадии их принятия, так и в процессе правоприменения, устраняя недостатки, связанные с пробелами, противоречиями и коллизиями, с дублированием норм права, выявлением и устранением в дальнейшем неэффективных, в том числе устаревших норм права. Правовой мониторинг способствует и выявлению рисков криминогенного характера, присутствующих в действующих нормативных правовых актах, а также в проектах тех нормативных правовых актов, в отношении которых не осуществлялась криминалистическая (антикоррупционная) экспертиза. Кроме того, мониторинг служит систематизации законодательства, поскольку при его проведении осуществляется комплексный анализ законодательства определённой сферы общественных отношений, что, в свою очередь, способствует приведению его в единую, упорядоченную и согласованную систему.

На постсоветском пространстве правовой мониторинг является инновационным институтом государственной деятельности, способствующим совершенствованию законодательства и правовой системы в целом. Отдельные государства СНГ уже достаточно успешно применяют эту новую юридическую технологию, за короткий срок доказавшую свою эффективность, и даже успели закрепить особенности его организации и проведения на нормативном (в том числе и законодательном) уровне. В частности, в Российской Федерации, Казахстане, Узбекистане и других государствах-участниках СНГ уже проводятся конкретные мероприятия по внедрению правового мониторинга в деятельность государственных органов, приняты и действуют нормативные правовые акты, регламентирующие его организацию и проведение, что в значительной степени способствует повышению эффективности законодательства и совершенствованию правовой системы этих государств.

В то же время, например, в Республике Беларусь мониторинг законодательства и правоприменительной практики как самостоятельное направление системной государственной деятельности в масштабе всей республики пока ещё отсутствует, не закреплён он и на законодательном уровне. Отдельные мероприятия по проведению мониторинга законодательства и правоприменения, бесспорно, осуществляются различными государственными органами в соответствии с возникающими потребностями в пределах установленной компетенции. Речь идёт о планировании принятия законов и иных нормативных правовых актов, их экспертизе, выявлении и устранении недостатков законодательства, тематическом анализе правового регулирования определённых сфер

общественных отношений, обобщении и систематизации законодательства и практики его применения и т. п. Однако все эти мероприятия не рассматриваются в Республике Беларусь в качестве элементов (стадий, форм) правового мониторинга. Кроме того, деятельность государственных институтов в этой сфере не скоординирована, и если она и осуществляется, то, как правило, хаотично и бессистемно, с применением различных методик оценки результатов. Вместе с тем следует отметить, что на необходимость внедрения института правового мониторинга уже неоднократно обращалось внимание Президента Республики Беларусь, высших органов государственной власти и их должностных лиц. Отмечалось, что субъекты нормотворческой деятельности должны отслеживать, насколько эффективно действуют принятые нормативные правовые акты, проводить анализ последствий принятия тех или иных решений в целях повышения эффективности нормотворческой и правоприменительной деятельности, обеспечения надлежащего качества нормативных правовых актов и их реализации. В этой связи попытки нормативного закрепления института правового мониторинга в законодательстве Республики Беларусь уже предпринимаются. В частности, ведётся работа по подготовке Указа Президента Республики Беларусь о создании системы правового мониторинга; вместо пока ещё действующего с января 2000 г. Закона Республики Беларусь «О нормативных правовых актах Республики Беларусь» подготовлен очередной новый проект закона «О правовых актах Республики Беларусь», в котором также предусмотрено введение института правового мониторинга.

Необходимо принимать во внимание, что регламентация и качественное проведение правового мониторинга, несомненно, способствуют совершенствованию законодательства и практики его применения с учётом современных требований, их адекватности изменяющимся условиям развития общества, что в целом является важным фактором стабильности и правопорядка. Теоретические разработки и опыт нормативного закрепления и проведения мероприятий по мониторингу законодательства и правоприменения государств дальнего и ближнего зарубежья доказывают, что одним из механизмов исследования норм права на предмет их качества и эффективности выступает правовой мониторинг. В связи с этим объективно возникает потребность в создании комплексной системы мониторинга законодательства и правоприменения в любом государстве. При её разработке речь должна идти об интеграции всех организационных форм, которые на сегодняшний день существуют в данной области, включая положительный зарубежный опыт, учитывая в то же время, и национальные особенности каждого государства. Это, в свою очередь, будет способствовать обеспечению единства правового пространства и созданию сбалансированной системы законодательства; повышению ответственности органов государственной власти и должностных лиц за принимаемые решения; созданию постоянно действующей системы обратной связи между законодателем и правоприменителем и в целом – совершенствованию правовой системы.

Пунда Анастасія В'ячеславівна,

*асистент кафедри державного управління та місцевого самоврядування
Хмельницького університету управління та права*

ДО ПИТАННЯ ЗАКОНОДАВЧОГО РЕГУЛЮВАННЯ ВЗАЄМОДІЇ З ГРОМАДСЬКІСТЮ В ОРГАНАХ ДЕРЖАВНОЇ ВЛАДИ

Відсутність публічності, прозорості, відкритості у державному управлінні, відрив влади від громадськості, негативний імідж органів державної влади - основні причини неефективності державного управління. Частково розв'язання цих проблем повинні вирішити комунікативні підрозділи органів державної влади. Законом України «Про інформацію» була зафіксована норма, відповідно до якої право на інформацію забезпечується «створенням у

державних органах спеціальних інформаційних служб або систем, що забезпечують у встановленому порядку доступ до інформації» [1]. Обов'язковість утворення структурних підрозділів з питань взаємодії із ЗМІ й громадськістю в апаратах центральних і місцевих органів виконавчої влади законодавчо було закріплено у 2002 р. [2, с.41].

У науковій літературі виділяють три ключові етапи інституалізації комунікативних відносин влади та громадськості, які відбувалися в Україні у 2002, 2006 та 2010 роках [3]. Однак, слід констатувати, що на даний час немає єдиного закону України, який би закріплював поняття та координував відносини, що виникають у сфері взаємодії з громадськістю, тому ці процеси регулюють закони, що стосуються сфери інформації та громадянського суспільства. При здійсненні взаємодії з громадськістю в органах державної влади слід враховувати нормативно-правові акти, які визначають зміст, умови й механізми цієї взаємодії.

У чинному законодавстві України правові аспекти взаємодії з громадськістю регулюються такими нормативними актами: законами України «Про друковані засоби масової інформації (пресу) в Україні»; «Про інформацію», «Про звернення громадян», «Про порядок висвітлення діяльності органів державної влади та органів місцевого самоврядування в Україні засобами масової інформації», «Про інформаційні агентства», «Про науково-технічну інформацію», «Про телебачення і радіомовлення», «Про Основні засади розвитку інформаційного суспільства в Україні на 2007-2015 роки», «Про доступ до публічної інформації», «Про захист персональних даних»; указами Президента України від 17 лютого 2001 р. №101/2001 «Про удосконалення діяльності органів виконавчої влади з питань інформування населення», від 01 серпня 2002 р. №683/2002 «Про додаткові заходи щодо забезпечення відкритості у діяльності органів державної влади», від 31 липня 2004 р. №854 «Про забезпечення умов для більш широкої участі громадськості у формуванні та реалізації державної політики»; від 25 січня 2012 р. №32/2012 «Питання сприяння розвитку громадянського суспільства в Україні»; постановами Кабінету Міністрів України від 29 серпня 2002 р. №1302 «Про заходи щодо подальшого забезпечення відкритості у діяльності органів виконавчої влади»; від 05 листопада 2008 р. №976 «Про затвердження Порядку сприяння проведенню громадської експертизи діяльності органів виконавчої влади»; від 3 листопада 2010 р. №996 «Про забезпечення участі громадськості у формуванні та реалізації державної політики»; розпорядженнями Кабінету Міністрів України від 18 жовтня 2004 р. №759-р «Про роботу центральних і місцевих органів виконавчої влади щодо забезпечення відкритості у своїй діяльності, зв'язків з громадськістю та взаємодії із засобами масової інформації»; від 21 листопада 2007 р. №1035-р «Про схвалення Концепції сприяння органами виконавчої влади розвитку громадянського суспільства»; від 28 травня 2008 р. №784-р «Про затвердження плану заходів щодо реалізації у 2008 році Концепції сприяння органами виконавчої влади розвитку громадянського суспільства», від 25 квітня 2012 р. №236-р «Про затвердження плану заходів щодо формування громадянської культури та підвищення рівня толерантності у суспільстві» та іншими.

У цих нормативно-правових актах закріплено форми й порядок інформування та висвітлення роботи органів влади аудіовізуальними та друкованими ЗМІ, відповідальність за порушення; передбачені конкретні заходи для проведення консультацій з громадськістю, розвитку громадянського суспільства, порядок проведення громадської експертизи діяльності органів виконавчої влади, створення електронної інформаційної системи «Електронний Уряд», розміщення і оновлення інформації на веб-сайтах органів державної влади, запровадження електронної системи «Електронна громадська приймальня» тощо.

Але через розпорошеність питань комунікативної взаємодії органів державної влади, органів місцевого самоврядування, ЗМІ, громадськості в ряді цих нормативно-правових актів, важливі інструменти комунікації (консультації з громадськістю, громадська експертиза тощо) поширюються лише на виконавчу гілку влади. Загальні стандарти інформаційного обміну між владою та громадськістю відсутні. Досі залишаються невизначеними механізми

здійснення громадського контролю за діяльністю органів влади та організації процесу роз'яснювальної роботи [4].

Не використовуються органами влади сповна наявні правові механізми консультацій із громадськістю. В Україні досі не діє єдина системна державна політика щодо взаємодії з громадянським суспільством і сприяння діяльності інституціям громадянського суспільства.

На сьогодні держава сформувала цілу низку механізмів залучення громадян до прийняття рішень: регуляторна політика, звернення громадян, всеукраїнський і місцевий референдуми, особистий прийом громадян, інформаційні запити, громадські ради, публічне громадське обговорення, громадські слухання. Але ці механізми не використовуються в повній мірі для створення позитивного іміджу органів державної влади. Крім того, не зважаючи на наявність необхідної законодавчої бази, яка, в цілому відповідає європейським стандартам [5], ефективність і результативність державних інформаційних служб залишається низькою. Роз'єднані підрозділи, які не мають чіткого нормативно-правового визначення, через різноманітність їх функціональних обов'язків, неспроможні впроваджувати цілісну комунікативну політику й сприяти ефективній взаємодії влади з громадськістю. Тому лише інституційне впорядкування, та належне координування уможливить адекватне та несуперечливе представлення дій влади населенню і забезпечить налагодження систематичного зворотного зв'язку. Відтак, на часі створення єдиної системи взаємодії з громадськістю органів державної влади України.

Використані джерела:

1. Про інформацію : Закон України від 02.10.1992 р. № 2657-ХІІ // ВВРУ. – 1992. – № 48. – Ст. 650. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/2657-12/conv>.
2. Комунікація: демократичні стандарти в роботі органів державної влади: Навч. посібник для державних службовців / [Дніпроенко Н.К., Андрійчук Т.С., Окіша Н.В. та ін.]; за заг. ред. Н. К. Дніпроенко. – К.: ТОВ “Вістка”, 2008. – 164 с.
3. Баровська А. Комунікація влади та громадськості: інституційний аспект: аналітична записка / А. Баровська [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.niss.gov.ua/articles/293/#_ftn7.
4. Банисар Д. Свобода информации в мире. Общий обзор законодательства по доступу к правительственной информации в мире / Д. Банисар. - [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.privacyinternational.org/foi/foisurvey2006rus.pdf>.
5. Жилияев І. Проблеми розбудови українського інформаційного права / І. Жилияев // Інтернет холдинг Олега Соскіна [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://soskin.info/ea/2004/7-8/20040717.html>.

Пунда Олександр Олегович,
заступник директора з наукової роботи
Державного науково-дослідного інституту митної справи,
кандидат юридичних наук

ОРГАНІЗАЦІЙНО-ПРАВОВІ АСПЕКТИ ВИКОРИСТАННЯ СИСТЕМ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОГО ВІДЕОСПОСТЕРЕЖЕННЯ МОНІТОРИНГОВИМ ЦЕНТРОМ МІНІСТЕРСТВА ДОХОДІВ І ЗБОРІВ УКРАЇНИ

Митне спостереження – це гласне й цілеспрямоване аудіовізуальне спостереження посадовими особами митних органів за перевезенням товарів і транспортних засобів, що перебувають під митним контролем, вчиненням із ними вантажних та інших операцій, а також за об'єктами митної інфраструктури, посадовими особами митних органів і суб'єктами зовнішньоекономічної діяльності у зоні митного контролю.

В останні роки ми стали свідками значного кількісного та якісного росту наукових технологій. Цей процес впливає на всі сторони суспільного життя, особливо у сфері міжнародної комунікації, ведення бізнесу, охорони порядку та захисту законних інтересів держави.

Сучасні цифрові технології призвели до справжньої революції в відеоспостереженні: з'явилися доступні по ціні системи високої розподільчої здатності з потужним збільшенням, малопомітні всепогодні камери, камери панорамної зйомки, передача сигналів через мережу Інтернет, ефективні програмні засоби відеоаналітики (розпізнавання образів та детектування наперед визначених подій), сумісність з існуючими системами обробки, накопичення та передачі даних, що дозволяє розглядати системи відеоспостереження як ефективний сучасний інструментарій для підвищення якості управління процесами під час проведення митного контролю, розслідування порушень митних правил.

Крім того, одним із ключових факторів широкого використання відеоспостереження є перспектива зниження людського фактору в процесі аналізу ситуації, обробки відеозображення та прийняття рішення.

Сучасні СІАВС (поки що недоступні митній службі України) забезпечують “відеоаналітику” та в цілому підіймають ефективність роботи з відеоархівами в порівнянні з наявними СВС на вищій якісний рівень, шляхом:

- автоматичного відстеження різноманітних тривожних (підозрілих) ситуацій за рахунок використання базових та ситуаційних відеодетекторів;
- реалізації функцій ситуаційного аналізу відеоархіву, тобто забезпечення швидкого пошуку відеозаписів, що відповідають визначеним параметрам поведінки об'єктів у кадрі.

У випадку інтегрування інформації, що отримана в результаті застосування системоутворюючих компонентів, що продукують таку інформацію при митному контролі та митному оформленні буде створена можливість аналізувати не тільки товари й ТЗ, але й дії суб'єктів, які приймають участь у переміщенні товарів.

Новими функціями такої системи буде й можливість в оперативному режимі контролювати діяльність посадових осіб митних органів при митному контролі, що дозволить ужити додаткових профілактичних заходів із запобігання проявам корупції.

Необхідність спрощення та прискорення митних процедур та процедур логістики під час увезення та вивезення товарів на (з) територію країни, зменшення ризиків порушення митної та економічної безпеки вимагає створювати інтегровані електронні інформаційні системи митного оформлення та контролю, до складу яких мають входити системи (підсистеми), що забезпечуватимуть при мінімальному втручанні посадової особи, яка відповідає за введення певного набору даних (людський фактор), продукування, збір, накопичення, збереження, передачу тощо первинної інформації, необхідної для виконання завдань митного оформлення та контролю.

З огляду на це стає важливим розробка конкретних пропозицій щодо удосконалення нормативно-правової бази з витань використання систем інтелектуального відеоспостереження (далі - СІВС) в Державній митній службі України, аналіз та підготовка рекомендацій щодо вибору параметрів СІВС в цілому та її окремих технічних складових. На цій основі необхідно стає розробка рекомендацій, проектів нормативних документів та технічних вимог як до окремих складових СІВС так і до системи в цілому з урахуванням специфіки їх використання в митних органах України та сучасних тенденцій (перспектив) їх розвитку та впровадження.

Моніторинговий центр Міністерства доходів і зборів України (підрозділ оперативного реагування) був заснований у червні 2011 року. На сьогоднішній день у Моніторинговому центру функціонують 3 основні групи:

- група віддаленого відео спостереження;
- аналітична група;
- телефон довіри Держмитслужби України.

Група віддаленого відео спостереження – виконує функції оперативного спостереження та реагування на виникаючі позаштатні ситуації в міжнародних автомобільних пунктах пропуску та в місцях митного оформлення. Станом на вересень 2012 року до комплексу віддаленого відео спостереження підключено 2279 камери відеоспостереження, встановлених безпосередньо у пунктах пропуску та місцях прибуття.

Обладнання, яке використовується для реалізації функцій віддаленого відеоспостереження, включає в себе більше ніж 45 найменувань та більше 100 різновидів програмного забезпечення. Серед основних виробників – Vivotek, D-link, Hikvision, Geovision. Технічно група забезпечена 12 серверами “Prime Server Start” та 12 LED панелями Samsung 40”. Інформація з камер відео спостереження надається до Моніторингового центру як каналами Інтернет так і каналами відомчої телекомунікаційної мережі Держмитслужби України.

Розглядаються питання впровадження системи інтелектуального відео спостереження на базі існуючої системи.

Аналітична група з виконує функції моніторингу показників діяльності Держмитслужби України, а саме – час проходження митних процедур у пунктах пропуску, час оформлення ВМД, нарахування митницями платежів до бюджету, відстеження пересування підрозділів митної варти. Технічно група забезпечена 4 серверами (з них 2 сервери задіяні під програмно-інформаційний комплекс «Прогноз» та 2 сервери для відстеження електронних замків, встановлених на автомобілях митної варти кожної митниці) та 3 LED панелями 50”. На рис.2 показана структурна схема технічного забезпечення роботи групи.

У другому півріччі 2012 року Моніторинговим центром впроваджується система відслідковування всіх показників діяльності як Держмитслужби України так і суб’єктів ЗЕД. Також планується відстежувати всі транзитні вантажі, що проходять через митний кордон України, забезпечивши їх електронними замками.

Використані джерела:

1. *Про Концепцію інтегрування системоутворюючих компонентів технічних та спеціальних засобів митного контролю з автоматизованою системою митного оформлення Держмитслужби України: Наказ Держмитслужби України від 28.03.2012 № 191 [Електронний ресурс]: режим доступу <http://www.customs.gov.ua/dmsu/control/uk/publish/article;jsessionid.>*

Рижук Ірина Володимирівна,

*старший викладач кафедри конституційного, адміністративного та фінансового права
Хмельницького університету управління та права*

ГЕНЕЗИС КОНСТИТУЦІЙНО-ПРАВОВОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ ПАРЛАМЕНТАРІЇВ

Інститут конституційно-правової відповідальності пройшов досить тривалий шлях становлення і формувався під впливом різноманітних історичних чинників, що зумовлює необхідність дослідження його генетичної природи, історичного розвитку.

Питання правової регламентації даного інституту привернули значну увагу майже всіх відомих дослідників конституціоналізму того часу, що було цілком закономірно, оскільки формування вимоги відповідальності, насамперед до державної влади, стало наріжним каменем конституціоналізму, навколо якого проходила побудова всього державного механізму.

Щодо становлення конституційно - правової відповідальності в Україні, пропонуємо виділити три етапи розвитку доктрини конституційно-правової відповідальності:

- 1) дореволюційний етап (друга половина XIX ст. початок XX ст.), протягом якого

переважно розвивалася теоретична основа конституційно -правової відповідальності органів державної влади (уряду, а також міністрів і членів Парламенту);

2) радянський етап (з 1917 р. по другу половину 80- х рр. XX ст.), протягом якого більшою мірою досліджувалася позитивна юридична відповідальність органів державного управління перед органами державної влади, а також відповідальність депутатів перед виборцями;

3) сучасний етап (з початку 90- х рр. XX ст.) триває по теперішній час і характеризується узагальненням попереднього наукового досвіду, розробкою доктрини конституційно -правової відповідальності, появою нових видів відповідальності в публічній сфері (муніципальної- правова, відповідальність у виборчому праві), а також законодавчим закріпленням санкцій конституційно -правової відповідальності органів державної влади, органів місцевого самоврядування та посадових осіб.

В нашому дослідженні зосередимо увагу на радянському періоді, оскільки саме у той час було закладено основи нормативно-правового регулювання сучасного статусу парламентарія.

Складовою частиною конституційно-правової відповідальності того часу та одним з елементів імперативного мандату став інститут наказів виборців який вперше з'являється у доповіді про землю на II Всеросійському з'їзді Рад. Доповідь включала в себе пункт про наказ земельним комітетам на підставі наказів місцевих Рад селянських депутатів. До виборчої реформи 1936 року накази вносились у нижчі представницькі органи, у випадку визнання наказу об'єктивним він направлявся або до виконкому Ради для його реалізації, або до вищої Ради, якщо положення наказу належали до компетенції такої Ради. З прийняттям Конституції 1936 року було запроваджено принцип прямих виборів. Ця система замінила багато- ступеневі вибори, що, в свою чергу, викликало необхідність зміни процедури внесення наказів. Реформа 1936 року дозволила населенню обирати депутатів до всіх Рад, у тому числі і до Верховної Ради СРСР. Таким чином було закладено правові засади для розвитку інституту наказів виборців. Але в конституціях союзних та автономних республік, прийнятих у 1937 році, про накази не згадувалось.

Нормативне закріплення в Конституції СРСР та конституціях союзних республік накази виборців знайшли лише у 1977 та 1978 роках відповідно. Що ж стосується інституту відкликання депутата, то в СРСР вперше він знайшов законодавче відображення у Декреті ВЦВК "Про право відкликання делегатів" від 04.12.1917 р., а згодом – у Законі "Про порядок відкликання депутатів Верховної Ради СРСР" 1959 року. Цікавим фактом є поступова еволюція змісту імперативного мандату в СРСР – якщо у перші роки радянського будівництва депутат повинен був виконувати накази виборців, то, згідно з Конституцією 1977 року, він повинен був лише "враховувати" їх. При цьому процедура врахування наказів, як і відкликання депутата, у радянському законодавстві була визначена досить рамково, що ускладнювало (якщо взагалі не унеможливлювало) її практичне застосування.

Щодо нормативно-правового закріплення конституційно-правової відповідальності парламентарія того часу, варто відмітити наступні акти: Регламент Верховної Ради УРСР, Закон Української РСР про порядок відклику депутата Верховної Ради УРСР, Положення про організацію роботи з наказами виборців в Українській РСР, затверджений Указом Президії Верховної Ради Української РСР від 30 вересня 1981 р.

Законодавство того часу встановлювало, що у своїй діяльності депутат повинен керуватися як загальнодержавними інтересами, так і запитам населення виборчого округу, що відповідало марксистсько-ленінському розумінню депутатського мандата. Депутат як повноважний представник народу в органах державної влади дістав повноваження на підставі його обрання до Ради виборцями, тобто одержував по суті імперативний мандат, який зобов'язував його не лише працювати з відповідними органами державної влади, а й підтримувати постійний зв'язок з виборцями, виконувати їх накази. Сутність такого мандату не відповідає змісту вільного мандата, який діставав парламентарій у більшості країн світу.

І це ще не все. У зв'язку з особливостями імперативного мандата депутат Верховної

Ради України був зобов'язаний підтримувати зв'язок не лише з виборцями, а й з колективами та громадськими організаціями, які висунули його кандидатом у депутати, а також з підприємствами, установами, організаціями, державними і громадськими органами, які знаходяться та території його виборчого округу.

Відповідно до ст. 5 Закону "Про порядок відкликання депутата Верховної Ради Української РСР" питання про відкликання депутата Верховної Ради Української РСР обговорювалось і вирішувалось на зборах виборців відповідного виборчого округу, які скликаються громадськими організаціями по підприємствах, установах, колгоспах, військових частинах, а також за місцем проживання виборців [1].

Окрім зазначених підстав для дострокового припинення повноважень депутата, законодавство передбачало й інші підстави: за рішенням Верховної Ради УРСР у зв'язку з особистою заявою депутата про складання ним депутатських повноважень через обставини, які заважають їх виконанню, або у зв'язку з обвинувальним судовим вироком, який вступив у законну силу щодо конкретного депутата.

Зважаючи на те, що депутат Верховної Ради УРСР у своїй діяльності був підзвітний виборцям, Конституція УРСР у статті 96 передбачала обов'язок депутата звітувати періодично, але не рідше одного разу на рік, перед виборцями і колективами та громадськими організаціями, які висунули його кандидатом у депутати, про власну роботу і роботу Верховної Ради. Звіт міг бути проведений у будь-який час на вимогу цих колективів і громадських організацій або на вимогу зборів виборців за місцем їх проживання. Депутат був зобов'язаний інформувати Верховну Раду про проведений звіт та пропозиції виборців, висловлені під час звіту.

Депутат, який не виправдав довір'я виборців, міг бути в будь-який час відкликаний за рішенням більшості виборців у встановленому законом порядку [2].

Таким чином, невід'ємним елементом поняття відповідальності в конституційному праві радянських часів була підконтрольність, підзвітність виконавчо-розпорядчих органів, посадових осіб перед Радами, обов'язковість рішень Рад для виконавчо-розпорядчих органів, а також підзвітність Рад та їх депутатів перед виборцями.

Використані джерела:

1. *О порядке отзыва депутата Верховного Совета Украинской ССР ВС УССР Закон УССР от 27.06.1979г.- № 4831//[Електронний ресурс] .– Режим доступу: - IX//http://search.ligazakon.ua/l_doc2.nsf/link1/find:Про+порядок+отзыва+депутатов/T794831.html.*
2. *Конституція (Основний Закон) України Прийнята на позачерговій сьомій сесії Верховної Ради Української РСР дев'ятого скликання 20 квітня 1978 року//[Електронний ресурс]– Режим доступу: //http://search.ligazakon.ua/l_doc2.nsf/link1/T000000.html.*

Розвадовський Олександр Броніславович,
докторант Національної академії Служби безпеки України,
кандидат юридичних наук

СПІВВІДНОШЕННЯ ПРАВОВИХ КАТЕГОРІЙ “ОХОРОНА” І “ЗАХИСТ” ІНФОРМАЦІЇ З ОБМЕЖЕНИМ ДОСТУПОМ

Питання щодо співвідношення понять «охорони» та «захисту» інформації до цього часу залишається до кінця невизначеним та дискусійним в юридичній науці, незважаючи на наявність досліджень вчених із вказаної проблематики. Водночас, відповідь на нього є основою для побудови систем охорони і захисту інформації з обмеженим доступом, насамперед її складових державної таємниці та службової інформації, як важливого ресурсу забезпечення реалізації національних інтересів і гарантування безпеки особи, суспільства і держави.

Так, співставлення понять в частині «захисту» інформації та «охорони» державної таємниці вказує на їх ототожнення та підміну, оскільки як захист так і охорона реалізується через сукупність (чи комплекс) визначених заходів, які покликані забезпечити безпеку інформації. Погодитись з цим неможливо, оскільки ці поняття є різними за змістом і повинні бути розмежовані та використовуватись для позначення різних правових явищ [1, ст. 64].

Протиріччя щодо визначення досліджуваних нами понять існують досить давно. В. Ойгензіхт зазначає: «Саме поняття охорони суперечливе. Її то зводять до сукупності захисту та відповідальності, то тільки до захисту, то до застосування санкцій, то до всього регулювання прав, куди включають і захист» [2, с. 20]. Н. Малейн пише: «Правовий захист – це система юридичних норм, які спрямовані на запобігання правопорушенню та запобігання його наслідкам» [3, с. 192], а також відмічає, що «охорона прав – більш широке поняття, яке включає всі юридичні правила щодо певного блага...» [3, с. 18–19]. На думку Г. Стоякіна, правовий захист включає 3 складові: видання норм, які встановлюють права та обов'язки, визначають порядок їх здійснення, захисту та застосування санкцій; діяльність суб'єктів із здійснення і захисту своїх суб'єктивних прав та попереджувальну діяльність держави і організацій, а також діяльність з реалізації правових санкцій [4, с. 34]. Ототожнюють поняття «охорона» і «захист» прав також Л. Воеводін [5, с. 254].

У науковій літературі можна зустріти пропозиції стосовно застосування для розрізнення цих термінів критерію «ймовірності». При цьому робиться акцент, що заходи охорони реалізуються на стадії ймовірності реалізації загрози та полягають у підготовці до її відвернення, а заходи захисту – коли загрози переростають у конкретні прояви і покликані протидіяти їм.

Запропонований підхід дозволяє об'єднати між собою поняття «охорони» і «захисту». Однак помітна певна односторонність такого підходу, в рамках якого охорона перетворюється в одну з форм захисту або в функцію захисту. При розв'язанні правових проблем, де важливим є суть питання, використання такого підходу може призвести до підміни понять [6].

Заслуговує на увагу пропозиція стосовно розгляду понять «охорони» та «захисти» як співвідношення цілого та частина [1]. У такому разі «захист» буде здійснюється тільки у разі порушення (невизнання, оспорювання) суб'єктивного права (охоронюваного законом інтересу). «Охорони» реалізуватиметься з моменту визначення державою прав і свобод шляхом встановлення відповідно до правового режиму і здійснюється постійно, а не лише тоді, коли вони порушуються.

У прямому розумінні "захист інформації" – це недопущення якихось впливів на інформацію, яку хтось повинен зберегти у певному стані. Проте способи досягнення цієї мети піддаються цілком зрозумілій протидії, що ґрунтується на додержанні загального принципу свободи і доступності інформації у процесі реалізації одного з основних прав людини – права на інформацію, а також у процесі забезпечення гласності в діяльності різноманітних інститутів суспільства [7, с. 73].

Більшість науковців згодні з тим, що поняття «охорона» і «захист» виступають складовими елементами забезпечення. У тлумачному словнику віднаходимо, що слово «забезпечити» означає – зробити досить можливим, дійсним, таким, що можна реально виконати [8].

Крім того, ряд законодавчих актів, у тому числі прийнятих протягом останніх років, лише актуалізують це питання та пожвавили дискусію у науковій спільноті. Так, у Законі України «Про інформацію» в редакції від 13.01.2011 р. [9] послідовно вживаються поняття «охорони» і «захисту» інформації, проте визначено лише останній термін «захист інформації – сукупність правових, адміністративних, організаційних, технічних та інших заходів, що забезпечують збереження, цілісність інформації та належний порядок доступу до неї».

У Законі України «Про захист інформації в автоматизованих системах» в редакції від 5.07.1994 р. [10] під «захистом інформації» розумілась сукупність організаційно-технічних

заходів і правових норм для запобігання заподіяння шкоди інтересам власника інформації чи автоматизованій системі та осіб, які користуються інформацією.

Сучасні українські вчені В. Голубев, В. Гавловський та В. Цимбалюк подане законодавцем визначення вважають не досить вдалим. На їхню думку «категорія «сукупність» є нейтральною категорією, вона стосується неупорядкованої множини елементів – «купи», однак це притаманно й такій категорії, як «хаос» [11, с. 10].

В. Гурковський притримується думки, що повніше та змістовніше весь цей комплекс організаційно-технічних заходів буде відображати словосполучення «охорона та захист інформації», оскільки він включає в себе й підтримання в належному стані та збереження інформації [7, с. 73].

Закон України «Про державну таємницю» [12] визначає ряд термінів «охорона», «криптографічний захист» і «технічний захист» державної таємниці, проте не дає тлумачення терміну «захист державної таємниці», який міститься в статті 21 Закону. Криптографічний та технічний захист розглядаються як окремі види захисту, які реалізуються завдяки криптографічні та технічні засобам. Під «охороною державної таємниці» законодавець пропонує розуміти «комплекс організаційно-правових, інженерно-технічних, криптографічних та оперативно-розшукових заходів, спрямованих на запобігання розголошенню секретної інформації та втратам її матеріальних носіїв».

На відміну від України, в законодавстві більшості країн колишнього СРСР (Російська Федерація, Республіка Білорусь, Республіка Казахстан, Туркменістан, Киргизька Республіка) нормативна термінологія інституту таємниці в питанні забезпечення безпеки спирається саме на «захист» інформації. Це свідчить перш за все про намагання законодавців ввести в правове поле виконавчий механізм протидії деяким загрозам об'єкту правової охорони і тим самим побічно підкреслити значимість цих загроз у житті суспільства або щодо його безпеки [6].

Підсумовуючи викладене, можна дійти висновку, що термін «охорона» інформації слід визначити як сукупність правових та інших заходів, спрямованих на забезпечення формування та підтримання установленого порядку створення, збирання, одержання, зберігання, використання, поширення та захисту інформації.

Безпосередньо під «захистом» інформації слід розуміти – сукупність правових та інших заходів, спрямованих на безпосередню протидію існуючим та потенційним загрозам, які можуть вплинути стан охорони інформації та призвести до небажаних наслідків (порушення цілісності відомостей, їх витоку, несанкціонованого розголошення інформації та втрати її матеріальних носіїв тощо).

Використані джерела:

1. Гора М.А. *Щодо змісту та співвідношення понять «захист», «охорона», «забезпечення» та гарантування» особистих немайнових прав* [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.nbuv.gov.ua/portal/Soc_Gum/Vonu_prav/2010_1/08.pdf.
2. Ойгензихт В. А. *Формы обеспечения интересов субъектов гражданских правоотношений// Осуществление и защита гражданских и трудовых прав.* – Краснодар, 1989. – С. 20.
3. Малейн Н. С. *Гражданский закон и права личности в СССР.* – М., 1981. – С. 192.
4. Стоякин Г. Н. *Понятие защиты гражданских прав // Проблемы гражданско-правовой ответственности и защиты гражданских прав.* – Свердловск, 1973. – С. 34.
5. Воеводин Л. Д. *Конституционные права и обязанности советских граждан.* – М., 1972. – С. 254.
6. Муратов О. *Понятия «охорона» та «захист» в забезпеченні безпеки інформаційних об'єктів.* – [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://archive.nbuv.gov.ua/portal/natural/SZIU/2008_1/0004.pdf.
7. Гурковський В.І. *Організаційно-правові питання взаємодії органів державної влади у сфері національної інформаційної безпеки: дис. к.н.д.у.: 25.00.02 / Національна академія державного управління при Президентові України.* – Київ, 2004. – 226 с.

К ВОПРОСУ О РАСШИРЕНИИ ПРАВ СОБСТВЕННИКОВ ЖИЛЫХ ПОМЕЩЕНИЙ

Жилищные правоотношения, возникающие по поводу жилых помещений, находящихся в собственности, регулируются жилищным законодательством. С принятием нового Жилищного кодекса Республики Беларусь в 2012 году права собственников жилого помещения значительно расширились: в предусмотренных законом случаях собственник может выселять (сособственников; жильцов, нарушающих правила пользования жилыми помещениями) и переселять жильцов, не имеющих доли в праве общей собственности на жилое помещение.

В соответствии со статьёй 85 Жилищного Кодекса Республики Беларусь, подлежат выселению в судебном порядке без предоставления другого жилого помещения по требованию собственника или других заинтересованных лиц:

- 1) совершеннолетние члены, бывшие члены семьи собственника жилого помещения, проживающие совместно с ним и не имеющие доли в праве общей собственности на занимаемое жилое помещение, наниматель жилого помещения, проживающие совместно с ним члены, бывшие члены его семьи, совершеннолетние члены, бывшие члены семьи гражданина, являющегося членом организации застройщиков, проживающие совместно с ним, или другие проживающие совместно с этими собственником, нанимателем жилого помещения или гражданином, являющимся членом организации застройщиков, граждане, которые в течение года три и более раза привлекались к административной ответственности за нарушение правил пользования жилыми помещениями, содержания жилых и вспомогательных помещений, выразившееся в разрушении, порче жилого помещения либо в использовании его не по назначению, или за иные нарушения требований Жилищного Кодекса Республики Беларусь, делающие невозможным для других проживание с ними в одной квартире или в одном жилом доме, были предупреждены собственником о возможности выселения без предоставления другого жилого помещения и в течение года после такого предупреждения привлекались к административной ответственности за аналогичные правонарушения;
- 2) члены, бывшие члены семьи собственника, нанимателя, поднанимателя жилого помещения, гражданина, являющегося членом организации застройщиков, заключившие письменное соглашение о порядке пользования жилым помещением, в соответствии с условиями которого они подлежат выселению без предоставления другого жилого помещения;
- 3) наниматель (поднаниматель) жилого помещения, члены, бывшие члены его семьи - в случае прекращения либо расторжения договора найма (поднайма) жилого помещения.

Собственник квартиры может выселить бывшего члена своей семьи, а также других граждан, имеющих право владения и пользования жилым помещением и не имеющих доли в праве общей собственности на это жилое помещение, если иное не предусмотрено Брачным договором или письменным соглашением о порядке пользования жилым помещением [1, п.2 ст.95]. Таким образом, теперь при вселении, к примеру, в качестве невестки девушка будет заключать письменные соглашения с собственником квартиры или дома: во-первых, о признании членом семьи, во-вторых, о порядке пользования. Там можно оговорить все права на квартиру после расторжения брака, а также предусмотреть любые положения, касающиеся порядка внесения платы за жилищно-коммунальные услуги, или оговорить условия пользования жилым помещением.

С изменением жилищного законодательства за собственником сохранилось право переселять совершеннолетних членов его семьи, проживающих совместно с ним и не имеющих доли в праве общей собственности, в иное жилое помещение, принадлежащее им

либо собственнику на праве собственности в данном населённом пункте и соответствующее установленным для проживания санитарным и техническим требованиям [1, п.3 ст. 95]. Однако нужно отметить, что с принятием нового Жилищного Кодекса необходимо согласие органов опеки и попечительства на выселение по требованию собственника в другое жилое помещение совершеннолетних членов, бывших членов семьи собственника, других граждан, имеющих право владения и пользования жилым помещением, проживающих совместно с ним и не имеющих доли в праве общей собственности на это жилое помещение, с их несовершеннолетними, признанными находящимися в социально опасном положении либо признанными нуждающимися в государственной защите [1, п.6 ст. 95].

Вопрос выселения из приватизированного жилого помещения решается следующим образом: члены, бывшие члены семьи собственника приватизированного жилого помещения, проживавшие совместно с ним на момент приватизации, но не принявшие участия в приватизации не подлежат выселению из жилого помещения, за исключением случаев, когда данные жильцы нарушают правила пользования жилыми помещениями [1, п.4 ст.95].

Необходимо отметить, что за собственником закрепляется новое право, не предусмотренное ранее действующим жилищным законодательством Республики Беларусь. Так, по требованию собственника жилого помещения подлежат выселению сособственники, доля которых незначительна (т. е. несколько квадратных метров), не может быть реально выделена, и они не имеют существенного интереса в использовании жилого помещения. Выселение производится в судебном порядке без предоставления другого жилого помещения после выплаты собственниками выселяемым бывшим участникам долевой собственности за принадлежавшую им долю в жилом помещении её рыночной стоимости [1, п.2 ст.85].

Таким образом, изменения жилищного законодательства способствуют более полному обеспечению интересов собственников жилых помещений по отношению к членам (бывшим членам) семьи собственника, других граждан, имеющих право владения и пользования жилым помещением.

Использованные источники:

1. *Жилищный Кодекс Республики Беларусь, 28 августа 2012 г. № 428-3 // Национальный реестр правовых актов Республики Беларусь. – 2012г. – 2/1980.*

Сидорчук Ирина Павловна,
заместитель директора

*Научно-исследовательского института теории и практики государственного управления
Академии управления при Президенте Республики Беларусь,
кандидат юридических наук, доцент*

ОРГАНИЗАЦИОННЫЕ И ПРАВОВЫЕ ОСНОВЫ МОНИТОРИНГА ЗАКОНОДАТЕЛЬСТВА

Законодательство республики как важнейшая часть национальной правовой системы суверенной Беларуси формируется с начала 90-х годов. За истекший период нормотворческими органами проделана огромная работа по приведению его в обозримую, согласованную, актуальную, адекватно реагирующую на веления времени систему. И если на первоначальных этапах главным вектором правового строительства являлась задача создания правовой базы, обеспечивающей соответствующие преобразования в экономической, политической, социальной и иных сферах, то сегодня приоритеты изменились. «Не надо гоняться за количеством принятых документов. Лучше уменьшить объем законодательного массива, но обеспечить его системность и комплексность» [1]. «Качество нормотворческой деятельности должно стать настолько высоким, чтобы обеспечить реальную и длительную стабильность законодательства» [2]. Существенным в этой связи является вопрос о

мониторинге законодательства в целом и нормативных правовых актов в отдельности. Следует отметить, что как зарубежные, так и отечественные учёные в своих публикациях неоднократно обсуждали вопросы правового мониторинга, а также делились результатами мониторинга отдельных отраслей законодательства [3]. Вместе с тем организационные, правовые, экономические основы мониторинга, как, впрочем, и модель мониторинга нормативного правового акта, остаются недостаточно исследованными вопросами.

В Беларуси изданы сотни нормативных правовых актов по вопросам мониторинга отдельных сфер общественных отношений, в том числе окружающей среды, животного мира, подземных вод, земель. Например, постановлением Государственного комитета по имуществу Республики Беларусь от 22 декабря 2009 г. № 68 утверждена Инструкция об организации работ по проведению мониторинга земель. Основными элементами такой деятельности являются планирование и методическое обеспечение наблюдений, проведение наблюдений и получение первичных данных, подготовка аналитической экологической информации, а также оформление и передача результатов наблюдений в информационно-аналитический центр мониторинга земель. Полученные данные доводятся до сведения заинтересованных, и используются на практике для устранения вредных воздействий на среду обитания человека.

Можно назвать и другие значимые правовые акты в этой сфере. В частности, Указ Президента Республики Беларусь 26 июля 2012 г. № 332 «О некоторых мерах по совершенствованию контрольной (надзорной) деятельности в Республике Беларусь», которым утверждено Положение о порядке проведения мониторинга. В указанном документе определены направления деятельности контролирующего (надзорного) органа в рамках оперативной оценки фактического состояния объектов и условий деятельности субъекта мониторинга. Причём мониторинг определяется как форма контроля (надзора), заключающегося в наблюдении, анализе, оценке, установлении причинно-следственных связей, которая применяется контролирующими (надзорными) органами.

Выборочный анализ существующих в республике систем мониторинга показывает, что эта работа предполагает в первую очередь создание правовых и организационных основ для её проведения. Во-вторых, необходимо определиться с объектом мониторинга и субъектами, уполномоченными на его проведение. Немаловажное значение имеют периодичность мониторинга, значимость результатов, их внедрение в нормотворческую и правоприменительную практику. Работа, которая в настоящее время проводится в республике, затрагивает только отдельные правовые институты или отдельные правовые решения. Комплексные подходы к мониторингу самого законодательства отсутствуют.

Некоторые задачи мониторинга законодательства и правоприменительной практики в той или иной мере возложены на Национальный центр законодательства и правовых исследований Республики Беларусь (далее – НЦЗПИ). В соответствии с Положением об этом центре, утверждённым Указом Президента Республики Беларусь от 13 декабря 2007 г. № 630 в редакции Указа от 01.03.2010 № 117, одной из его функций является проведение аналитических и научных исследований состояния, тенденций развития и практики применения законодательства, выработка предложений о направлениях его совершенствования. Вместе с тем конкретные задачи, касающиеся мониторинга законодательства и правоприменительной деятельности, в указанном документе не определены. Отсутствует определение этого понятия и в Законе Республики Беларусь от 10 января 2000 г. № 361-З «О нормативных правовых актах Республики Беларусь» в редакции Закона от 02.07.2009 № 31-З (далее – Закон об НПА).

С учётом изложенного представляется актуальным определение в Законе об НПА понятий «мониторинг законодательства» и «мониторинг правоприменительной практики», а также отнесение к компетенции уполномоченного государственного органа (организации), например, НЦЗПИ функций по координации мониторинга законодательства и правоприменительной практики в республике. Структурные подразделения мониторинга законодательства и правоприменительной практики обоснованно сформировать и в

нормотворческих органах. Это повысит качество правовых актов, будет способствовать совершенствованию системы их принятия и реализации, а в конечном итоге обеспечению прав и свобод граждан. Актуальным следует считать и разработку Государственной программы мониторинга отраслей законодательства.

Использованные источники:

1. *Послание Президента Республики Беларусь А.Г.Лукашенко белорусскому народу и Национальному собранию Республики Беларусь 20 апреля 2010 г. «Динамичный прорыв в развитии страны – путь к новому качеству жизни» // Консультант Плюс: Беларусь. Технология 3000 [Электронный ресурс] / ООО «ЮрСпектр». – Минск, 2013.*
2. *Послание Президента Республики Беларусь А.Г.Лукашенко белорусскому народу и Национальному собранию Республики Беларусь 8 мая 2012 г. № 1 «Белорусский путь: патриотизм, интеллект, прогресс» // Консультант Плюс: Беларусь. Технология 3000 [Электронный ресурс] / ООО «ЮрСпектр». – Минск, 2013.*
3. *Шабайлов, В.И. Мониторинг как функция правотворчества и правоприменения /В.И. Шабайлов // Право в современном белорусском обществе: сб. науч. тр./ Нац. центр. законодательства и правовых исследований Респ. Беларусь; редкол.: В.И. Семенков (гл. ред) [и др.]. – Минск: Бизнесофсет, 2011. – Вып. 6. – С. 71-80; Сатолина, М.Н. Мониторинг Конституции – ориентир совершенствования правовой системы и конституционного контроля / М.Н Сатолина // Право.by. – 2011. – № 1. – С. 8–15; Горохов, Д. Б. Организация мониторинга законодательства: опыт зарубежных стран / Д. Б. Горохова, М.Е. Глазкова / Журнал зарубежного законодательства и сравнительного правоведения. – 2006. – выпуск 4. – С. 106–109; Правовой мониторинг: науч. практ. пособие / Ю.А. Тихомиров [и др.]; под ред. Ю.А. Тихомирова, Д. Б. Горохова. – Юриспруденция, 2009. – 416 с.*

Сінкевич Олена Василівна,

*доцент кафедри конституційного права юридичного факультету
Київського національного університету імені Тараса Шевченка,
кандидат юридичних наук, доцент*

СИСТЕМА НАУКИ КОНСТИТУЦІЙНОГО ПРАВА: ТЕОРЕТИЧНИЙ АСПЕКТ

Розвиток науки конституційного права на сучасному етапі супроводжується гострими науковими дискусіями стосовно визначення предмета та структури конституційного права, його окремих складових, а також щодо можливих варіантів її подальшого становлення. Однак ґрунтовних досліджень, в яких предметом вивчення є саме наука конституційного права (її генезис і особливості розвитку, критерії періодизації, джерельна база і методологічний апарат), не багато. Можливо, це пояснюється складною історичною “долею” науки конституційного (державного) права. За радянських часів можливості для досліджень були обмежені, а висновки вчених обмежувались марксистсько-ленінською теорією. Зазначені питання не користуються популярністю і зараз, не дивлячись на те, що система науки конституційного права сьогодні переживає період осмислення накопиченого досвіду, що є умовою її подальшого розвитку і утвердження нових соціальних ідеалів у суспільстві: побудову громадянського суспільства, утвердження соціальної, правової держави, тощо.

Наука конституційного права – галузь правознавства, яка вивчає конституційно-правові норми і інститути, суспільні відносини, що ними регулюються, а також практику їх реалізації, аналізує закономірності їх розвитку. Отже наука конституційного права тісно пов'язана з однойменною галуззю права і досліджує закономірності розвитку галузі в цілому та її окремих інститутів. На основі вивчення практики реалізації конституційно-правових

норм і інститутів наука покликана здійснювати теоретичне прогнозування і обґрунтування рекомендацій по вдосконаленню конституційного законодавства.

Поняття системи – одне з основних у науці конституційного права. Вона являє собою сукупність відносно самостійних, і разом з тим взаємопов'язаних комплексів, теоретичних висновків і положень відносно державно-правових процесів [1, с.167]. Не зважаючи на чітко виражений теоретичний характер питання, що досліджується, його практична і політична спрямованість також безсумнівні. Дослідження системи конституційного права дає ключ до розуміння загальних закономірностей функціонування різних моделей законодавчого регулювання політичної системи суспільства в конкретних історичних умовах.

На основі аналізу суспільних відносин наука повинна давати теоретичне обґрунтування меж їх правового регулювання з тим, щоб воно не було надмірне, не виправдане потребами життя, або занадто вузьким, що залишає без правового впливу ті суспільні відносини, які потребують цього впливу [2, с.32]. Виходячи із змісту предмета галузі, особливостей відносин, що його складають, визначається характер основних теоретичних концепцій науки конституційного права.

Складність структурного поділу конституційно-правового знання наука запозичила від галузі, яку вона вивчає.

До них відносяться такі теоретичні проблеми, як проблеми народного представництва, державного, національного і народного суверенітету, форм державного і територіального устрою. Важливе місце займають дослідження проблем правового статусу особи, взаємозв'язку держави і особи, конституційних основ організації громадянського суспільства, а також теоретичні висновки, пов'язані з пізнанням системи державної влади і системи місцевого самоврядування, принципу розподілу влади.

Наука конституційного права, як і будь-яка інша наука, є системою знань. Вона повинна досліджувати загальні риси, що притаманні галузі в цілому, специфіку і характер її предмету, різновиди її норм, способи їх реалізації, джерела галузі. Сукупність теоретичних висновків, положень, що стосуються перелічених вище проблем, і складає перший розділ в системі конституційного права як науки. Оскільки наука конституційного права – галузева, її задача полягає у пізнанні сутності, юридичних якостей, функцій конституції – основного джерела однойменної галузі, яке займає особливе місце в усій правовій системі.

Другий розділ системи науки конституційного права складають положення, що обґрунтовують теорію конституції та аналізують конституційний розвиток держави.

Третій розділ являє собою комплекс теоретичних проблем, що впливає із змісту загальних засад конституційного ладу, в якому досліджується сутність держави, суверенітету, народовладдя, форми правління.

Четвертий розділ охоплює такі питання, як взаємодія держави і особи, статус людини і громадянина, природа його прав, свобод і обов'язків.

П'ятий розділ присвячений проблемам територіального устрою України. Шостий розділ об'єднує дослідження з проблем організації і функціонування системи органів державної влади і місцевого самоврядування. Наука вивчає принципи їх побудови, сутність і форми реалізації, принципи розподілу влади, правовий статус різних органів держави, форми і порядок діяльності законодавчого органу, виборчу систему.

Таким чином, система науки в своїй основі відповідає системі галузі, однак не може ототожнюватися і є більш широкою, оскільки наука не може зосереджувати свою увагу тільки на конкретно-правових інститутах, а досліджує і загальні характеристики галузі, її специфіку, місце і роль в системі права, історію конституційного права, методологію науки, конституційне право окремих зарубіжних країн. Зазначений перелік питань, які досліджуються наукою, не є виключним. Адже розвиток суспільних відносин, держави, зміна соціальних, економічних, політичних умов впливають на появу нових концепцій науки або на втрату актуальності окремих напрямків науки. Крім того, через модернізацію держави і суспільства змінюються і підходи науки конституційного права до трактування тих чи інших категорій, понять.

Сучасний стан розвитку вітчизняної конституційно-правової науки характеризується

динамічністю й водночас комплексністю відповідних юридичних досліджень, пошуком нових методологічних підходів для розв'язання як традиційних, так і нових проблем вітчизняного конституційного конституціоналізму, активною участю вчених-конституціоналістів у теоретико-методологічному забезпеченні конституційних процесів в Україні. Ще однією визначальною рисою розвитку науки конституційного права в ХХІ ст., як уже зазначалося попередньо, стає самоідентифікація цієї юридичної науки, пошук свого призначення в теперішніх і майбутніх процесах національного державотворення та правотворення [3].

Використані джерела:

1. Ю.Н.Тодыка, *Конституционное право Украины: отрасль права, наука, учебная дисциплина: Учебное пособие.* – Харьков: “Фолио”: “Райдер”, - 1998. – 292с.
2. *Государственное право Российской Федерации*, под ред.О.Е.Кутафина. - М.: Изд-во «Юридическая литература», - 1996. – 580с.
3. Ю.С.Шемиученко, О.В.Скрипнюк, *Наука конституційного права: сучасний стан та тенденції розвитку* // режим доступу: pravoznavec.com.ua/period/article/6574/DE

Сіцінська Майя Володимирівна,
докторант кафедри державного управління і менеджменту
Національної академії державного управління при Президентові України,
кандидат наук з державного управління

ГРОМАДСЬКИЙ КОНТРОЛЬ ЯК ОСНОВНА СКЛАДОВА ПОЛІТИКИ НАЦІОНАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ

Сфера забезпечення національної безпеки є важливою ланкою в системі взаємодії суспільства та держави. Тому у демократичних країнах ключовою складовою державної політики національної безпеки є громадський контроль за діяльністю органів державної влади у безпековій та оборонній сфері, а ефективність діяльності інститутів громадянського суспільства за процесом формування та реалізації державної політики безпеки є важливим індикатором демократичного розвитку держави.

Громадський контроль сприймається як важливий елемент циклу взаємодії влади і громадян, зокрема влада робить дію – громадяни реагують – влада відповідає на реакцію громадян – громадяни реагують і т. д. Сутність громадського контролю в такому циклі привернути найбільшу частину громадян реагувати, тобто розуміти, що робить влада і як потрібно відноситися до цих дій влади, а також шукати можливість брати участь в зміні ситуації, а не залишатись осторонь враховуючи всім відомий український принцип “моя хата з краю, я нічого не знаю”.

Проте сама система громадського контролю повинна відповідати ряду головних принципів. Дослідник Гончаров А.А. виділяє наступні: свобода суспільного об'єднання; незалежність; справедливість; повнота; доступність; об'єктивність; доказовість; відвертість; публічність; громадська активність; динамічність [1, с.18].

1. Свобода суспільного об'єднання. Цей принцип є особливо важливим, оскільки суспільне об'єднання це основний суб'єкт громадського контролю, який максимально ефективний лише тоді, коли носить масовий і організований характер. Вказаний принцип закріплює основоположне для забезпечення його організованості і масовості право на асоціацію, не підконтрольну органам державної влади.
2. Незалежність. Умовою дієвості громадського контролю є його незалежність як від органів державної влади. Контролювати можна, лише володіючи незалежністю, інакше контроль перетворюється на фікцію.
3. Справедливість. Для громадського контролю справедливість є і принципом, і метою, і

її втіленням. Справедливість, це головний критерій діяльності кожного суб'єкта громадського контролю, а також головний критерій оцінки цими суб'єктами діяльності органів державної влади. Рівень справедливості служить показником ефективності громадського контролю, який здійснюється неупереджено, незалежно від раси, статі, громадянства, етнічного або соціального походження, майнового або іншого положення, посади, роду і характеру занять, місця мешкання, мови, релігії, політичних і інших переконань як суб'єктів, так і об'єктів громадського контролю.

4. Повнота. Громадський контроль повинен охоплювати всі сфери діяльності органів державної влади на всіх рівнях і бути присутнім у всіх сферах суспільного життя, оскільки вони взаємозв'язані. Повнота має бути присутньою і при аналізі дій органів державної влади.
5. Доступність. Контроль має бути максимально доступний як для тих, чиї права були порушені, так і для тих, хто виступає в захист прав інших. Для цього контроль, в першу чергу, має бути інформаційно-доступним, тому даний принцип тісно пов'язаний з принципами відвертості і публічності. У системі громадського контролю мають бути відсутніми бюрократизм і зайва формалізація.
6. Об'єктивність. Громадський контроль повинен здійснюватися на основі об'єктивної оцінки діяльності органів державної влади і відповідати інтересам суспільства. Недопустимо використання громадського контролю як знаряддя для досягнення приватних інтересів, що суперечать інтересам суспільства.
7. Доказовість. Громадський контроль повинен здійснюватися на основі справжніх доказів і фактів. Неправомірність діяльності органу влади має бути доведена достовірно. Даний принцип тісно пов'язаний з принципами повноти і об'єктивності, оскільки громадським контролем повинен використовуватися повний спектр доказів.
8. Відвертість. Діяльність суб'єктів громадського контролю носить відкритий характер. Кожна дія суб'єкту громадського контролю має бути відкрита для всіх. Закриті форми контролю недопустимі.
9. Публічність. Кожен суб'єкт контролю діє на користь суспільства і від імені суспільства, тому громадський контроль є прилюдним видом діяльності.
10. Громадська активність. Інтенсивність і ефективність громадського контролю цілком залежать від свідомості і активності його суб'єктів. Чим слабша громадська свідомість населення, тим більше воно схильне до впливу маніпуляцій з боку органів влади, і навпаки. Кожен член суспільства повинен відчувати свій нерозривний зв'язок з суспільством і бути активним учасником його політичного життя. Кожен повинен усвідомлювати, що відповідальний не лише за свою діяльність, але і за діяльність органів влади своєї держави.
11. Динамічність. Громадський контроль знаходиться в постійному розвитку і самовдосконаленні. Його завдання, форми, методи, механізми змінюються залежно від конкретних умов. Коли застаріває система діючого громадського контролю, на зміну їй приходить нова. Таким чином, організаційні форми змінюються, а громадський контроль, як суспільно-політичне явище, продовжує існувати [1, с.19].

Варто відзначити, що вказані принципи мають знайти своє відображення і в системі демократичного цивільного контролю над сектором безпеки і оборони.

Саме в українських реаліях, громадський контроль є найвищою сходинкою в феномені суспільної участі та реалізується виключно “знизу”, на основі приватної ініціативи і є важливою формою реалізації демократії та способом залучення громадян до цивільного контролю за діяльністю сектору безпеки і оборони та управління суспільством і державою.

Використані джерела:

1. Гончаров А. А. *Гражданский контроль над органами власти* / А. А. Гончаров. – М.: Издательство “Весь мир”, 2010. – 224 с.

Сторожук Ірина Петрівна,
*доцент кафедри конституційного, адміністративного та фінансового права,
Хмельницького університету управління та права,
кандидат юридичних наук, доцент*

ЦІЛЕНАПРАВЛЕНІСТЬ ЯК ПРИНЦИП МІСЦЕВОГО УПРАВЛІННЯ

Аналіз наукових розробок стосовно цілей державного управління і місцевого самоврядування дає підстави стверджувати, що функціонування органів місцевого управління, як системи, неможливе без визначення цілей місцевого управління.

Цілеспрямованість місцевого управління включає в себе такі принципи:

- принцип єдності цілей місцевого управління, що означає чітке визначення цілей і функцій органів виконавчої влади на місцях та місцевого самоврядування, уникнення їх дублювання та суперечностей;
- принцип обмеження цілей місцевого управління, що передбачає звуження кола проблем завдяки їх кращому розумінню та якісному вирішенню. Він спрямований на професіоналізацію управлінської діяльності шляхом досягнення оптимального результату в конкретній сфері місцевого управління;
- принцип вибірконості цілей місцевого управління, що полягає в необхідності виділяти ті факти, які суттєво впливають на досягнення цілей органів місцевого управління, і ті, які не відіграють суттєвої ролі;
- принцип послідовності у реалізації цілей місцевого управління, що передбачає перетворення результатів втілення в життя одних цілей в джерело інших;
- принцип розподілу цілей місцевого управління відповідно до потреб та завдань об'єктів управління, які є основою для встановлення управлінських функцій окремим органам місцевого управління.

Тільки науково обґрунтована, чітко визначена ціль і оптимальний шлях руху до неї може дати можливість місцевому управлінню діяти на повну силу, обираючи такі способи і засоби руху, які забезпечать досягнення мети найкоротшим шляхом і при найменших витратах наявних ресурсів. Тільки в такому разі ефективність місцевого управління буде найвищою.

Цілі представляють собою продукт свідомості, суб'єктивне відображення об'єктивного. Тому при формуванні цілей суб'єкт управління повинен володіти вичерпною інформацією про потреби і інтереси суспільства, соціальних груп, громадян. Йому необхідно мати чітке уявлення про ресурсну базу в самому широкому розумінні, включаючи матеріальні, фінансові, інтелектуальні, організаційні можливості, правове забезпечення і т.п.

Також цілі повинні бути обумовлені характером суспільних відносин, правовими реформами, рішенням стратегічних завдань, закономірностями суспільного розвитку, історичним досвідом, природними і людськими ресурсами, демократизмом, правозаконністю, духовними цінностями, культурними традиціями та ін.

Ціль місцевого управління це створення оптимальних умов для досягнення відповідного рівня розвитку певної території у відповідності з наміченими перспективами у різних сферах життєдіяльності.

Цілі місцевого управління, як і цілі будь-якого управління повинні відповідати таким вимогам:

- бути об'єктивно зумовленими й обґрунтованими, виходити з об'єктивних закономірностей і тенденцій суспільного розвитку й діяльності людей;
- бути соціально мотивованими, тобто йти від потреб, запитів і інтересів мешканців певної території, і відповідати їм;
- бути науково обґрунтованими, тобто підкріпленими відповідними науковими дослідженнями прогнозів економічного, соціального та духовного розвитку території;

- бути системно організованими, тобто бути взаємопов'язаними, взаємодіяти та доповнювати одна одну;
- бути реальними, тобто забезпеченими в ресурсному відношенні. Саме від цього залежить обґрунтованість і дієвість цілей місцевого управління.

Крім того досягнення цілей буде тим успішніший, чим послідовніше суб'єкт управління буде дотримуватись принципу оптимальності в управлінні. Існує думка, що оптимальність – це досягнення максимального результату при мінімальних затратах. Однак затрати повинні бути достатніми, не перевищуючи при цьому необхідних меж.

Отже для оптимальності системи місцевого управління потрібні наступні умови: наявність функціонально відповідних об'єкту місцевого управління органів місцевого управління; прийняття управлінських рішень на основі об'єктивної інформації, що адекватно відображає стан об'єкта місцевого управління; наявність достатніх ресурсних можливостей для вирішення поставлених завдань перед органами місцевого управління; та наявність добре налагодженого механізму зворотних зв'язків.

В цілому для системи місцевого управління, як і для будь-якої управлінської системи, визначальним є матеріальний зміст діяльності та кінцевий результат її функціонування. В цьому основна суть і соціальне призначення місцевого управління.

Результат дії суб'єкта місцевого управління на об'єкт з ціллю досягти успішного функціонування всієї системи місцевого управління при найменших трудових і організаційно-матеріальних витратах можна визначити як ефективність системи місцевого управління.

При оцінці ефективності місцевого управління повинні як мінімум порівнюватись:

- цілі, що практично здійснюються місцевим управлінням з цілями, які об'єктивно детерміновані громадськими запитами;
- цілі реалізовані в громадських процесах з результатами отриманими при об'єктивізації місцевого управління (рішень і дій його управляючих елементів);
- об'єктивні результати місцевого управління з громадськими потребами і інтересами;
- витрати, що пішли на місцеве управління з об'єктивними результатами, отриманими в наслідок такого управління;
- можливості, що закладені в управлінському потенціалі органів місцевого управління з ступенем їх реального використання.

В оцінці ефективності системи місцевого управління важлива роль належить оцінці результатів діяльності органів місцевого управління, як суб'єктів управління. Бо загальна ефективність місцевого управління це наслідок конкретної ефективності окремих управлінських зусиль органів місцевого управління.

Отже нормативну модель управлінської діяльності, яку можна розглядати як засіб впорядкування, раціоналізації і забезпечення ефективності місцевого управління можна виразити схемою: ефективність системи місцевого управління ↔ ефективність діяльності органів місцевого управління ↔ якість роботи персоналу органів місцевого управління.

Підвищення ефективності системи місцевого управління потребує забезпечення координації зусиль її складових – органів місцевого управління щодо впровадження єдиної політики на місцевому рівні з єдиною метою – ефективного управління на даній території, а також створення умов для підвищення якості роботи колективів органів місцевого управління.

ПРАВОВЫЕ ОСНОВЫ УЧАСТИЯ АДВОКАТА В АДМИНИСТРАТИВНОМ ПРОЦЕССЕ

Правовая основа участия адвоката в административном процессе приведена в Конституции Республики Беларусь, Законе Республики Беларусь от 30 декабря 2011 года № 334-З «Об адвокатуре и адвокатской деятельности в Республике Беларусь», Процессуально-исполнительном кодексе Республики Беларусь об административных правонарушениях от 20 декабря 2006 года № 193-З (далее – ПИКоАП).

Согласно общепризнанным принципам и нормам международного права и в соответствии с Конституцией данное право на помощь адвоката (защитника) является непосредственно действующим.

Оно определяет смысл, содержание и применение законов, деятельность законодательной и исполнительной власти и обеспечивается правосудием, а их признание, соблюдение и защита, в силу предписаний Конституции страны и корреспондирующих им общепризнанных принципов и норм международного права, – обязанность государства и одно из необходимых условий справедливого правосудия [1, с. 449].

ПИКоАП устанавливает порядок административного процесса, права и обязанности его участников, а также порядок исполнения административного взыскания. Одной из задач данного Кодекса является обеспечение прав и законных интересов физических и юридических лиц, которым административным правонарушением причинён физический, имущественный или моральный вред, а равно защита прав, свобод и интересов лиц, подвергнутых административному взысканию [2, с. 265].

К лицам, в отношении которых ведётся административный процесс, относятся физические или юридические лица. В соответствии с п. 1 ст. 2.8 ПИКоАП физическое лицо, в отношении которого ведётся административный процесс, имеет право на защиту [3]. Это право может осуществляться как лично, так и с помощью защитника в порядке, установленном Кодексом. Защита – это процессуальная деятельность, осуществляемая адвокатом в целях обеспечения прав, свобод и законных интересов физического лица, в отношении которого ведётся административный процесс (ст. 1.4 ПИКоАП). Сущность права на защиту физического лица включает всю совокупность прав, которыми наделено физическое лицо для осуществления защиты в случае вменения ему в вину административного правонарушения (ст. 4.1 ПИКоАП):

- право физического лица пользоваться для своей защиты помощью защитника (ст. 2.8);
- обязанность судьи, должностного лица органа, ведущего административный процесс, разъяснить физическому лицу, в отношении которого ведётся административный процесс, предоставленные ему права, а также обязанность принимать меры к тому, чтобы это лицо имело фактическую возможность использовать все установленные законом средства и способы для своей защиты (ст. 2.8 ПИКоАП) [1, с. 450].

Поэтому целью участия адвоката в административном процессе является осуществление защиты законных прав и интересов физического лица в случае привлечения его к административной ответственности. Адвокат, оказывающий юридическую помощь такому лицу, является участником административного процесса и имеет статус защитника [2, с. 266].

Пунктом 1 ст. 4.5 ПИКоАП установлено, что оказание юридической помощи физическому лицу, в отношении которого ведётся административный процесс, может осуществлять защитник, а оказание юридической помощи потерпевшему, а также физическому лицу – индивидуальному предпринимателю, в отношении которого ведётся административный процесс, – представитель. Пунктом 2 указанной статьи в качестве защитника в административном процессе могут участвовать адвокаты, являющиеся

гражданами Республики Беларусь; адвокаты, являющиеся гражданами других государств, – в соответствии с международными договорами Республики Беларусь [3].

В отличие от уголовно-процессуального административно-процессуальное законодательство не содержит случаев обязательного участия защитника. Поэтому главный принцип участия защитника в административном процессе – свободное волеизъявление лица, привлекается к административной ответственности. Защитник вступает в процесс по приглашению лица, в отношении которого ведётся административный процесс, либо его законного представителя. Такой же принцип действует, если правовая помощь необходима потерпевшему или его законному представителю. Адвокат в данном случае выступает в качестве представителя этих лиц. Юридическое лицо также самостоятельно принимает решение о необходимости прибегнуть к помощи адвоката [2, с. 268].

Конституционный Суд Республики Беларусь считает, что указанные нормы ПИКоАП предоставляют различный объем прав по оказанию юридической помощи участникам административного процесса; физическое лицо, в отношении которого ведётся административный процесс, может самостоятельно осуществлять защиту или пользоваться юридической помощью защитника, которым может являться только адвокат, в то же время потерпевший имеет право пользоваться услугами представителя, в качестве которого могут выступать не только адвокаты, но и иные лица, которым он доверил представлять свои интересы [1, с. 452].

Необходимо заметить, что адвокат защищает интересы физического или юридического лица в соответствии с правовой позицией, которая помогает определить законные способы защиты, выработать определённую стратегию и тактику. Позиция адвоката – это субъективное мнение адвоката относительно сущности и характера того дела, с которым физическое или юридическое лицо обратилось к нему, а также намерения адвоката относительно конкретных действий, которые он должен предпринять по защите прав, свобод и законных интересов своего доверителя [2, с. 280].

Использованные источники:

1. *Постовалова Т.А Адвокатское право / Т.А. Постовалова. – Минск: Тесей, 2012. – 604 с.*
2. *Мартинovich, И.И. Адвокатура в Республике Беларусь / И.И. Мартинovich, Н.В. Калмыкова. – Минск: «Тесей», 2011. – 458 с.*
3. *Кодекс Республики Беларусь об административных правонарушениях. Процессуально-исполнительный кодекс Республики Беларусь об административных правонарушениях: с изменениями и дополнениями по состоянию на 20 апр. 2012 г. – Минск: Нац. центр правовой информ., 2012. – 496 с.*

Тимофейчик Татьяна Николаевна,

*старший преподаватель кафедры международного права
Гродненского государственного университета имени Янки Купалы*

ПОНЯТИЕ И СОДЕРЖАНИЕ ПРАВА НА ЗАНЯТИЕ ФИЗИЧЕСКОЙ КУЛЬТУРОЙ И СПОРТОМ

Спорт на всех его уровнях – универсальный механизм для самореализации человека, для его самовыражения и развития. Именно поэтому за последние годы место спорта в системе ценностей современной культуры резко возросло. Мировой опыт показывает, что средства физической культуры и спорта обладают универсальной способностью в комплексе решать проблемы повышения уровня здоровья населения и формирования здорового морально-психологического климата в коллективах и в обществе в целом.

Следует согласиться с А.Н. Егоричевым, что право на занятие физической культурой и спортом – важная как социальная, так и личная ценность, имеющее своё индивидуальное

содержание и форму и, по сути, являющееся и главным средством, и целью общественного развития [4, с. 28].

Важность права на занятие физической культурой и спортом заключается и в том, что высокий потенциал человека, его здоровый образ жизни – не самоцель, а естественная необходимость, на базе которой растёт могущество и безопасность страны, формируется духовно и интеллектуально развитая личность, способная на высшие проявления человеческих качеств [1].

В современной правовой доктрине не выработано единообразного подхода к понятию и содержанию права на занятие физической культурой и спортом.

Так, В.И. Гойман отмечает, что понятие права на занятие физической культурой и спортом подразумевает под собой способ воздействия – установление, юридическая конструкция которого такова, что оно не предполагает точно определённых прав и обязанностей участников правовых отношений – установления имеют всеобщий, универсальный характер, обращены ко всем или ко многим видам субъектов [2, с. 219].

И.И. Иванов приходит к выводу, что в содержание указанного права входит обязанность государства обеспечить население необходимым количеством спортивных сооружений; установить порядок доступа к пользованию данными сооружениями, учитывающий возможности различных категорий населения; обеспечить и стимулировать создание учреждений дополнительного образования спортивной направленности; стимулировать проведение спортивных соревнований [5, с. 3].

Интересным представляется позиция Р.Д. Гребнева, который отстаивает концепцию понимания конституционного права на спорт как более широкого права, включающего в себя спортивно-досуговый и ещё ряд других компонентов. Так, в структуру интегрального конституционного права на спорт автор включает следующие компоненты: 1) право на охрану здоровья и право на здоровый образ жизни; 2) право на благоприятную психологическую среду и на психологическую разрядку, право на психическое здоровье; 3) право на отдых и досуг, на доступ к развлечениям, включая право на выбор формы досуга (в том числе спортивной формы досуга); 4) право на игру и право на состязательность; 5) право на автономию личности; 6) право на межличностные и общественные коммуникации; 7) право на объединение; 8) право на доступ к культуре и на участие в культурной жизни общества; 9) право на воспитание; 10) право на социальную интеграцию и право на солидарность; 11) право на признание, охрану, защиту и реализацию достоинства личности человека; 12) право на личностное развитие; 13) право на мир и безопасность; 14) право на защиту от дискриминации; 15) интегральное право на определённое качество жизни и благополучие [3, с. 18].

Однако, не умоляя значимости авторской концепции Р.Д. Гребнева, представляется, что понимание права на занятие спортом в таком ракурсе является расширенным. Думается, что для установления содержания права на занятие спортом необходимо обратиться к международно-правовым актам, регулирующим спортивные правоотношения.

Так, Международная хартия физического воспитания и спорта 1978 г. наполнила право на занятие спортом конкретным содержанием. В ст. 1 определяется ряд правомочий, входящих в право на занятие спортом, включая: право развивать физические, интеллектуальные и нравственные способности посредством спорта в рамках системы образования и в других аспектах общественной жизни; право каждого, в соответствии со спортивными традициями своей страны, участвовать в спорте для улучшения своего состояния и достижения уровня спортивных успехов сообразно своим способностям; спортивные состязания, содержащие зрелищные элементы, должны оставаться, в соответствии с олимпийским идеалом, на службе воспитательного спорта и должны быть свободны от коммерческого влияния, основанного на стремлении к наживе; программы физического воспитания и спорта должны отвечать потребностям отдельных лиц и общества; сбор, хранение и распространение информации и документации о физическом воспитании и спорте, в частности, о результатах исследований и оценок программ,

експериментів і заходів; підготовка працівників СМІ може включати в себе аспекти, що стосуються фізичного виховання і спорту [6].

Таким чином, можна зробити наступні висновки:

1. Право на заняття фізичною культурою і спортом є постійною і неотчуждаємою сукупністю повноважень будь-якої особи безперешкодно підтримувати своє здоров'я і реалізовувати себе шляхом занять фізичною культурою і будь-якими видами спорту.

2. Зміст права на заняття фізичною культурою і спортом – реальна можливість будь-якої особи вибирати вид і міру заняття фізичною культурою і спортом, реалізовувати свої права на заняття фізичною культурою і спортом і мати можливість виконувати необхідні дії для захисту своїх прав в цій сфері.

Використані джерела:

1. Герасимов, Д. *Поняття і зміст конституційного права на заняття фізичною культурою і спортом* / Д. Герасимов // *Право і життя [Електронний ресурс]* – 2013. – Режим доступу: www.law-n-life.ru/arch/125/125-9.doc. – Дата доступу: 24.09.2013.
2. Гойман, В.І. *Система права. Загальна теорія права і держави: Підручник* / Під ред. В.В. Лазарева. 3-є вид., перероб. і доп. – М.: Юрист, 1999. – 462 с.
3. Гребнев, Р.Д. *Конституційне право на спорт: монографія* / Предисл. д.ю.н., проф. С.В. Алексєєва / Комісія по спортивному праву Асоціації юристів Росії; Національне об'єднання спортивних юристів. – М., 2012. – 117 с.
4. Егоричев, А.Н. *Право на заняття фізичною культурою як елемент правового статусу особи* / А.Н. Егоричев // *Конституційне і муніципальне право*. – 2007. – № 1. – С. 28-29.
5. Иванов, И.И. *Роль і значення фізичної культури і спорту в становленні громадянського суспільства, розвитку державності* / И.И. Иванов // *Спорт: економіка, право, управління*. – 2007. – № 1. – С. 2-6.
6. *Міжнародна хартія фізичного виховання і спорту: Складено в м. Париж, 21 листопада 1978 г.* // *Міжнародні нормативні акти ЮНЕСКО*. – М.: Логос, 1993. – С. 186-190.

Товкун Людмила Вікторівна,
доцент кафедри фінансового права
Національного університету "Юридична академія імені Ярослава Мудрого",
кандидат економічних наук, доцент

ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ ЗА ПОРУШЕННЯ ПОДАТКОВОГО ЗАКОНОДАВСТВА ЯК ПРИНЦИП ПОДАТКОВОЇ СИСТЕМИ УКРАЇНИ

Оподаткування виступає одним із основних засобів фінансового забезпечення діяльності держави. Важлива роль в процесі виваженої діяльності держави у податковій сфері належить принципам податкової системи. З введенням в дію Податкового кодексу України було забезпечено певне впорядкування нормативної бази, введено ряд новацій, які безпосередньо вплинули на реформування податкової системи. До них можна віднести законодавче закріплення принципів податкової системи. Ці принципи, закріплені в праві, являють собою раціонально обґрунтовані і перевірені практикою вимоги до податку та податкової системи в цілому. Виходячи з того, що принципи оподаткування є насамперед, вимоги, які пред'являються до податку як до правового явища і до податкової системи в цілому, законодавець у ст. 4 ПК зазначає такі: принцип загальності оподаткування; принцип рівності платників перед законом; принцип фінансової достатності; принцип невідворотності настання визначеної законом відповідальності в разі порушення податкового законодавства

та ін. [2, ст. 4]. Враховуючи нестабільність податного законодавства, актуальним залишається питання про те, чи в достатній мірі перелік закріплених принципів і конкретних норм, в яких вони відображуються, спрямовані на розвиток суспільних відносин, на взаємозв'язок між контролюючими органами та платниками податків. На наш погляд, система принципів оподаткування могла бути більш широкою і включати в себе ще і такі податкові принципи, як стимулювання підприємницької виробничої діяльності й інвестиційної активності та ін. Наявність цих принципів можна було б віднести тільки до переваг податкової системи.

Виділяючи принцип невідворотності настання визначеної законом відповідальності у разі порушення податкового законодавства зазначимо, що до особи, яка здійснила податкове правопорушення, застосовуються передбачені законодавством заходи юридичної відповідальності, тобто за податкові правопорушення передбачено покарання. В той же час, реалізація принципу відповідальності повинна проводитись з урахуванням дії принципу законності.

Податковий кодекс України визначив поняття податкових правопорушень та видів відповідальності за них.

Виходячи з положень законодавства України можна певним чином класифікувати правопорушення, які здійснюються у сфері оподаткування (порушення податкового законодавства):

- 1) фінансові правопорушення, одним із видів яких є податкові;
- 2) адміністративні правопорушення у сфері податків і зборів (відповідальність за скоєння яких встановлена Кодексом України про адміністративні правопорушення);
- 3) кримінальні злочини у сфері оподаткування (податкові злочини, відповідальність за скоєння яких встановлена Кримінальним кодексом України).

Як видно, основним критерієм такої класифікації виступає правова природа правопорушення, яка визначається тим, яким нормативно-правовим актом встановлена відповідальність за скоєне правопорушення – податковим, адміністративним чи кримінальним.

В доктрині податкового права іноземних держав к податковим правопорушенням законодавства, як правило, відносять порушення, пов'язані з несплатою різних видів податків, а також митні правопорушення. При цьому, коло податкових правопорушень в законодавстві цих країн визначається по різному. Дуже часто, податково-правові норми, які передбачають відповідальність за порушення у сфері податкових відносин, містяться у актах податкового законодавства і не виносяться в кримінальні та адміністративні кодекси [1, с. 93].

На нашу думку, більш вдалим було б розглядати податкову відповідальність як різновид фінансової відповідальності. Виходячи з того, що податкове право є складним інститутом фінансового права і представляє собою сукупність фінансово-правових норм, то фінансова і податкова відповідальність пов'язані між собою як категорії роду і виду. Ознаки, притаманні родовому поняттю фінансової відповідальності, обов'язково відображаються у видових поняттях. Відповідальність за скоєння податкових правопорушень не може знаходитись за межами фінансово-правової відповідальності.

Використані джерела:

1. Козырин А. Н. *Налоговое право зарубежных стран: вопросы теории и практики.* – М.: Манускрипт, 1993. – с. 93.
2. *Податковий кодекс України від 12.12.10 // Відом. Верхов. Ради України.* – 2011. – № 13-14, 15-16, 17.

ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ КЛАСИФІКАЦІЇ ФОРМ УПРАВЛІННЯ

Різноманітність класифікацій форм управління, що представлена в юридичній науковій літературі не знімає проблеми теоретичного аналізу та визначення базових положень їх класифікації.

Широке коло науковців класифікують форми управління з точки зору зовнішнього прояву управлінської діяльності органів публічної влади і за цим критерієм розрізняють *правові і неправові форми*, а потім виділяють ряд різновидів першої і другої груп. Різниця між правовими і неправовими формами, як правило, проводиться за характером наслідків, що викликаються даними формами. Так, для правових форм характерним є те, що вони завжди тягнуть за собою чітко виражені юридичні наслідки: виникнення, зміну чи припинення правовідносин між суб'єктами і об'єктами управління. Неправові форми прямих юридичних наслідків не породжують.

Водночас, відмічаємо деяку непослідовність між визначенням сутності форм управління й найменуванням конкретних форм при їх класифікації. Так, окремі науковці, визначаючи форми управління як “зовнішній вияв конкретний дій, що здійснюються органами виконавчої влади для вирішення поставлених перед ними завдань”, виділяють наступні основні їх види: а) видання нормативних актів управління; б) видання ненормативних (індивідуальних) актів управління; в) проведення організаційних заходів; г) здійснення матеріально-технічних операцій [1, с.138-139]. У даному випадку прослідковується невідповідність між понятійним апаратом і класифікацією форм управління: у визначенні акцентується увага на результаті управлінських дій (їх частині), а при класифікації на процесі самої управлінської діяльності.

Іншу класифікацію запропонував Д.Н.Бахрах, який зовнішні прояви (акти) управлінської діяльності в залежності від їх юридичного результату згрупував наступним чином: 1) правові акти: а) нормативні акти; б) ненормативні акти загального значення; в) акти застосування права; г) адміністративні договори; г) інші юридично значимі дії; 2) неправові акти: а) організаційно-масові заходи; б) матеріально-технічні операції [2, с.27]. В більш пізніх роботах автор уточнив свою позицію і запропонував класифікувати форми управління на: 1) видання нормативно-правових актів; 2) видання індивідуальних актів; 3) укладання публічно-правових договорів; 4) вчинення інших юридично значимих дій; 5) здійснення організаційних дій; 6) виконання матеріально-технічних дій [3, с.366]. Таким чином, пропонується відразу два варіанти вирішення питання класифікації форм управління. У першому варіанті в якості форм управління фактично розглядаються результати управлінської діяльності, в той же час у другій класифікації мова йде вже про саму діяльність, як процес, що, в загальному, відповідає філософському розумінню змісту категорії “форма”.

Узагальнення наведених та інших існуючих класифікацій форм управлінської діяльності, а також практика діяльності органів публічного управління спонукали до того, що сьогодні найбільш розповсюдженою є наступна класифікація правових форм управлінської діяльності: а) видання нормативних актів управління; б) видання ненормативних (індивідуальних) актів управління; в) укладання адміністративних договорів; г) здійснення інших юридично значимих дій [4, с.201; 5, с.213].

Погоджуючись в цілому з такою класифікацією вважаємо за потрібне внести деякі уточнення.

За своїм характером управлінська діяльність є достатньо різносторонньою і тому, не може зводитись тільки до видання нормативних та індивідуальних актів управління. Зазначений поділ актів органів публічної влади залишає за межами класифікації велику кількість актів, в яких чітко не простежуються ознаки зазначених актів. На існування

зазначеної проблеми неодноразово зверталась увага в юридичній літературі. Як варіант її вирішення пропонується виділення таких актів у самостійний вид – розпорядчі акти.

Розпорядчі акти не направлені на зміну чи припинення дії норм права, не створюють нових норм. В таких актах не зазначається строк їх дії, по змісту вони являються актами, які втрачають силу після виконання зазначених в них положень. Їх ефективність має значення у найближчий період після видання, так як вони являють собою оперативну реакцію органів на зміни в управлінській ситуації. Зміна ситуації може потягнути за собою прийняття нових розпорядчих актів з тих же питань. Цим вони відрізняються від правових норм і представляють собою директиви про те, як найбільш ефективно виконати ці норми. Причому, незалежно від ступеня деталізації розпорядчих приписів в них, як правило, не визначаються способи відповідної діяльності, не встановлюється які саме заходи необхідно уживати, щоб досягти поставленої мети. Вибір найбільш доцільних шляхів реалізації таких розпорядчих актів, як правило, залишається на розсуд адресату і в значній мірі зумовлюється його статусом і змістом регламентованої діяльності [6, с.16].

Викладене дає підстави розглядати розпорядчі акти як особливий вид актів органів публічної влади, а відповідно і як різновид правових форм управління, що займають проміжне положення між нормативними та індивідуальними актами. Тому, при класифікації форм управлінської діяльності слід наголошувати увагу і на *розпорядчих актах*.

Вирішення питання про видову різноманітність форм управління знаходиться у прямій залежності від того, якої точки зору щодо суті форм управління дотримується автор. Запропоновані класифікації дозволяють розглянути форми управління, лише з точки зору зовнішньо вираженої управлінської діяльності органів управління. Разом з тим, особливої актуальності набуває питання класифікації форм управління для прихильників “широкого” тлумачення складових понять категорії “форми управління”. Це пояснюється філософським сприйняттям форми не лише як способу зовнішнього вираження змісту, а й як відносно стійкої визначеності зв’язків елементів змісту та їх взаємодію, як тип і структуру змісту. Тому, при класифікації форм управління доцільно використати певні засоби системного підходу.

Найбільш практичним, на наш погляд, виступає *структурно-функціональний критерій класифікації форм управління*, за яким виділяються *форми організації органів управління (структурна форма управління)* і *форми діяльності органів управління (функціональний аспект)*, які в свою чергу поділяються на *форми як відображення процесу управлінської діяльності*, так і *форми як зовнішній прояв самої управлінської діяльності*.

Під структурною формою управління слід розуміти зовнішнє вираження організації як системи управління в цілому, так і її структурних одиниць, враховуючи при цьому форми взаємовідносин між ними. Управління як діяльність здійснюється у вигляді дій, що послідовно змінюють одна одну в певному порядку, тобто протікає за певною процедурою, яка також повинна розглядатись як форма по відношенню до змісту цієї діяльності. Під формою управлінської діяльності, з точки зору зовнішнього вираження її результатів, слід розуміти прийняті органами управління в межах їх компетенції управлінські акти, які оформлені у вигляді нормативного, розпорядчого, індивідуального актів чи адміністративного договору.

Класифікація форм управлінської діяльності за структурно-функціональним критерієм відображає найбільш загальні її складові, кожна з яких може бути представлена у вигляді відповідної підгрупи. Завдяки такій класифікації відображаються найбільш суттєві аспекти форм управління, які дозволяють повно і всебічно визначити зміст та природу управлінської діяльності, виявити основні напрямки її удосконалення.

Використані джерела:

1. *Адміністративне право України [Підручник для юрид. вузів і фак. / Ю.П. Битяк, В.В. Богуцький, В.М. Гаращук та ін.]; За ред. Ю.П. Битяка. – Харків : Право, 2001. – 528с.*

2. Бахрах Д.Н. *Формы государственного управления* / Д.Н.Бахрах // *Советское государство и право*. – 1983. - №4. – С.26-31.
3. Бахрах Д. Н. *Административное право : [учебник для вузов]* / Д. Н. Бахрах, Б.В.Россинский, Ю.Н.Старилов. – М. : Норма, 2008. – 816 с.
4. Алехин А.П. *Административное право Российской Федерации : [ученик]* / А.П.Алехин, А.А.Кармолицкий, Ю.М.Козлов. – М. : Зерцало-М, 2003. – 608 с.
5. Колпаков В.К. *Адміністративне право України: [підручник]* / В.К.Колпаков/ – К. : Юрінком-Інтер, 1999. – 736 с.
6. *Правова природа розпорядчих актів: Автореф. дис... канд. юрид. наук : сек.12.00.01 «Теорія та історія держави і права; історія політичних і правових вчень»* / В.В. Паишутін ; Ун-т внутр. справ. — Х., 1998. — 18 с.

Торманов Александр Владимирович,
магистрант юридического факультета
Гомельского государственного университета имени Франциска Скорины

К ВОПРОСУ О ПОНЯТИИ ОРГАНА ИСПОЛНИТЕЛЬНОЙ ВЛАСТИ

В условиях динамичного изменения и развития общественно-политических, социально-экономических и государственно-правовых отношений в Республике Беларусь, развивается и исполнительная власть, а также система органов ее осуществляющих, которые по-прежнему выполняют огромный объем работы в сфере государственного управления. В связи с этим изучение проблем функционирования исполнительной власти Республики Беларусь приобретает новое значение.

Исполнительная власть – органичная и эффективная часть политической организации общества. Она является отдельным видом государственной власти и занимает одно из ведущих мест в системе разделения властей. Государство немыслимо без исполнительной власти и органов ее осуществляющих, так как оно не могло бы выполнять надлежащим образом возложенные на него задачи и функции.

Вопрос о понятии органа исполнительной власти является одним из важнейших для науки административного права и отличается множеством предлагаемых определений. Так, некоторые авторы считают, что орган исполнительной власти – «это политическое учреждение, созданное для участия в осуществлении функций исполнительной ветви государственной власти, и наделенное в этих целях полномочиями государственно-властного характера» [1, с.20]. Другие авторы считают, что государственный орган – «это организованный коллектив, образующий самостоятельную часть государственного аппарата, наделенную собственной компетенцией, выполняющую публичные функции [2, с.61].

Одно из наиболее полных определений предложил Д.М. Овсянко, который полагает, что "орган исполнительной власти – это организация, которая, являясь частью государственного аппарата, имеет свою структуру, территориальный масштаб деятельности, компетенцию, образуется в порядке, установленном законом или другим нормативным правовым актом, использует определенные методы в работе, наделена правом выступать по поручению государства, и призвана в порядке исполнительной и распорядительной деятельности осуществлять повседневное руководство экономической, социально-культурной и административно-политической сферами жизни общества" [3, с. 151].

Таким образом, из данного определения можно выделить некоторые особенности, присущие органам исполнительной власти. Во-первых, они являются частью аппарата государства с особой функциональной нагрузкой, суть которой заключается в практической реализации задач и функций исполнительной власти в процессе управления или регулирования в экономической, социальной и административно-политической сферах

жизни общества и государства.

Во-вторых, органы исполнительной власти обладает государственно-властными полномочиями. Эти полномочия выражаются, прежде всего, в издании исполнительными органами правовых актов в пределах своей управленческой компетенции и в обеспечении их исполнения имеющимися в их распоряжении организационными и юридическими средствами (включая средства административного принуждения).

В-третьих, они являются политической организацией, в числе которых действуют также государственные организации. Но последние не являются носителями государственно-властных полномочий, не выполняют функции по реализации исполнительной власти, поскольку представляют собой не органы государства, а соответствующим образом организованные трудовые коллективы, основным назначением которых является создание материальных ценностей, оказание тех или иных материальных услуг, осуществление социальных функций и т.д.

В-четвертых, рассматриваемые органы имеют определенную компетенцию, структуру и территориальный масштаб деятельности, т.е. обладают оперативной самостоятельностью, границы которой устанавливаются закрепленной за ними компетенцией; последняя определяет основы правового положения данных органов, выражает их задачи, функции, обязанности, полномочия и ответственность.

В-пятых, органы государственного управления образуются в порядке, установленном законом, осуществляют возложенные на них задачи посредством одного из видов государственной деятельности;

В-шестых, они несут ответственность перед государством за свою деятельность, на что указывает наличие подотчетности и подконтрольности нижестоящих органов вышестоящим в той или иной системе государственного управления.

Наряду с общими органы исполнительной власти имеют специфические признаки:

- осуществляют специфическую по своему содержанию и методам государственную деятельность – государственное управление;
- представляют собой субъект исполнительной власти, т.е. в процессе осуществления государственного управления реализуют исполнительную власть;
- образуются с учетом особых принципов – отраслевого, функционального, линейного, которые не могут применяться при образовании других органов государственной власти;
- являются самыми многочисленными по сравнению с иными государственными органами и имеют наиболее разветвленную структуру;
- осуществляют общее, непосредственное, повседневное оперативное руководство в экономической, социально-культурной, административно-политической и межотраслевой сферах.

Таким образом, совокупность названных выше свойств позволяет получить общее представление об органе исполнительной власти, а также установить исключительно важную роль, которую он призван выполнять благодаря своему специфическому функциональному предназначению и характеру компетенции.

Использованные источники:

1. Кинзакова, Л.Д. *Административное право: учебное пособие* / Л. Д. Кинзакова. – Воронеж: Аграф, 2000. – 289 с.
2. *Административное право: курс лекций* / Л.М. Рябцев, Т.В. Телятицкая, А.Н. Шкляревский, под ред. Л.М. Рябцева. – Мн: БГЭУ, 2006. – 437 с.
3. Овсянко, Д. М. *Административное право: учебное пособие* / Д. М. Овсянко. – 3-е изд., перераб. и доп. – М.: Юристъ, 2002. – 468 с.

Трошкина Татьяна Николаевна,
заместитель заведующего кафедрой финансового права
ФГАОУ ВПО «Национальный исследовательский университет «Высшая школа экономики»,
кандидат юридических наук, кандидат экономических наук, доцент

ОБЯЗАТЕЛЬНЫЕ ПЛАТЕЖИ, ВЗИМАЕМЫЕ В ПРОЦЕССЕ ВНЕШНЕТОРГОВОГО РЕГУЛИРОВАНИЯ, КАК ФИНАНСОВО-ПРАВОВЫЕ ИНСТРУМЕНТЫ

1. Следует различать понятия «обязательные платежи, взимаемые в процессе внешнеторгового регулирования» и «обязательные платежи, являющиеся финансово-правовыми инструментами таможенного регулирования». Обязательные платежи – финансово-правовые инструменты таможенного регулирования, использование которых допускает применение двух основных методов: таможенно-тарифного и нетарифного. Инструментарий этих методов не содержит налога на добавленную стоимость и акциза. Последние являются инструментами налогового регулирования. Их применение регламентируется нормами налогового законодательства. Их исследование мы будем проводить во второй главе диссертационной работы. Если же систематизировать все налоги, уплачиваемые при перемещении иностранных товаров через таможенную границу, то они могут быть представлены в виде двух основных групп: 1) так называемые уравнительные налоги – налог на добавленную стоимость (в отдельных странах взимается налог с продаж) и акцизы, – взимание которых преследует целью создание одинакового налогового режима для одних и тех же или аналогичных товаров отечественного и иностранного происхождения; 2) дополнительное таможенное обложение – разнообразные налоги, взимаемые с иностранных товаров при перемещении ими через таможенную границу и, как правило, не имеющие аналогов в системе налогообложения товаров отечественного происхождения. Протекционистский эффект пограничных налогов усиливается из-за того, что базой их исчисления является чаще всего таможенная стоимость. Предпринятые на уровне ГАТТ-ВТО попытки унифицировать процедуру таможенной оценки существенно снизили дискриминационный потенциал этого инструмента внешнеторговой политики, но до конца проблему не решили.

Имеется и ещё одна группа финансово-правовых инструментов внешнеторгового регулирования – таможенные и иные сборы, взимаемые во внешнеторговой практике. Их предназначение состоит в возмещении государственным органам затрат за предоставленные услуги. Размеры таможенных и иных внешнеторговых сборов должны соответствовать объёму предоставленных услуг. В случае, когда размеры таких сборов значительно превышают стоимость оказанных услуг, сборы могут стать инструментами скрытого протекционизма. Иными словами, таможенные и иные внешнеторговые сборы не могут быть «легальными» инструментами государственного регулирования, то есть на законных основаниях использоваться в качестве средства непосредственного воздействия на внешнеторговые операции.

Соответственно, к обязательным платежам, являющимся финансово-правовыми инструментами таможенного регулирования можно отнести только: ввозные таможенные пошлины; вывозные таможенные пошлины; сезонные пошлины; специальные пошлины; предварительные специальные пошлины; антидемпинговые пошлины; предварительные антидемпинговые пошлины; компенсационные пошлины; предварительные компенсационные пошлины.

2. Суть этих обязательных платежей отчётливо проявляется в двух основных функциях – фискальной и регулирующей. Фискальная функция состоит в мобилизации финансовых ресурсов, их аккумуляции в доходной части бюджета. С фискальной функцией непосредственно связано решение проблемы инфляционного воздействия на внешнеторговый механизм. Так, например, в Таможенном союзе ЕврАзЭС в целях реализации данного принципа специфические и комбинированные ставки таможенной пошлины устанавливаются, дабы минимизировать неблагоприятное для бюджета инфляционное воздействие в единой европейской валюте – евро, а также в долларах США.

Единство фискальной и регулирующей функции отчётливо просматривается на примере таможенных пошлин. Игнорирование единства фискальной и регулирующей функции таможенной пошлины может привести к серьёзным расстройствам финансовой системы. Предоставление многочисленных таможенно-тарифных льгот в целях регулирования экономических процессов в обществе приводит к значительным сокращениям поступлений таможенных платежей в федеральный бюджет.

3. К финансово-правовым инструментам могут относиться не только перечисленные платежи, но и их составные части – элементы. В первую очередь, это касается таможенной стоимости. Так одним из активных инструментов является декретированная таможенная стоимость – практика административного установления таможенной стоимости для расчёта таможенных пошлин и сборов (такая практика фактически превращает адвалорные пошлины в специфические).

4. Финансово-правовые инструменты – постоянно развивающийся, количественно увеличивающийся, модернизирующийся сегмент внешнеторгового регулирования. Эти инструменты могут оказывать ограничительное воздействие на импорт, защищая тем самым интересы национального производителя, а также стимулировать экспортёров и содействовать развитию импортозамещающих и импортовытесняющих национальных производств (так называемый наступательный протекционизм, инструментами которого являются субсидии, экспортные кредиты, льготное страхование экспорта и т. д.).

5. Цели применения финансово-правовых инструментов могут быть различными. Они могут использоваться для противодействия недобросовестной коммерческой практике иностранных поставщиков и выравнивания конкурентных условий на рынке (специальные виды пошлин), для выполнения фискальных задач (НДС и акцизы), для финансирования отдельных отраслей промышленности и объектов внешнеторговой инфраструктуры (модернизация портов и складского и портового хозяйства, обновление торгового флота и т. д.).

Использованные источники:

1. Гармонников С.Н. Проблемные вопросы таможенного администрирования временных изъятий из режима функционирования единой таможенной территории таможенного союза в рамках ЕврАзЭС // Таможенное дело. 2010. № 3. - С.18 - 23
2. Мамбеталиев Н.Т., Мамбеталиева А.Н. Правовой регламент администрирования взимания косвенных налогов в таможенном Союзе ЕврАзЭС // Финансовое право. 2010. №4. - С.32 – 34.
3. Новиков В.Е. Теоретические аспекты тарифного регулирования в Таможенном союзе ЕврАзЭС // Таможенное дело. 2009. № 3. - С.9 – 12.
4. Паценко А. В. Правоотношения по установлению и уплате таможенных пошлин в таможенном союзе в рамках ЕврАзЭС: к вопросу о статусе участников / науч. ред.: А. Н. Козырин. М., 2013. 127 с.
5. Свинухов В.Г., Сенотрусова С.В. Правовое регулирование уплаты таможенных платежей в условиях Таможенного союза // Право и экономика. 2011. № 2. – С.23 – 29.
6. Трошкина Т.Н. Налоговые системы ЕврАзЭС: сравнительный анализ налогового законодательства Российской Федерации и Республики Таджикистан // Реформы и право. 2011. № 3. С.53 – 57.

Тудейко Екатерина Васильевна,
магистрант 2 курса НИИ теории и практики государственного управления
Академии управления при Президенте Республики Беларусь

ОБЩЕСТВЕННАЯ ЭКСПЕРТИЗА ПРОЕКТОВ ПРАВОВЫХ АКТОВ

Вопросы повышения эффективности законодательства, в том числе совершенствование процессов подготовки нормативных правовых актов, определения их

концептуальной основы являются актуальными для Республики Беларусь. Особое место среди механизмов повышения качества законодательства и профилактики технико-юридических ошибок отводится экспертизе нормативных правовых актов и их проектов. Целью экспертизы проекта нормативного правового акта является улучшение его качества, выявление недостатков и противоречий, подготовка такого правового документа, который отвечал бы потребностям общественного развития [1, с. 113].

На сегодняшний день в Республике Беларусь представлены несколько моделей общественного участия в формировании государственной и местной политики. К их числу относятся как обращения граждан и юридических лиц в органы государственной власти и местного самоуправления, так и митинги, референдумы. Интерес представляет и обсуждение вопросов правовой политики в рамках Совета по вопросам правовой и судебной деятельности при Президенте Республики Беларусь. Не отрицая важность и значимость отмеченных форм участия общественности в решении государственных дел, обоснованно выделять ещё один способ, позволяющий субъектам гражданского общества повлиять на качество нормативных правовых актов. Речь идёт о возможностях оценки проектов правовых решений в рамках их общественной экспертизы.

Важным шагом в республике в части создания общественной экспертизы проектов правовых решений являются положения Директивы Президента Республики Беларусь от 31 декабря 2010 г. № 4 «О развитии предпринимательской инициативы и стимулировании деловой активности в Республике Беларусь». Согласно указанному документу республиканские органы государственного управления и иные государственные организации должны ввести практику обязательное общественное обсуждение проектов актов законодательства, в том числе создать общественно-консультативные и (или) экспертные советы с участием представителей субъектов предпринимательской деятельности, их объединений (союзов, ассоциаций). Кроме того, им вменяется в обязанность размещать проекты правовых решений на официальных сайтах государственных органов, других организаций в глобальной компьютерной сети Интернет и (или) средствах массовой информации [8].

На основании отмеченного решения в стране начался процесс создания общественных консультативных советов при различных государственных органах, например, в настоящее время при Министерстве юстиции, Министерстве внутренних дел созданы соответствующие советы.

Вместе с тем в законодательстве Республики Беларусь недостаточно урегулированы экспертные процедуры и механизмы общественного влияния на решения, принимаемые органами власти в различных сферах жизнедеятельности. Обоснована, на наш взгляд, разработка прогноза социальных, экономических последствий, которые могут наступить в обществе в связи с принятием того или иного нормативного правового акта, как с точки зрения внутренней и внешней безопасности гражданского общества, так и реализации законных прав и интересов граждан.

В связи с этим можно изложить следующие рекомендации по развитию института общественной экспертизы на практике:

- разработка и принятие комплексного законодательного акта, регламентирующего порядок организации и проведения общественной экспертизы;

- создание при государственных органах экспертных советов, которые могли бы проводить экспертизу соответствующих нормативных правовых актов;

- повышение квалификации специалистов, участвующих в проведении общественной экспертизы;

- создание условий для прозрачности процесса экспертизы и устранение возможности проникновения коррупционных связей в процесс принятия решения;

- открытость процесса общественной экспертизы путём использования различных методов информирования.

При создании вышеперечисленных условий общественная экспертиза станет одной из наиболее важных и эффективных механизмов консультации государства с общественностью.

Использованные источники:

1. Ханевский, А.А. Об общественной экспертизе проектов нормативных правовых актов / А.А. Ханевский // *Право в современном белорусском обществе: сб. науч. тр. / Нац. центр законодательства и правовых исслед. Респ. Беларусь; редкол.: В.И. Семенков (гл. ред.) [и др.]. – Минск: Бизнесофсет, 2012. – Вып. 7. – С. 112 – 116.*
2. *О развитии предпринимательской инициативы и стимулировании деловой активности в Республике Беларусь: Директива Президента Респ. Беларусь, 31 декабря 2010 г., №4 // Нац. реестр правовых актов Респ. Беларусь. –2011. – № 15. –1/12259.*

Урбанович Эдуард Викторович,
студент 3 курса юридического факультета
Гродненского государственного университета имени Янки Купалы

**ИЗБИРАТЕЛЬНАЯ СИСТЕМА РЕСПУБЛИКИ БЕЛАРУСЬ И УКРАИНЫ:
СРАВНИТЕЛЬНО-ПРАВОВОЙ АНАЛИЗ**

В современном мире существует большое количество избирательных систем, однако это разнообразие можно свести к следующим основным типам: мажоритарная, пропорциональная и смешанная. Для любого государства выбор той или иной системы является весьма важным вопросом. Определяя вектор развития политической системы, оказывая прямое влияние на политическую ситуацию в стране и на процесс развития общества в целом, избирательная система должна "вписываться" в существующую социально-экономическую, политическую ситуацию в стране для того что бы успешно в ней функционировать и выполнять свои задачи.

В Республике Беларусь применяется мажоритарная избирательная система абсолютного большинства. Особенностью Украинской Республики является то, что в выборах различного уровня прослеживаются сразу три типа избирательных систем.

Местные выборы в Республике Беларусь и на территории Украины проводятся по мажоритарной системе относительного большинства, согласно которой выборы проводятся в один тур и избранным считается кандидат, получивший наибольшее число голосов избирателей. При этом если голосование проводится по одной кандидатуре, кандидат будет считаться избранным, если он получил более половины голосов избирателей, принявших участие в голосовании.

Фактически дублируются нормы в обоих государствах об избрании Президента страны. Согласно статье 79 Избирательного кодекса Республики Беларусь избранным считается кандидат в Президенты, если за него проголосовало более половины граждан Республики Беларусь, принявших участие в голосовании [1]. В соответствии со статьёй 84 Закона "О выборах Президента Украины" избранным в день выборов Президентом Украины считается кандидат, получивший на выборах более половины голосов избирателей, участвовавших в голосовании [2].

Существенные различия избирательных систем Украины и Беларуси прослеживаются при избрании высшего законодательного органа страны. В соответствии с пунктом 3 статьи 1 Закона Украины "О выборах народных депутатов Украины" выборы в Верховную Раду проводятся по смешанной (пропорционально-мажоритарной) системе [3]. Из 450 депутатов парламента одна половина избирается по одномандатным избирательным округам по мажоритарной избирательной системе относительного большинства, а вторая половина – по пропорциональной системе в рамках единого общегосударственного многомандатного избирательного округа. Избранным в одномандатном избирательном округе считается

кандидат в депутаты, который получил большее количество голосов избирателей относительно других кандидатов, которые баллотировались в этом округе. Если наибольшее и в то же время одинаковое количество голосов набрали два или больше кандидата в депутаты, не позднее чем в двухнедельный срок по решению Центральной избирательной комиссии в избирательном округе проводится повторное голосование по этим кандидатурам. В многомандатном избирательном округе по пропорциональной избирательной системе право на участие в распределении депутатских мандатов приобретают кандидаты в депутаты, включённые в избирательные списки партий, которые получили пять и больше процентов голосов избирателей, в отношении к суммарному количеству голосов избирателей, поданных за кандидатов в депутаты, включённых в избирательные списки партий. Депутатские мандаты распределяются между избирательными списками партий пропорционально количеству полученных голосов избирателей кандидатами в депутаты, включёнными в избирательные списки партий. Количество голосов избирателей, необходимых для получения одного депутатского мандата, исчисляется путём деления суммарного количества голосов избирателей на число депутатских мандатов, которое равняется 225. Смешанная (мажоритарно-пропорциональная) избирательная система применяется в Украине также при избрании депутатов Верховной Рады Автономной Республики Крым, областных, районных, городских, районных в городах советов.

В Республике Беларусь выборы в нижнюю палату Парламента проводятся по мажоритарной системе абсолютного большинства. Её особенностью является то, что для избрания от округа необходимо набрать абсолютное (т.е. 50 процентов плюс один голос) большинство голосов от принявших участие в выборах избирателей. Если никто из кандидатов не наберёт необходимого большинства, проводится второй тур, в котором участвуют два кандидата, набравшие наибольшее число голосов в первом туре. Победителем во втором туре считается кандидат в депутаты, который набрал больше голосов, чем его соперник. При этом процесс формирования нижней палаты (Палаты представителей) имеет свои особенности. В первом туре они признаются состоявшимися, если в них приняло участие более половины избирателей округа, а во втором туре голосования выборы признаются действительными, если в голосовании приняло участие более 25 % избирателей округа. Таким образом, при избрании депутатов Палаты представителей во втором туре действует некоторый элемент мажоритарной системы относительного большинства.

Процесс формирования верхней палаты (Совета Республики) сочетает элементы выборности и назначения. От каждой области и города Минска тайным голосованием избираются на заседаниях депутатов местных Советов депутатов базового уровня каждой области и города Минска по восемь членов Совета Республики. Восемь членов Совета Республики назначаются Президентом Республики Беларусь.

Подводя итог, следует сказать, что в целом существенных различий в избирательных системах Украины и Республики Беларусь нет. Различный способ избрания депутатов Парламента в рассматриваемых странах характеризует различную политическую ситуацию в каждой из них. В Республике Беларусь нет сильных политических партий, которые пользуются реальной поддержкой граждан, именно поэтому на данный момент используется мажоритарная избирательная система. В Украине ситуация несколько иная, играя значимую роль в общественно-политической жизни страны, пользуясь авторитетом у общества, партии на достойном уровне участвуют в выборах по партийным спискам и завоёвывают депутатские мандаты.

Использованные источники:

1. *Избирательный кодекс Республики Беларусь: принят Палатой представителей 24 января 2000 года: одобр. Советом Респ. 31 января 2000 года: текст Кодекса по состоянию на 1 января 2010г. // Консультант Плюс: Беларусь. Технология 3000 [Электронный ресурс] / ООО «ЮрСпектр», Нац. центр правовой информ. Респ. Беларусь. – Минск, 2013.*

2. *О выборах Президента Украины: Закон Украины от 5 марта 1999 года №474-XIV// Законодательство стран СНГ [Электронный ресурс].– Режим доступа: <http://www.base.spinform.ru>. – Дата доступа: 25.09.2013.*
3. *О выборах народных депутатов Украины: Закон Украины от 5 июля 2012 года №5175-VI// Законодательство стран СНГ [Электронный ресурс].– Режим доступа: <http://www.base.spinform.ru>. – Дата доступа: 25.09.2013.*

Хуткий Олександр Володимирович,
*старший викладач кафедри цивільно-правових дисциплін
Східноєвропейського університету, м. Черкаси*

ПРАВОВІ АСПЕКТИ ВДОСКОНАЛЕННЯ ФІНАНСОВОГО КОНТРОЛЮ ЩОДО ФОРМУВАННЯ КОШТІВ БЮДЖЕТІВ

Фінансовий контроль є необхідною умовою ефективності управління фінансовими відносинами. На наш погляд, нормативна база в Україні на сьогодні не містить єдиного підходу до структури фінансового контролю, визначення повноважень, розмежування компетенції та взаємодії його органів між собою та з іншими правоохоронними органами стосовно наповнення бюджетів, що зумовлює заплутаність та недовіру контрольних заходів. Вважаємо, що необхідним є внесення змін і доповнень з цих питань до Податкового кодексу України (далі – ПКУ) [2] та Закону України «Про основні засади здійснення державного фінансового контролю в Україні» [3].

Зокрема потребують законодавчого вдосконалення положення щодо реалізації податкового контролю. Важливим є спрямування законотворчої роботи на протидію мінімізації оподаткування підприємств. Наприклад, законодавчі норми щодо перебування птахофабрик, а також рибальських, рибницьких та риболовецьких підприємств на пільговому оподаткуванні фіксованим сільськогосподарським податком (далі – ФСП), на нашу думку, сприяють такій мінімізації [2]. Зокрема птахофабрики, використовуючи як об'єкт та базу оподаткування ФСП площу сільськогосподарських угідь та нормативну грошову їх оцінку, яка у них є незначною, сплачують лише символічні суми ФСП до бюджету, а з решти податків у них – пряма пільга. Аналогічно мінімізують податки і риболовецькі підприємства, які здійснюючи вилов риби у водоймах загального користування (річки, озера), оподатковуються ФСП з невеликої площі ріллі та ставок. Інші ж сільськогосподарські підприємства сплачують суми ФСП в сотні разів більше, перебуваючи в нерівних умовах господарювання. Тому вважаємо, що використання ФСП підприємствами-мінімізаторами не відповідають принципу побудови податкової системи, визначеної статтею 4 ПКУ, а саме: «рівність всіх платників податків перед законом, недопущення будь яких проявів податкової дискримінації – забезпечення однакового підходу до всіх платників» [2]. На нашу думку, слід внести зміни до глави 2 XIV розділу ПКУ щодо переведення на загальну систему оподаткування птахофабрик та рибальських підприємств або виключити їх з переліку сільгосптоваровиробників, що дасть змогу залучити до місцевих бюджетів значні фінансові ресурси [2].

Важливим є вдосконалення правового регулювання форм і методів фінансового контролю щодо мобілізації коштів до бюджетів. Статтею 61 ПКУ визначено, що податковий контроль це: «система заходів, що вживаються контролюючими органами з метою контролю правильності нарахування, повноти і своєчасності сплати податків і зборів, а також ...іншого законодавства, контроль за дотриманням якого покладено на контролюючі органи» [2]. Проте ПКУ не містить законодавчої регламентації застосування непрямих методів податкового контролю поряд з прямими що, на наш погляд, суттєво обмежує права податкових органів. Тому вважаємо доцільним доповнити главу 5 ПКУ положеннями щодо

підстав використання податковими органами зазначених методів, які передбачають визначення сум податків за оцінками витрат платника, приросту його активів, інших елементів податкових баз [2]. Слід також законодавчо закріпити використання інформації, отриманої в процесі їх застосування, при оформленні матеріалів перевірок та застосування штрафів. Це сприятиме підвищенню ефективності фінансового контролю стосовно повноти використання бази оподаткування та інших фінансових ресурсів.

Потребує вдосконалення фінансового контролю місцевих рад у їх можливостях безпосередньо впливати на обсяги мобілізації доходів місцевих бюджетів [5, с. 25]. Статтею 28 Закону України «Про місцеве самоврядування в Україні» закріплено норму про делеговані повноваження органів місцевого самоврядування зі здійснення контролю за зобов'язаннями з платежів до місцевих бюджетів у суб'єктів господарювання [4]. Проте, на нашу думку, цього недостатньо для здійснення радами дієвого контролю підприємств і організацій, тому вони покладаються лише на податкові органи. Для вдосконалення правового регулювання контролю у формуванні місцевих бюджетів є доцільним: чітке законодавче закріплення бюджетних повноважень і відповідальності місцевої влади щодо контрольних заходів у суб'єктів господарювання.

Вважаємо, що необхідним є розв'язання проблем вдосконалення чинного законодавства стосовно відповідальності за вчинення податкових правопорушень. Сукупність норм ПКУ, викладених в статтях ст. 109–116 та 117–128 щодо відповідальності містять: визначення загального поняття податкового правопорушення, перелік санкцій, правила їх застосування; склад конкретних правопорушень та санкції за їх вчинення. Однак їх недоліком є те, що відсутні положення про відповідальність посадових осіб контролюючих органів хоча вони і визнаються суб'єктами податкових правопорушень [2].

Підсумовуючи викладене зауважимо, що вдосконалення фінансового контролю стосовно формування бюджетів потребує проведення в державі більш ґрунтовної законотворчої діяльності з аналізу і пошуку нових можливостей в роботі з господарюючими суб'єктами. Головним змістом цих перетворень повинно бути: дотримання вимог Конституції України, принципів системи оподаткування, підвищення рівня контролю, доцільність та ефективність застосування заходів відповідальності. Перспективою подальших досліджень має стати також формування та обґрунтування комплексної методики фінансового контролю. Вирішення зазначених питань повинно сприяти збільшенню надходжень коштів платежів до бюджетів, зменшення податкових правопорушень.

Використані джерела:

1. Конституція України Відомості Верховної Ради України (ВВР), 1996, № 30, ст. 141.
2. Податковий кодекс України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/go/2755-17>.
3. Закон України «Про основні засади здійснення державного фінансового контролю в Україні» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/go/2939-12>.
4. Закон України «Про місцеве самоврядування в Україні» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/280/97>.
5. Павлюк К.В. Формування доходів місцевих бюджетів // Фінанси України. – 2008. – № 4 – С. 24–37.
6. Організація податкового контролю: Навчальний посібник. Укл.: Кизилова Л.О., Кизилів Г.І. – Харків: ХНАМГ, 2006. – 163 с.
7. Податковий менеджмент : підручник / Ю.Б. Іванов, А.І. Крисоватий, А.Я. Кізима, В.В. Карпова. – К. : Знання, 2008. – 525 с.

Чвалюк Андрій Миколайович,
*доцент кафедри адміністративно-правових дисциплін
Донецького університету економіки та права,
кандидат юридичних наук*

ЩОДО НЕОБХІДНОСТІ ОBOB'ЯЗКОВОГО ЗАЛУЧЕННЯ ПОНЯТИХ ПІД ЧАС ПРОВЕДЕННЯ ВИЇЗНИХ ПОДАТКОВИХ ПЕРЕВІРОК

Порядок оформлення результатів документальних перевірок з питань дотримання податкового, валютного та іншого законодавства затверджений Наказом ДПА України № 984 від 22.12.2010 р. не вносить понять до переліку осіб які беруть участь у проведенні перевірки. А Податковий кодекс України (далі – ПК України) закріплює обов'язкову участь понять тільки під час опису майна платника податків. Спробуємо з'ясувати необхідність участі понять під час інших процесуальних дій.

Ст. 79 ПК України чітко вказує, що «документальна позапланова невиїзна перевірка проводиться посадовими особами органу державної податкової служби (Далі – органу ДПС) виключно ... за умови надіслання платнику податків рекомендованим листом із повідомленням про вручення або вручення йому чи його уповноваженому представнику під розписку копії наказу про проведення документальної позапланової невиїзної перевірки» (п. 79.2 ст. 79 ПК України) [1], що однак не позбавляє права проводити перевірку без присутності платника податків.

Також, ПК України встановлено, що тільки за умови пред'явлення або надіслання платнику податків документів на право проведення перевірки, посадові особи органу ДПС мають право приступити до її проведення (п. 81.1 ст. 81 ПК України). Із зазначеної норми випливає, що для того щоб розпочати перевірку податківцем слід спочатку знайти платника податків особисто або отримати його підпис, що підтверджує отримання листа із копією наказу про проведення перевірки тощо, на поштовому повідомленні. І це є правильною практикою.

Дещо інша ситуація виникає коли посадові особи органу ДПС вже розпочали перевірку й слід її довести до логічного завершення та оформити результати. Проаналізуємо текст вищенаведеного Наказу ДПА України № 984 від 22.12.2010 р. Наказом встановлено, що «у разі відмови посадових осіб платника податків або його законних представників надати копії документів посадовій (службовій) особі органу державної податкової служби така особа складає акт у довільній формі, що засвідчує факт відмови, із зазначенням посади, прізвища, імені, по батькові платника податків (його законного представника) та переліку документів, які йому запропоновано подати, факт про складання такого акта відображається в акті документальної перевірки». Але що робити у випадках коли посадова особа платника податків, скрито залишає об'єкт перевірки після того як перевірку було розпочато. Формально особа, своїми пасивними діями, не перешкоджає проведенню перевірки, але фактично, висловити свої законні вимоги щодо надання копій документів, допуску до інших приміщень які використовуються під час проведення господарської діяльності тощо, податківцям не має кому. Відповідно за відсутності цієї особи не має можливості нормально продовжувати проведення перевірки чи завершити її. Акт (довідка) залишається без підпису представника підконтрольної установи.

Деяким може здатися що ми перебільшуємо, й зазначена ситуація не може мати місце у реальному житті. Але інформація з форуму платників податків, який було свого часу розміщено на сайті <http://www.sta.gov.ua/jforum> (нажаль форум було ліквідовано разом із сайтом державної податкової адміністрації України – Ч. А.), містила й значно дивніші та непередбачувані спроби платників податків саботувати проведення перевірки.

Якщо діяти за аналогією, можна застосувати норму ст. 58 Податкового кодексу України згідно якої, документи надсилаються органом ДПС на поштову адресу посадової особи платника податків, листом з повідомленням про вручення, й врученими вони вважаються навіть якщо лист було повернуто поштою із позначкою про неможливість

вручення через: відсутність за місцезнаходженням посадових осіб, їх відмову прийняти лист, незнаходження фактичного місця розташування (місцезнаходження) платника податків або з інших причин.

Вищезазначений порядок вручення кореспонденції кардинально відрізняється від усталеної практики інших галузей права, де отримання особою процесуального документу підтверджується тільки через підпис на повідомленні про отримання (копії документа тощо). Також порушує права платника податків той факт, що всі акти (про відмову підписати акт перевірки, відмову отримати акт перевірки) складаються та підписуються тільки посадовими особами органу ДПС, які проводили перевірку. Нам здається, що ці дві особи (мінімальна кількість податківців які можуть проводити перевірку) мають забагато неконтрольованих прав.

Випадки дійсної відмови платників податків підписати акт перевірки, надати на вимогу податківців копії документів тощо, непоодинокі, й частково цьому сприяє недосконалість податкового законодавства. Так, Теремецький В. І. зазначає, що «жодний вид юридичної відповідальності не встановлює покарання за невиконання законних вимог контролюючих органів щодо усунення виявлених порушень законів з питань оподаткування та митної справи і відмову підписати акти (довідки) про проведення перевірки (підп. 16.1.8 п. 16.1 ст. 16 Податкового кодексу України); перешкоджання законній діяльності посадової особи контролюючого органу під час виконання нею службових обов'язків та невиконання законних вимог такої посадової особи (підп. 16.1.9 п. 16.1 ст. 16 Податкового кодексу України); недопущення посадових осіб контролюючого органу під час проведення ними перевірок до обстеження приміщень, територій (крім житла громадян), що використовуються для одержання доходів чи пов'язані з утриманням об'єктів оподаткування, а також для проведення перевірок з питань обчислення і сплати податків та зборів у випадках, установлених Податковим кодексом України (підп. 16.1.13 п. 16.1 ст. 16 Податкового кодексу України)» [1, с. 162]. Зазначений вчений пропонує закріпити відповідальність платників податків за невиконання законних вимог контролюючих органів у КУпАП. Пропозиція дійсно цікава, але перш ніж її реалізувати законодавцю слід доопрацювати ті норми ПК України які містять у собі приховані можливості для контролюючих органів зловживати своїми правами. Наприклад, податківці можуть по завершенні перевірки відмовити платнику податків у врученні копії акту, а скласти додатковий акт про відмову у підписанні. Акт перевірки навіть без підпису платника податків є службовим документом. Тоді як акт про відмову у підписанні акту перевірки буде підставою для накладання стягнення за невиконання законних вимог посадової особи контролюючого органу. Зазначений казус знову ж таки повертає нас до думки про необхідність залучення понять з метою дотримання законності під час оформлення результатів податкових перевірок.

Задля вирішення цієї проблеми слід звернутися до досвіду Російської Федерації, де порядок участі понять при проведенні податкових процедур закріплено у нормах Податкового кодексу РФ. Ми наголошуємо на необхідності якнайшвидше обробити ці норми та залучити їх у вітчизняне правове поле.

Використані джерела:

1. Теремецький В. І. *Адміністративно-правове регулювання податкових відносин в Україні* : дис. ... д-ра. юрид. наук : 12.00.07 / Владислав Іванович Теремецький ; Харк. нац. ун-т внутр. справ. – Х., 2012. – 505 с.

ДО ПРОБЛЕМ ВИЗНАЧЕННЯ ПОНЯТТЯ “КОНСТИТУЦІЙНИЙ ЛАД УКРАЇНИ”

Прийняття Конституції України 1996 р., оновлення чинного національного законодавства, і насамперед конституційного, має істотне значення для становлення демократичного конституційного ладу, в основі якого лежать права і свободи людини і громадянина. Визнання на конституційному рівні людини як найвищої соціальної цінності визначає стратегічні напрями діяльності організаційно-правових структур державного механізму, цілі й завдання розвитку та функціонування громадянського суспільства, а легалізація принципу політичної та ідеологічної багатоманітності справляє істотний організаційний та нормативний вплив на політико-правовий процес у державі [1, с.12].

Специфіка взаємовідносин між людиною, суспільством і державою за своїм об'єктом і предметом регулювання віднесена, в першу чергу, до сфери конституційного права. Тому, переважна кількість теоретичних обґрунтувань поняття «конституційний лад» міститься в працях науковців-конституціоналістів як українських (Волков В.Д., Грачова Л.П., Гринюк Р.Ф., Кравченко В.В., Малишко М.І., Погорілко В.Ф., Прієшкіна О.В., Тодика Ю.М., Тацій В.Я., Федоренко В.Л., Шаповал В.М., та ін.), так і російських (Алебастрова І.А., Баглай М.В., Богданова Н.А, Колюшин Є.І., Кутафін О.Є., Михальова Н.О., Румянцев О.Г., Туманов В.А., Чиркін В.Є. та ін.).

Хоча розділ 1 Конституції України 1996 р. - “Загальні засади” - визначає основи конституційного ладу, про те сам термін “конституційний лад” вживається лише в ст.5 та ст.37 Основного Закону України[2, с.4,16]. При цьому слід вказати, що до і після її прийняття жоден з нормативно-правових актів до цього часу не містить визначення вказаного терміну.

Загалом, до прийняття Конституції 1996 р., словосполучення «конституційний лад» вперше було зазначено в Концепції нової Конституції України (затверджена Постановою ВР УРСР № 1213-ХІІ від 19.06.1991 р), розділ І якої отримав назву «Засади конституційного ладу». Згодом, під такою назвою розділ І був розташований у Проекті нової Конституції України, винесеному Верховною радою на всенародне обговорення (затверджений Постановою ВР УРСР № 2525-ХІІ від 1.07.1992 р) [4;5]. У період з червня 1991 р. до липня 1992 р. Верховною Радою Української РСР були прийняті закони, які у своєму змісті містили словосполучення «конституційний лад». Одними з перших серед них були: «Про Національну гвардію України» від 04.11.1991 р (втратив чинність 11.01.2000 р.), «Про Службу безпеки України» від 25.03.1992 р. та «Про внесення змін і доповнень до Кримінального, Кримінально-процесуального кодексів Української РСР, Кодексу Української РСР про адміністративні правопорушення та Митного кодексу України» від 17.06.1992 р. (розділ І втратив чинність 05.04.2001 р.) [6,3,7].

У ході конституційного процесу 1991-1996 рр. було запропоновано низку варіантів майбутньої конституції, але в них як і в офіційно прийнятих актах конституційного значення вказаний термін не набув свого поширення. Підписаний 8.06.1995 р. Конституційний договір між Верховною Радою України та Президентом України «Про основні засади організації функціонування державної влади і місцевого самоврядування в Україні на період до прийняття нової Конституції України» у своєму змісті перший розділ визначав як «Загальні положення», а Конституція 1996 р. - уже означений «Загальні засади» [8].

Це і стало причиною того, що в юридичній літературі положення першого розділу Конституції називається по-різному: «Основи конституційного ладу України», «Загальні засади конституційного ладу України», «Основи державного і суспільного ладу України», «Головні принципи державного і суспільного життя в Україні» тощо. Саме тому, необхідність науково-теоретичного осмислення динамічних процесів державотворення, суспільного життя та розвиток науки конституційного права, які відбуваються в сучасній

Україні, змушують звернутися до аналізу змісту і сутності системи фундаментальних категорій, що застосовуються в сучасному конституціоналізмі. Однією з них є категорія «конституційний лад», яка в понятійно-категоріальному апараті вітчизняної науки конституційного права почала застосовуватися відносно недавно, тобто ця категорія є новою, а тому розуміється по-різному.

Ознайомлення з працями як українських, так і російських науковців дозволяє зробити висновок, що поняття «конституційний лад» науковці розуміють по-різному, а тому на основі цих праць можна виокремити п'ять основних підходів чи напрямів визначення такого:

1) система суспільних відносин, передбачених і гарантованих Конституцією і законами, прийнятими на її основі і відповідно до неї (Погорілко В.Ф.) [9, с.122];

2) суспільний і державний лад визначений в конституції (Малишко М.І., Румянцев О.Г.) або ж устрій держави і суспільства, закріплений конституційно-правовими нормами, що розвивається з вказаних категорій (Тодика Ю.М.) [10, с.9; 11, с.19; 12, с.4];

3) порядок, за якого дотримуються права і свободи людини і громадянина, а держава діє відповідно до конституції (Баглай М.В., Габрічідзе Б.Н.) [13, с.96];

4) визначена форма чи визначений спосіб організації держави, закріплені в її конституції, які забезпечують підпорядкування її праву відповідними гарантіями та характеризують її як конституційну державу (Кутафін О.Є.; Волков В.Д., Гринюк Р.Ф., Щебетун І.С.) [14, с.90; 15, с.51];

5) встановлені конституційним правом взаємовідносини між людиною, народом, суспільством, які покликані забезпечити визнання і захист прав та свобод людини і громадянина, народовладдя, громадянського суспільства і демократичної держави (Колюшин Є.І.) [16, с.12].

Водночас, коментар до кримінального кодексу України (ст.109) визначає, що конституційний лад включає встановлені Конституцією України основні засади життєдіяльності суспільства, держави і людини в Україні. Його складовими є: суверенітет держави, форма правління, державний устрій, цілісність території та державний режим [17].

З огляду на різнобічності таких трактувань поняття конституційного ладу, все ж таки, можна встановити, що він виступає системою заснованих на праві та регламентованих законом інститутів, які визначають фундаментальні основи взаємодії людини, суспільства і держави. Тому, основними його структурними елементами є суспільний і державний лад з своїми власними складовими: політична, економічна, соціальна та культурна системи суспільства; форма, механізм та функції держави. При цьому, інтегруючою ланкою цих двох базисних елементів є основи конституційного ладу - ключові конституційно-правові принципи, що визначають і закріплюють засади конституційно-правових відносин людини, суспільства і держави [12, с. 9].

Тобто, конституційний лад України доцільно розглядати як окрему систему з властивими їй структурними компонентами. Головними елементами цієї системи – об'єктами – є людина, суспільство і держава, в процесі взаємовідносин яких формуються базові цінності - орієнтири суспільства при побудові конституційного ладу (як приклад, суверенна, незалежна, демократична, соціальна і правова держава - ст.1 Конституції України; людина, її життя і здоров'я, честь і гідність, недоторканість і безпека визнаються в Україні найвищою соціальною цінністю – ст.3 Конституції України, тощо). Водночас, такі цінності є основою національних інтересів (державний і народний суверенітет, територіальна цілісність тощо). Базові цінності та національні інтереси знаходять свій безпосередній вияв в загальних засадах конституційного ладу - основних принципах, які є керівними для конкретних сторін конституційного ладу – суспільного та державного ладу (народовладдя, розподіл влад, верховенство права, законність, політичний, економічний та ідеологічний плюралізм тощо). Завдяки цим принципам визначається місце людини у взаємовідносинах з суспільством та державою. У свою чергу, структурні елементи суспільного та державного ладу – їх інститути – реалізують і втілюють в життя вказані засади конституційного ладу. Зокрема, інститутами суспільного ладу України виступають економічна, політична, соціальна та духовно-

культурна структури, а державного ладу – форма, механізм та функції української держави. Одночасно зазначені інститути деякі науковці вважають гарантіями конституційного ладу України, а окремі з них - суб'єктами його захисту.

Викладене вище може бути використане у подальших наукових розвідках вивчення проблем становлення та розвитку конституційного ладу України через окремі структурні елементи його системи з метою більш детального розгляду цих структурних елементів.

Використані джерела:

1. Прієшкіна О.В. Конституційний лад України: актуальні питання становлення, інституціоналізації та розвитку: монографія / О.В.Прієшкіна. – Одеса: Фенікс. – 2008. – 280 с.
2. Конституція України: Прийнята на п'ятій сесії Верховної Ради України від 28 черв. 1996 р. – К.: Преса України. – 1997. – 32 с.
3. Про Службу безпеки України: Закон України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua/cgi-bin>.
4. Постанова Верховної Ради УРСР № 1213-XII від 19.06.1991 р [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://gska2.rada.gov.ua/site/const/post/1213.html>.
5. Постанова Верховної Ради УРСР № 2525-XII від 1.07.1992 р [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://gska2.rada.gov.ua/site/const/post/2525.html>.
6. Закон України від 04.11.1991 р «Про Національну гвардію України»: [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua/cgi-bin>.
7. Закон України від 17.06.1992 р. «Про внесення змін і доповнень до Кримінального, Кримінально-процесуального кодексів Української РСР, Кодексу Української РСР про адміністративні правопорушення та Митного кодексу України»: [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua/cgi-bin>.
8. Конституційний договір між Верховною Радою України та Президентом України від 8 червня 1995 р. «Про основні засади організації функціонування державної влади і місцевого самоврядування в Україні на період до прийняття нової Конституції України»: [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://search.ligazakon.ua>.
9. Погорілко В.Ф. Конституційне право України / В.Ф. Погорілко. – К.:Наукова думка. – 2000. – 732 с.
10. Малышко Н.И. Основы конституционного устройства России / Н.И. Малышко – К. – 1997. – 23 с.
11. Румянцев О.Г. Основы конституционного строя России / О.Г. Румянцев. – М.: Юрист. – 1994. – 285 с.
12. Тодыка Ю.Н. Основы конституционного строя Украины / Ю.Н. Тодыка. – Харьков: Факт – 1999. – 320 с.
13. Баглай М.В., Габричидзе Б.Н. Конституционное право Российской Федерации: учебник для вузов / М.В. Баглай, Б.Н. Габричидзе. – Москва: ИНФРА-М. – 1996. – 499 с.
14. Государственное право Российской Федерации: учебник / Под. ред. О.Е. Кутафина. – Москва: Юридическая литература. – 1996. – 584 с.
15. Конституционное право Украины / В.Д. Волков, Р.Ф. Гринюк, И.С. Щебетун. – Донецк: ДонГУ. – 2000. – 351 с.
16. Колюшин Е.И. Конституционное право России / Е.И. Колюшин. – М. – 2006. – 416с.
17. Коментар до кримінального кодексу України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://ukrkniga.org.ua/ukrkniga-text/books/_book-699.htm.

РАЗВИТИЕ КОНСТИТУЦИОНАЛИЗМА В ВЕЛИКОБРИТАНИИ

Как известно самой значимой на сегодняшний момент отраслью права является конституционное право. О создании единого закона, регулирующего основные права человека, систему органов государственной власти задумывались законодатели ещё в древние времена. Например, при раскопках на территории современного Ирака в 1877 году было обнаружено свидетельство о самом раннем юридическом кодексе, который был издан шумерским царём Урунимгином города Лагашо около 2300 г. до н.э. Сам документ не найден, однако известно, что он давал некоторый набор прав жителям города.

Более сформированные идеи о создании основного закона государства зародились в Древней Греции и Древнем Риме. В частности, афинский архонт Солон, спартанец Ликург и римский царь Сервий Туллий закрепили взаимодействие граждан с государственной властью, урегулировали границы государства, определили полномочия государственных органов в своих законах, описали права и обязанности граждан.

Конституционное право Великобритании зародилось в средние века и до сегодняшнего дня остаётся одним из самых развитых. Я хотела бы рассмотреть развитие английского конституционализма на примере актов парламента и других органов государственной власти, которым парламент делегировал свои полномочия.

Первым конституционным актом является Великая Хартия Вольностей. Она была подписана Иоанном Безземельным, английским королём, 15 июня 1215 года на лугу Раннимед близ Лондона (на правом берегу Темзы между Виндзором и Стейнсом) и гарантировала подданным определённые права и привилегии [5, с. 388].

Именно этот акт явился первым ограничителем королевского произвола. Он запрещал монарху вводить налоги без согласия налогоплательщиков, гарантировала права церкви, феодального и среднего классов населения, а что ещё более важно Хартия содержала меры ответственности короля перед народом.

Не менее важным актом является Habeas Corpus Act (Хабеас Корпус Акт), принятый 26 мая 1679 английским парламентом. Полное название его – "Акт о лучшем обеспечении свободы подданного и о предупреждении заточений за морями" (т. е. вне пределов Англии). Согласно этому закону, судьи были обязаны по жалобе лица, считающего свой арест или арест кого-либо другого незаконным, требовать срочного представления арестованного суду для проверки законности ареста или для судебного разбирательства; заключение обвиняемого в тюрьму могло производиться только по предъявлении приказа с указанием причины ареста. Ни один свободный человек не мог быть посажен в тюрьму без предписания Хабеас корпус, посредством которого судья повелевал доставить к нему личность (букв. тело, corpus) обвиняемого [1, с. 8].

Этот акт существенно улучшал права подданных королевства, он опять же ограничивал права монарха без законной причины отправлять людей в тюрьму и предоставлял всем право на защиту в судебном порядке.

Одним из передовых актов нового времени является Билль о правах, принятый парламентом Англии 16/26 декабря 1689 года в результате «Славной революции». Этим актом ограничивались права монарха в области налогообложения, формирования армии и в законотворческой деятельности. С другой стороны Билль привнёс свободу (для протестантов) иметь оружие для самообороны; свобода подачи петиций королю; свобода от штрафов и конфискации имущества без решения суда; свобода от жестоких и необычных наказаний, от чрезмерно больших штрафов; свобода слова и дебатов, никакие слушания в Парламенте не могут быть основанием для привлечения к ответственности в суде и не могут быть подвергнуты сомнению за пределами парламента (парламентский иммунитет); свобода

выборов в парламент (в то время лишь для состоятельных граждан) от вмешательства короля.

Некоторые из этих свобод впервые были юридически утверждены и признаны за гражданами различных сословий.

Важным актом является акт о престолонаследии (акт об устроении) 1701 года. Этот акт также был направлен на ограничение самодержавия. Теперь монарх должен был исповедовать англиканскую веру, состоять в браке с англиканцем. Вводилось правило о том, что лица, занимающие какую-либо платную должность или место, подчинённое монарху и получающее пенсию от короны, не могло быть членом палаты общин. Помилование монарха по делам об импичменте считалось недействительным. Тем самым палата общин получила в свои руки грозное оружие для контроля за королевской администрацией. Практически судьи стали несменяемы, пока вели себя "хорошо". Все билли приобретали законную силу лишь после одобрения их парламентом. Короли были обязаны управлять страной в строгом соответствии с её правом.

Акт о союзе 1706–1707 г. является документом, юридически закрепившим слияние двух государств и создание одной единой страны – Великобритании. Этим актом объединились законодательная и исполнительная власть двух стран.

Законы 19–20 веков шире описывают права и обязанности человека, фиксируют такое понятие как гражданин (законы о гражданстве 1948, 1964, 1981), закрепляли право на народное представительство (законы о народном представительстве 1949, 1969, 1974, 1983, 1985, 1989), положили основы содружеству наций (Вестминстерский статут 1931), и другие положения. Также в 1999 году принят акт о Палате Лордов, который значительно сократил численность Палаты, лишив права членства в ней большинство наследственных пэров. В 2005 году был принят Акт о конституционной реформе, лишивший верхнюю палату судебных полномочий и учредивший выборную должность лорда-спикера [2, с. 3].

Конституция Великобритании развивалась постепенно, эволюционировала. Она стала прототипом конституции для многих стран т. к. закрепила основные конституционные принципы, соблюдающиеся в настоящее время.

Использованные источники:

1. Крашенинникова Н. А., Жидкова О. А.: «История государства и права зарубежных стран». 2001. – Ч. – 2. II. – 2. С. 8-15.
2. Томсинов В. А.: «Развитие британской конституции В XX — начале XXI в». – 2013. – №2. – №3. – С. 3-10.
3. Томсинов В. А.: «Юридические аспекты Английской революции 1640 – 1660. Период конституционной борьбы ноябрь 1640 – август 1642 года». – 2010. – С. 30-43.
4. Томсинов В. А.: «Эволюция государственного строя Англии в эпоху правления династии Тюдоров». – 2010. – С. 29-35.
5. Чиркин В.Е.: «Конституционное право зарубежных стран». – 2007. – № 5. – С 387-415.

Шабуневич Светлана Николаевна,
преподаватель кафедры теории и истории государства и права
Академии управления при Президенте Республики Беларусь

К ПРОБЛЕМЕ ИССЛЕДОВАНИЯ ИНСТИТУТА ЮРИДИЧЕСКОЙ ОТВЕТСТВЕННОСТИ ГОСУДАРСТВА ЗА НАРУШЕНИЕ КОНСТИТУЦИОННЫХ ПРАВ И СВОБОД ЛИЧНОСТИ

В результате эволюции правовых исследований и законодательной практики, направленных на совершенствование юридической ответственности государства за нарушение прав и свобод личности, на разных этапах конституционного строительства

демократических государств сложились современные подходы в рассмотрении данного института. Существенным отличием большинства из них является признание на основе конституционно-правовой регламентации равенства во взаимоотношениях государства и личности, обоснование института юридической ответственности государства посредством конституционной диалектики его правозащитных обязательств перед личностью. Однако комплексный взгляд на решение проблемы ответственности государства перед личностью пока не сформирован. Анализ научных подходов в исследовании данного института в современной конституционно-правовой науке позволяет нам выделить его отличительные особенности и определить условия, обуславливающие его современное содержание. Данный подход может содействовать разработке научно-обоснованной дефиниции понятия института юридической ответственности государства за нарушение конституционных прав и свобод личности.

В современной конституционно-правовой науке ответственность государства перед личностью рассматривается как составная часть принципа взаимной ответственности государства и личности, который определяет характер взаимоотношений двух самостоятельных субъектов права – личности и государства, устанавливает меру их взаимной свободы, определяет пределы государственного вторжения в сферу жизнедеятельности индивида и границы индивидуальной автономии личности. Если вопросы ответственности гражданина перед государством подвергнуты детальной разработке современной теорией конституционного права и другими отраслевыми науками, то изучение института юридической ответственности государства за нарушение конституционных прав и свобод личности требует исследования дополнительных содержательных характеристик.

В сфере взаимоотношений государства и личности принцип приоритета права предполагает определенную организацию власти, предполагающую ограничение государственного вторжения в сферу индивидуальной автономии личности посредством признаваемых за человеком и гражданином неотъемлемых прав и свобод, которые не могут быть нарушены или ограничены государством. Следует согласиться с тем, что наличие у индивида гарантированных прав и свобод превращает его в равноправного партнера государства, способного предъявлять к последнему правовые притязания, обоснованность которых устанавливает суд, и тем самым способствует утверждению законности в деятельности государства.

Одна из проблем в исследовании института юридической ответственности государства перед личностью связана с персонификацией субъекта, перед которым государство как участник публично-правовой сферы несет ответственность, что служит более точному определению конкретных видов, форм и процедуры реализации юридической ответственности в целом. В ряде статей Конституции Республики Беларусь принцип уважения прав и свобод личности выступает в качестве высшей ценности и цели общества и государства (ст.ст. 2, 21, 59 и др.). При этом несомненным является тот факт, что понятие человеческой личности не покрывается понятием подданного или гражданина. Г. А. Василевич отмечает, что «человек является основным субъектом конституционно-правовых отношений, при этом не имеет значения, обладает он гражданством, является иностранцем или лицом без гражданства» [1, с. 10]. Данное положение отражено и в конституционном законодательстве Республики Беларусь, где для обозначения индивидуума употребляются разные слова и термины: человек, личность, гражданин, каждый и др.

При традиционном словосочетании «ответственность за что-либо» применительно к государству используются разные подходы – «ответственность перед...», «ответственность за...», «ответственность в...». В. Н. Савин отмечает, что «субъекты публично-правовой ответственности несут ее перед основным источником публичной власти – гражданином, народом, населением» [3, с. 66]. Кроме того, государство, государственные органы и должностные лица могут быть ответственны и перед юридическими лицами, лицами, не имеющими гражданства государства. В нашем случае необходимо обратить внимание на то,

что в частном случае мы говорим об ответственности государства перед гражданином, а в целом, об ответственности государства перед личностью с совокупностью ее конституционных прав и свобод, что значительно расширяет рамки данного вида ответственности на уровне внутригосударственного права. Таким образом, правовые отношения юридической ответственности государства за нарушение конституционных прав и свобод возникают в широком смысле перед личностью.

Как абсолютно верно отмечает В. Н. Артемова «аксиомой конституционно-правовой науки является положение о том, что именно система прав и обязанностей личности (человека и гражданина), составляющая его правовой статус – это центр правовой сферы, представляющий собой ключ к решению важнейших социальных проблем» [3 с. 36]. Личность, являясь сложным единством индивидуально определенной совокупности социально значимых и биосоциальных свойств человека, проявляющихся в отношениях между людьми, в политико-правовых связях воспроизводит свои качественные характеристики, отражающие уровень ее социализации, приоритетно ориентированной на политическую активность, а также права, свободы и соответствующие им обязанности, получившие правовое санкционирование. Одновременно с государственными интересами люди имеют и иного рода интересы, не менее важные, не менее дорогие для человека, обеспечение которых не может быть дано теми правами, какие человек имеет, как участник государственного союза. Ущерб или вред, который может понести личность от тех или иных действий государства и государственной власти, носит всеобъемлющий характер по сравнению с теми последствиями, которые возникают у гражданина как субъекта определенных правовых отношений. Отсюда следует, что каждая личность посредством института гражданства является участником правового оборота, субъектом правовых отношений и имеет право предъявлять притязания к государству по поводу нарушения ее прав, свобод и законных интересов. Полагаем, что данный подход послужит основанием для наиболее эффективной разработки понятия института юридической ответственности государства. Кроме того, заданное направление в исследовании анализируемого института в целом соответствует цели создания такой модели конституционного государственного устройства, которая бы располагала бы институтами, способными ограничить государственную власть и осуществить концепцию верховенства права по отношению как ко всему обществу в целом, так и по отношению к отдельно взятой личности.

Использованные источники:

1. Василевич, Г.А. Конституционное право Республики Беларусь: Учебник. – М.: «Книжный Дом». – 2003. – 832 с.
2. Верховенство права – основа правового государства. – Мн.: ИООО «Право и экономика». – 2001. – 218 с.
3. Савин, В.Н. Ответственность государственной власти перед обществом // Государство и право. – 2000. - № 12. С. 64-72.

Шамрай Василь Олександрович,
професор кафедри адміністративного, фінансового та господарського права
Академії праці, соціальних відносин і туризму,
доктор наук з державного управління, професор, заслужений діяч науки і техніки України,
Демський Едуард Францович,
професор кафедри адміністративного, фінансового та господарського права
Академії праці, соціальних відносин і туризму,
кандидат юридичних наук, професор,
Шамрай Оксана Василівна,
начальник науково-методичного відділу по забезпеченню діяльності
Вищої ради юстиції Національної школи суддів України,
кандидат юридичних наук

ПРОВАДЖЕННЯ У СПРАВАХ ПРО ЗАСТОСУВАННЯ ЕКОНОМІЧНИХ, ФІНАНСОВИХ, ШТРАФНИХ САНКЦІЙ ЯК СКЛАДОВА АДМІНІСТРАТИВНОГО ПРОЦЕСУ

У юридичній літературі до цього часу має місце дискусія щодо «вузького» та «широкого» розуміння адміністративного процесу. «*Вузьке*» розуміння адміністративного процесу зводиться до діяльності органів влади щодо розгляду справ про адміністративні правопорушення та застосування заходів примусу. «*Широке*» розуміння адміністративного процесу визначається як різноманітна управлінська діяльність з реалізації матеріальних норм адміністративного права.

У структуру традиційного розуміння адміністративного процесу у «широкому» значенні вчені-адміністративісти включають всю виконавчо-розпорядчу діяльність органів владних повноважень, а сфера адміністративних проваджень стає невичерпною, що практично позбавляє конкретного визначення змісту адміністративного процесу та сфери його впливу на суспільні відносини. Виходячи з регламентації правовими актами різноманітної галузевої спрямованості сфери діяльності органів виконавчої влади, їх компетенції вчені розрізняють нормотворчі, установчі, юрисдикційні, не юрисдикційні. Дисциплінарні, правозастосовні, організаційні, ліквідаційні та інші види проваджень. Це викликає певний сумнів. Насправді, чи можна відносити питання внутрішньої самоорганізації установи, підприємства, закладу до адміністративного процесу? Якщо так, то яку тут роль виконують (відіграють) в управлінському процесі правові та організаційні форми й методи державного управління?

Як на нашу думку, то ні «вузьке», ні «широке» розуміння адміністративного процесу не відповідає визначеній Конституцією України принципово нової ролі держави у відносинах з людиною. «Вузьке» і «широке» розуміння свідчить про розмитість визначення адміністративного процесу, відсутність методології понятійного апарату. Визначення адміністративного процесу на рівні різноманітної управлінської діяльності залишає дослідників у «полоні ілюзій», сформованих на засадах позитивістського права і політичної доцільності, коли адміністративний процес вивчався як виконавчо-розпорядча діяльність органів державного управління, а дослідження були зосереджені на обґрунтуванні залучення до адміністративних проваджень якомога більше суспільних відносин.

Після прийняття Кодексу адміністративного судочинства України та створення адміністративних судів в юридичній науці сформувався ще один підхід до визначення адміністративного процесу. Наприклад, вчені-юристи А. Т. Комзюк, О. М. Пасенюк, В. М. Бевзенко та інші до адміністративного процесу відносять лише провадження, що здійснюються адміністративними судами, які найбільш повно забезпечують захист прав і свобод громадян [1, с. 6; 2, с. 74]. Отже поряд з «вузьким» і «широким» розумінням адміністративного процесу з'явилося судочинне розуміння адміністративного процесу.

Проте це скоріше форми процесу — як системи техніко-формальних приписів щодо установа порядку здійснення конкретних процесуальних дій при визнанні, реалізації та

захисті прав, обов'язків і законних інтересів фізичних чи юридичних осіб, — ніж певний вид процесу. В юридичній літературі ці форми одержали назву управлінська та судова форма адміністративного процесу [3, с.110-111], які виступають як інструмент визнання та реалізації прав, свобод, інтересів і обов'язків фізичних і юридичних осіб, держави і суспільства в цілому. Управлінська і судова форми процесу тісно взаємодіють, доповнюють одна одну, спрямовані на вирішення конкретних адміністративних справ. Якщо управлінська форма включає правові інститути позасудового, а інколи досудового вирішення справ, яка за своїми якостями не гірше, але дешевше, швидше, менш формалізоване, то судова форма крім вирішення індивідуальних адміністративних справ спрямована ще й на виправлення та усунення управлінських недоліків і помилок.

Виходячи з цього Е. Ф. Демський звертає увагу на те, що ознаками адміністративного процесу є: наявність адміністративної, розгляд і вирішення якої не пов'язано зі службовим підпорядкуванням чи підпорядкуванням по роботі і чітка нормативна регламентація, а не віртуальна узагальненість їх діяльності щодо реалізації норм матеріального права; жорстка регламентація розгляду справи у часовому вимірі [3, с.112].

Враховуючи наявність управлінської та судової форм процесу та різноманіття сфери публічних відносин, в яких виникає потреба вирішення конкретних індивідуальних адміністративних справ можна дійти висновку, що всі провадження, що становлять адміністративний процес. За формою їх здійснення можна поділити на три групи:

1. Провадження у сфері управління, які складаються під час вирішення конкретної індивідуальної адміністративної справи органами владних повноважень в інстанційному (адміністративному, позасудовому) порядку. Такі провадження відбуваються: а) за заявою суб'єкта звернення з приводу реалізації суб'єктивних прав і обов'язків фізичними чи юридичними особами; б) за ініціативою органа владних повноважень у зв'язку з реалізацією конкретно-наглядових функцій; в) за скаргою суб'єкта звернення на рішення, дії чи бездіяльність органів владних повноважень в позасудовому (інстанційному) порядку. За змістом до проваджень у сфері управління відносяться реєстраційні, дозвільні, ліцензійні, контрольно-наглядові та інші провадження.
2. Провадження з адміністративного судочинства складаються з розгляду і вирішення адміністративним судом публічно-правового спору, у якому хоча б однією із сторін є орган владних повноважень, його посадова чи службова особа. Такі провадження відбуваються за позовом фізичної чи юридичної особи щодо рішення, дії чи бездіяльності органа владних повноважень, його посадової чи службової особи. В окремих випадках з позовом може звертатися й орган владних повноважень, але червоною ниткою проходить принцип «особа проти держави».
3. Адміністративно-деліктні провадження складаються з розгляду і вирішенням адміністративних справ, пов'язаних із вчиненням адміністративних проступків та притягнення правопорушників до адміністративної відповідальності, а також провадження щодо застосування адміністративно-господарських, фінансових, економічних, штрафних санкцій.

Отже, саме на останній вид провадження по застосуванню адміністративно-господарських, фінансових, економічних, штрафних санкцій варто звернути увагу дослідників. Законодавець ще у 1990 році законом Української РСР «Про економічну незалежність» встановив, що основним видом за порушення у сфері економіки є економічна відповідальність. Проте, якщо провадження у сфері управління, з адміністративного судочинства та у справах про адміністративні провадження досліджені досить повно, всебічно не тільки на навчальному рівні, а й на монографічному, то провадження про застосування різноманітних санкцій до суб'єктів господарювання за порушення у сфері економіки майже не досліджувалося. Більшість авторів як на прикладному, навчальному рівні так і на монографічному рівні вели дискусію стосовно виду відповідальності. Дискусії в основному точилися з метою з'ясування яка це відповідальність (фінансова, господарсько-

правова, економічна, матеріальна чи інша). Дійсно, питання заслуговує на увагу щодо визначення відповідальності та її законодавчого закріплення. Адже законодавець у десятках законів передбачає застосування штрафних, фінансових господарських, економічних санкцій за порушення законодавства у сфері господарювання. Але у кожному законі законодавець робить не однаковий підхід для визнання виду відповідальності. Так, наприклад, у Законі України «Про державні лотереї» відповідальність настає у вигляді фінансових санкцій і застосовується за рішенням суду за позовом органів міліції або податкової служби. У Законі України «Про ціни і ціноутворення» відповідальність настає у вигляді адміністративно-господарських санкцій. Порядок накладення цих санкцій не визначено, але зі змісту ст. 18 цього Закону «Права уповноважених органів» можна зробити висновок, що такі санкції застосовуються як безпосередньо уповноваженим органом, так й шляхом подання позову до суду. У Законі «Про захист економічної конкуренції» встановлена відповідальність у вигляді штрафів (ст. 52) і застосовується органами Антимонопольного комітету України, а у Законі «Про автомобільний транспорт» відповідальність настає у вигляді адміністративно-господарського штрафу, а розглядають справи про накладання таких штрафів посадові особи центрального органу виконавчої влади за правилами, встановленими Кабінетом Міністрів України. В Податковому кодексі України законодавець встановлює фінансову відповідальність, а у Господарському кодексі України – у вигляді адміністративно-господарських санкцій.

Можна і далі перераховувати закони, якими передбачено застосування різноманітних видів впливу на правопорушників у сфері господарювання, але така не визначеність, вірніше полігамність заходів, не сприяє однаковому застосуванню закону і забезпечення законності і цій сфері. Штрафи, економічні, господарські, фінансові і такі інші санкції застосовуються на розсуд органа владних повноважень, їхніх посадових або службових осіб з використанням так званих дискреційних повноважень.

Невизначеність у сфері матеріального права щодо визнання виду відповідальності, складу правопорушень у сфері економіки, інших заходів кількісного і якісного впливу на суспільні відносини породжує таку ж саму невизначеність і у сфері процесуального права щодо порядку і умов застосування зазначених санкцій та інших заходів примусу.

На сьогодні відсутність процесуального врегулювання застосування штрафних, економічних, фінансових, господарських санкцій на законодавчому рівні змушує правозастосовні органи регулювати ці відносини на підзаконному рівні шляхом прийняття Кабінетом Міністрів України відповідних постанов, затвердження інструкцій, правил, методик, а то й на відомчому рівні певної сфери господарювання, які часто не корегують між собою, протирічають загальним засадам (принципам) провадження у справах про застосування зазначених заходів примусу.

Провадження у справах про застосування штрафних, економічних, фінансових, господарських санкцій входить до функціональних прав і обов'язків органів владних повноважень, їхніх посадових або службових осіб, основним завданням яких є безумовне виконання службових обов'язків будь-якими засобами (збір податків, плата за ліцензії, штрафні санкції тощо). Проте певний порядок та послідовність вчинення процесуальних дій має бути відповідним чином, не менш як на законодавчому рівні, врегульованим та забезпеченим. Застосування зазначених санкцій зачіпає інколи суттєві інтереси суб'єкта господарювання, включаючи навіть припинення його діяльності. Тому неабияке значення має всебічність, об'єктивність, повнота та неупередженість розгляду справи. Ці вимоги мають бути виписані на законодавчому рівні.

У цьому зв'язку, як на нашу думку, є нагальна потреба в кодифікації чи хоча б узагальненні норм і матеріального, і процесуального права щодо: встановлення складів правопорушень у сфері економіки і господарювання; визначення видів штрафних санкцій з врахуванням сфери господарської, економічної та соціальної діяльності; встановлення вичерпного переліку інших заходів впливу на суб'єктів господарської діяльності; встановлення строків притягнення до відповідальності; чітке визначення суб'єктів

відповідальності; встановлення заходів процесуального забезпечення як організаційного характеру, так і засобів застосування санкцій; визначення кола (суб'єктів) посадових осіб, уповноважених розглядати справи про порушення законодавства у сфері економіки та господарювання та/або посадових осіб, уповноважених розглядати справи про застосування санкцій; встановлення жорстких строків розгляду справ про застосування санкцій та їх місця розгляду; визначити єдиний процесуальний документ, яким би засвідчувалася (фіксувалася) подія та складу вчиненого правопорушення за які застосовуються санкції; встановити вичерпний перелік осіб, що мають право складати процесуальні документи про подію і склад правопорушення та коло осіб, які мають право розглядати справу про застосування санкцій та виносити по результатам розгляду справи постанову (рішення); визначити порядок і строки оскарження постанови по справі, а також виконання прийнятої постанови по справі.

На нашу думку, зазначеним вимогам міг би відповідати «Кодекс законів про економічну відповідальність». Чому економічну, а не фінансову чи інший вид відповідальності? По-перше, поняття економічної відповідальності видається більш широким ніж інші, і по-друге, в Законі від 1990 р. «Про економічну незалежність Української РСР» законодавець у ст. 14 вже встановив вид відповідальності – економічну.

Використані джерела:

1. Комзюк, А. Т. *Адміністративний процес України: навч. посіб.* / А. Т. Комзюк, В. М. Бевзенко, Р. С. Мельник. — К.: Прецедент, 2007. — 531 с.
2. *Кодекс адміністративного судочинства України: Науково-практичний коментар за ред. С. В. Ківалова, О. І. Харитоновой.* — Х.: Одиссей, 2005. — 552 с.
3. Демський, Е. Ф. *Адміністративне процесуальне право України: навч. посіб.* / Е. Ф. Демський. — К.: Юрінком Інтер, 2008. — 496 с.
4. *Господарський кодекс України // ВВР.* — 2003. — № 18, № 19-20, № 21-22. — Ст. 144.
5. *Про державні лотереї в Україні: Закон України від 06.09.2012 р. // Голос України.* — 2012. — № 187. — 5 жовтня.
6. *Про ціни і ціноутворення: Закон України від 21.06.2012 р. // Голос України.* — 2012. — № 140. — 2 серпня.
7. *Про захист економічної конкуренції: Закон України від 11.01.2001 р. зі зм. // Голос України.* — 2001. — № 37. — 27 лютого.
8. *Про автомобільний транспорт: Закон України від 23.02.2006 р. зі зм. // Голос України.* — 2006. — № 64. — 7 квітня.
9. *Податковий кодекс України // ВВР.* — 2011. — № 13-14, № 15-16, № 17. — Ст. 112.
10. *Повітряний кодекс України // Голос України.* — 2011. — № 110. — 16 червня.
11. *Про громадські об'єднання: Закон України від 22.03.2012 р. // Голос України.* — 2012. — № 70. — 18 квітня.

Шаповал Христина Олександрівна,
здобувач кафедри адміністративного права
Інституту права ім. князя Володимира Великого
Міжрегіональної академії управління персоналом,
викладач кафедри права
Львівського інституту Міжрегіональної академії управління персоналом

СТАН НАУКОВОЇ РОЗРОБКИ ПРОБЛЕМИ ПРОТИДІЇ ПРАВОПОРУШЕННЯМ У СФЕРІ ВЛАСНОСТІ

Пізнання змісту, суті суспільного значення протидії адміністративним правопорушенням у сфері власності є необхідними передумовами формування уявлення про сучасний стан та перспективи реформування системи способів і засобів подолання проявів

незаконної діяльності, спрямованої на порушення правових можливостей громадянам володіти, користуватися і розпоряджатися майном. Досягнення даної мети є неможливим без вивчення стану розробки проблеми протидії адміністративним правопорушенням у сфері власності. Важливо звернутися до зразків нормативно-правових актів, які є основою сучасного національного законодавства щодо захисту права власності, наукової спадщини вчених-правників, щоби встановити спадкоємність наукових поглядів, теоретичні основи сучасного розуміння категорії «протидія» та «протидія адміністративним правопорушенням у сфері власності».

Протидії правопорушенням у сфері власності були присвячені норми Руської Правди (911, 945 pp.), Псковської судової грамоти, Судебника 1497 р., Судебника 1550 р. Зокрема, знищення або пошкодження майна конкретної особи, що належала їй на праві власності (княжої, церковної, смерда) оцінювалося по-різному. Скоєння цих діянь способом підпалу каралося найбільш жорстоко: смертна кара, «поток» (спершу виселення злочинця і конфіскація майна; пізніше – обертання злочинця на раба і конфіскація) або пограбування майна винного. За підпал будівлі могли засудити і до смертної кари методом спалення.

Кримінальне уложення 1903 р. питання кваліфікації крадіжки виносило в окремий розділ. Його зміст стосувався присвоєння чужого майна, зловживання довірою, порушення авторського права, самовільного використання природних ресурсів, які знаходилися на чужій території тощо [1, с. 46].

Періодизацію розвитку вітчизняного адміністративного законодавства щодо протидії правопорушенням у сфері власності слід представити у вигляді кількох етапів: 1) етап становлення (до 1917 р.) – зародження законодавства щодо протидії даним правопорушенням; 2) радянський (1918–1991 pp.) – створення та розвиток системи законодавчих актів щодо протидії правопорушенням у сфері власності; 3) сучасний (1991 р. – до сьогодні) – удосконалення вітчизняного законодавства щодо попередження та припинення адміністративних правопорушень у сфері власності, застосування заходів адміністративної відповідальності.

Наукове обґрунтування сутності протидії правопорушенням у сфері власності є необхідним кроком до формування способів захисту прав і законних інтересів у сфері власності та виокремлення конкретних адміністративно-правових засобів протидії правопорушенням у цій сфері.

Вперше наголошувалося на необхідності протидії правопорушенням у сфері власності, ще в довоєнні часи, у працях радянських вчених-адміністративістів С. С. Студенікіна та І. І. Євтихієва. Надалі ця думка глибше розроблялася в адміністративно-правовій теорії О. В. Бакланом [2, с. 103].

В. М. Анохін та Ю. С. Адушкін вважали за доцільне розмежувати заходи протидії (контрольно-профілактичні та спрямовані на виявлення правопорушень, які мають за мету забезпечення особливої, виняткової державної або громадської безпеки) і правові санкції, до яких відносяться заходи адміністративного припинення, заходи адміністративно-процесуального забезпечення, адміністративно-відновлювальні заходи і заходи покарання або адміністративні стягнення [3, с. 17–18].

Слід відзначити, що у сучасній науковій літературі науковці по-різному визначають зміст протидії правопорушенням, які вчиняються у сфері власності.

Ряд авторів визначають протидію як сукупність чи комплекс заходів. Так, І. І. Карпець та В. М. Кудрявцев зазначають, що це сукупність державних і суспільних заходів, що мають своєю метою усунення чи нейтралізацію причин і умов, які сприяють вчиненню правопорушень [4, с. 26]. Інші ж автори стверджують, що це не просто система заходів, а насамперед діяльність (процес). Наприклад, К. Е. Ігошев та І. В. Шмаров підкреслюють, що протидія є управлінським процесом [5, с. 20]. Такої ж думки дотримується Г. С. Саркісов, який зазначає, що «протидія – це не просто система заходів, а насамперед – діяльність» [6, с. 42].

Зважаючи на існуючі в науці адміністративного права напрацювання щодо розуміння поняття «протидія», слід вважати, що це – система заходів спрямованих проти вчинення протиправних дій.

Узагальнивши дослідження змісту поняття «протидія», можна стверджувати, що протидія правопорушенням у сфері власності – це врегульована нормами адміністративного права сукупність правових та організаційних інструментів, які застосовуються контролюючими і правоохоронними органами, органами виконавчої влади та органами місцевого самоврядування з метою формування у правопорушників чи осіб, схильних до вчинення правопорушень, законослукняної поведінки, запобігання вчинення протиправних діянь щодо володіння, користування та розпорядження майном, застосування заходів адміністративно-правового припинення, покарання осіб, які своїми діями посягають на право власності.

Науковий аналіз фундаментальних основ протидії адміністративним правопорушенням у сфері власності дає змогу констатувати, що попри досить тривалу історію використання терміну «протидія» в наукових роботах та нормативно-правових актах, однозначного визначення змісту та суті даної категорії до сих пір не здійснено. Це негативно позначається на визначеності поняття «протидія адміністративним правопорушенням у сфері власності» та використанні цього поняття у нормативних актах.

Використані джерела:

1. Жорін Ф. Л. Юридична відповідальність за правопорушення у сфері економіки : [навч. посіб.] / Жорін Ф. Л. – К. : КНЕУ, 2003. – 209 с.
2. Баклан О. В. Контрольно-наглядова діяльність та адміністративний примус в сфері охорони праці (на матеріалах підрозділів державного нагляду за охороною праці Головного штабу МВС України) : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.07 / Баклан Олег Володимирович – Київ, 2000. – 340 с.
3. Манохин В. М. Административная ответственность в СССР: [монографія] / В. М. Манохин, Ю. С. Адушкин – Саратов : Сов. изд-во Саратовского ун-та, 1988. – 168 с.
4. Дубинин Н. И. Генетика, поведение, ответственность / Н. И. Дубинин, И. И. Карпец, В. Н. Кудрявцев. – М. : Политиздат, 1982. – 304 с.
5. Игошев К. Е. Социальные аспекты предупреждения правонарушений / К. Е. Игошев, И. В. Шмаров. – М. : Юрид. лит-ра, 1970. – 176 с.
6. Саркисов Г. С. Социальная система предупреждения преступности / Саркисов Г. С. – Ереван : Айастан, 1975. – 158 с.

Шевчук Олександра Володимирівна,
студентка 6 курсу заочного факультету
Хмельницького університету управління та права

ПРАВОВА ПРИРОДА ТА ОЗНАКИ РЕГЛАМЕНТУ ВЕРХОВНОЇ РАДИ УКРАЇНИ ЯК НОРМАТИВНО-ПРАВОВОГО АКТА

Прийняття чинного Регламенту Верховної Ради України пройшло складний шлях і було позначено рядом суперечливих процесів. Конституція України до внесення змін у 2004 році містила норму, що порядок роботи Верховної Ради України встановлюється законом про регламент Верховної Ради України (ч. 5 ст. 82 Конституції України в ред. 1996 року [1]). Насправді ж Верховна Рада України протягом багатьох років здійснювала свою внутрішню роботу згідно з Регламентом Верховної Ради України, затвердженим у 1994 року у формі постанови [2]. Закон України “Про внесення змін до Конституції України” від 8 грудня 2004 року змінив, в тому числі, і зміст ст.ст. 82 та 83, в результаті чого вимога про необхідність затвердження регламенту законом зникла. Проте, прийняття декількох постанов про

Регламент уже після 2006 року не розв'язало проблеми, оскільки всі вони були визнані Конституційним Судом України не конституційними. Ситуація більш менш була вирішена після прийняття Закону України “Про Регламент Верховної Ради України” від 10 лютого 2010 року [3]. Але проблеми щодо реалізації його норм залишились, оскільки протягом 2010–2013 років до цього закону вносилось достатня велика кількість змін.

Отже, необхідність всебічного дослідження природи, ролі, значення Регламенту у системі нормативно-правових актів, які регулюють діяльність єдиного органу законодавчої влади зберігає свою надзвичайну актуальність.

Термін “регламент” має багато значень. Він походить від лат. *regula* – норма, правило, від *regere* правити, управляти; англ. *time-limit*; польск. *reglament*; фр. *reglement* [4, 306]. У більш загальному, неюридичному значенні термін “регламент” означає порядок ведення будь-яких зібрань, засідань, конференцій, з'їздів, тобто у такому значенні під ним розуміють будь-яку процедуру, порядок чи режим діяльності [5, 386].

У спеціальній юридичній літературі термін “регламент” вживається стосовно парламентів у значенні нормативно-правового акта чи їх сукупності, що може мати форму єдиного закону для всього парламенту чи двох законів, якщо парламент складається з двох палат. Окремими дослідниками, а саме: Н.В. Ганжою зазначається також, що “під регламентом розуміють як спеціальний акт, що визначає порядок діяльності того чи іншого державного органу, так і сам порядок його діяльності” [6, 90].

Проте найбільшу кількість дискусій викликає питання про форму цього нормативного акту. При цьому одні науковці висловлюються абсолютно категорично, що Регламент парламенту може існувати лише у формі закону. Так, класифікуючи джерела права, А.О.Нечитайленко вказує, що “...особливе місце серед законодавчих нормативних актів займає Регламент Верховної Ради України, який у своїй сутності є законом конституційного характеру й детально визначає порядок повсякденної всебічної діяльності органу законодавчої влади України” [7, 65].

Висувається також точка зору, що Регламент Верховної Ради України слід визначати як окрему форму права і, звідси, як окремого виду нормативно-правового акта в системі джерел конституційного права. Так, Л.Т.Кривенко відзначає, що регламент як нормативний акт “... відрізняється від закону за своєю юридичною природою і за формою” [8, 60]. Тобто, Регламент Верховної Ради України – це не закон, або ж якщо і закон, то особливий. Такий підхід до правової природи Регламенту парламенту України як окремого виду чи окремої форми права, не можна вважати незаперечним.

На наш погляд, Регламент Верховної Ради України можна вважати за суттю і змістом конституційним законом у широкому значенні. Вважаємо, що прийняття чинного Регламенту зняло гостроту дискусії і цей акт слід визначати, як єдиний процесуальний нормативно-правовий акт, що має вищу юридичну силу (силу закону) та унормовує діяльність парламенту.

Щодо ознак Регламенту, то варто виділяти загальні та специфічні ознаки Регламенту Верховної Ради України.

Серед загальних рис досліджуваного процесуального нормативно-правового акта можна зазначити такі: 1) його зміст виражається в письмово-документальній формі; 2) Регламент Верховної Ради України займає, з огляду на соціально-політичну важливість, особливе місце після Конституції України; 3) він є пріоритетним перед звичайними законами; 4) наділений чітко окресленою сферою регулювання; 5) реалізується в конкретних правовідносинах; 6) у ньому встановлюються права та обов'язки, а також закріплюється порядок їх здійснення суб'єктами парламентсько-правових відносин; 7) приймається тільки єдиним представницьким законодавчим органом – Верховною Радою України; 8) має визначені зовнішні реквізити (ознаки); 9) його чинність поширюється в часі, просторі, по колу суб'єктів тощо [9, 189].

Крім наведених загальних ознак можна виділити також специфічні ознаки Регламенту Верховної Ради України за такими критеріями: за предметом правового регулювання, за юридичною природою його норм, за їх структурою, за часом дії тощо.

Насамперед слід звернути увагу на те, що правові норми, з яких складається Регламент Верховної Ради України, є за своєю природою процесуальними нормами (тобто такими, що врегульовують всі види процедур, які реалізуються парламентом України) і мають конкретно-регулятивну дію.

Ще однією рисою, яка характеризує особливості аналізованого акта, є комплексність Регламенту Верховної Ради України. Це означає, що Регламент парламенту України включає правові норми, які знаходять (повинні знайти) свою подальшу деталізацію й розвиток у інших нормативно-правових актах – конституційних законах України (про вибори, статус народних депутатів, про закони і законодавчу діяльність, про нормативно-правові акти тощо).

За часом дії Регламент Верховної Ради України є постійно діючим і стабільним актом. Постійний характер Регламенту Верховної Ради України як специфічна риса даного нормативно-правового акта означає, що він не втрачає чинності із закінченням сесії або терміну повноважень парламенту. Він залишається в силі до тих пір, поки Верховна Рада України не прийме рішення щодо його зміни або скасування. Проте в окремих випадках, коли виникає потреба, правила Регламенту можуть бути змінені щодо конкретної ситуації за умови підтримки такої зміни.

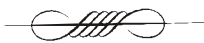
Характерною рисою можна вважати стабільність Регламенту Верховної Ради України. В юридичній літературі зазначається, що “як відомо, парламент, регламент якого періодично змінюється, не можна вважати добре організованим” [10, 263]. З метою забезпечення стабільності Регламенту Верховної Ради вважаємо за доцільне нормативно передбачити, що зміни до цього особливого нормативно-правового акту повинні вноситись не простою, а не кваліфікованою більшістю голосів від конституційного складу Верховної Ради України. Це, відповідно, унеможливить невиправдану, досить часту зміну положень чинного Регламенту, що ми можемо спостерігати сьогодні. Проте, слід враховувати, що така пропозиція передбачає внесення змін до Конституції України.

Таким чином, вважаємо, що *Регламент Верховної Ради України* – це кодифікований процесуальний нормативно-правовий акт, що має силу закону та встановлює порядок діяльності українського парламенту.

Використані джерела:

1. Конституція України від 28 червня 1996 року – К: Офіційне видання, Юрінком, 2011 – 85 с.
2. Регламент Верховної Ради України, введений в дію Постановою Верховної Ради України від 27 липня 1994 року (втратив чинність) // Відомості Верховної Ради України. - 1994 р. - N 35. - ст. 338.
3. Регламент Верховної Ради України: Закон України від 10 лютого 2010 року N 1861-VI // Офіційний вісник України. – 2010. - N 12. - ст. 565.
4. Великий тлумачний словник сучасної української мови / Укл. і голов. ред. В. Бусел. – Ірпінь: ВТФ «Перун», 2007. – 1145 с.
5. Тихомирова Л.В., Тихомиров М.Ю. Юридична енциклопедія / Під ред. М.Ю. Тихомирова. – М.: 1999. – 526 с.
6. Ганджа Н. В. Теоретичні проблеми Регламенту Верховної Ради України / Н.В. Ганджа // Держава і право / Зб. наук. праць: Юрид. і політ. науки. – К., 2002. – Вип. 16. – С. 90–96.
7. Нечитайленко А.А. Основы теории права: Учебное пособие. – Харьков: Фирма «Консум», 1998. – 176 с.
8. Кривенко Л.Т. Регламентация діяльності парламенту і парламентська реформа в Україні // Юридический вестник. – 1999. – № 4. – С. 60 – 66.

9. Свірський Б.М. Місце регламенту Верховної Ради України в системі нормативно-правових актів / Б.М. Свірський // Держава і право. Юрид. і політ. науки: зб. наук. пр. — 2009. — Вип. 45. — С. 188-194.
10. Георгіца А.З. Сучасний парламентаризм: проблеми теорії і практики. — Чернівці, Рута: 1998. — 483 с.

Шелковая Наталья Юрьевна,
студентка 3 курса Санкт-Петербургского юридического института (филиала)
Академии Генеральной прокуратуры Российской Федерации

КОНСТИТУЦИОННОЕ ПРАВО ГРАЖДАН НА СУДЕБНУЮ ЗАЩИТУ

Судебная защита прав и свобод личности – это право на защиту человеком своих прав и свобод посредством суда как органа, представляющего одну из самостоятельных и независимых ветвей государственной власти. То есть ст. 46 Конституции РФ гарантирует каждому судебную защиту его прав и свобод и возможность обжаловать в суд действия и решения органов государственной власти, органов местного самоуправления и должностных лиц.

Конституции РФ как гарантированное каждому право на защиту его прав и свобод, право на судебную защиту имеет в самой Конституции еще ряд развивающих и уточняющих его положений. Судебный способ защиты и отстаивания прав и свобод личности представляется наиболее «правильным» в ряду других путей, способов и приемов защиты прав в современном мире. Можно также предположить, что право на судебную защиту прав и свобод личности при рассмотрении его с позиций естественной теории происхождения прав уходит своими корнями в право каждого на защиту своей жизни как биологического существа. Это право на защиту своей жизни трансформировалось в современном конституционном праве в право каждого на жизнь (ч. I ст. 20 Конституции РФ).

Право на судебную защиту закреплено в авторитетных международно-правовых актах. Так, в ст. 8 Всеобщей декларации прав человека значится: «Каждый человек имеет право на эффективное восстановление в правах компетентными национальными судами в случае нарушения его основных прав, предоставляемых ему конституцией или законом» [1].

В мае 1988 года, вступив в Совет Европы, мы приняли на себя обязательства соблюдать положения Европейской конвенции о защите прав человека и основных свобод, где в части I ст. 6 говорится: «Каждый имеет право при определении его гражданских прав и обязанностей или при рассмотрении любого уголовного обвинения, предъявленного ему, на справедливое публичное разбирательство дела в разумный срок и беспристрастным судом, созданным на основании закона» [1]. А статья 13 Конвенции гарантирует каждому право на эффективные средства правовой защиты перед государственными органами.

Что же включает в себя реализация права на судебную защиту? На мой взгляд, право на судебную защиту, должно охватывать: деятельность суда, осуществляющего рассмотрение и разрешение гражданских споров, так и деятельность других субъектов, обращавшихся в орган правосудия за судебной защитой. Только при таком обращении и возможна защита прав, свобод и законных интересов. Также это обращение в суд с иском заявлением заинтересованного лица или по его поручению иного лица.

«Право на судебную защиту – это субъективное право физического лица, реализация которого целиком зависит от его личного усмотрения. Субъективное конституционного и процессуального права создает условия для свободы действия со знанием дела, с учетом личного и публичного интересов» [6].

Сама Конституция РФ предусматривает целый ряд правовых норм, определяющих сущность судебной защиты как юрисдикционного института правового государства:

- права и свободы граждан обеспечиваются правосудием, т. е. высшей формой судебной деятельности, осуществляемой исключительно судебными органами, входящих в систему федеральных судов и судов субъектов Российской Федерации, утвержденную Федеральным конституционным законом «О судебной системе Российской Федерации» (ст. 18 Конституции РФ);
- право каждого на обращение в суд – право гражданина и человека на правосудие, т. е. любой может обратиться за помощью к судебной власти в случае нарушения его прав (ст. 46 Конституции РФ);

Право на судебную защиту прав и свобод гарантируется каждому, т. е. всякому человеку, проживающему на территории нашей страны. Это обстоятельство специально было подчеркнуто в Постановлении Конституционного Суда РФ от 17 февраля 1998 г. № 6-П по делу о проверке конституционности ч. II ст. 31 Закона СССР от 24 июля 1981 г. «О правовом положении иностранных граждан в СССР». В постановлении Суда в пункте 4 по этому поводу сказано: «Право на свободу и личную неприкосновенность и право на судебную защиту являются личными неотчуждаемыми правами каждого человека вне зависимости от наличия у него гражданства какого-либо государства и, следовательно, должно гарантироваться иностранным гражданам и лицам без гражданства наравне с гражданами Российской Федерации» [4]. Что говорит о неперсонифицированности судебной защиты:

- право на рассмотрение дела надлежащим судом и компетентным судьей — является одним из условий законности правосудия при осуществлении судебной защиты, т. е. этот принцип предполагает четкое разделение перечня дел, рассматриваемого каждым судом, недопустимость для вышестоящего суда изъятия дела из одного суда и передача его в другой суд (без согласия со сторонами) и т. п. (ст. 47 Конституции РФ);
- законное и справедливое осуществление судебной защиты прав и свобод граждан, что включает в себя гласное разбирательство дела, с соблюдением равноправия сторон, право подсудимого на защиту, а потерпевшего на участие в деле его представителя, с соблюдением принципа состязательности и презумпции невиновности (ст. 48, 49, 50, 123 Конституции РФ);
- возможность повторного (двухинстанционности) разбирательства суда в определенных законом обстоятельствах (ч. 3 ст. 50 Конституции РФ);

Право на судебную защиту прав и свобод граждан, не может быть ограничено ни при каких обстоятельствах (ч. 3 ст. 56 Конституции РФ). Конституционный суд в своем постановлении от 3 мая 1995 г. N 4-П по делу о проверке конституционности статей 220.1 и 220.2 УПК РСФСР в связи с жалобой гражданина В. А. Аветяна в пункте 3 провозгласил право на судебную защиту в качестве гарантии в отношении всех конституционных прав и свобод. Хотя мы знаем с вами и о существовании ч. 3 ст. 17 Конституции РФ, согласно которой осуществление прав и свобод человека и гражданина (а таким правом является и право на судебную защиту) не должно нарушать права и свободы других лиц. «Защита прав и законных интересов других лиц согласно ч. 3 ст. 55 Конституции РФ является одной из допустимых целей ограничения прав. Следовательно, право на судебную защиту может быть ограничено в этих целях на общих основаниях» [5].

Поэтому судебную защиту необходимо рассматривать как институт, включающий совокупность вышеприведенных правовых норм. Только в совокупности они создают гарантию судебной защиты прав и свобод индивида.

«Потребность права на судебную защиту стало повышаться, в связи с усложнением характера и структуры экономических отношений, многоукладности экономики, приватизации государственной и общественной собственности, значительного увеличения числа граждан, располагающими различными формами и видами собственности и нуждающихся в ее правовой защите. Возрастание конфликтности и социальных противоречий в общественной жизни, признание ценности и неприкосновенности личности, охраны достоинства граждан и их коммуникаций – с одной стороны, и упразднение ряда

ранее существовавших институтов социального контроля, способствующих реализации прав, с другой стороны, все это факторы, определяющие необходимость усиления значения юридических форм защиты прав и свобод» [7].

Использованные источники:

1. *Всеобщая декларация прав человека : принята и провозглашена Генер. Ассамблеей ООН 10 дек. 1948 г. // Консультант Плюс. Версия Проф [Электронный ресурс]. — Электрон. дан. — [М., 2013].*
2. *Конвенция о защите прав человека и основных свобод: заключена в Риме, 4 ноября 1950 г. : внесенными Протоколом от 13.05.2004 N 14 // Консультант Плюс. Версия Проф [Электронный ресурс]. — Электрон. дан. — [М., 2013].*
3. *Конституция Российской Федерации : принята всенародным голосованием 12 дек. 1993 г. : в ред. федер. конституц. законов от 30.12.2008 № 6-ФКЗ : от 30.12.2008 № 7-ФКЗ // Консультант Плюс. Версия Проф [Электронный ресурс]. — Электрон. дан. — [М., 2013].*
4. *Постановлении Конституционного Суда РФ от 17 февраля 1998 г. № 6-П по делу о проверке конституционности ч. II ст. 31 Закона СССР от 24 июля 1981 г. «О правовом положении иностранных граждан в СССР» // Консультант Плюс. Версия Проф [Электронный ресурс]. — Электрон. дан. — [М., 2012].*
5. *Беляевская О. Я. Права личности на судебную защиту: проблемы классификации / О. Я. Беляевская // Юрист. — 2006. — № 12. — 53 с.*
6. *Колоколова О. Н. Право на судебную защиту: от конституционной декларации к правовой действительности / О. Н. Колоколова // Юрист. — 2007. — № 5. — С. 48-49.*
7. *Кашенов В. П. Институт судебной защиты прав и свобод граждан и средства ее реализации / В. П. Кашенов // Государство и право. — 1998. — № 2. — 67 с*

Штрахова Марина Владимировна,
студентка 5 курса факультета управления
Академии управления при Президенте Республики Беларусь

НАЛОГОВАЯ АМНИСТИЯ В СИСТЕМЕ МЕР ПО ПРОТИВОДЕЙСТВИЮ ПРАВОНАРУШЕНИЯМ В НАЛОГОВОЙ СФЕРЕ В РЕСПУБЛИКЕ БЕЛАРУСЬ

Налоги и сборы являются признаком любого государства и вместе с тем необходимым условием его существования. Одновременно с появлением налогов начинают возникать и развиваться различные способы (схемы) уклонения от их уплаты. В этих условиях законодательные и исполнительные органы различных государств расширяют и укрепляют правовую базу для эффективной борьбы с преступностью в сфере финансов, совершенствуют систему мер в деятельности правоохранительных органов по предупреждению, выявлению и пресечению таких правонарушений.

Не снижая значимость применяемых в Республике Беларусь мер принуждения в деятельности правоохранительных и фискальных органов, направленных на обеспечение финансовой дисциплины, полагаем, что наряду с ними должны выявляться и использоваться *новые правовые инструменты* во взаимоотношениях государства и налогоплательщиков, побуждающие всех участников финансовых правоотношений функционировать с полным соблюдением требований финансового законодательства. Одним из таких правовых инструментов может явиться *налоговая амнистия*, применение которой, в первую очередь, позволит субъектам хозяйствования начать свою деятельность с «чистого листа», будет способствовать установлению доверительных отношений между бизнесом и государством.

Кроме того, следствием принятых мер должно явиться и обеспечение возврата субъектов хозяйствования в законный экономический оборот, увеличение поступлений денежных средств в бюджетную систему. Проведение налоговой амнистии способно

повысить страну в кредитном рейтинге, что положительно скажется на инвестиционном климате Беларуси. Для примера, в Казахстане сам факт объявления налоговой амнистии послужил причиной тому, что крупнейшие мировые рейтинговые агентства существенно повысили кредитный рейтинг страны.

Однако важно понимать, что налоговая амнистия в системе мер по противодействию преступности является наиболее сложным и противоречивым инструментом. Вопрос о роли налоговой амнистии в борьбе с теневой экономикой по-прежнему остаётся дискуссионным. Ведь налоговая амнистия, с одной стороны, может стимулировать амнистированных субъектов работать с полным соблюдением финансовой дисциплины, обеспечить возврат теневых капиталов в страну, а с другой стороны, подорвать доверие к правовой системе государства со стороны добросовестных участников финансовых правоотношений.

Думается, что именно поэтому решение вопроса о проведении налоговой амнистии в Республике Беларусь неоднократно откладывалось и обсуждается на разных уровнях уже более 10 лет (начиная с 2001 г.)

В этой связи с целью определения условий эффективного проведения налоговой амнистии мы изучили существующую международную практику, проанализировав как положительный, так и отрицательный опыт её применения за рубежом. Следует отметить, что налоговую амнистию неоднократно проводило уже более 16 стран мира.

Среди стран-лидеров по результативности налоговых амнистий в Европе следует выделить Италию. Амнистия 2001–2002 г. позволила за 60 дней вернуть в бюджет около 30 млрд. евро под гарантию освобождения налогоплательщиков от административной и уголовной ответственности. Ставка налога для легализованных доходов составила 2,5 % и могла быть заменена приобретением государственных ценных бумаг на сумму, составляющую 12 % от сокрытого капитала [1, с. 64–67]. Большое значение для успеха в Италии имела грамотная рекламная кампания под названием «Налоговый щит». Важную роль также сыграли анонимность заявителей и последующее ужесточение мер ответственности за выявленные правонарушения. Дополнительной гарантией конфиденциальности послужила выдача сертификата конфиденциального взноса, который защищал неплательщика от возможных претензий и расследований в отношении него после проведения амнистии [2, с. 85–86].

В тоже время, по мнению специалистов, полным фиаско закончилось проведение амнистии в Германии с 1 января по 31 марта 2004 г. Амнистия была всеобщей и освободила от штрафных санкций налог на незадекларированную прибыль, полученную с 31 декабря 1992 г. до 1 января 2003 г. Из планированных 5 млрд. евро в бюджетную систему Германии поступило только 1,5 млрд. евро [1, с. 70–73]. Отсутствие ожидаемого результата можно объяснить жёсткими условиями амнистии, отсутствием гарантий полной конфиденциальности, а также несогласием с принятым решением налогового ведомства.

На основе изученного мирового опыта, мы делаем вывод о том, что налоговую амнистию можно отнести к способам борьбы с преступлениями в налоговой сфере. Для результативной налоговой амнистии в Республике Беларусь необходимо соблюдение ряда следующих условий: однократное (одноразовое) проведение налоговой амнистии; ограничение сроков проведения амнистии; установление чётких требований и критериев в отношении субъектов и объектов, подпадающих под амнистию (наибольший экономический эффект приносит всеобщая амнистия); отсутствие необходимости указывать источник легализуемых доходов; установление пониженной налоговой ставки за легализацию капитала; предоставление правовых гарантий освобождения от ответственности; анонимность участников амнистии и конфиденциальность предоставляемой ими информации (выдача сертификата конфиденциального взноса); ужесточение мер пресечения за нарушение налогового законодательства, выявленное после проведения амнистии (с обязательным уведомлением об этом всех плательщиков при объявлении о проведении налоговой амнистии); широкая реклама амнистии и разъяснение её преимуществ; сочетание

налоговой амністії з реформуванням податкової системи в цілому, і зменшення бар'єрів для розвитку підприємництва в частині.

Для успішного проведення податкової амністії дуже важливим є надання правових гарантій звільнення від відповідальності платця податку при проведенні податкової амністії. В зв'язі з цим, ми пропонуємо в разі прийняття рішення про проведення податкової амністії ще до її початку внести зміни в кримінальне і адміністративне законодавство. В частині, необхідно доповнити главу 12 «Звільнення від кримінальної відповідальності і покарання» Кримінального кодексу Республіки Білорусь статтею «Звільнення від кримінальної відповідальності в зв'язі з застосуванням податкової амністії», а главу 8 Кодексу про адміністративні правопорушення «Основи для звільнення від адміністративної відповідальності» статтею «Звільнення від адміністративної відповідальності в зв'язі з застосуванням податкової амністії».

Використані джерела:

1. Солов'єв, І.Н. Податкова амністія : навч. посібник / І.Н. Солов'єв. – М. : Проспект, 2011. – 160 с.
2. Ефимчик, О.С. Особливості італійського податкового законодавства / О.С. Ефимчик // Податки Білорусі : науково-практичний журнал Міністерства податків і зборів Республіки Білорусь. – 2010. – № 37. – С. 85–88.

Щербанюк Оксана Володимирівна,

*доцент кафедри конституційного, адміністративного та фінансового права
Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича,
кандидат юридичних наук, доцент*

НАРОДНИЙ СУВЕРЕНІТЕТ ЯК ОСНОВА ВЛАДОСПРОМОЖНОСТІ ДЕМОКРАТИЧНОЇ ДЕРЖАВИ

Принцип народного суверенітету, як фундаментальний принцип демократичної правової держави, проголошений Конституцією України: «Носієм суверенітету і єдиним джерелом влади в Україні є народ». Цей принцип означає право народу вирішувати найважливіші питання державного та суспільного життя, формувати вищі органи державної влади та місцевого самоврядування, контролювати їхню діяльність.

Дослідження вказаної проблеми має не тільки теоретичне, але й практичне значення, оскільки суверенітет народу або замовчувався, або поглинався поняттям «державного суверенітету». Однак, це не тотожні політико-правові категорії, оскільки, як зазначалось вище, першоосновою є «народний суверенітет» виходячи з джерела влади. Проголошення народного суверенітету навіть у конституціях – лише заява законодавця про необхідність його реалізації. Народний суверенітет стає реальністю тільки за умови легітимації державної влади, місцевого самоврядування. Законною і соціально обґрунтованою в демократичній державі є лише легітимна влада.

Забезпечення народного суверенітету як основоположного принципу будівництва сучасної демократичної держави, набуває особливо важливого значення. Народ прагне мати «живу Конституцію», основною метою якої є захист природних прав людини, та побудова суспільних відносин на принципах справедливості і свободи кожної людини. В сучасних умовах народний суверенітет потребує поглибленого аналізу для стимулювання активності Українського народу як головного суб'єкта конституційного права. Більш того, народ повинен стати владо спроможним у своїй державі. Держава через Конституцію отримує право управляти від імені народу, захищати його інтереси, вступати у міжнародні відносини, регулювати суспільні відносини, що зобов'язує державу створювати умови для

функціонування інститутів політичної системи і громадянського суспільства. Розвиток української державності на сучасному етапі характеризується тим, що народ є обмеженим у владоспроможності, відчувається активний монополізм державної влади, який не дає в конституційному значенні безпосередньо проявлятися народному волевиявленню, стримує учасницьку демократію народу. Головною причиною такої реальності є відсутність конституційно-правової визначеності влади народу, оскільки конституційний принцип «народ є єдиним джерелом влади» не знайшов системне і послідовне втілення у механізмах «владоспроможності» громадян України.

В демократичній державі органи державної влади прямо або опосередковано залежать від волі народу, підконтрольні йому. Це забезпечує зворотній зв'язок та контроль. Крім цього, за допомогою встановлення конституційної системи народ встановлює певний правовий порядок організації суспільства і держави, фундаментальні правові правила життєдіяльності, а також наділяє органи державної влади повноваженнями по їх конкретизації та розвитку і відповідно повноваженнями по здійсненню контролю за їх дотриманням та реалізацією з метою підтримки стабільності конституційного ладу» [1, с. 18]. Це дозволяє стверджувати, що дія контрольної функції державного правління поширюється як на населення, так і на органи державної влади.

Аналіз сучасної конституційної практики свідчить про те, що види, інститути та форми державного контролю закріплюються на рівні конституції.

Зокрема, конституційно внормований президентський контроль (Конституція Турецької Республіки (ст. 104, 108), Конституція України (ст. 108)); парламентський контроль (Конституції Бразилії (ч. 9, 10, 12 ст. 49), Грузії (ч. 2 ст. 56), Італії (ст. 82), Македонії (абз. 17 ст. 68), України (пп. 13, 33 ст. 85), Хорватії (ст. 90), Швейцарської конфедерації (ст. 169)); судовий контроль за реалізацією розпорядчих повноважень та за законністю дій органів державного управління, за відповідність їх діяльності положенням, встановленим законом (Конституція Турецької Республіки (ст. 125), Польщі (ч. 1 ст. 183, ст. 184); контроль за законністю службової діяльності посадових осіб органів публічної влади (гл. 10 Конституції Фінляндії, гл. 12 Конституції Естонії); контроль за виборами та референдумами (ст. 63 Конституції Мальти, ст. 55 Конституції Монако, ст. 79 Конституції Туреччини); контроль за суддями та прокурорами (ст. 144 Конституції Туреччини); контроль за діяльністю органів автономних співтовариств (ст. 153 Конституції Іспанії); контроль за місцевим самоврядуванням з боку держави (ст. 144 Конституції Словенії, ст. 72 Конституції Франції, ст. 160 Конституції Естонії тощо.

Таким чином, в соціальній державі (ст. 1 Конституції України) всі державні органи та приватні структури, які зачіпають в своїй діяльності значимі суспільні інтереси, повинні бути поставлені під контроль громадськості та демократично обраного представницького органу, тобто контроль Верховної Ради України, яка здійснює політичний контроль за діяльністю органів виконавчої влади, контроль в процесі законотворчості, контроль за використанням фінансових ресурсів.

Слід відзначити, що держава не завжди може контролювати сама себе, оскільки навіть розвинута система розподілу влад може дати збій, а в деяких сферах держава не може обійтись без підтримки інститутів громадянського суспільства. Зріле громадянське суспільство здатне забезпечити демократичний порядок формування важливий державних органів, органів місцевого самоврядування. В ідеалі воно здійснює гнучкий контроль за роботою державного механізму на основі закону, реалізує потенціал правової держави [2, с. 94].

Виходячи з вищевикладеного, в правовій державі влада повинна підкорятись праву, що досягається шляхом здійснення контролю за нею. Тому умовою здійснення суверенної влади народом є контроль суспільства за діяльністю парламенту, який можливий завдяки реалізації принципу гласності, що відображає демократичні засади взаємовідносин між особою, суспільством і державою. Вважаємо, що в демократичному суспільстві умовами реального здійснення влади народу є: свобода висування кандидатів на виборні посади; загальне, рівне та вільне виборче право; свобода голосування; пріоритет прав людини над

державою; представницькі органи влади, сформовані на принципі виборності; розподіл влад; реалізація принципів конституційності та законності; реальний політичний плюралізм; рівноправність громадян та гарантії демократичних свобод; визнання меншістю волі більшості та її виконання; гарантії прав меншості; розвинута економіка; рівноправність держави та громадянського суспільства у вирішенні питань життєдіяльності суспільства. Отже, влада народу може бути реалізована тільки за умов реалізації принципів конституціоналізму. Тільки тоді народ України стане реально владоспроможним.

Використані джерела:

1. Джагарян А.А. Конституционно-правовые основы государственного контроля в Российской Федерации. – М.: Формула права, 2008. – 176 с.
2. Институциональная законность в реализации принципа разделения властей на примере Российской Федерации: учебное пособие/ коллектив авторов под руководством доктора юридических наук, профессора В.В.Комаровой. – М.: Проспект, 2013. – 200 с.

Юдіцький Олександр Леонідович,

здобувач кафедри господарського права юридичного факультету
Київського національного університету імені Тараса Шевченка

ПРОБЛЕМИ ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ ДОГОВОРУ ПРО ЗАКУПІВЛЮ ТОВАРІВ, РОБІТ ТА ПОСЛУГ ЗА ДЕРЖАВНІ КОШТИ

Одним із специфічних видів договірно-правових конструкцій у чинному законодавстві України є договір про закупівлю товарів, робіт і послуг за державні кошти. Незважаючи на широке застосування цього договору у сфері державних закупівель, його не можна віднести до достатньо досліджених в правовій науці [1, с. 15].

Т. В. Боднар вказує, що поняття договору про закупівлю можна розглядати як узагальнююче для позначення групи договорів, що укладаються між замовником і учасником за результатами процедури закупівлі [1, с. 16]. Відповідно до ч. 5 ст. 1 Закону України “Про здійснення державних закупівель” договір про закупівлю – це договір, який укладається між замовником і учасником за результатами процедури закупівлі та передбачає надання послуг, виконання робіт або набуття права власності на товари за державні кошти.

На думку фахівців, наведене законодавче визначення не можна вважати вдалим, оскільки воно не враховує, що у разі поставки чи купівлі-продажу товарів до замовника, якщо ним є юридична особа, заснована на державній або комунальній власності, переходить не право власності, а право господарського відання чи право оперативного управління. Отже, це положення мало б знайти відображення в законодавчому визначенні поняття договору про закупівлю [1, с. 16].

Розглядаючи правову природу договору про закупівлю, вчені наголошують, що він є господарським договором [2, с. 125]. Господарський договір – це засноване на згоді сторін і зафіксоване у встановленій законом формі зобов’язання між суб’єктами господарювання, суб’єктами організаційно-господарських повноважень, негосподарючими суб’єктами – юридичними особами, змістом якого є взаємні права і обов’язки сторін у галузі господарської діяльності [3, с. 61–62]. При визначенні договору про закупівлю як господарського договору виникає багато питань, зокрема щодо правового статусу сторін такого договору, обмеження договірної свободи тощо. Тому для визначення правової природи договору про закупівлю необхідно проаналізувати його основні ознаки.

Такими ознаками є:

особливий суб’єктний склад: сторонами договору про закупівлю з однієї сторони є замовник, а з другою – учасник, який за результатами процедури закупівлі був визнаний

переможцем процедури закупівлі. Слід нагадати, що таким учасником може бути й фізична особа, яка не є суб'єктом господарювання;

плановість: договір про закупівлю є плановим договором, оскільки обрання і проведення процедури закупівлі, а за її результатами – укладання договору про закупівлю, здійснюється на підставі затвердженого кошторису та річного плану закупівель, які за своїм змістом є елементами планування;

обмеження договірної свободи: по-перше, якщо процедура закупівлі проводиться в рамках державного замовлення, то укладання договору про закупівлю (державного контракту) буде обов'язковим для виконавця цього замовлення. По-друге, договір про закупівлю укладається не шляхом вільного волевиявлення, а на основі типового договору. Типовий договір про закупівлю товарів (робіт або послуг) за державні кошти та Інструкцію щодо заповнення Типового договору про закупівлю товарів (робіт або послуг) за державні кошти затверджено наказом Міністерства економіки України від 27 липня 2010 року № 925. Згідно з абз. 4 ч. 4 ст. 179 ГК України сторони не можуть відступати від змісту типового договору, але мають право конкретизувати його умови. Аналогічні роз'яснення містяться в листі Міністерства економіки України від 15 грудня 2010 року [4];

особливий порядок укладання: договір про закупівлю укладається шляхом проведення процедур державних закупівель, які є конкурентними (крім закупівлі в одного учасника) за способом проведення;

форма договору: відповідно до ч. 1 ст. 40 Закону України “Про здійснення державних закупівель” договір про закупівлю укладається в письмовій формі. Крім того, згідно з ч. 1 ст. 209 ЦК України такий договір на вимогу замовника підлягає обов'язковому нотаріальному посвідченню. В цьому випадку, відповідно до ч. 4 ст. 639 ЦК України, договір вважається укладеним з моменту його нотаріального посвідчення;

оплатність: договір про закупівлю є оплатним, закупівля товарів, робіт, послуг здійснюється за державні кошти, перелік яких встановлений законодавчо;

неможливість зміни договору, крім випадків, встановлених у законі: відповідно до ч. 5 ст. 40 Закону умови договору про закупівлю не повинні відрізнятися від змісту пропозиції конкурсних торгів або цінової пропозиції (у тому числі ціни за одиницю продукції) переможця процедури закупівлі та не повинні змінюватися після підписання договору про закупівлю до повного виконання зобов'язань сторонами, крім випадків зменшення обсягів закупівлі залежно від реального фінансування видатків та узгодженого зменшення сторонами договору ціни договору про закупівлю;

консенсуальний характер договору, тобто договір про закупівлю вважається укладеним з моменту досягнення сторонами згоди щодо всіх істотних умов.

Проаналізувавши основні ознаки договору про закупівлю, можна зробити висновок, що такий договір за своєю правовою природою є господарським, за винятком випадків, коли учасниками закупівлі є фізичні особи, що не здійснюють підприємницької діяльності. Викладене доводить, що укладення господарських договорів про закупівлю на торгах здійснюється у нетрадиційний, конкурентний спосіб. Викладене доводить, що в умовах ринкової економіки договір про закупівлю товарів, робіт і послуг за державні кошти є основним засобом організації відносин між суб'єктами державних закупівель та важливим інструментом правової організації господарського життя суспільства в цілому.

Договір про закупівлю як господарський договір і гнучкий правовий регулятор дає змогу враховувати специфіку окремого господарського зв'язку та узгоджувати його з типізованими моделями організації господарських зв'язків того чи іншого виду, а також із загальнонормативним режимом правового регулювання [3, с. 64].

Використані джерела:

1. Боднар Т. В. Договір про закупівлю: особливості змісту та порядку укладання / Т. В. Боднар // Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Юридичні науки. – 94/2012. – С. 15-19.

2. Бабенко А. Деякі питання правової природи договору про закупівлю / А. Бабенко // *Право України*. – 2006. – № 11. – С. 124–128.
3. Беляневич О. А. Господарське договірне право України (теоретичні аспекти) : моногр. / О. А. Беляневич. – К., 2006. – 592 с.
4. Щодо надання методологічної допомоги : Лист Міністерства економіки України від 15 грудня 2010 року // *Радник в сфері державних закупівель* : [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.document.org.ua/shodo-№ada№№ja-metodologich№oyi-dorotogi-doc41146.html>.

ТРУДОВЕ ПРАВО. ПРАВО СОЦІАЛЬНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ.

*Андрушко Алла Володимирівна,
доцент кафедри трудового, земельного та господарського права
Хмельницького університету управління та права,
кандидат юридичних наук, доцент*

БАЛАНС ІНТЕРЕСІВ У ТРУДОВОМУ ПРАВІ

У сучасних наукових виданнях, і не лише правового характеру, значна увага приділяється балансу інтересів у тій чи іншій сферах життєдіяльності. Фокус правових досліджень зосереджений на збалансуванні інтересів суб'єктів, їх прав і обов'язків, свободи і відповідальності та як правове явище, характеризується всією палітрою галузей: у теорії права – як передумова формування громадянського суспільства, у конституційному – співвідношення влади і свободи, у цивільному – в якості принципу узгодження приватних і публічних засад, у кримінальному праві через забезпечення законних інтересів обвинуваченого та потерпілого. Таким чином, прагнення суспільства до рівноваги можна охарактеризувати, використовуючи поняття «баланс інтересів». У зв'язку з цим процитуємо М. Цимбалюка, який відзначає, що вся історія людства спрямовується, врешті-решт, у бік підвищення ступеня суспільнобуттєвої рівноваги, оскільки остання є онтологічною основою життєздатності форм організації та упорядкування людських взаємовідносин [1, с. 218].

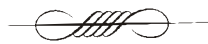
У трудовому праві баланс інтересів стає практично гаслом трудових трансформацій, детермінантою справедливості, пропорційності та об'єктивності у оптимальному поєднанні праці і капіталу, індивідуального та колективного, приватного та публічного, прагненням до упорядкування, головною ознакою стабільності та засобом стабілізації трудових відносин, урівноважуванням можливостей суб'єктів трудового права. Р. З. Лівшиць підкреслює, що саме гармонійний баланс економічних та соціальних інтересів, має бути характерним для трудового законодавства [2, с. 51]. «Забезпечення рівноваги прав працівників і роботодавців, балансу їх інтересів і інтересів держави є тим критерієм, – підкреслює Н. Д. Гетьманцева, якому повинні відповідати всі нормативні правові акти, що регулюють трудові відносини, і, в першу чергу сам Трудовий кодекс України [3, с. 66]. На думку С. Ю. Головіної головне завдання російського трудового права – знайти стійкий баланс інтересів працівника і роботодавця [4, с. 12]. Пошук балансу інтересів працівника і роботодавця визначено в якості стратегії модернізації трудового законодавства Республіки Казахстан Е. Н. Нургалієвою [5, с. 12].

Вітчизняне трудове законодавство являє собою складну, з точки зору розвитку, систему норм. З однієї сторони воно перебуває під впливом факторів історичного, соціального та суспільного характеру, з іншого – економічного, ринкового, євроінтеграційного. У зв'язку з цим, на інституцію «баланс інтересів» з урахуванням консерватизму (від лат. *conservo* – зберігаю) галузі, покладене завдання стимулювання інноваційних змін у якій з одного боку, повинні враховуватись інтереси капіталу та сучасного ринку праці, а з іншого, – розвиватись і використовуватись переваги, які надає унікальна соціально-спрямована природа трудового права. «Баланс інтересів» суб'єктів трудового права зашифрований у генетичному коді галузі, сакральна сутність якої полягає у її соціальній спрямованості. Тому основоположним у його встановленні є принцип пріоритету прав працівника (соціального захисту). Трудові відносини між працівником і роботодавцем являють собою біполярну модель, їх динаміка проявляється у соціально-неоднорідному суспільстві, тому інтереси суб'єктів, які у них беруть участь, різні. При цьому слід враховувати, що трудове законодавство не може змінюватись настільки динамічно, як суспільна свідомість, а його консерватизм є однією з гарантій стабільності. У зв'язку з цим вчені звертають увагу на те, що якщо рівності сторін трудових правовідносин завідомо

досягти неможливо в силу того, що працівник є менш захищеною стороною, то досяжним є завдання прагнути до оптимального узгодження інтересів сторін з метою встановлення їх балансу [6, с. 4]. Саме тому, на нашу думку, процес трудової законотворчості у європейській державі і має бути спрямований на створення таких оптимальних засад, які б забезпечували баланс інтересів суб'єктів. Лише за таких умов, трудове законодавство характеризуватиметься як система гарантій справедливого правозастосування. Видатний вчений-правознавець П. Г. Виноградов [7, с. 284] писав, що ні держава, ні її закони не можуть виконати неможливе завдання – підкорити своєму впливу всі інтереси, що породжує суспільне життя, і керувати окремими особами у виборі та здійсненні цих інтересів, проте, на нашу думку, така правова конструкція являє собою мету, до якої потрібно прагнути.

Використані джерела:

1. Цимбалюк М. Суспільнобуттєва рівновага та онтологія справедливості // *Право України*. – 2011. - №3. – С.218.
2. Лившиц Р.З. Теория права: Учебник. – М.: БЕК, 1994. – С. 51.
3. Гетьманцева Н.Д. Тенденції та пріоритети реформування трудового законодавства України // *Науковий вісник Чернівецького університету*. - 2011. - Випуск 578. - С. 66.
4. Головина С.Ю. Главная задача сегодня – найти устойчивый баланс интересов работника и работодателя // *Российское право: образование, практика, наука*. – 2011. - № 4-5 (75-76). – С. 12-17.
5. Нургалиева Е.Н. Стратегия модернизации трудового законодательства республики Казахстан [Электронный ресурс]. – Режим доступа : www.eni.kz/downloads/novosti-eni/nurgalievaen.doc.
6. Липковская В.В. Интересы работодателя в трудовом праве : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.05. - М., 2011. - С. 3-4.
7. Виноградов П.Г. Цель права. Очерки по теории права // *Теория государства и права: Хрестоматия* / Под ред. И.И. Лизиковой. – М., 2005. – С. 284.

Бук Мирослава Олегівна,

*аспірант кафедри трудового, аграрного та екологічного права юридичного факультету
Львівського національного університету імені Івана Франка*

ДОЦІЛЬНІСТЬ ЗАСТОСУВАННЯ ПОНЯТТЯ “ІНВАЛІД” ДЛЯ ПОЗНАЧЕННЯ СУБ'ЄКТІВ ПРАВА НА СОЦІАЛЬНЕ ОБСЛУГОВУВАННЯ

Із статті 46 Конституції України випливає, що складовою соціального забезпечення є соціальне обслуговування. У Законі України “Про соціальні послуги” соціальне обслуговування визначається як система соціальних заходів, яка передбачає сприяння, підтримку і послуги, що надають соціальні служби окремим особам чи групам населення для подолання або пом'якшення життєвих труднощів, підтримки їх соціального статусу та повноцінної життєдіяльності. Одними із суб'єктів, яким надається соціальне обслуговування є інваліди.

Відповідно до Закону України “Про основи соціальної захищеності інвалідів в Україні” інвалідом є особа зі стійким розладом функцій організму, що при взаємодії із зовнішнім середовищем може призводити до обмеження її життєдіяльності, внаслідок чого держава зобов'язана створити умови для реалізації нею прав на рівні з іншими громадянами та забезпечити їй соціальний захист. Однією із ознак інвалідності є стійкий розлад функцій організму. На підставі аналізу законодавства, пропонуємо визначати стійкий розлад функцій організму як тривале або постійне порушення психічних, сенсорних, статодинамічних функцій, порушення функції кровообігу, дихання, травлення, виділення, обміну речовин та енергії, внутрішньої секреції, імунітету, мовні порушення (необумовлені психічними

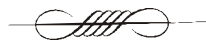
розладами), порушення голосоутворення, форми мови – порушення усної та письмової, вербальної та невербальної мови; порушення, які викликають спотворення, яке може бути значно вираженого, вираженого та помірно вираженого ступеня важкості. Причинами стійкого розладу функцій організму може бути: нещасний випадок на виробництві (трудова каліцтво); професійне захворювання; поранення, контузія, травма, каліцтво, захворювання, пов'язані із виконанням особою обов'язків військової служби; захворювання та травми, пов'язані з аварією на ЧАЕС; загальне захворювання чи травма, не пов'язані з виробництвом; інвалідність з дитинства. Стійкий розлад функцій організму може призвести до обмеження життєдіяльності особи, тобто неможливості виконувати повсякденну діяльність способом та в обсязі звичайних для людини, що створює перешкоди у соціальному середовищі, ставить її у незручне становище порівняно з іншими людьми, призводить до соціальної дезадаптації. Критеріями життєдіяльності є здатність до: самообслуговування, пересування, орієнтації, спілкування, навчання, трудової діяльності та здатність контролювати свою поведінку. Отже, законодавством у змісті поняття інвалід враховується і стан здоров'я, і обмеження життєдіяльності, і потреба особи у соціальному захисті, який, у свою чергу, включає й соціальне обслуговування. На нашу думку, використання терміну “інвалід” є неприйнятним. Оскільки, якщо, наприклад, проаналізувати міжнародні акти на предмет наявності терміну “інвалід”, то в жодному з них ми його не зустрінемо. І це цілком логічно, адже у перекладі з англійської “invalid” – хворий, непрацездатний. Натомість у цих документах використовується термін “person (people) with disabilities” (у перекладі з англійської “disability” – безсилля, неспроможність), що дає підстави розуміти, що мова йде про особу (людей) з обмеженою силою, неспроможністю. Якщо ж звернутись до перекладів цих актів на українську мову, то можемо констатувати, що здебільшого використовується термін “інвалід”, однак останнім часом можемо зустріти й інші терміни. Найбільш часто зустрічаються: “громадяни з особливими потребами”, “особи із зниженою працездатністю”, “особи з обмеженою працездатністю”.

Поняття “громадяни з особливими потребами” вказує на приналежність особи до певного громадянства, а також у даному понятті вживається не цілком зрозуміле словосполучення: “особливі потреби”. Однак, по-перше, проблема інвалідності не є суто проблемою однієї держави і підтвердженням цього є положення не лише міжнародно-правових актів, а й Конституції України у статті 26 якої зазначається, що іноземці та особи без громадянства, що перебувають в Україні на законних підставах, користуються тими самими правами і свободами, а також несуть ті самі обов'язки, як і громадяни України – за винятком встановленим Конституцією, законами України чи міжнародними договорами. По-друге, що потрібно розуміти під “особливими потребами”? Оскільки в кожній людині, залежно від її духовного, фізичного розвитку, соціального становища, існують, відповідно, й різні потреби, відмінна послідовність їх задоволення. Отже, використання терміну “громадяни з особливими потребами” видається недоречним і доволі сумнівно, що такий термін сприятиме однозначному розумінню і застосуванню його відповідними учасниками відносин соціального обслуговування.

Також досить часто використовується поняття “особи з обмеженою працездатністю”. Обґрунтовується це тим, що таке поняття дозволяє розглядати інвалідів, як таких, які потребують різного роду соціальних допомог, юридичного захисту, і таких які водночас є визначеною мірою працездатними й рівноправними членами суспільства. Деякі автори натомість даного поняття пропонують використовувати поняття “особи із зниженою працездатністю”. Вони пояснюють це тим, що працездатність може бути лише зниженою, тобто такою яка відхилена від норми порівняно з тією яка має бути у працездатної особи, оскільки лексичне значення слова “знижувати” – це зменшувати, ослаблювати рівень, а слова “обмежувати” – встановлювати межу. На нашу думку, ці слова є синонімами, тому немає сенсу дискутувати, з приводу того яке з них доцільніше застосовувати. Неприйнятним же видається використання терміну “працездатність”. Оскільки, по-перше, встановлення інвалідності є, на нашу думку, не основним критерієм на основі якого слід відносити осіб до

категорії працівників із зниженою працездатністю. Такими критеріями також виступають: вік особи, стан здоров'я, соціальне благополуччя. Таким чином дане поняття охоплюватиме й, наприклад, осіб похилого віку. По-друге, чи можемо назвати дитину-інваліда особою із зниженою працездатністю? Вважаємо, що ні, оскільки, не дивлячись на поширену думку про те, що ніхто й ніколи не роз'єднав людину і відокремив від неї її працездатність, все ж таки трудова дієздатність виникає у повному обсязі з настанням повноліття. По-третє, працездатність, у нормативно-правових актах, визначається як соціально-правова категорія, що відбиває здатність людини до праці, яка визначається рівнем його фізичного та духовного розвитку, а також станом здоров'я, професійними знаннями, уміннями і досвідом. Це у свою чергу переносить соціальну роль людини на другий план, людина розглядається з точки зору "користі" для суспільства, як виробник матеріальних благ. І в результаті відображає, так би мовити, економічний підхід у концепції інвалідності, де основне значення надається повній або частковій втраті здоров'я внаслідок трудового каліцтва, професійного чи загального захворювання. З огляду на те, невдалим є й використання поняття "особи із зниженою працездатністю". На нашу думку, інваліди повинні розглядатись, незалежно від своєї дієздатності та корисності для суспільства. Тому необхідним є дотримання саме соціального підходу, який би передбачав для констатації інвалідності не лише наявність факту ушкодження здоров'я, а й наявність факту обмеження життєдіяльності особи, а відтак і потребу такої особи у соціальній допомозі, захисті та обслуговуванні.

Найбільш вдалим, на нашу думку, буде закріплення та застосування терміну "особа з обмеженими можливостями", що, по-перше, відповідатиме соціальному підходу у концепції інвалідності, по-друге, підтверджуватиме гуманне ставлення до цієї категорії осіб і, по-третє, найповніше відповідатиме задекларованим державою тенденціям соціально-економічної політики з орієнтацією на пріоритетність людського розвитку і, особливо, усіх членів суспільства.

Бурак Володимир Ярославович,
*доцент кафедри трудового, аграрного та екологічного права
Львівського національного університету імені Івана Франка,
кандидат юридичних наук, доцент*

ПРЕДСТАВНИЦТВО ПРОФСПІЛКАМИ ПРАВ ТА ІНТЕРЕСІВ ПРАЦІВНИКІВ У ТРУДОВИХ ПРАВОВІДНОСИНАХ

У відповідності із Конституцією України з метою захисту своїх трудових і соціально-економічних прав та інтересів громадяни мають право брати участь у професійних спілках.

Законом України «Про професійні спілки, їх права та гарантії діяльності», передбачено, що профспілки створюються і існують не лише з метою захисту трудових та соціально-економічних прав та інтересів членів профспілки, але і з метою представництва своїх членів у цих відносинах.

В навчальній літературі з трудового права акцентується увага на контрольній функції профспілок за дотриманням трудового законодавства. В той же час проблема захисту трудових прав працівників, а також представництва їх інтересів у трудових правовідносинах профспілковими органами поза діяльністю по контролю за дотриманням трудового законодавства в літературі не розглядалася.

Представництво у правовідносинах соціального партнерства характеризується наступними ознаками: 1) представники у трудових правовідносинах діють від імені осіб чий інтереси вони представляють і в їх інтересах; 2) дії представника є його власними і самостійними; 3) учасниками представництва є три суб'єкти: особа, яку представляють,

представник та третя особа, з якою в особи, яку представляють виникають взаємні права та обов'язки.

Під представництвом у трудовому праві слід розуміти вчинення однією особою (представником) в межах її повноважень юридично значимих дій від імені і в інтересах іншої особи, яку представляють з метою реалізації соціально-трудових прав та інтересів суб'єктів трудових правовідносин.

Елементом представництва є делегування повноважень, оскільки тут один суб'єкт передає іншому право вирішити питання, яке віднесене до компетенції першого.

У трудовому праві законодавство допускає представництво у наступних видах трудових відносин: при вирішенні колективних трудових спорів; при вирішенні індивідуальних трудових спорів; при укладенні колективних договорів і угод; при встановленні індивідуальних і колективних умов праці; при прийнятті локальних нормативно-правових актів; у сфері соціального діалогу.

В залежності від виду трудових правовідносин розрізняють представництво в індивідуальних трудових правовідносинах і представництво в колективних трудових правовідносинах.

Представництво в індивідуальних трудових правовідносинах профспілки здійснюють у відповідності із чинним законодавством при вирішенні індивідуальних трудових спорів, а також при безпосередніх переговорах працівника з роботодавцем з метою самозахисту працівником своїх прав, або до початку виникнення індивідуального трудового спору.

У колективних правовідносинах профспілки здійснюють представництво прав та інтересів працівників у системі соціального партнерства, а також при прийнятті локальних нормативно-правових актів. Це в основному, стосується випадків вирішення колективних трудових спорів, укладення колективних договорів і угод, встановлення колективних умов праці.

Колективні трудові права сторони соціального партнерства можуть реалізувати лише шляхом представництва. В законі «Про порядок вирішення колективних трудових спорів (конфліктів)» інтереси найманих працівників можуть представляти профспілки або інші органи чи особи. Тобто у даному випадку мова йде про представництво. У законі «Про соціальний діалог» також мова йде про представництво сторін у соціальному діалозі. Відповідно до закону «Про колективні договори й угоди» сторони при укладенні колективних договорів і угод реалізують свої права через представників. У відповідності до закону «Про професійні спілки, їх права та гарантії діяльності» професійні спілки створюються з метою здійснення представництва та захисту трудових, соціально-економічних прав та інтересів членів профспілки. А відповідно до ст. 13 цього ж закону держава визнає профспілки повноважними представниками працівників і захисниками їх трудових, соціально-економічних прав та інтересів.

Одним з основних напрямків захисту трудових прав працівників є діяльність профспілок в системі соціального партнерства.

Законом України «Про соціальний діалог» визначено наступні його форми:

- 1) обмін інформацією;
- 2) проведення консультацій;
- 3) здійснення узгоджувальних процедур;
- 4) проведення колективних переговорів з укладення колективних договорів і угод.

Для участі у колективних переговорах з укладення колективних договорів і угод, тристоронніх або двосторонніх органах та у міжнародних заходах склад суб'єктів профспілкової сторони та сторони роботодавців визначається за критеріями репрезентативності.

У цивільному законодавстві виділяються наступні підстави виникнення представництва договір, закон, акт органу юридичної особи та інші, встановлені актами цивільного законодавства. З огляду на це, у науці цивільного права виділяють договірне (добровільне) та законне (обов'язкове) представництво.

Добровільне представництво при захисті трудових прав працівників має місце в індивідуальних трудових правовідносинах при зверненні до суду чи КТС, а також при безпосередніх переговорах працівника з роботодавцем. Наприклад у відповідності до ст. 224 КЗПП України працівник може врегулювати розбіжності з роботодавцем шляхом переговорів самостійно або за участю профспілкової організації, яка представляє його інтереси. А ст. 226 КЗПП України передбачено, що за бажанням працівника при розгляді індивідуального трудового спору від його імені може виступати представник профспілкового органу або за вибором працівника інша особа, в тому числі адвокат.

В колективних трудових правовідносинах добровільне представництво можливе при проведенні колективних переговорів, або при вирішенні колективних трудових спорів, коли за дорученням колективу найманих працівників їх інтереси представляє особа або відповідний орган.

Законне представництво у трудовому праві частіше застосовується у колективних трудових правовідносинах в силу прямої вказівки закону «Про професійні спілки, їх права та гарантії діяльності» та «Про організації роботодавців».

Необхідно посилювати роль профспілок у представництві індивідуальних та колективних трудових прав працівників. Це вимагає від профспілкових органів на регіональному або на галузевому рівні готувати відповідних спеціалістів із захисту порушених прав і законних інтересів працівників.

Верлан-Кульшенко Олена Олександрівна,
*завідувач курсу права, завідувач навчальної частини
кафедри патологічної анатомії, судової медицини та права
Вінницького національного медичного університету імені М. І. Пирогова,
кандидата педагогічних наук*

КОМПЕТЕНТНА ПРАВОВА СВІДОМІСТЬ МЕДИЧНИХ ПРАЦІВНИКІВ: ПОНЯТТЯ ТА КРИТЕРІЇ ФОРМУВАННЯ

Розвиток сучасного суспільства, його мобільність сформували велику кількість різноманітних професій. Разом з тим, робота в системі взаємовідносин «людина-людина» не є механічною, вона передбачає здатність професіонала орієнтуватися в розмаїтті складних і непередбачуваних робочих ситуацій, мати уявлення про наслідки своєї діяльності, нести за них відповідальність. Іншими словами, бути компетентним. При цьому, на думку професора А.Ф Крижановського компетенція реалізується в діяльності, яка відповідає правовим приписам та властива особам з соціально-активною поведінкою. [3, с. 37] Саме такі особи вбачаються «соціальною» основою існування правової та соціальної держави. На думку кандидата юридичних наук Званчука А., суб'єктом компетентної правосвідомості є людина, яка не має юридичної освіти, але володіє високим рівнем знань правових норм та умінням як їх застосовувати. [1, с. 36] У такої людини формуються певні, засновані на компетенції та практичному досвіді, уявлення про право, правову свідомість та відповідальність за порушення норм права. Особливо гостро питання визначення правової компетенції працівника існує в системі охорони здоров'я.

Це пов'язано, насамперед, з реформуванням даної галузі, та появою нової правової системи взаємовідповідальності між лікарем і пацієнтом. Підґрунтям цих процесів стали об'єктивні фактори – європейській вибір держави, потреба сформувати сферу охорони здоров'я відповідно світових стандартів, та суб'єктивні фактори – низький рівень відповідальності лікаря та пацієнта один перед одним, недовіра населення до медицини в цілому, відсутність визначених в праві меж повноважень медичного працівника.

З огляду на зазначене положення набуває актуальності дослідження поняття та

критеріїв формування такого правового явища, як компетентна правова свідомість медичного працівника.

Логічно, що першим етапом формування повинна бути професійна орієнтація. Викликає питання: на які функції має бути орієнтований майбутній лікар? Відповіді на це запитання поки що немає, особливо в контексті переліку медичних спеціальностей. Прикладом є спеціальність лікаря паліативної та хоспісної допомоги. В номенклатурі лікарських спеціальностей МОЗ України, у переліку фахів, які підлягають первинній та вторинній спеціалізації, такої лікарської спеціалізації немає. Галузевий стандарт вищої освіти (ГСВО): Освітньо – професійна програма (ОПП) спеціаліста за базовими спеціальностями «лікувальна справа» 7.110101, «педіатрія» 7.110104 в частині визначення переліку і обсягу дисциплін, які підлягають вивченню, передбачає засвоєння необхідних клінічних знань і навичок стосовно до типових ситуацій, паліативна медицина до таких не належить. Тому, на нашу думку, коли мова заходить про професіоналізацію медичного працівника, необхідно відповідно видів медичної допомоги, які зазначені в Законі України «Основи законодавства України про охорону здоров'я» створити перелік лікарських спеціальностей.

Наступним етапом формування правової компетентної свідомості, на думку А.Званчука, є фахова підготовка. [3, с. 26] При цьому, для медичного працівника важливу роль відіграє, як виконання законодавчих положень, знання і виконання локальних нормативних актів – протоколів лікування, так і уміння складати документи, які мають юридичне значення, наприклад, свідоцтва про смерть, акти розтинів, акти судово-медичних оглядів, заповіти тощо. Таким чином, на відміну від інших спеціальностей, медичні працівники, не маючи спеціальних юридичних знань, повинні володіти певною базою правових знань та вміти застосовувати їх на практиці. Наприклад, лікарям доводиться вирішувати питання щодо поновлення документів, в тому числі правовстановлюючих, з'ясування проблем з нерухомістю, пенсійного забезпечення, спадкування тощо. Так, згідно чинного законодавства у лікарні право підпису заповіту має головний лікар. Тобто, в особливо в спірних питаннях, виникає загроза судових позовів до медичних працівників, щодо додаткового уміння працювати з документами юридичної ваги.

Тому велику роль у підготовці лікаря відіграє правова підготовка. Основи формування правової компетенції лікаря закладаються в процесі вивчення предмету «Медичне правознавство» та застосування отриманих правових знань під час студентської практики. Потрібно зазначити, що саме уміння користуватись правом та свідомо його дотримуватись гарантує уникнення правопорушень.

Таким чином, професіоналізація та фахова підготовка постають ключовими критеріями формування та закріплення компетентної правової свідомості медичного працівника. Важливу роль у даному процесі відіграє правова освіта, яку отримують в процесі навчання у вищих медичних навчальних закладах майбутні медичні працівники. Саме вона виступає базисом, на якому закладаються правові знання та уміння застосовувати норми права на практиці.

Використані джерела:

1. Званчук А. В. Компетентна правосвідомість як самостійний рівень правової свідомості. Судова апеляція. № 1, 2011 р.- с. 35-40.
2. Званчук А. В. Професійність і компетентність у правовій сфері: поняття та співвідношення. // Актуальні проблеми держави і права : зб. наук. пр. / Міністерство освіти і науки України, ОНЮА. – О., 2010. – № 56. – с. 24-32.
3. Крижанівський А. Ф. Компетентна правова свідомість: до постановки проблеми / А. Ф. Крижанівський // Актуальні проблеми держави і права : зб. наук. пр. / Міністерство освіти і науки України, ОНЮА. – О., 2001. – Вип. 11. – с. 34-39.

Вісьтак Марія Ярославівна,
*асистент кафедра трудового, аграрного та екологічного права юридичного факультету
Львівського національного університету імені Івана Франка,
кандидат юридичних наук*

КОНВЕНЦІЇ І РЕКОМЕНДАЦІЇ МІЖНАРОДНОЇ ОРГАНІЗАЦІЇ ПРАЦІ ЯК МІЖНАРОДНІ ТРУДОВІ СТАНДАРТИ

В літературі неодноразово можна зустріти такі висловлювання, як: «стандарти міжнародної організації праці», «міжнародні стандарти праці», «міжнародні трудові стандарти», «стандарти МОП з питань праці» тощо. Однак, однозначне розуміння поняття міжнародного трудового стандарту відсутнє. Відтак, необхідно з'ясувати насамперед визначення поняття стандарту.

Якщо звертатись до Великого тлумачного словника української мови під поняттям «стандарт» можна розуміти: 1) норму, зразок, мірило; 2) загальноприйнятий взірць, єдину типову форму організації, проведення, здійснення чого – небудь; 3) щось що позбавлене індивідуальних особливостей, своєрідності, оригінальності[1]. Визначення поняття стандарту також дає Юридична енциклопедія за ред. Ю.С. Шемшученка.[2]. Тут поняття «стандарту» визначається як, документ розроблений на основі консенсусу та затверджений уповноваженим органом, що встановлює призначені для загального і багаторазового використання правила, інструкції або характеристики, які стосуються діяльності чи її результатів з метою досягнення оптимального ступеня впорядкованості у певній галузі. Поруч із визначенням поняття «стандарту», наведено визначення поняття «міжнародного стандарту». Зокрема, міжнародними стандартами визнаються міжнародно-правові норми і принципи, що закріплюють стандартизовані правила поведінки суб'єктів міжнародного права в тих чи інших сферах міждержавного співробітництва. Аналізуючи останнє визначення можна прийти до висновку, що воно є не зовсім точним, оскільки припускає деяку тавтологію і невизначеність. Наприклад, стандартом може вважатись норма яка закріплює вже стандартизоване правило поведінки, тобто визначення поняття дається шляхом застосування невизначеного поняття. Можливо краще в цьому випадку застосувати словосполучення «визначені правила поведінки суб'єктів міжнародного права тощо». Також недоліком вказаного визначення можна вважати відсутність посилання на те, що такі норми і принципи, мають розроблятися на основі консенсусу та затверджуватись уповноваженим на це органом, тобто недоліком є відсутність зазначення ознак, які характерні власне поняттю стандарту.

Таким чином, під поняттям міжнародні трудові стандарти можна розуміти міжнародно-правові норми і принципи, що розроблені на основі консенсусу, затверджені уповноваженим на це органом та закріплюють визначені правила поведінки суб'єктів міжнародного права в сфері міждержавного співробітництва з приводу регулювання трудових відносин.

В свою чергу, Міжнародна організація праці визначає міжнародні трудові стандарти (International Labour Standards), як міжнародні конвенції і рекомендації, розроблені представниками урядів, роботодавців і працівників усього світу, які торкаються всіх питань пов'язаних із застосуванням праці (international conventions and recommendations drawn up by representatives of governments, employers and workers from around the world - covering all matters related to work)[3]. Усі міжнародні трудові стандарти МОП згруповує за групами конвенцій щодо: 1) свободи асоціації (об'єднання), укладення колективних договорів, промислових відносин; 2) примусової праці; 3) усунення дитячої праці та захисту дітей і молоді; 4) забезпечення рівності у можливостях і ставленні; 5) трьохсторонньої консультації; 6) управління та інспекції; 7) політики в сфері працевлаштування і сприяння; 8) професійної освіти і навчання; 9) забезпечення зайнятості; 10) оплати праці; 11) робочого часу; 12) професійної безпеки та здоров'я; 13) соціального захисту; 14) захисту материнства; 15) соціальної політики; 16) праці трудящих-мігрантів; 17) праці моряків; 18) праці рибалок; 19)

праці працівників доків та верфей; 20) праці тубільців та членів племен; 21) праці окремих категорій працівників; 22) заключних положень конвенцій.

Якщо, розглядати кожен із цих стандартів окремо, ми побачимо, що він (стандарт) має, визначену міжнародною організацією праці, структуру. МОП визначає, які конвенції і рекомендації здійснюють правове регулювання тих чи інших суспільних відносин в сфері праці, а також згруповує їх за предметом правового регулювання. Наприклад Стандарт, що здійснює правове регулювання примусової праці включає: 1) основоположні конвенції про примусову працю (і відповідні рекомендації), до яких належать Конвенція про примусову працю, 1930 (№ 29), Рекомендація про примусову працю, 1930 (№35), Конвенція про скасування примусової праці, 1957 (№ 105) та 2) інші правові інструменти (засоби), що здійснюють правове регулювання примусової праці, до яких належить Рекомендація про примусову працю, 1930 (№36); Стандарт, що здійснює правове регулювання дитячої праці та захисту дітей і молоді включає: 1) основоположні конвенції про дитячу працю (і відповідні рекомендації), до яких належать Конвенція про мінімальний вік, 1973 (№ 138), Рекомендація про мінімальний вік, 1973 (№ 146), Конвенція про найгірші форми дитячої праці, 1999 (№182), Рекомендація про найгірші форми дитячої праці, 1999 (190); 2) конвенції (і відповідні рекомендації) про захист дітей і молоді, до яких належать Конвенція про медичний огляд молоді, зайнятої в промисловості, 1946 (№77), Конвенція про медичний огляд молоді, не зайнятої в промисловості, 1946 (№ 78), Конвенція про медичний огляд молоді, зайнятої на підземних роботах, 1965 (№79), Рекомендація про медичний огляд молоді, 1946 (№79), Рекомендація про умови працевлаштування молоді, зайнятої на підземних роботах, 1965 (№125). Також в структурі стандарту МОП відокремлює чинні акти, акти, які підлягають перегляду та акти, які вже втратили чинність. Тобто, відповідний стандарт містить згруповані конвенції не лише за предметом регулювання, але й за їх чинністю. Так, наприклад, стандарт, що здійснює правове регулювання дитячої праці та захисту дітей і молоді містить конвенції і рекомендації, які є чинними (Конвенція про медичний огляд молоді, не зайнятої в промисловості, 1946 (№ 78), про медичний огляд молоді, зайнятої на підземних роботах, 1965 (№124), Рекомендація про медичний огляд молоді, 1946 (№79)), конвенції і рекомендації, які підлягають перегляду (Конвенція про нічну працю молоді, зайнятої в промисловості, 1919 (№ 6), Рекомендація про нічну працю дітей і молоді, зайнятої на сільськогосподарських роботах, 1921 (№ 14)), а також конвенції і рекомендації, які втратили свою чинність (Конвенція про медичний огляд молоді, зайнятої на підземних роботах, 1965 (№123), про мінімальний вік працівників, зайнятих на сільськогосподарських роботах, 1921 (№10)).

Отже, кожен із двадцяти двох міжнародних трудових стандартів МОП можна характеризувати за двома ознаками, за предметом регулювання відповідних суспільних відносин та за чинністю конвенцій і рекомендацій МОП, які складають цей стандарт.

Враховуючи наведене, видається доречним при вивченні міжнародних трудових стандартів МОП враховувати предмет їх регулювання та їх чинність у часі, як це визначає сама міжнародна організація праці. При такому підході простежується більш системний підхід до вивчення цього питання, ніж при вивченні окремих конвенцій. Відтак, видається доцільним, при дослідженні актів МОП, робити це не розрізнено, а системно, із врахуванням їх приналежності до відповідного міжнародного трудового стандарту.

Використані джерела:

1. Великий тлумачний словник української мови: [уклад. і ред. В.Т. Бусел]. – К.: Ірпінь : Перун, 2007. –1736 с.
2. Юридична енциклопедія : в 6 т. / НАН України, Ін-т держави і права ім. М. Корецького ; [редкол.: Ю. С. Шемиученко та ін.]. – К. : Вид-во “Укр. енцикл.” ім. М. Бажана, 1998-2004.
3. [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://www.ilo.org/InternationalLabourStandards/Introduction/socialjustice>.

*Глинская Виктория Сергеевна,
студентка 5 курса юридического факультета
Гродненского государственного университета имени Янки Купалы*

ПРАВОВОЙ АНАЛИЗ ОТРАСЛЕВОГО РЕГУЛИРОВАНИЯ ТРУДА ГОСУДАРСТВЕННЫХ СЛУЖАЩИХ РЕСПУБЛИКИ БЕЛАРУСЬ И УКРАИНЫ

Как правило, государственная служба большинства государств – это механизм осуществления целей и задач государства. Реализуя свои функции, государство в лице государственных органов, исполняющих возложенные на них обязанности, позволяют государственной службе стать таким институтом, через который реализуется демократическая сущность государства, поддерживается нормальная жизнедеятельность общества, а государственный аппарат служит определению и удовлетворению потребностям общественного развития.

С принятием Закона Украины «О государственной службе», не имеющего аналогов в отечественной правотворческой практике, создана национальная система государственной службы, а с обретением Республикой Беларусь государственного суверенитета, избавлением от партийного диктата был взят курс на реформирование государственной службы. Государственная служба как правовой институт в Республике Беларусь получила правовое регулирование только с 1993 года, когда впервые был принят Закон Республики Беларусь от 23 ноября 1993 г. № 2581-ХІІ «Об основах службы в государственном аппарате» [2, с. 4].

Существуют разные мнения по вопросу о том, к какой отрасли права относится институт государственной службы, в частности, какая отрасль права регулирует трудовую деятельность государственных служащих.

Как указывает С. А. Иванов, трудовое право по своему назначению призвано защищать работника, тогда как административное право – государство [4, с. 58].

Л. А. Чиканова отмечает, что большинство государственных служащих – это рядовые служащие министерств, комитетов, ведомств, которые нуждаются в защите своих трудовых прав не менее, чем все другие работники, а, может быть, и более, так как находятся в большей зависимости, как от непосредственного, так и вышестоящего начальника. Выведение правового регулирования трудовых отношений государственных служащих за рамки трудового права вряд ли будет способствовать повышению уровня их правовой защищённости, ибо среди всех других отраслей права именно трудовое право призвано осуществлять в полной мере функцию социальной защиты работников [3, с. 52].

Большинство специалистов деятельность государственных служащих в качестве государственно-служебных и относят их к предмету регулирования административного и государственного права. Правовой статус государственных служащих, их служение только государству в лице его органов, назначение на должность соответствующим должностным лицом, возможность осуществления организационно-распорядительных и административных мер, предоставление им особых государственно-правовых и властных полномочий для выполнения функций государства, обязанность соблюдать и исполнять служебные указания и распоряжения начальников, подчиняться их дисциплинарной власти и др. [1, с. 14].

Однако, на мой взгляд, приведённые доводы позволяют отнести данного рода отношения, связанных с поступлением на государственную службу, её прохождением и прекращением к отношениям охраняемым не только нормами трудового права, но и административного.

Представители науки трудового права в большинстве своём считают, что регулирование трудовой деятельности государственных служащих – это предмет науки трудового права.

В. М. Манохин указывает, что нормы трудового права регулируют те служебные отношения, которые не затрагивают самой служебной деятельности, а складываются в связи со служебной деятельностью, то есть отношения, складывающиеся не в процессе труда служащего, а по поводу этого труда. Трудовое законодательство регулирует те отношения,

которые обеспечивают служащему выполнение его должностных полномочий, оставляя содержание этих полномочий для регулирования нормами административного права [4, с. 43].

Изложенное позволяет сделать вывод, что отношения на государственной службе являются предметом регулирования многих отраслей права. Вопросы поступления на государственную службу, присвоения классов, прохождения аттестации, мер поощрения и дисциплины, привлечение к материальной и дисциплинарной ответственности, материальных и социальных гарантий, прекращение государственной службы – относятся к предмету трудового права.

О том, что отношения по исполнению обязанностей государственной службы являются трудовыми, можно сделать вывод из следующих признаков:

- 1) данные отношения являются договорными, основанными на контракте – виде трудового договора;
- 2) в указанных отношениях имеются две стороны: работник (государственный служащий) и наниматель (государственный орган);
- 3) на государственного служащего распространяются нормы Трудового Кодекса Республики Беларусь и Украины, о рабочем времени, о дисциплине труда, увольнении с государственной службы и многие другие.

В то же время отношения по организации государственной службы и управлению ею, отношения, связанные с определением структуры государственных органов, отношения по реализации полномочий государственного органа в структуре государственного аппарата (механизма) являются административными отношениями и нормы, регулирующие эти отношения, являются нормами административного права.

Таким образом, отношения государственного служащего регулируются нормами как административного права, так и трудового права. Двойственный характер отношений государственного служащего определён нормами Закона о государственной службе, ТК и другими законодательными актами [4, с. 33].

Со временем, по-видимому, правовой институт государственной службы в Украине может сформироваться в подотрасль административного права со своей общей частью, регулирующей основные вопросы организации и прохождения государственной службы и особенной – регулирующей отдельные виды государственной службы.

Использованные источники:

1. Бельский К.С. О концепции реформы государственной службы в Республике Беларусь / К. С. Бельский // *Государство и право*. – 1994. – № 4. – С. 24–32.
2. Закон України «Про державну службу» від 16 грудня 1993 р. // *Відомості Верховної Ради України*. – 1993. - № 52. - Ст. 490.
3. Саркисова, Э.А. Государственные служащие / Э. А. Саркисова // *Юстыцыя Беларусі*. – 2006. - №4. - С. 48-52.
4. О государственной службе в Республике Беларусь: Закон Республики Беларусь от 14 июня 2003 г., № 204-З: в ред. Закона Республики Беларусь, 02.06.2009 г., № 20-3 // *Национальный реестр правовых актов Республики Беларусь*. – 2009. – № 2/1572.

Головко Елена Андреевна,
студентка 4 курса юридического факультета
Ярославского государственного университета им. П. Г. Демидова

ИСТОРИКО-ПРАВОВОЙ АСПЕКТ РАСТОРЖЕНИЯ СРОЧНОГО ТРУДОВОГО ДОГОВОРА

В последние годы достаточно отчётливо наблюдается тенденция к усилению договорных начал в правовом регулировании трудовых отношений. Одним из её проявлений

является закрепление в действующей редакции Трудового кодекса Российской Федерации (далее – ТК РФ) [1] широких возможностей для заключения срочных трудовых договоров. Более того, в целях совершенствования законодательства о труде поступают предложения и вовсе снять ограничения на заключение трудовых соглашений с определённым сроком действия [2, с. 5–8; 3]. В частности, данный вопрос обозначен в Предложении о коренной модернизации трудового законодательства и Проекте Федерального закона «О внесении изменений и дополнений в ТК РФ», разработанными Российским Союзом Промышленников и Предпринимателей [4].

А. М. Лушников утверждает, что «юридически асимметричная» защита трудовых прав работников обеспечивает фактическое равенство прав сторон трудового договора. В этой связи в трудовом законодательстве должны предусматриваться специальные нормы, в определённой мере «уравновешивающие» эти издержки срочного трудового договора [5, с. 272].

Впервые в отечественном трудовом законодательстве конструкция срочного договора была закреплена в ст. 51 Устава о промышленном труде 1913 г. (далее – УПТ). [6] Впоследствии она с небольшими изменениями была заимствована в Кодексах законов о труде РСФСР (далее – КЗоТ) 1922 г. [7] (ст. 34) и 1971 г. [8] (ст. 17), а также в ч. 1 ст. 58 ТК РФ. Основное отличие между положениями указанных актов заключалось в установлении различной продолжительности действия срочного трудового договора. В УПТ указание на истечение срока договора и на завершение определённой работы как основание прекращения трудового договора содержалось соответственно в подп. 2 и 3 ст. 61, в КЗоТ РСФСР 1922 г. – в подп. «б» и «в» ст. 44, в КЗоТ РСФСР 1971 г. – в п. 2 ч. 1 ст. 29. В настоящее время указанное основание и правовой механизм его реализации закреплены в п. 2 ч. 1 ст. 77 и в ст. 79 ТК РФ.

К числу недостатков прежнего законодательства относилось отсутствие у работника права по собственному желанию расторгнуть трудовой договор до окончания срока его действия без согласия работодателя [9, с. 188]. Согласно ст. 32 КЗоТ РСФСР 1971 г. такой договор мог быть расторгнут досрочно по требованию работника лишь в случае его болезни или инвалидности, препятствовавших выполнению работы, нарушения администрацией законодательства о труде, коллективного или трудового договора и по другим уважительным причинам. В то же время, работник, заключивший трудовой договор на неопределённый срок, был вправе требовать его расторжения в любое время с предупреждением об этом работодателя. Впервые право на досрочное расторжение по инициативе работника было закреплено только в ТК РФ (ч. 1 ст. 80).

Долгое время отечественный законодатель не ограничивал применение срочных трудовых договоров – вид договора формально должен был определяться соглашением сторон. Фактически же работодатель обладал широкими возможностями «убедить» работника заключить менее выгодное для последнего срочное соглашение. Тем самым работодатель мог прекратить трудовые отношения только на основании истечения срока договора, не утруждая себя поиском других законных оснований для увольнения. Полагаем, что правила применения срочного трудового договора были согласованы с общей тенденцией развития советского трудового права, в котором приоритетное место отводилось производственной функции в ущерб социально-защитной. «Прикрепление» работника к предприятию посредством заключения с ним трудового договора на определённый срок позволяло администрации бороться с текучестью кадров, успешно выполнять плановые задания.

Первые шаги по совершенствованию правового регулирования срочных трудовых договоров нашли отражение в КЗоТ РСФСР 1922 г. Так, в ст. 45 Кодекса было закреплено правило о том, что если по истечении срока договора трудовые отношения продолжаются, и ни одна из сторон не требует их прекращения, договор признается продолженным на прежних условиях, на срок неопределённый. Впоследствии эта важная для работников норма

с определёнными редакционными правками вошла как в КЗоТ РСФСР 1971 г. (ст. 30), так и в ТК РФ (ч. 4 ст. 58).

Гарантии от необоснованного заключения срочного трудового договора были закреплены в отечественном законодательстве о труде лишь в начале 90-х гг. прошлого века с учётом международного правового опыта. Осенью 1992 г. в КЗоТ появилась норма (ч. 2 ст. 17) предусматривавшая возможность заключения срочного трудового договора только в случаях, когда трудовые отношения не могли быть установлены на неопределённый срок с учётом характера предстоящей работы или условий её выполнения, или интересов работника, а также в случаях, непосредственно предусмотренных законом [10]. Позднее в первоначальной редакции ТК РФ была закреплена новелла (ч. 5 ст. 58), в соответствии с которой трудовой договор, заключённый на определённый срок, при отсутствии достаточных к тому оснований, установленных органом, осуществляющим государственный контроль и надзор за соблюдением трудового законодательства, или судом, считается заключённым на неопределённый срок. Начиная с редакции ТК РФ от 30.06.2006 г., решение о переквалификации срочного трудового договора в бессрочный может быть принято только судом.

Таким образом, в процессе развития трудового законодательства прослеживается тенденция к ограничению трудовых договоров с определённым сроком действия. На наш взгляд, от данной стратегической линии нельзя отказываться и в будущем.

Использованные источники:

5. Трудовой кодекс Российской Федерации от 30.12.2001 № 197-ФЗ // *Российская газета*. - 2001. - 31 декабря.
6. Коршунова Т.Ю. Реформирование трудового законодательства // *Журнал российского права*. - 2011. - № 8. - С. 5-8.
7. Прохоров М. России необходим новый Трудовой кодекс // *Российская газета*. - 2011. - 19 июля.
8. Официальный сайт РСПП // <http://pcnn.pf/position/view/51>
9. Лушников А.М., Лушникова М.В. Курс трудового права: Учебник: В 2 т. Т. 2. Коллективное трудовое право. Индивидуальное трудовое право. Процессуальное трудовое право. М., 2009. С. 272.
10. Свод Законов Российской империи. Т. XI. Ч. 2 // <http://civil.consultant.ru/code/>.
11. Кодекс законов о труде РСФСР 1922 г. // *Собрание Указов и Распоряжений Рабочего и Крестьянского Правительства РСФСР*. 1922. № 70. Ст. 903.
12. Кодекс законов о труде РСФСР 1971 г. // *Ведомости Верховного Совета РСФСР*. 1971. № 50. Ст. 1007.
13. Андриановская И.И. Преемственность в трудовом праве. Южно-Сахалинск, 2010. - С. 188.
14. Закон РФ от 25.09.1992 № 3543 «О внесении изменений и дополнений в Кодекс законов о труде РСФСР» // *Российская газета*. - 1992. - 6 октября.

Дедкова Юлия Александровна,
студентка 3 курса юридического факультета
Гродненского государственного университета имени Янки Купалы

К ВОПРОСУ О СОЦИАЛЬНОЙ ЗАЩИТЕ ПОЖИЛЫХ ГРАЖДАН В РЕСПУБЛИКЕ БЕЛАРУСЬ

Республика Беларусь – социальное государство, которое провозглашает высшей ценностью человека и создаёт условия для обеспечения достойной жизни, свободного развития и самореализации творческого потенциала личности. Социальная политика Республики Беларусь направлена на создание условий достойной жизни и свободного

развития человека (ст.1 Конституции Республики Беларусь). Социальная защита – необходимый элемент функционирования любого достаточно развитого государства. Основные направления социальной защиты должны быть направлены на повышение жизненного уровня населения, улучшения состояния качества жизни, предоставление льгот малообеспеченным гражданам. В связи с этим законодательство Республики Беларусь регулирует реализацию социальных прав, устанавливает дополнительные гарантии по социальной защите отдельных категорий граждан. В моей работе будет более детально проанализирована социальная защита пожилых граждан в Республике Беларусь.

На начало 2012 года в общей численности лиц пожилого возраста женщины составляли 65,3% (1197,4 тыс. человек), мужчины – 34,7% (637,5 тыс. человек) [1]. По прогнозу ООН, доля населения старше 60 лет к 2050 году в Республике Беларусь будет составлять 35,8% [2].

В нашей стране активно внедряются новые формы работы с пожилыми людьми и ветеранами. Так, *«Гостевая семья»* предусматривает приём на проживание в семью одиноких стариков. В *«Приёмной семье»* социальный работник берет к себе на зимний период обслуживаемого им человека для обеспечения надлежащего ухода. Есть также *«Патронатная семья»* – заключаются трёхсторонние договоры между пользователем услуг, семьёй, предоставляющей услуги, и территориальным центром социального обслуживания населения на проживание и ведение совместного хозяйства в семье с принятым на проживание одиноким пожилым человеком. Среди новых форм – *«Дом самостоятельного совместного пребывания»*, который создан для проживания одиноких престарелых граждан, попавших в трудную жизненную ситуацию. *«Санаторий на дому»* заключается в том, что в течение 21 дня одиноким престарелым людям оказываются на дому медицинские услуги (массаж, физиотерапевтические услуги, диетическое питание за счёт привлечённых территориальным центром социального обслуживания спонсорских средств). Социальный работник в этот период обслуживает подопечных пять раз в неделю и готовит для них пищу, а работники культуры организуют досуг [3].

Также одним из нововведений является Постановление Совета Министров Республики Беларусь от 08.06.2011 № 738 «О проведении эксперимента по внедрению новых форм социального обслуживания и предоставлению социальных услуг», которое определило г. Минск пилотным регионом для апробации в 2011-2015 годах новых форм социального обслуживания одна из которых - предоставление социальных услуг на основании договора жизненного содержания с иждивением (рента). Договор пожизненного содержания с иждивением – это договор, по которому получатель ренты (гражданин) передаёт принадлежащее ему жилое помещение в собственность г. Минска, а плательщик ренты (Мингорисполком) обязуется осуществлять пожизненное содержание с иждивением граждан. Пожизненное содержание пенсионер может получать на дому и в домах-интернатах (по желанию самого пенсионера). Получателю ренты гарантированы: проживание в квартире; техническое обслуживание жилого помещения за счёт средств местного бюджета; отчисления на капитальный ремонт, потреблённые коммунальные услуги (ежемесячно); оплата расходов на текущий ремонт и замену газового, электрического, сантехнического оборудования (по мере необходимости); бесплатные социально-бытовые услуги на дому (доставка продуктов питания, промтоваров, лекарственных препаратов, уборка жилого помещения, мытье окон, пола, стирка белья, приготовление пищи, помощь в соблюдении личной гигиены, сопровождение в лечебно-профилактическое учреждение, психологическая и юридическая помощь, содействие в посещении театров, выставок, культурных мероприятий и др.) ежемесячная рентная выплата с сохранением пенсии [4].

В разных странах уровень социальной защиты и отношение к пожилым людям неодинаковое. Моё внимание привлекли социальные привилегии, которые существуют в Нидерландах, а именно: возможность для пенсионеров приобретать билеты на транспорт, в музеи, подписываться на газеты и журналы со скидкой до 40 %. Нередко они могут дешевле заказывать еду в ресторанах, номера в гостиницах, совершать турпоездки и т. д. При этом

чаще всего скидки предоставляют сами фирмы, музеи и прочие частные организации [5]. Я считаю необходимым в Республике Беларусь постепенно внедрять такие же виды социальных привилегий, что значительно улучшит социальную защиту пожилых граждан и социальную политику государства в целом.

Таким образом, мы видим, что на современном этапе вопрос о социальной защите стоит очень остро, поскольку не хватает бюджетных средств для полного финансирования всех нуждающихся. Я считаю необходимо осуществлять социальную защиту всех категорий населения, как через систему государственных учреждений, так и через систему некоммерческих организаций. Взаимодействие государства и некоммерческих организаций в социальной сфере весьма распространено в зарубежных странах, и было бы весьма целесообразно пойти по их примеру и практиковать в Республике Беларусь такое же взаимодействие государства и некоммерческого сектора (общественные объединения, фонды, религиозные организации и др.), которые иницируют общественную активность граждан и вносят ощутимый вклад в производство социальных услуг. Одним из нововведений может стать также мониторинг предоставления социальной помощи и социальных услуг населению, который позволит детально анализировать эффективность социальной сферы в государстве, и прогнозировать дальнейшее усовершенствование этой сферы.

Использованные источники:

1. *Министерства труда и социальной защиты Республики Беларусь [Электронный ресурс] / Белта - Минск, 2005. - Режим доступа: <http://www.mintrud.gov.by> - Дата доступа: 17.02.2013.*
2. *Зборовский, К.Э. Социальная реабилитация пожилого человека / К.Э. Зборовский // Охрана труда и социальная защита. - 2013. - №2. - С.90.*
3. *БЕЛТА - Новости Беларуси [Электронный ресурс] - Минск, 2013. - Режим доступа: <http://www.belta.by> - Дата доступа: 22.09.2013.*
4. *Князева, Т.В. Заключение договоров ренты с одинокими пожилыми гражданами/ Т.В. Князева // Охрана труда и социальная защита. - 2012. - №11. - С.93.*
5. *Голубев, С.Г. Реформирование системы социальной защиты Республики Беларусь в контексте зарубежного опыта Беларусь и Россия: социальная сфера и социокультурная динамика: сб. науч. тр. / под общ. ред. О.В. Пролесковского, Г.В. Осипова. - Минск, 2008. - С. 276.*

Жигун Олег Олегович,
*студент 2 курсу юридичного факультету
ПВНЗ “Фінансово-правовий коледж”*

ДЕЯКІ ПРОБЛЕМИ ПРОФЕСІЙНОЇ ДЕФОРМАЦІЇ СУДДІВ: ПСИХОЛОГО-ПРАВОВИЙ АСПЕКТ

Частиною 1 ст. 55 Конституції України передбачено, що права і свободи громадянина захищаються судом. Діяльність суду по розгляду справ у суді відіграє важливе значення, що зумовлюється можливістю впливати на поведінку учасників процесу та її контролювати у відповідності норм та правил, що встановлені законом.

У відповідності до ч. 2 ст. 1 Закону України «Про судоустрій та статус суддів» (надалі – Закону) судову владу реалізують професійні судді та, у визначених законом випадках, народні засідателі і присяжні шляхом здійснення правосуддя в рамках відповідних судових процедур.

Проте на сьогодні, цим Законом передбачено положення, які закріплюють ряд випадків, коли суддя підлягає звільненню або відстороненню від посади, а саме: в зв'язку із

закінченням строку на який було призначено (ст. 101); за віком (ст. 102); за станом здоров'я (ст. 103); в зв'язку із порушенням вимог щодо несумісності (ст. 104); в зв'язку із порушенням присяги (ст. 105), та в деяких інших випадках [4, с. 4].

Разом з тим, Законом встановлено, що суддя повинен уникати підстав щодо несумісності (ст. 53) та випадків, за якими може бути притягнуто його до дисциплінарної відповідальності (ст. 83). Однак, варто відмітити, що ані цим Законом, ані процесуальним законодавством а також ані КЗпП нічого не вказано про можливість професійного деформування правосвідомості судді під час виконання ним професійних обов'язків. Адже на сьогодні юридичною наукою вирізняються такі помилки судді при відправленні правосуддя, які безпосередньо пов'язані із професійною деформацією.

Зокрема, одним із критеріїв, що виділяє ознаку судової помилки вважається *результат добросовісного самообману судді, так і його винної поведінки* (окрім умисної форми вини), *що призводить до загрози недосягнення цілей судочинства* (курсив власний – О. Ж.) [3, с. 41–42], – а це не що інше як прояви професійної деформації через «стирання» можливості адекватно, розсудливо застосовувати правову норму, вирізняти юридичні факти та оцінювати їм належне значення.

У той же час, *професійна деформація*, як явище, характеризується змінами властивостей особистості (стереотипів сприймання, ціннісних орієнтацій, характеру, способів спілкування та поведінки тощо), змінами рівня виразності професійно важливих якостей посадової особи, що відбуваються під впливом змісту, умов, тривалості виконання діяльності та його індивідуальних психологічних особливостей. Професійні деформації можуть здійснювати негативний вплив на стан та якість діяльності персоналу [6, с. 1].

Отже, слід погодитись, що такі обставини під час виконання професійних обов'язків суддею набувають вкрай особливого характеру і тому потребують вирішення. Тому виходячи з цього, слід задатися питанням: яким чином сприяти вирішенню цієї проблеми? Більшість вчених зосереджують увагу на проблемі добору за психологічними якостями кандидатів на посади суддів, тощо, серед яких можливо вказати на М. Алієскерова та В. Єнгалічева [1, с. 11–12], М. Клеандрова [5, с. 360], та деяких інших. Зрозуміло, що це не єдиний критерій, який опосередковує професійну деформацію, однак відмітимо, що такий є безумовно стержневим, і тому повинен полягати у можливих варіантах випередження цієї проблеми, тобто, виявлення, і вчасного реагування [7, с. 18–23].

Вирішуючи ці проблемні питання, може здатися, що краще буде просто звільняти осіб, які починають піддаватися деформації. Можливо (!). Однак, слід враховувати ту обставину, що держава повинна скоріш не виключати таких осіб із безумовно певними професійними якостями свого фахівця, а припускатися допомоги, методичним рекомендаціям, тощо. Втім, у даному контексті імпонує позиція О. Свида, який вважає за краще допомагати таким людям з метою збереження саме психологічної стійкості суддів та запобігання їх професійній деформації необхідно: 1) запровадити у судовій системі психологічну службу, відповідні посади психологів у судах з урахуванням кількості суддів; 2) розробити програми і методику психологічного розвантаження і психологічної реабілітації з урахуванням специфіки суддівської діяльності; 3) виділити, за наявності умов, у приміщеннях судів спеціальні кабінети психологічного розвантаження суддів, у тому числі за спеціальною методикою тренінгу; 4) створити суддям нормальні умови для роботи, надавши їм окремі кабінети, і облаштувати зали судових засідань; 5) виробити науково-обґрунтований рівень максимально допустимого навантаження на суддів з розгляду справ з урахуванням їх кількості та складності [7, с. 21]. Більше того, на створенні психологічної служби наголошують інші дослідники [2, с. 31–33].

Проте з огляду на ці критерії, важливо відмітити, що будь який із цих методів завжди потребує значної фінансової підтримки, адже психологи, створення нормальних умов праці, розроблення методик є витратною справою, та потребує значних фінансових асигнувань. З одної сторони цей метод дає нам досвідчених суддів, які зможуть набагато продуктивніше працювати, а з іншої сторони великі витрати. Важливою умовою професійної деформації як

гарантії, є відібрання морально стійких суддів на зайняття ними посади судді у перше, що зрозуміло потребує розробки відповідної методики, яка б чітко була зафіксована у відповідних нормативно-правових актах. Проте на сьогодні, нажаль, такої не вироблено та не затверджено. В результаті, чого, судді що призначаються у перше, чи «довічно» оцінюються у професійно-психологічній основі фактично навантаження, органом (особами), що обирає.

Та на останок, варто відмітити, що термінологію «професійна деформація» необхідно закріпити на законодавчому рівні, хоча б з огляду на наведене нами вище поняття. Це зрештою сприятиме здійсненню правосуддя у відповідності до закону та призведе до пониження випадків недовіри до суду, та підвищить працездатність, об'єктивність та неупередженість суддів.

Використані джерела:

1. Алискеров М. А., Енгальчев В. Ф. О психологическом обеспечении деятельности судов // Российский судья. – 2004. – № 5. – С. 11–12.
2. Барський В., Пушкарьова Т. Чи потрібен психолог для служителів Феміди? / / Вісник Вищої кваліфікаційної комісії суддів України. – № 1. – 2013. – С.31–33 [Електронний ресурс]. – Офіційний веб-портал Вищої кваліфікаційної комісії суддів України. – Режим доступу: http://archive.nbuv.gov.ua/portal/Soc_Gum/Vvkksu/2013_1/Barisky_Pushkar.pdf.
3. Батурина Н.А. Причины судебных ошибок и процессуальные средства их предупреждения в гражданском судопроизводстве: монография / под ред. докт. юрид. наук, проф. О.В.Исаенковой. – М.: Юрлитинформ, 2012. – 176 с.
4. Закон України «Про судоустрій і статус суддів» [Текст]: чинне законодавство зі змінами та допов., станом на 12 вересн. 2012 р.: (офіц. текст). – К.: ПАЛИВОДА А. В., 2012. – 188 с.
5. Клеандров М. И. Экономическое правосудие в России: прошлое, настоящее, будущее / М. И. Клеандров; Рос. акад. наук, Ин-т государства и права. – М.: Волтерс Клувер, 2006. – 367 с.
6. Про затвердження Інструкції про порядок організації та проведення психопрофілактичної роботи з персоналом Державної прикордонної служби України: Наказ від 14.04.2008 № 318/ Державна прикордонна служба України [Електронний ресурс]. – Верховна Рада України. Законодавство України. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/z0657-08>.
7. Свида О. Проблеми запобігання професійній деформації суддів / Вісник Вищої кваліфікаційної комісії суддів України. – № 1. – 2013. – С. 18–23 [Електронний ресурс]. – Офіційний веб-портал Вищої кваліфікаційної комісії суддів України. – Режим доступу: http://archive.nbuv.gov.ua/portal/soc_gum/Vvkksu/2013_1/Svida.pdf.

Жолнович Оксана Іванівна,

доцент кафедри трудового, аграрного та екологічного права
Львівського національного університету імені Івана Франка,
кандидат юридичних наук

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА УМОВ ПРАЦІ ПРАЦІВНИКІВ ЮРИДИЧНИХ ПРОФЕСІЙ

Конституційне положення, яким кожному громадянину гарантується право на належні, безпечні й здорові умови праці поширюється на працівників різних видів юридичних професій. Охорона праці працівників-юристів має певні особливості, які зумовлені особливостями юридичної діяльності.

Професійна діяльність юристів в основному пов'язана із забезпеченням та оформленням людських стосунків, окресленням кола прав і обов'язків людей, а також

ухваленням рішень, що впливають на їх долю. Виконання професійних обов'язків часто здійснюється в конфліктних, емоційно виснажливих умовах, особливо коли йдеться про працівників оперативно-розшукового апарату, слідчих, прокурорів, суддів, адвокатів тощо.

Специфічні умови праці зумовлені ще й тим, що робота юрисконсультів, нотаріусів, адвокатів має суспільно необхідний характер, а суддів, прокурорів, слідчих — державну значущість. Вони є посадовими особами, представниками влади, здійснюють владні повноваження для захисту інтересів громадян, суспільства, держави від різних зазіхань, вирішення соціальних і міжособистісних конфліктів.

Стаття 6 Закону України «Про охорону праці» проголошує, що умови праці на робочому місці, безпека технологічних процесів, машин, механізмів, устаткування та інших засобів виробництва, стан засобів колективного та індивідуального захисту, що використовуються працівником, а також санітарно-побутові умови повинні відповідати вимогам законодавства. Обов'язок створити умови праці на робочому місці в кожному структурному підрозділі відповідно до нормативно-правових актів покладаються на роботодавців (ст. 13 Закону).

Умови праці, як явище об'єктивної дійсності, формуються в процесі професійної діяльності внаслідок різних чинників соціально-економічного, техніко-організаційного та природно-кліматичного характеру, які мають відповідний вплив не тільки на здоров'я людини, а й на її працездатність, ставлення до праці та продуктивність праці.

У затвердженій наказом МОЗ України від 27.12.2001 р. Гігієнічній класифікації праці за показниками шкідливості та небезпечності факторів виробничого середовища, важкості та напруженості трудового процесу, умови праці визначаються як сукупність факторів трудового процесу і виробничого середовища, у якому здійснюється діяльність людини [3].

А наприклад, У. П. Бек вважає, що поняття «умови праці» необхідно розглядати у широкому та вузькому значенні. На її переконання, сукупність усіх чинників, що впливають на особу у процесі праці незалежно від підстав виникнення трудових відносин і які характеризують оточення у якому здійснюється трудова діяльність потрібно вважати умовами праці у широкому значенні. Натомість єдність усіх чинників виробничого середовища та трудового процесу, за наявності яких здійснюється трудова діяльність найманих працівників — це умови праці у вузькому їх значенні.

Автор також наполягає, що поняття «умови праці» не може бути пов'язано винятково із дотриманням технічних чи санітарно-гігієнічних нормативних положень. Воно є невіддільними від такої його складової як створення комфортних, сприятливих психологічних умов для працівників. А тому доцільно розглядати психологічні чинники складовою єдиного поняття «умови праці» [2, с.203-208].

Отже, належним чином організовані умови праці мають надзвичайно важливе значення, оскільки впливають на здоров'я і працездатність людини, на ставлення до роботи і задоволення нею. Вони можуть зумовити ефективність праці, підвищення її продуктивності або, навпаки, суттєво погіршити можливості працівника виконувати свої трудові функції.

Умови праці працівників юридичних професій можна згрупувати в певні блоки, зокрема:

- *санітарно-гігієнічні умови*, до яких належать мікроклімат (температура, вологість, швидкість руху повітря, теплове випромінювання), виробничий шум, освітлення (природне (відсутність або недостатність), штучне (недостатня освітленість, прямі і відбиті сліпучі відблиски, пульсація освітленості). Всі вони кількісно оцінюються за допомогою методів санітарно-гігієнічних досліджень і нормуються шляхом установлення стандартів, санітарних норм і вимог;
- *психофізіологічні*, зумовлені змістом праці та її організацією (фізичне навантаження, пов'язане з динамічною і статичною роботою; нервово-психічне навантаження у вигляді напруги зору — точність роботи; нервово-емоційна напруга та інтелектуальне навантаження — обсяг інформації, що опрацьовується, кількість важливих об'єктів одночасного спостереження; монотонність трудового процесу — темп праці;

різноманітність тощо.) Елементи цієї групи умов праці, за винятком фізичних зусиль і монотонності, не мають затверджених нормативів;

- *естетичні*, які сприяють формуванню позитивних емоцій у працівника (художньо-конструкторські якості робочого місця, інструментів, робочого одягу, допоміжних засобів, архітектурно-художнього оформлення інтер'єру, тощо). Кількісних оцінок елементи цієї групи також не мають. Визначення естетичного рівня умов праці здійснюється за допомогою методів експертної оцінки;
- *соціально-психологічні* елементи, які характеризують взаємовідносини у трудовому колективі (соціальний клімат). Вони поки що теж не мають одиниць виміру, норм і стандартів. Але соціологічні дослідження у формі усного опитування, анкетування створюють об'єктивну основу для їх формування [4, с. 125-127].

Загальні положення і вимоги, які регламентують умови праці осіб юридичних професій, визначені законодавством про працю. Згідно з його положеннями і вимогами розробляються й періодично переглядаються спеціальні правила, норми та інструкції з охорони праці і виробничої санітарії. Більшість нормативів і рекомендацій з умов праці встановлюються на рівні державних стандартів (наприклад, Державні санітарні норми мікроклімату виробничих приміщень — ДСН 3.3.6 042-99, Державні санітарні норми виробничого шуму, ультразвуку та інфразвуку (ДСН 3.3.6.037-99), Правила охорони праці під час експлуатації електронно-обчислювальних машин від 23.03.2010 р. №65 та інші).

Як вже зазначалося, праця юриста – це постійний контакт з людьми, підвищена відповідальність, дефіцит часу та уваги для прийняття рішення, що зумовлює значну нервово-емоційну напругу. Усі ці чинники впливають на загальну працездатність працівників юридичних професій.

Працездатність – це потенційна можливість людини здійснювати фізичну (фізична працездатність) або розумову (розумова працездатність) роботу за певний проміжок часу. Працездатність залежить від багатьох факторів, у тому числі фізичного і психічного розвитку, тренуваності організму та самопочуття працюючого, а також умов праці.

За рекомендаціями Міжнародної організації праці виділяють десять основних груп факторів виробничого середовища, що впливають на працездатність людини і викликають у неї втому: *фізичне зусилля* (пересування або підтримування вантажів, зусилля натиску на предмет праці тощо); *нервова напруга* (складність розрахунків, висока відповідальність, інтелектуальне навантаження, особливі вимоги до якості або точності, небезпека для життя і здоров'я тощо); *темп роботи* (кількість трудових рухів за одиницю часу); *робоче розташування* (розташування тіла людини щодо засобів виробництва); *монотонність роботи* (багаторазовість повторення одноманітних короткочасних операцій, дій, циклів); *температура, вологість, теплове випромінювання в робочій зоні*. Розрізняють п'ять стадій впливу зазначених факторів: незначний, підвищений (знижений), середній, високий, дуже високий; *забрудненість повітря* (вміст домішок в 1 куб. м або літрі повітря і вплив їх на організм людини); *виробничий шум* (частота шуму в герцах, сила шуму в Децибелах); *вібрація, обертання, поштовхи на робочому місці; освітленість у робочій зоні*.

В тій чи іншій мірі усі з наведених чинників можуть впливати на працездатність працівників-юристів, знижуючи її.

Зокрема, несприятливі умови праці можуть викликати стан гіпокінезії. Це такий функціональний стан, який розвивається під впливом тривалого обмеження м'язової активності людини. Його розвиток супроводжується дегенеративно-деструктивними змінами опорно-рухливого апарату, порушенням функції серцево-судинної системи та обміну речовин.

Психофізіологічний стан людини в результаті тривалої гіпокінезії помітно погіршується. Їй не вистачає наполегливості при виконанні будь-яких завдань, слабшає емоційна стійкість, погіршується настрій, з'являється підвищена дратівливість, порушується сон.

Тому для підтримання належного рівня життєдіяльності працівників юридичних професій, високої функціональної активності їхньої центральної нервової системи і формування оптимального психофізіологічного стану велике значення мають м'язові вправи,

їх різноманітність з урахуванням впливу на весь організм та індивідуальних особливостей людини.

Психологічна специфіка юридичної діяльності полягає і в тому, що головним завданням працівників юридичних професій є забезпечення найбільш раціонального функціонування всієї системи “людина – право”, оптимальна з точки зору правових та психологічних потреб праця фахівців-юристів у сфері правозастосовних і правоохоронних відносин, відносин, пов’язаних із судочинством. Для належного виконання трудових обов’язків особистість фахівця-юриста має відповідати певним вимогам. Це зокрема, висока внутрішня мотивація, велика міра юридичної та етико-психологічної відповідальності, вміння спілкуватися, вести допит, налагоджувати діалог у розмові з потерпілим, підозрюваним тощо, здатність працювати в екстремальних умовах, уміння витримувати високе емоційне напруження, прогностичний характер мислення [1, с. 234-239].

Безпечні та здорові умови праці юристів створюються шляхом забезпечення працівника: зручним робочим місцем; чистим повітрям, необхідним для нормальної життєдіяльності; захистом від дії шкідливих речовин та випромінювань на робочому місці; нормованою освітленістю; захистом від шуму та вібрацій; засобами безпеки при роботі з травмонебезпечним обладнанням; робочим одягом і засобами індивідуального захисту; побутовими приміщеннями та спеціальними службами, що призначені створювати безпечні та нормальні санітарні умови праці; медичним обслуговуванням і санітарно-профілактичними заходами, що призначені для збереження здоров’я.

Використані джерела:

1. Бедь В. В. *Юридична психологія : навч. посіб.* / В. В. Бедь. — [2-ге вид., доп. і переробл.] — К. : МАУП, 2004. — 436 с.
2. Бек, У. П. Конституційно-правове регулювання права на належні, безпечні та здорові умови праці / У. П. Бек // *Університетські наукові записки.* — 2011. — № 1 (37) — С. 203–208.
3. Гігієнічна класифікація праці за показниками шкідливості та небезпечності факторів виробничого середовища, важкості та напруженості трудового процесу : наказ Міністерства охорони здоров’я України від 27.12.2001 р. № 528 [Електронний ресурс] Верховна Рада України. Законодавство України. — URL : <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/v4137400-86>.
4. Керб Л. П. *Основи охорони праці : навч. посіб.* / Л. П. Керб. — К. : КНЕУ, 2003. — 324 с.

Каптар Ганна Григорівна,

*асистент кафедри цивільного права юридичного факультету
Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича*

МІЖНАРОДНЕ І НАЦІОНАЛЬНЕ ПЕНСІЙНЕ СТРАХУВАННЯ: ПИТАННЯ ВЗАЄМОДІЇ ТА ГАРМОНІЗАЦІЇ

Міжнародно-правове регулювання полягає у розробці міжнародних стандартів у сфері пенсійного страхування. Його завданнями є гармонізація і координація законодавства різних країн з питань збереження набутих прав при переїзді громадянина з однієї держави в іншу у процесі трудової діяльності, а також збереження набутих прав на конкретний вид пенсії або допомоги у випадках зміни країни постійного місця проживання. Гармонізація міжнародно-правового регулювання здійснюється шляхом формулювання загальних принципів, а також мінімальних стандартів та інших характеристик соціального забезпечення, які потім можуть втілюватись у національному законодавстві різних країн [4, с.479]. Міжнародні акти закріплюють такі підстави пенсійного забезпечення, як досягнення певного віку (старість),

інвалідність та втрата годувальника. Тому можна говорити про уніфікацію видів пенсійного страхування у національному законодавстві України та міжнародних правових стандартах.

В якості найважливішого міжнародного акту, який здійснює безпосередній вплив на формування вітчизняного законодавства про пенсійне страхування, можна назвати Загальну декларацію прав людини, ухвалену Генеральною Асамблеєю ООН 10 грудня 1948 року. Це програмний політичний документ, в якому сформульований пакет основних невідчужуваних та невід'ємних соціально-трудових прав людини.

Згідно Міжнародного Пакту про економічні, соціальні та культурні права від 1966 року держави, що беруть участь у Пакті, визнають право кожної людини на соціальне забезпечення, включаючи соціальне страхування (ст.9), право на гідний життєвий рівень для неї і її сім'ї (ст.11). Стаття 2 Пакту зобов'язує держави «вжити у максимальних межах наявних ресурсів заходи для того, щоб забезпечити поступово повне здійснення прав, які визнаються у Пакті, всіма належними способами, включаючи, зокрема, прийняття законодавчих заходів».

Конвенції МОП закріплюють обов'язок для держави, яка їх ратифікувала, запровадити або підтримувати системи обов'язкового страхування за відповідним пенсійним ризиком, причому кожна така система повинна встановлювати умови, “принаймні рівні” умовам, що передбачають Конвенції. Крім цього, Конвенції МОП визначили коло суб'єктів, які входять до системи обов'язкового пенсійного страхування, а також закріпили основні умови пенсійного страхування, за якими застрахованим особам надається пенсійне забезпечення у випадку настання різних соціальних ризиків. Так, право застрахованої особи на отримання пенсії по старості обумовлюється: 1) досягненням пенсійного віку, який у разі дії страхових програм для осіб, які працюють, не може перевищувати 65 років; 2) наявністю певного стажу, котрий може передбачати виплату мінімальної кількості внесків з початку страхування, а також протягом встановленого періоду, який безпосередньо передував настанню страхового випадку. Умовами отримання пенсії по інвалідності є: втрата працездатності, що позбавляє особу можливості заробляти прийнятну заробітну плату; наявність певного стажу, який може передбачати сплату мінімальної кількості страхових внесків з моменту страхування, а також протягом встановленого періоду, який безпосередньо передував страховому випадку. На відміну від пенсії по старості для пенсії по інвалідності Конвенція МОП №35 встановлює обмеження необхідної тривалості сплати страхових внесків: тривалість стажу не може перевищувати 60 місяців, 250 тижнів або 1500 днів, протягом яких сплачені внески. На пенсію по втраті годувальника мають особи діти померлого та вдови, які протягом встановленого періоду сплачували пенсійні внески.

Практично всі Конвенції МОП в якості основи для розрахунку розміру пенсії встановлюють тривалість страхового стажу, розмір заробітної плати та суму сплачених страхових внесків. Вважаємо, що такі критерії є вихідною точкою для функціонування сучасної системи пенсійного страхування України. В умовах становлення вітчизняної трирівневої пенсійної системи необхідно звернути увагу на положення Конвенцій щодо збереження прав застрахованих осіб при зміні режиму страхування. Міжнародні акти передбачають збереження для осіб, які раніше були застраховані на обов'язкових засадах, права продовжувати страхування або на добровільних засадах, або зберегти свої права шляхом періодичної сплати внесків.

Конвенція МОП № 128 “Про допомоги по інвалідності, по старості і у зв'язку з втратою годувальника” (1967 р.) розвиває норми вищезгаданих актів та встановлює більш розширені умови пенсійного забезпечення. Наприклад, в якості умови для отримання пенсій по старості передбачається можливість збільшення вікової межі, якою обумовлюється право на допомогу. По-новому встановлені вимоги щодо тривалості страхового стажу: 30 років стажу сплати внесків або роботи за наймом, або 20 років стажу проживання в країні. Передбачено і мінімальний стаж сплати внесків або роботи за наймом – 15 років.

Вивчаючи положення Конвенції №128, Н.Б. Болотіна справедливо зауважила, що виплата допомоги по інвалідності, по старості або у зв'язку з втратою годувальника може

бути припинена за встановлених умов, коли одержувач займається діяльністю, що дає прибуток, в той час, як законодавство України дозволяє одночасно отримувати пенсію і працювати [1, с.275]. Ймовірно, що наступним кроком на шляху реформування пенсійної системи України буде вирішення проблеми подвійного фінансування виплати пенсій і заробітної плати працюючим пенсіонерам. Цілком можливо, будуть використані норми згаданої Конвенції.

Ми переконані, що реформування системи пенсійного страхування в Україні повинне ґрунтуватись на нормах міжнародних соціальних стандартів в цій сфері, їх слід використовувати у національному пенсійному законодавстві. Це завдання не може бути виконаним, поки Україна не ратифікує такі важливі Конвенції МОП, як Конвенцію “Про мінімальні норми соціального забезпечення” № 102, Конвенцію “Про допомоги по інвалідності, по старості і у зв’язку з втратою годувальника” № 128 та інші. Очевидно, що причинами незначного числа ратифікованих міжнародних стандартів Україною є характер соціально-забезпечувальних прав, які повинні бути не просто гарантованими державою, але і бути забезпеченими в об’ємі гідного життєвого рівня. Як вірно наголошують М.В. Лушнікова та А.М. та Лушніков, проблема ратифікації державами конвенцій МОП не носить тільки національний характер та значення, ця проблема має і міжнародні аспекти в умовах глобалізації [3, с.102]. Мова йде про гармонізацію і уніфікацію пенсійного законодавства різних країн правових систем на основі міжнародних стандартів соціальних прав.

Серед європейських соціальних стандартів у сфері пенсійного забезпечення потрібно відзначити Конвенцію про захист прав людини і основоположних свобод та Європейську соціальну хартію, яка ухвалена Радою Європи 18 жовтня 1961 року та переглянута 3 травня 1996 року. Основні регіональні європейські стандарти пенсійного забезпечення закріплені, головними чином, у цих двох актах. Імплементация норм даних актів у національне пенсійне законодавство України засноване на європейській інтеграції. Указом Президента України від 28 квітня 2004 року було схвалено Стратегію економічного та соціального розвитку України “Шляхом європейської інтеграції” на 2004-2015 роки. Стратегія передбачає, що адаптація соціальної політики України полягає у реформуванні систем страхування, охорони праці, здоров’я, пенсійного забезпечення та інших галузей соціальної політики відповідно до стандартів ЄС. Тому використання норм Європейської соціальної хартії є не просто доцільним, а необхідним кроком на шляху створення системи пенсійного страхування, орієнтованої на європейські соціальні цінності. Соціальна хартія є продовженням Європейської конвенції про права людини у соціальній сфері і у сукупності з нею гарантує здійснення понад 30 соціальних прав. Європейська соціальна хартія включає найбільш широкий набір основних соціальних прав і встановлює зобов’язання держав по здійсненню цих прав. Як вірно зазначив І.Я. Кисельов, Хартію можна розглядати як важливий документ міжнародного права, який здійснив синтез основних трудових прав для європейських держав, і встановив певну планку, нижче якої не може опускатись жодна цивілізована європейська країна, яка визнає демократію і соціальні цінності та ідеали [2, с.115].

Потрібно також згадати і норми Європейського кодексу соціального забезпечення (1990 рік), який розроблявся у співробітництві з МОП на основі конвенції МОП №102 «Про мінімальні норми соціального забезпечення» (1952 рік). Кодекс визначає мінімальний рівень захисту, який держави повинні надати у зв’язку з материнством, інвалідністю, старістю і т.д.

Важливим нормативним актом у сфері пенсійного страхування є законодавча резолюція Європейського Парламенту про спільну позицію Ради Європи щодо прийняття Директиви Європейського Парламенту і Ради Європи “Про діяльність і нагляд за установами професійного пенсійного забезпечення” від 12 березня 2003 року. Цей документ регламентує створення внутрішнього ринку професійного (трудоного) накопичувального пенсійного забезпечення, організованого у європейському масштабі. У Директиві Європейський Парламент встановив загальні для всіх країн-учасниць вимоги щодо цільового використання активів, правил інвестування пенсійних активів, порядку оприлюднення інформації про діяльність пенсійних фондів та надання інформації їх учасникам, власного капіталу компаній, що здійснюють

адміністрування фондом та управління його активами, засновників накопичувальних пенсійних фондів. Потрібно відмітити, що пропагуючи ідею створення накопичувальних пенсійних систем, європейський законодавець не зменшує ролі і солідарної пенсійної системи, яка повинна залишитись базовим та фундаментальним рівнем.

Важливу роль у міжнародному співробітництві України у сфері пенсійного страхування відіграють і двосторонні угоди. Насамперед, це стосується питань пенсійного забезпечення громадян держав – колишніх республік СРСР. 13 березня 1992 року була укладена Угода про гарантії прав громадян держав – учасниць СНД у сфері пенсійного забезпечення. У ній підкреслюється, що, з одного боку, кожна держава повинна нести безпосередню відповідальність за пенсійне забезпечення своїх громадян, але, з іншого, країни, пов'язані даною угодою, взаємно визнають свої зобов'язання по забезпеченню непрацездатних осіб, які набули право на пенсію на території інших республік за період їх входження до СРСР, і які реалізують це право на території однієї з держав-учасниць.

Серед актів, прийнятих у рамках СНД, варто відзначити Концепцію формування правових основ і механізмів реалізації соціальної держави в країнах співдружності (2007 рік), в якій закладені основні напрями соціальної політики держав СНД, у тому числі і стосовно визнання всіма державами Співдружності основоположних міжнародних актів. Також важливу роль в уніфікації пенсійного законодавства країн-учасниць СНД відіграє Хартія соціальних прав і гарантій громадян незалежних держав 1994 року. Закріплені у Хартії соціальні права і гарантії визнаються державами СНД в якості мінімального стандарту цих прав.

Таким чином, міжнародне пенсійне страхування на сучасному етапі характеризується такими ознаками, як системність, багаторівневність, співвідношення обов'язкових та рекомендаційних норм, соціально-партнерський характер прийняття міжнародних соціальних стандартів, заборона зниження гарантій пенсійних прав.

Використані джерела:

1. Болотіна Н. Б. *Право соціального захисту України: навч. посіб.* / Н. Б. Болотіна. – К.: Знання, 2005.
2. Киселев И.Я. *Трудовые стандарты Совета Европы* / И.Я. Киселев // *Труд за рубежом*. – 1999. - №4.
3. Лушникова М.В., Лушников А.М. *Международное и сравнительное трудовое право и право социального обеспечения.: введение в курс: учеб. пособие*. – М.: Юрлитинформ, 2011.
4. Мачульская Е.Е. *Право социального обеспечения: учебник для бакалавров* / Е.Е. Мачульская. – 2-е изд., перераб. и доп. – М.: Издательство Юрайт; ИД Юрайт, 2012.

Копайгора Іван Данилович,
професор кафедри права
ДВНЗ “Криворізький національний університет”,
кандидат юридичних наук, професор

ПРОБЛЕМИ ВИЗНАЧЕННЯ ТЕРМІНІВ “ЗАРОБІТНА ПЛАТА” ТА “ОПЛАТА ПРАЦІ” У ТРУДОВОМУ ПРАВІ

Заробітна плата є точкою перетину інтересів багатьох: підприємства, працівника, податкових органів, спеціальних фондів тощо. Кожна з цих сторін оцінює значення заробітної плати якщо не як найважливіше, то як одне з найважливіших. Ефективність праці певною мірою в світовому суспільстві визначається діючою системою заробітної плати.

Заробітна плата виступає як один з основних регулювальників ринку праці. Однак аналізу і оцінці впливу зарплати на ринок праці й, передусім, на зайнятість в Україні не

приділяється належна увага, що призводить до негативних наслідків – прискореного зростання безробіття, руйнування мотивів і стимулів до праці, зубожіння більшості населення.

Визначення поняття заробітної плати, її сутності, основних ознак, джерел і функцій знаходиться в центрі уваги економістів, юристів, політиків так як вона не тільки економічна, але і соціально-правова категорія. Разом з тим чи не найбільш важливим є правовий аспект заробітної плати. Тому метою даної статті є дослідження терміну «заробітна плата» та виявлення юридичної природи цього терміну.

Сьогодні вітчизняне законодавство приділяє значну увагу питанням організації оплати праці. При цьому заробітна плата визначається як винагорода, обчислена як правило, у грошовій вираженні, яку власник або уповноважений ним орган виплачує працівникові за виконану ним роботу. Заробітна плата була, є і ще тривалий час буде важливим якісним показником економічного господарювання.

У трудовому праві вживаються два терміни: «заробітна плата» та «оплата праці». Чітке розмежування і визначення цих термінів має не лише науково-теоретичне, а і практичне значення.

В науці трудового права існують різні точки зору на співвідношення цих термінів. Так, Н.Б. Болотіна висловлює погляд, що термін «оплата праці» є більш широким в своєму значенні, його цільове призначення спрямоване на організацію оплати праці, регламентації її окремих елементів і всієї системи правових засобів в цій сфері, а термін «заробітна плата» спрямований на працівника у трудових відносинах, на отримання грошової винагороди [1, с. 26]. Думка О.Г.Гирич схильна до того, що поняття «оплата праці», крім заробітної плати включає і інші доплати, види доходів, отриманих у результаті праці як особисто працівника, так і всього колективу в цілому, а отже є ширшим та змістовнішим [2, с. 138]. Вчені І.В. Зуб, Б.С. Стичинський, В. І. Ротань чітко визначають відмінність в цих термінах, так як «заробітна плата» акцентує увагу на об'єкті правовідносин між роботодавцем та працівником, а поняття «оплата праці» вказує саме на дії які повинен вчинити роботодавець внаслідок наявності трудових правовідносин [3, с. 89]. В свою чергу К.Гусов і В.Толкунова вважають, що термін «заробітна плата» більш правильний у трудовому праві, так як він закріплений у міжнародних правових актах [4, с.81].

Якщо звернутися до норм вітчизняного законодавства, то Конституція України, безпосередньо ст. 43, передбачає, що кожен має право на заробітну плату не нижчу від визначеної законом. Характеризуючи цю норму закону, Н.Б.Болотіна визначає, що відбулася підміна права на справедливую заробітну плату, яка б забезпечувала рівень життя гідний людини для самого працівника і членів його родини, який впливає з численних міжнародних конвенцій і рекомендацій МОП, з положень Міжнародного пакту про економічні, соціальні та культурні права на той принцип, що закріплений в Конституції і орієнтований тільки на межу виживання людини в умовах сьогодення, а не на повноцінний її розвиток [1, с. 26]. Сучасний рівень заробітної плати, особливо мінімальної, нездатний забезпечити навіть відтворювальну функцію заробітної плати.

Визначення терміну «заробітна плата» закріплено у ст. 94 КЗпП і у ст. 1 Закону України «Про оплату праці». Згідно цих нормативних актів заробітна плата – це винагорода, обчислена, як правило, у грошовому виразі, яку за трудовим договором власник або уповноважений ним орган виплачує працівникові за виконану ним роботу. У визначенні, яке закріплено у КЗпП відсутні положення про те, що винагорода виплачується по трудовому договору. Закон «Про оплату праці» визначення терміну «заробітна плата» конкретизує тим, що розмір заробітної плати залежить від складності та умов виконуваної роботи, професійно-ділових якостей працівника, результатів його праці та господарської діяльності підприємства [5]. На нашу думку, у обох визначеннях заробітної плати мають суттєві недоліки, а саме відсутність ознак своєчасності, систематичності і гарантованості.

Виходячи з зазначеного слід сказати, що на сьогоднішній день перехід до ринкових відносин, конкуренція змушують власників підприємств позбутися зайвих працівників аби

скоротити витрати на оплату праці. В умовах економічної трансформації заробітна плата повинна використовуватися як найважливіший засіб для стимулювання до зростання продуктивності праці, прискорення науково-технічного прогресу, поліпшення якості продукції, підвищення ефективності виробництва. Але в Україні відсутня ефективна політика зайнятості, зарплат і трудових доходів. Проводиться політика «заморожування» заробітної плати, що дає змогу економити витрати на робочу силу. Тому дуже важливо при прийнятті нового Трудового кодексу України, внести до нього чіткі розмежування поняття «заробітна плата» та «оплата праці», що значною мірою підвищить ефективність дії норм трудового права та створити основу для формування в Україні функціональної моделі трудового права.

Використані джерела:

1. Болотіна Н.Б. Трудове право України: Підручник.-К.;Вікар.-2004.-725с.
2. Гирич О.Г. Трудове право: Курс лекцій для студентів юридичних вузів і факультетів. - К. –Вілан. -208 с.
3. Кодекс законів про працю України: Науково-практичний коментар/ В.С.Стичинський, І.В.Зуб, В.Г.Ротань. – К. – 2000. -1072 с.
4. Гусов К., Толкунова В. Трудовое право России. – М. -2006. -386 с.
5. Закон України « Про оплату праці » від 25.03.1995 року №108/95.- Відомості Верховної Ради України. – 1995. - № 17. – ст. 121.

Копайгора Ірина Іванівна,
доцент кафедри філософії і соціальних наук
ДВНЗ “Криворізький національний університет”,
кандидат юридичних наук, доцент

СТВОРЕННЯ ОРГАНІВ РОЗВ’ЯЗАННЯ ТРУДОВИХ КОНФЛІКТІВ В УКРАЇНІ

Актуальність даної теми полягає в тому, що в умовах становлення і розвитку законодавства України та його адаптації до європейських стандартів, важливим є всебічне дослідження причин виникнення і форм прояву соціальних конфліктів з метою побудови такої системи трудового законодавства, яка б в повній мірі гарантувала права працівників таким чином, щоб ризик конфліктів інтересів останніх з роботодавцями знизився до мінімальних показників.

Метою дослідження є вивчення причин прояву соціальних конфліктів як в умовах сучасності, так і в перші роки становлення радянської влади, оскільки умови, в яких формуються ринкові умови в Україні і становлення радянської влади того часу, типові. Вивчення причин знання історико-правового досвіду практики вирішення соціальних конфліктів у перші роки радянської влади потрібні тому, що вона заклала підґрунтя для майбутнього розвитку радянської держави, а досвід радянської держави у цій галузі знаходить своє застосування і у практиці пострадянських держав, що виникли на теренах колишнього Радянського Союзу.

Завданням дослідження виступає: 1) вивчити статус професійних спілок у питаннях врегулювання трудових конфліктів; 2) дослідити природу виникнення конфліктів інтересів працівників та роботодавців; 3) Порівняти порядок вирішення трудових спорів у 20-ті роки ХХ століття та в умовах сучасності.

На початку 20-х років ХХ століття СРСР переходив від надзвичайних умов громадянської війни до мирних, а саме спостерігалася відмова від політики “воєнного комунізму” та створення нової моделі економічного господарювання.

У 20-і роки ХХ століття відношення держави до різноманітних форм прояву незадоволення з боку працюючих, у тому числі і до трудових конфліктів, стало більш

терпимим, жоден законодавчий акт про працю не передбачав заборону або обмеження прав профспілок оголошувати страйк. Профспілки повинні були доводити до свідомості робочих думку, що застосування страйкової боротьби з пролетарською владою може бути пояснено і обґрунтовано виключно бюрократичними викривленнями залишків капіталістичної старини в закладах, з одного боку, і політичною нерозвиненістю і культурною відсталістю трудящих мас, з другого боку, і що нормальним засобом вирішення конфліктів повинні стати переговори між профспілками і керівниками підприємств, і для цього потрібно створювати конфліктні комісії [1, с. 485–486]. Ця позиція підтверджується у звіті ВЦРПС шостому з'їзду професійних спілок у 1924 році, в якому сказано, що страйк на державних підприємствах, як нормальний метод вирішення конфліктів, неприйнятний [2, с. 105].

У науковій літературі природа соціальних конфліктів розглядалася з різних позицій. Так, відомий вчений, спеціаліст з проблем вирішення трудових спорів Циганов І. І. у своєму дисертаційному дослідженні на тему «Трудовые споры и порядок их решения на предприятиях» стверджував, що «причини спорів криються не в економіці соціалізму, а виходять за межі соціалістичної формації в капіталістичне минуле» [3, с. 8]. Однією з причин, що штовхала робітників до страйків стала незадоволеність трудящих мас якістю життя як наслідок проведеної політики НЕПу та розходженнями між соціальним очікуванням, народженими гаслами Жовтневої революції і реальним життям [4, с. 100]. Як наслідок, 6 квітня 1922 року було вирішено створити орган по попередженню страйків – розціночно-конфліктні комісії (РКК) [5, с. 1–2]. Такі комісії були створені на підставі постанови Народного Комісаріату Праці (НКП) РРФСР «Постанова про розціночно-конфліктні комісії». Згідно цієї Постанови окрім розгляду спорів у компетенцію РКК входив обов'язок контролювати ті положення, які закріплювалися у колективних договорах, а також приймати участь при підготовці правил внутрішнього трудового розпорядку. Згідно цього Положення не було передбачено права відміни незаконних рішень РКК. РКК створювалися з рівної кількості представників профспілки підприємства і адміністрації. Кожна сторона незалежно від кількості присутніх мала один голос. Строк розгляду спору – 24 години з часу подачі заяви. Всі питання вирішувалися простою більшістю голосів.

Кодекс законів про працю 1922 року встановив два способи вирішення трудових конфліктів: у порядку примирливо-третейського вирішення та у порядку судового вирішення (ст.ст. 168–173 КзПП). Таким чином було покладено початок формування законодавства про працю, одним із завдань якого виступало врегулювання порядку вирішення трудових конфліктів та визначення правового статусу розціночно-конфліктних комісій, якими на сьогодні виступають комісії по трудовим спорам.

Результати дослідження даних правових питань є важливим для подальшого аналізу вирішення трудових конфліктів з метою побудови трудового законодавства України, яке в повній мірі відповідало європейським стандартам захисту прав працівників.

Використані джерела:

1. КПСС в резолюциях и решениях съездов, конференций и Пленумов ЦК. – Т.2. – М. – 1983. – 548 с.
2. Стенографический отчёт V Всероссийского съезда профессиональных союзов.- М.: Вопросы труда. – 1922. – 138 с.
3. Цыганов И.И. Трудовые споры и порядок их решения на предприятиях. Дис. Кандидата юрид. наук. –Свердловск. – 1961. - 183 с.
4. Бакулин В.И., Лейбович О. Рабочие «спецы», партийцы // Рабочий класс и современный мир. – 1990. - № 6. – 100 с.
5. Бюллетень трудового фронта. – 1922. - № 9. – с. 1–2.

*Костевич Карина Сергеевна,
студентка 5 курса юридического факультета
Международного университета "МИТСО"*

СВОБОДА СОЗДАНИЯ ПРОФСОЮЗА: МЕЖДУНАРОДНЫЕ СТАНДАРТЫ И НАЦИОНАЛЬНАЯ ИМПЛЕМЕНТАЦИЯ

Международные стандарты труда представляют собой результат деятельности международных организаций и государств-участников данных организаций, по международно-правовому урегулированию вопросов, связанных с защитой трудовых, социально-экономических прав работников и нанимателей, а также их организаций. Одним из главных субъектов создания международных стандартов труда является Международная организация труда (далее – МОТ), однако, несмотря на многочисленное количество актов, до сих пор многие вопросы остаются не урегулированными.

Во-первых, по данным МОТ, лишь 50 % рабочей силы мира проживает в странах, ратифицировавших конвенции о свободе объединений и коллективных переговоров [1, с. 11]. Из 183 государств-участников МОТ, лишь 150 государств ратифицировали Конвенцию № 87 «О свободе ассоциации и защите права на организацию» 1948 г. (далее – Конвенция № 87).

Во-вторых, при анализе норм можно обнаружить пробелы не только в национальных законодательствах, но и в актах МОТ. Один из них существует в сфере создания профсоюзной организации.

Законодательство многих стран прямо предусматривает, что работники и наниматели имеют право создавать организации без предварительного на то разрешения, однако, в тоже время, в большинстве стран, законодательство требует определённых формальностей.

По мнению Комитета по свободе объединений МОТ (далее – Комитет), установление правительствами государств положений, предусматривающих условия для создания организации не противоречат Конвенции № 87, если они не носят характер «чистого и простого» запрета на создание таких организаций [2, с. 30]. Таким образом, судя по логике МОТ, государства в национальных законодательствах могут предусматривать любые требования к созданию профсоюзов, в том числе и в отношении минимального количества членов профсоюза для его создания, тем более «императивная» норма в актах МОТ – отсутствует.

Так, абз. 1 п. 3 Декрета Президента Республики Беларусь «О некоторых мерах по упорядочению деятельности политических партий, профессиональных союзов, иных общественных объединений» от 26.01.1999 г. № 2, закрепляет условия для созидания и деятельности профсоюза – минимальное количество учредителей: для республиканского и территориального профсоюза – не менее 500 учредителей; для профсоюза в организации – не менее 10 % работающих от их общего числа в организации, но не менее 10 человек.

Другим примером может послужить Федеральный закон Российской Федерации «Об общественных объединениях» от 19.05.1995 г. № 82-ФЗ, в ст. 18 которого, определено минимальное количество учредителей любого общественного объединения, к которому также относится и профсоюз – не менее трёх.

В национальных законодательствах встречаются и другие примеры, такие как: Гренада с минимальным количеством учредителей – 25, Малави – 7, Сальвадор – 35, Доминиканская Республика – 3[3].

Повторимся о том, что ограничения должны носить характер «простого» или «чистого» запрета. Если проанализировать нормы вышеназванных государств, можно отметить, что в данном случае, государства не нарушают требований МОТ. Однако, при анализе практики, было установлено, что закрепление минимального количества членов профсоюза не нарушает принцип свободы объединения, однако большое минимальное количество будет противоречить Конвенции МОТ № 87. При этом на основании полученных жалоб, Комитет пришёл к выводу, что требование 20 работников – учредителей профсоюза не нарушает принцип свободы объединения, а требование 50 работников – чрезмерное.

Полагаем, что Комитет пришёл к данному выводу исходя из того, что в тех или иных

странах при установлении минимального количества учредителей профсоюза возможность создания организации фактически сводится к «нулю».

К такой стране относиться Республика Беларусь. Нормы Декрета № 2 вносят определённые трудности в реализацию принципа свободы объединения в Республики Беларусь, что является недопустимым:

Во-первых, существует достаточно высокое требование к учредителям профсоюза организации (10 учредителей).

Во-вторых, установление процентного соотношения работников и учредителей существенным образом затрудняет создание профсоюза.

В отношении Республики Беларусь замечания и расследования Комитета имели негативные последствия, одним из которых было лишение Европейским Союзом со ссылкой на МОТ торговых преференций в 2006 г. за нарушение принципа свободы объединения (в том числе и в части создания организаций) [4].

В настоящее время, Комитетом ведётся расследования на таких белорусских предприятиях, как «Полимир», «Гродно Азот», «Беларуснефть-Особино», «Белазронавигация», «Беларуськалий», «Гранит», а также в Брестском государственном педагогическом университете, по фактам вмешательства во внутренние дела профсоюза, а также по факту *антипрофсоюзной дискриминации* – массового увольнения работников по признаку членства в, так называемых, независимых профсоюзах [4, с. 2].

В заключении необходимо отметить, что создание и деятельность профсоюзных организаций в Республике Беларусь характеризуется большим количеством проблем, формализмом и малой ответственностью. Данный факт обусловлен в первую очередь наличием монополиста в профсоюзных отношениях – Федерации профсоюзов Беларуси, которую по статусу и признаком вполне логично можно отнести к государственной организации, «законно» применяющей правовые преграды в создании и деятельности профсоюзных организаций, не входящих в её состав.

Несомненно, одним из возможных механизмов устранения данных проблем могли бы быть принятые и ратифицированные акты МОТ, однако их выполнение по непонятным нам причинам является невозможным для Республики Беларусь.

Использованные источники:

1. *Выполнение программы МОТ 2010-2011: Доклад генерального директора.* – Женева: МБТ, 2012. – 139 с.
2. *Giving globalization a human face: Report III (Part 1B).* – Geneva: ILO, 2012. – 400 p.
3. *Требования минимального членства [Электронный ресурс] // Международная организация труда. Режим доступа: Ошибка! Недопустимый объект гиперссылки.* - Дата доступа: 27.09.2013.
4. *Профсоюзные права в Беларуси: Доклад Комиссии по расследованию.* – МБТ, Женева, 2004. – 214 с.
5. *369th Report of the Committee on Freedom of Association.* – ILO, Geneva, 2013. – 13 p.

Кохан Вероніка Павлівна,

старший науковий співробітник

Науково-дослідного інституту правового забезпечення інноваційного розвитку

Національної академії правових наук України,

кандидат юридичних наук

АУТСОРСИНГ І ДОГОВОРИ, ЩО ЙОГО ОПОСЕРЕДКОВУЮТЬ

Аутсорсинг – вид запозиченої праці, за якої працівник, залишаючись оформленим в одного роботодавця, передається в розпорядження іншого.

Новим Законом України «Про зайнятість населення» вперше зроблено спробу правового закріплення запозиченої праці у трудовому законодавстві. Так, у ч. 1 ст. 36 Закону йдеться про діяльність суб'єктів господарювання, які надають послуги з посередництва в працевлаштуванні, та інших суб'єктів господарювання, які здійснюють наймання працівників для подальшого виконання ними роботи в Україні в інших роботодавців [1].

До прийняття Закону України «Про зайнятість населення» аутсорсинг згадувався в банківському та податковому законодавстві [2; 3].

Згідно з пп. 14.1.183 ст. 14 Податкового кодексу послуга з надання персоналу – це господарська або цивільно-правова угода, відповідно до якої особа, що надає послугу (резидент або нерезидент), направляє у розпорядження іншої особи (резидента або нерезидента) одну або декількох фізичних осіб для виконання визначених угодою функцій.

У пп. 14.1.183 ст. 14 ПК зазначаються також певні вимоги до змісту угод про надання персоналу, а саме: така угода може передбачати укладання зазначеними фізичними особами трудової угоди або трудового контракту із особою, у розпорядження якої вони направлені. Інші умови надання персоналу (у тому числі винагорода особи, що надає послугу) визначаються угодою сторін.

Однак, незважаючи на те, що Податковий кодекс передбачив можливість укладення трудових договорів з запозиченими працівниками, проте відповідні зміни не були внесені до трудового законодавства. Ця прогалина у законодавстві про працю зумовила невизначеність правового статусу осіб, що передаються для виконання визначених договором аутсорсингу завдань.

Очевидно, що правова регламентація запозиченої праці за схемою аутсорсингу має низький рівень і не може бути достатньою для вирішення проблем, пов'язаних з дотриманням прав запозичених працівників, станом їх соціального забезпечення та розподілом відповідальності між компанією-аутсорсером (провайдером) та замовником (фактичним роботодавцем).

Частіше за все в економіці аутсорсинг розглядають як (1) ефективну модель господарювання, яка полягає у наступному: за всіма неосновними видами діяльності підприємства укладаються договори про забезпечення останніх спеціалізованими компаніями; і (2) нову стратегію управління компанією. У цій роботі пропонуємо поглянути на аутсорсинг як на діяльність осіб з відповідною освітою і кваліфікацією, здатних виконувати покладені на них функції за аутсорсингом.

Учасниками у відносинах аутсорсингу є: (1) компанія-аутсорсер (провайдер), яка надає послуги з аутсорсингу, (2) компанія-замовник таких послуг і (3) треті особи – кваліфікований персонал, який надається провайдером замовнику для їх виконання (запозичені працівники).

З метою адаптації до вітчизняного законодавства у договорах аутсорсингу його предмет часто формулюють як «надання фахових послуг», а не «послуг з надання фахівців у відповідній сфері». Проте насправді цей договір опосередковує оренду персоналу або надання його у користування, що не передбачене діючим законодавством. Зустрічаються і такі назви, як договори оренди персоналу, договори аутсорсингу або аутстафінгу, або навіть договори лізингу персоналу, договір підряду на виконання послуг з надання персоналу тощо.

Щодо правової природи договору аутсорсингу, то на практиці укладають один змішаний цивільно-правовий договір. Згідно з ч. 2 ст. 628 ЦК сторони мають право укласти договір, в якому містяться елементи різних договорів (змішаний договір). До відносин сторін у змішаному договорі застосовуються у відповідних частинах положення актів цивільного законодавства про договори, елементи яких містяться у змішаному договорі, якщо інше не встановлено договором або не впливає із суті змішаного договору [4].

У договорі знаходять своє відображення права та інтереси компанії-аутсорсера і замовника, але про персонал йдеться у предметі договору. Виходить, що він виступає об'єктом правочину. Згідно з положеннями цивільного права здати в оренду, надати в

користування можна річ, майнове право або інший об'єкт цивільного права, а працівники об'єктами цивільного обороту не є (ст. 177 ЦК).

Звичайно, ця ситуація є вкрай не вигідною для особи, яка за договором аутсорсингу надається компанії-замовнику для здійснення обумовленої договором діяльності. Така особа має статус запозиченого працівника, але формально і фактично її працю регулюють норми не трудового, а цивільного права. Вона позбавляється трудових і соціальних гарантій, зокрема, права на щорічну відпустку, права на соціальне забезпечення, в тому числі, пенсійне, оскільки за такого працівника не сплачується єдиний соціальний внесок на соціальне страхування. У разі порушення прав особи, яка здійснює діяльність за аутсорсингом, вони підлягають відновленню у порядку, встановленому цивільним законодавством.

Отже, укладення лише цивільного договору для врегулювання відносин аутсорсингу недостатньо для упорядкування трудових відносин запозичених працівників з компанією-аутсорсером. На сьогодні правова конструкція відносин аутсорсингу повинна містити 2 договори – цивільний і трудовий.

Цивільний договір укладається між компанією-замовником і компанією-провайдером (аутсорсером), за своєю суттю він є договором підряду на виконання послуг з надання персоналу, а його сторони – суб'єкти господарювання. Між провайдером і працівником укладається трудовий договір, за яким компанія-провайдер виступає формальним роботодавцем і виконує обов'язки, пов'язані з нарахуванням і сплатою заробітної плати, податків і єдиного соціального внеску, веденням кадрового діловодства і т. ін. Запозичений працівник виконує свою трудову функцію за місцем знаходження компанії-замовника, яка є фактичним роботодавцем щодо нього. Таким чином, має місце розщеплення трудових відносин.

Використані джерела:

1. *Про зайнятість населення [Текст] : Закон України від 05.07.2012 р. № 5067-VI // Офіц. вісн. України. – 2012. – № 63 – Ст. 256.*
2. *Про схвалення Методичних рекомендацій щодо організації та функціонування систем ризик-менеджменту в банках України: постанова Правління НБУ від 02.08.2004 р. № 361 [Текст] : [Електронний ресурс]: Режим доступу : http://www.bank.gov.ua/Bank_supervision/Risks/361.pdf.*
3. *Податковий кодекс України [Текст] : за станом на 01 квіт. 2013 р. // Відом. Верхов. Ради України. – 2011. – №№ 13–17. – Ст. 112.*
4. *Цивільний кодекс України [Текст] : за станом на 01 квіт. 2013 р. // Відом. Верхов. Ради України. – 2003. – №№ 40–44. – Ст. 356.*

Куракова Анна Петровна,
заместитель декана факультета управления
Академии управления при Президенте Республики Беларусь,
кандидат юридических наук

ОСОБЕННОСТИ ГОСУДАРСТВЕННОЙ ПОЛИТИКИ ЗАНЯТОСТИ В РЕСПУБЛИКЕ БЕЛАРУСЬ

В развитых странах мира государственная политика занятости осуществляется по двум направлениям: содействие в трудоустройстве и переобучение, создание гибкого рынка труда. Среди перспективных путей снижения безработицы наиболее перспективными являются: сокращение рабочей недели, роботизация, расширение сферы услуг и домашнего производства. В Беларуси, в силу специфики сложившейся ситуации, традиционные методы сокращения безработицы не могут дать того же эффекта. Исходя из этого, к полномочиям службы занятости населения в целях защиты от безработицы, в соответствии с

административными регламентами и законодательством о занятости населения, должны быть отнесены следующие государственные услуги:

- содействие гражданам в поиске подходящей работы, а работодателям – в подборе необходимых работников;
- информирование о положении на рынке труда в Республике Беларусь;
- организация ярмарок вакансий и учебных рабочих мест;
- организация профессиональной ориентации граждан в целях выбора сферы деятельности (профессии), трудоустройства, профессионального обучения;
- психологическая поддержка, профессиональная подготовка, переподготовка и повышение квалификации безработных граждан;
- осуществление социальных выплат гражданам, признанным в установленном порядке безработными;
- организация проведения оплачиваемых общественных работ;
- организация временного трудоустройства несовершеннолетних граждан в возрасте от 14 до 18 лет в свободное от учёбы время, безработных граждан, испытывающих трудности в поиске работы, безработных граждан в возрасте от 18 до 20 лет из числа выпускников образовательных учреждений начального и среднего профессионального образования, ищущих работу впервые;
- социальная адаптация безработных граждан на рынке труда;
- содействие самозанятости безработных граждан;
- содействие гражданам в переселении для работы в сельской местности;
- выдача работодателям заключений о привлечении и об использовании иностранных работников в соответствии с законодательством о правовом положении иностранных граждан в Республике Беларусь.

Приведённые ниже услуги, связанные с содействием занятости населения, предоставляются гражданам бесплатно.

Государственная услуга по содействию гражданам в поиске подходящей работы заключается в предоставлении гражданину права заполнить заявление-анкету о предоставлении гражданину государственной услуги содействия в поиске подходящей работы; направление на работу.

Государственная услуга содействия работодателям в подборе необходимых работников заключается в предоставлении гражданину права заполнить заявление-анкету о предоставлении работодателю государственной услуги содействия в подборе необходимых работников; сведения о потребности в работниках, наличии свободных рабочих мест (вакантных должностей).

Государственная услуга по информированию о положении на рынке труда в Республике Беларусь заключается в предоставлении гражданину права заполнить заявление-анкету о предоставлении государственной услуги по информированию о положении на рынке труда.

Государственная услуга по организации профессиональной ориентации граждан в целях выбора сферы деятельности (профессии), трудоустройства, профессионального обучения заключается в предоставлении гражданину права заполнить заявление-анкету о предоставлении государственной услуги по профессиональной ориентации в целях выбора сферы деятельности (профессии), трудоустройства, профессионального обучения.

Государственная услуга по социальной адаптации безработных граждан на рынке труда заключается в предоставлении гражданину права заполнить заявление-анкету о предоставлении безработному гражданину государственной услуги по социальной адаптации безработных граждан на рынке труда.

Государственная услуга по выдаче работодателям заключений о привлечении и об использовании иностранных работников в соответствии с законодательством о правовом положении иностранных граждан в Республике Беларусь заключается в предоставлении гражданину права заполнить заявление-анкету о выдаче работодателю заключений о

привлечении и об использовании иностранных работников в соответствии с законодательством о правовом положении иностранных граждан в Республике Беларусь.

На правовом уровне первостепенной задачей представляется совершенствование административных процедур в сфере взаимоотношений органов исполнительной власти с гражданами и их организациями. Состояние административно-процессуального законодательства во многом связано с существенными пробелами в научных исследованиях в данной сфере. В научной литературе не уделялось должного внимания процедурам позитивной правоприменительной деятельности органов исполнительной власти, хотя их деятельность связана с обеспечением основных гарантий реализации прав и законных интересов граждан.

До недавнего времени отсутствовали законодательно урегулированные, чётко определённые процедуры взаимоотношений органов публичной власти с гражданами, однако на сегодняшний день чётко обозначены и закреплёны законодательно такие элементы административного права, как административный процесс, административные процедуры. Это чётко предусмотрено Законом Республики Беларусь «Об основах административных процедур».

Малюга Леся Юріївна,

*асистент кафедри трудового права та права соціального забезпечення
юридичного факультету Київського національного університету імені Тараса Шевченка,
кандидат юридичних наук*

ОСОБЛИВОСТІ ВІДШКОДУВАННЯ ШКОДИ, ЗАВДАНОЇ ГРОМАДЯНАМ, ЯКІ ПОСТРАЖДАЛИ ВНАСЛІДОК ЧОРНОБИЛЬСЬКОЇ КАТАСТРОФИ

Цивільно-правова відповідальність за завдання ядерної шкоди є новелою атомного права та законодавства України і знаходиться на стадії становлення та формування. Так, Законом України «Про цивільну відповідальність за ядерну шкоду та її фінансове забезпечення» [1], «Про використання ядерної енергії та радіаційну безпеку» [2] передбачено відшкодування ядерної шкоди виключно у формі грошової компенсації та в межах цивільно-правової відповідальності. Ядерна шкода може бути відшкодована на підставі договору про відшкодування ядерної шкоди або рішення суду.

Проте положення вищезазначеного законодавства не поширюються на громадян, які постраждали внаслідок ядерної катастрофи на ЧАЕС, оскільки в ст. 73 Закону України «Про використання ядерної енергії та радіаційну безпеку» зазначено, що відповідальність за шкоду, спричинену Чорнобильською катастрофою, встановлює спеціальний закон. Зокрема, до таких актів необхідно віднести Закон України «Про статус і соціальний захист громадян, які постраждали внаслідок Чорнобильської катастрофи» [3] та прийняті для його реалізації низка нормативно-правових актів.

Держава виступає гарантом соціального захисту громадян, які постраждали внаслідок Чорнобильської катастрофи, що обумовлено її обов'язком як соціальної держави щодо охорони здоров'я громадян, надання пенсій, пільг та інших гарантій відповідно до Конституції України. Так, відповідно до ст. 13 Закону України «Про статус і соціальний захист громадян, які постраждали внаслідок Чорнобильської катастрофи» встановлено обов'язок держави щодо відповідальності за завдану шкоду наслідками Чорнобильської катастрофи громадянам та зобов'язання відшкодувати їй за:

- 1) пошкодження здоров'я або втрату працездатності громадянами та їх дітьми, які постраждали внаслідок Чорнобильської катастрофи;
- 2) втрату годувальника, якщо його смерть пов'язана з Чорнобильською катастрофою;
- 3) матеріальні втрати, що їх зазнали громадяни та їх сім'ї у зв'язку з Чорнобильською катастрофою, відповідно до цього Закону та інших актів законодавства України.

На державу покладаються також зобов'язання щодо своєчасного медичного обстеження, лікування і визначення доз опромінення учасників ліквідації наслідків аварії на Чорнобильській АЕС та потерпілих від Чорнобильської катастрофи.

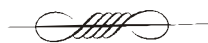
Покладення на державу обов'язку щодо відшкодування ядерної шкоди внаслідок аварії на ЧАЕС обумовлено деякими факторами. Зокрема, до таких необхідно віднести надзвичайні масштаби катастрофи та її наслідків, неможливість обчислення шкоди та неможливість його відшкодування у відповідності з нормами цивільного законодавства, завдання шкоди джерелом підвищеної небезпеки, яке знаходилося у державній власності. Особливий характер Чорнобильської катастрофи та її наслідки обумовили вибір особливого порядку відшкодування шкоди у формі пільг та компенсацій постраждалим громадянам.

Таким чином, законодавство про соціальний захист громадян, які постраждали внаслідок Чорнобильської катастрофи, на відміну від атомного законодавства, яке передбачає відшкодування шкоди у відповідності з нормами цивільного законодавства, встановлює особливий порядок відшкодування шкоди, особливість якого проявляється в наступному:

- Обов'язок відшкодування шкоди покладається на державу, відповідно джерелом відшкодування необхідно вважати кошти державного бюджету.
- Відшкодування шкоди здійснюється у формі надання грошових та інших матеріальних компенсацій та пільг, перелік яких встановлюється виключно Законом України «Про статус та соціальний захист громадян, які постраждали внаслідок Чорнобильської катастрофи».
- Підставою надання компенсацій та пільг громадянам, які постраждали внаслідок Чорнобильської катастрофи є віднесення постраждалого громадянина до однієї із вказаних в зазначеному вище законі категорій, а не на підставі договору про відшкодування ядерної шкоди чи рішення суду.

Використані джерела:

1. *Про цивільну відповідальність за ядерну шкоду та її фінансове забезпечення: Закон України від 13 грудня 2001 року N 2893-III // Офіційний вісник України. - 2002. - № 2, ст. 35.*
2. *Про використання ядерної енергії та радіаційну безпеку: Закон України від 8 лютого 1995 року N 39/95-ВР // Відомості Верховної Ради України.-1995.- № 12.- ст. 81.*
3. *Про статус і соціальний захист громадян, які постраждали внаслідок Чорнобильської катастрофи: Закон України від 28.02.1991 № 796–XII // Відомості Верховної Ради УРСР. – 1991. – № 16.*

Михайлова Ірина Юріївна,

*доцент кафедри трудового, земельного та господарського права
Хмельницького університету управління та права,
кандидат юридичних наук*

СПЕЦІАЛЬНА ПРАВОСУБ'ЄКТНІСТЬ ОСІБ ПОХИЛОГО ВІКУ ЯК УЧАСНИКІВ ПЕНСІЙНИХ ПРАВОВІДНОСИН ЗА ВІКОМ У СОЛІДАРНІЙ ПЕНСІЙНІЙ СИСТЕМІ УКРАЇНИ

Будь-які правовідносини завжди виникають між певними особами, яких у правовій науці називають суб'єктами. Закон України «Про загальнообов'язкове державне пенсійне страхування» [5] вказує на те, що правомочною стороною пенсійних правовідносин за віком у солідарній пенсійній системі може бути лише застрахована особа, тому що вся система спрямована на реалізацію її прав.

Так, щоб стати суб'єктом пенсійних правовідносин за віком, особа повинна бути суб'єктом права, тобто володіти такою юридичною властивістю, як правосуб'єктність.

Правосуб'єктність – це передбачена нормами права здатність (можливість) бути учасником правовідносин. Правосуб'єктність складається із двох елементів: правоздатності (передбачена нормами права здатність особи мати суб'єктивні права та юридичні обов'язки) і дієздатності (передбачена нормами права здатність суб'єкта своїми діями набувати прав та обов'язків, здійснювати та виконувати їх). Правосуб'єктність надає юридичну можливість вступити у правовідносини та стати носіями суб'єктивних прав та обов'язків.

У зв'язку із темою дослідження науковий інтерес становить поняття спеціальної пенсійної правосуб'єктності особи, яку можна визначити як передбачену нормами права соціального забезпечення здатність мати та здійснювати спеціальні права та виконувати обов'язки особливого учасника пенсійних правовідносин — пенсіонера, оскільки, як правильно зазначає С. С. Алексєєв, спеціальна правосуб'єктність – це здатність особи бути суб'єктом певного кола правовідносин, а не загалом [1, с.89].

Усі громадяни мають рівну пенсійну правоздатність, яку умовно можна поділити на загальну та спеціальну. Загальна виникає разом з цивільною правоздатністю, тобто з моменту народження, а спеціальна – з моменту появи у них передбачених законом об'єктивних підстав для пенсійного забезпечення (вік у поєднанні зі страховим стажем). Наприклад, для вступу в пенсійні правовідносини за віком суб'єкт стає володільцем спеціальної правоздатності лише по досягненню відповідного пенсійного віку, тобто настання у часі загальної і спеціальної правоздатності не збігається, оскільки перша виникає з моменту народження особи, а друга – у разі досягнення певного віку.

Пенсійна правоздатність є передумовою до набуття суб'єктивного права на пенсію. Виділення суб'єктивного права у складі правовідносин є необхідним, враховуючи той факт, що правовідносини – це відносини як мінімум двох суб'єктів. І поняття суб'єктивного права встановлює розподіл прав та обов'язків цих суб'єктів, щоб можливість відповідної поведінки одного суб'єкта не знищувала можливості відповідної поведінки іншого суб'єкта [3, с. 480].

Суб'єктивне право на пенсію не завжди реалізується з його набуттям. Наприклад, значна кількість громадян з досягненням пенсійного віку (оскільки законодавство стимулює більш пізній вихід на пенсію) не звертається за призначенням пенсії за віком, але має право зробити це будь-коли. Суб'єктивне право реалізується в конкретних правовідносинах з пенсійного забезпечення і його встановленню передують певні дії процедурного характеру: встановлення юридичного факту, звернення особи за конкретним видом соціального забезпечення та рішення відповідного органу про його надання [2, с. 19].

Спеціальна пенсійна дієздатність виникає у різний час і залежить від суб'єктивного права особи на пенсію конкретного виду. Стосовно пенсій за віком, то спеціальна дієздатність виникає з моменту досягнення особами 60 років та наявності страхового стажу не менше 15 років. До досягнення 60 років право на пенсію за віком мають також жінки 1961 року народження і старші після досягнення ними такого віку: 55 років – які народилися до 30 вересня 1956 року включно; 55 років 6 місяців – які народилися з 1 жовтня 1956 року по 31 березня 1957 року; 56 років – які народилися з 1 квітня 1957 року по 30 вересня 1957 року; 56 років 6 місяців – які народилися з 1 жовтня 1957 року по 31 березня 1958 року; 57 років – які народилися з 1 квітня 1958 року по 30 вересня 1958 року; 57 років 6 місяців – які народилися з 1 жовтня 1958 року по 31 березня 1959 року; 58 років – які народилися з 1 квітня 1959 року по 30 вересня 1959 року; 58 років 6 місяців – які народилися з 1 жовтня 1959 року по 31 березня 1960 року; 59 років – які народилися з 1 квітня 1960 року по 30 вересня 1960 року; 59 років 6 місяців – які народилися з 1 жовтня 1960 року по 31 березня 1961 року; 60 років – які народилися з 1 квітня 1961 року по 31 грудня 1961 року.

Однак у деяких випадках передбачаються можливості призначення пенсії за віком і до досягнення зазначеного віку. Рішенням Конституційного Суду України № 10-рп від 22 травня 2008 року [6] відновлено норму, якою працівникам, трудовий договір з якими було розірвано з ініціативи власника або уповноваженого ним органу в зв'язку зі змінами в

організації виробництва і праці, в тому числі ліквідацією, реорганізацією, перепрофілюванням підприємств, установ, організацій (п.1 ст.40 Кодексу законів про працю України [4], за умови їх реєстрації у службі зайнятості протягом семи календарних днів після звільнення як таких, що шукають роботу, гарантується право на достроковий вихід на пенсію за півтора року до встановленого законодавством строку осіб передпенсійного віку, які мають встановлений законодавством про пенсійне забезпечення необхідний страховий (трудовий) стаж (у тому числі на пільгових умовах). Право на достроковий вихід на пенсію за півтора року до встановленого законодавством строку мають особи передпенсійного віку, яким на день вивільнення згідно з п.1 ст.40 КЗпП України до досягнення пенсійного віку залишилося не більше півтора року. Таким громадянам у разі відсутності підходящої роботи видається за їхнім бажанням клопотання про достроковий вихід на пенсію для подання в місцеві органи Пенсійного фонду України. При цьому рішення про надання громадянам клопотання про достроковий вихід на пенсію приймається не раніше восьмого дня після реєстрації їх у центрі зайнятості за місцем проживання як таких, що шукають роботу.

Отже, на основі проведеного аналізу пенсійного законодавства України можна стверджувати, що спеціальна пенсійна дієздатність у пенсійних правовідносинах за віком у солідарній пенсійній системі, як і спеціальна пенсійна правоздатність, виникає з моменту досягнення відповідного віку та за наявності передбаченого законом страхового стажу.

Використані джерела:

1. Алексеев, С. С. *Общая теория права : в 2 т. / С. С. Алексеев.* – М. : Юридическая литература, 1981. – Т. 2. – 1982. – 468 с.
2. Бойко М. Д. *Право пенсійного забезпечення в Україні [Текст] : [навчальний посібник] / М. Д. Бойко. Вид.2-ге, випр. і доп.* – К. : Атіка, 2006. – 356 с.
3. Венгеров А. Б. *Теория государства и права [Текст]: [учебник для юридических вузов] / А.Б.Венгеров. 3-е изд.* - М. : Юриспруденция, 2000. – 528 с.
4. *Кодекс законів про працю України. Прийнятий Верховною Радою Української РСР 10.12.71*// Бюлетень законодавства і юридичної практики України. – 2004. – № 1. – С. 4–95.
5. *Про загальнообов'язкове державне пенсійне страхування: Закон України від 09.07.2003 р. [Текст] // ВВР.* – 2003. – № 49–51. – Ст. 356.
6. *У справі за конституційними поданнями Верховного Суду України щодо відповідності Конституції України (конституційності) окремих положень статті 65 розділу I, пунктів 61, 62, 63, 66 розділу II, пункту 3 розділу III Закону України "Про Державний бюджет України на 2008 рік та про внесення змін до деяких законодавчих актів України" і 101 народного депутата України щодо відповідності Конституції України (конституційності) положень статті 67 розділу I, пунктів 1-4, 6-22, 24-100 розділу II Закону України "Про Державний бюджет України на 2008 рік та про внесення змін до деяких законодавчих актів України" (справа щодо предмета та змісту закону про Державний бюджет України): Рішення Конституційного Суду України від 22.05.2008 р. [Текст] // ОВУ.* – 2008. – № 38. – Ст. 1272.

Мовчан Анастасія Олегівна,
доцент кафедри цивільно-правових та господарсько-правових дисциплін
Кримського юридичного інституту
Національного університету "Юридична академія України імені Ярослава Мудрого",
кандидат юридичних наук, доцент

ЩОДО ОБМЕЖЕННЯ СПІЛЬНОЇ РОБОТИ РОДИЧІВ НА ПІДПРИЄМСТВІ, В УСТАНОВІ, ОРГАНІЗАЦІЇ

Виконуючи роботу із метою отримання прибутку, людина, як правило, шукає підтримки близьких родичів, приятелів, знайомих. Перша й основна відмінна особливість

спільної діяльності близьких людей (дружини, чоловіка, дітей, тощо) – наявність більшої довіри, оскільки, по-справжньому можна довіряти лише «своєму». Із цього боку родинні відносини є перевагою, особливо із початком розвитку підприємництва. Об'єднання однією метою і особиста зацікавленість у результатах праці; готовність до ризику і невелика заробітна плата дозволяють досягти того, щоб розпочата справа приносила прибуток.

У разі успішної діяльності відбувається природне розширення штату за рахунок залучення найманих працівників. При цьому в більшості випадків керівні посади займають близькі, родичі та друзі, а решта найманих працівників грають роль лише технічних виконавців. Крім цього, «свої» легше знаходять спільну мову, впевненіше приймають рішення.

Однак існує багато проблем у співпраці близьких осіб, які висвітливо далі.

У науці окремими проблемами розвитку та вирішення питань щодо сімейних відносин займалися Антокольська М. В., Білякова А. М., Нечаєва О. М., Чечот Д. М. та багато інших вітчизняних науковців. Тому у нас є підстави вважати, що все ж таки проблематика у цих взаємовідносинах існує й надає змогу більш поглиблено вивчати це питання.

Нерідко кваліфікація працівників із числа друзів і родичів недостатня для повноцінного ведення бізнесу. При цьому не завжди є можливість своєчасно замінити слабкого на найманого працівника вищої кваліфікації. Адже сказати людині, особливо «близькій», що вона не надто успішно справляється зі своїми обов'язками вельми проблематично.

Також зі збільшенням чисельності найманих працівників слабшає контроль за близькими родичами, а це, у свою чергу, може привести до їх недобросовісної роботи. Наслідки можуть бути самими різними – все залежить від займаної посади і повноважень, якими наділений такий працівник.

Аби виникало менше проблемних ситуацій у роботодавця із спільною роботою родичів, Кодекс законів про працю України у статті 25-1 закріпив: «власник вправі запроваджувати обмеження щодо спільної роботи на одному і тому ж підприємстві, в установі, організації осіб, які є близькими родичами чи свояками (батьки, подружжя, брати, сестри, діти, а також батьки, брати, сестри і діти подружжя), якщо у зв'язку з виконанням трудових обов'язків вони безпосередньо підпорядковані або підконтрольні один одному».

На підприємствах, в установах, організаціях державної форми власності порядок запровадження таких обмежень встановлюється законодавством.

Заборона спільної роботи близьких родичів, прямо пов'язана з безпосереднім підпорядкуванням або підконтрольністю, знаходиться у статті 12 Закону України «Про державну службу», де зазначено, що «не можуть бути обраними або призначеними на посаду в державному органі та його апараті особи, які у разі прийняття на службу будуть безпосередньо підпорядковані близьким їм особам».

У свою чергу, Закон України «Про засади запобігання і протидії корупції» зазначає, що безпосереднє підпорядкування – відносини прямої організаційної або правової залежності підлеглої особи від її керівника, в тому числі через вирішення (участь у вирішенні) питань прийняття на роботу, звільнення з роботи, застосування заохочень, дисциплінарних стягнень, надання вказівок, доручень, контролю за їх виконанням, забороняється. Наприклад, начальник планово-економічного бюро цеху безпосередньо директору заводу не підпорядкований, тому на цій посаді може працювати дружина директора заводу. Близькі ж особи – чоловік, дружина, батько, мати, вітчим, мачуха, син, дочка, пасинок, падчерка, рідний брат, рідна сестра, дід, баба, прадід, прабаба, внук, внучка, правнук, правнучка, усиновлювач чи усиновлений, опікун чи піклувальник, особа, яка перебуває під опікою або піклуванням, а також особи, які спільно проживають, пов'язані спільним побутом і мають взаємні права та обов'язки із суб'єктом, зазначеним у частині першій статті 4 цього Закону, в тому числі особи, які спільно проживають, але не перебувають у шлюбі. У випадку ж, коли на робоче місце претендує людина, яка має родича

чи свояка на підприємстві, в установі, організації, це не підстава для власника відмовити у прийнятті на роботу лише за наявності таких фактів.

Виходячи із зазначеного, робимо висновок, що законодавець надав власнику право самостійно вводити обмеження стосовно спільної праці на одному й тому ж підприємстві, в установі, організації осіб, які є близькими родичами чи свояками. Тобто це право, а не обов'язок власника. Для введення таких обмежень власник повинен видати відповідний акт.

Обмеження повинно стосуватися, по-перше, тільки родичів чи свояків, по-друге, обмеження діють тільки тоді, коли близькі особи у зв'язку з виконанням трудових обов'язків безпосередньо підпорядковані або підконтрольні один одному. Мова йде тільки про безпосередню підпорядкованість або підконтрольність.

Окремо слід зазначити, що власник не може свавільно заборонити родичам спільно працювати, а лише за наявності вказаних вище причин.

Вважаємо, що для подолання труднощів у роботі з родичами чи друзями необхідно заздалегідь обговорити і зафіксувати всі права і обов'язки виходячи з сил, можливостей і здібностей кожного. Зазначене слід дозволити на законодавчому рівні.

Орловський Олег Ярославович,
*доцент кафедри цивільного права юридичного факультету
Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича,
кандидат юридичних наук, доцент*

МЕХАНІЗМ ПРАВОВОГО ЗАХИСТУ ПЕНСІЙНИХ НАКОПИЧЕНЬ

Основними критерієм ефективності функціонування накопичувальної системи пенсійного страхування в Україні стане можливість держави гарантувати збереження пенсійних накопичень громадян. Зневіра у фінансові інструменти відвертає сьогодні значну кількість потенційних учасників від добровільної системи недержавного пенсійного забезпечення. За збереження наявної тенденції обсяг семи-восьмирічних накопичень у розрахунку на одну особу дорівнюватиме приблизно середній місячній заробітній платі, тобто є просто мізерним з огляду на те, що середня тривалість життя в Україні після виходу на пенсію складає близько 14 років [2, с. 45]. Виходячи з цього, важливим обов'язком держави є законодавче забезпечення гарантування накопичених громадянами пенсійних коштів. Згідно з пп. 10 і 11 ст. 88 Закону України № 1058 від 9 липня 2003 року [1] під час провадження діяльності з управління пенсійними активами забороняється придбавати або додатково інвестувати у цінні папери, погашення та отримання доходу за якими гарантовано урядами іноземних держав, більше ніж 20 відсотків загальної вартості пенсійних активів. На перший погляд, це може здатись позитивним явищем, оскільки свідчить про більш щільну інтеграцію вітчизняної економіки до світової. Проте О. П. Коваль застерігає, що спрямування частини пенсійних накопичень в цінні папери іноземних емітентів, по-перше, суттєво звузить інвестиційний потенціал системи II рівня, по-друге, поширена серед спеціалістів та пересічних громадян теза щодо підвищеної надійності іноземних інвестицій у світі останніх світових подій та тенденцій потребує критичного перегляду [2, с. 27]. На наш погляд, така позиція має рацію, адже насамперед потрібно стимулювати розвиток національної економіки, і одним кроків на цьому шляху є надання переважного права інвестування пенсійних накопичень вітчизняним емітентам. Це дасть змогу знизити вразливість накопичувальної пенсійної системи до зовнішніх чинників.

Одним з головних недоліків накопичувальної системи пенсійного страхування небезпідставно вважається її підвищена вразливість порівняно із солідарною системою. Це яскраво підтвердила світова фінансова криза, найбільш відчутний вплив якої зазнали країни, орієнтовані на накопичувальні механізми пенсійного забезпечення. Основною проблемою

накопичувальних систем у зарубіжних країнах стало падіння вартості пенсійних активів, головним чином внаслідок «просідання» фондового ринку, тобто стрімкого зниження коригувань цінних паперів, у які розміщені пенсійні накопичення громадян. Внаслідок такої ситуації можуть виникати так звані «інвестиційні пастки», коли особи, які вийшли на пенсію раніше, отримують пенсійні виплати у меншому розмірі, ніж ті, які вийшли на пенсію у більш пізньому періоді.

На нашу думку, модель обов'язкової участі громадян у накопичувальній системі може спричинити обмеження прав її потенційних учасників. Відповідно до п. 9 Прикінцевих положень Закону України № 1058 від 9 липня 2011 року внески до Накопичувального фонду сплачуються застрахованими особами, яким на день запровадження перерахування таких внесків виповнилося не більш як 35 років. Таким чином, законодавчо встановлено віковий ценз участі у системі накопичувального пенсійного страхування – 35 років. Вважаємо, що запропоноване законодавче регулювання вікової участі у системі накопичувального пенсійного страхування обмежує права всіх інших осіб, зокрема, тих, які старше встановленого Законом віку. Раніше чинна редакція Закону України № 1058 містила норми про сплату страхових внесків до Накопичувального фонду осіб, яким на день їх запровадження не виповнилося: чоловікам – 40, жінкам – 35 років. Крім того, гарантувалась можливість участь у накопичувальній системі чоловікам віком від 40 до 50 років і жінкам – від 35 до 40 років за їх бажанням. Вважаємо відмову від такої схеми передчасною і невиправданою, адже за нова редакція Закону залишає поза межами накопичувальної системи пенсійного страхування значну частину населення продуктивного працездатного віку, яка б могла здійснювати інвестування коштів у пенсійні накопичувальні активи.

Вважаємо, що у законодавстві потрібно передбачити оптимальну модель гнучкої вікової участі накопичувальній системі пенсійного страхування, яка забезпечувала диференціацію ризиковості пенсійних активів для різних вікових груп. Одним з можливих заходів у цьому аспекті є введення механізму добровільної участі у накопичувальній системі протягом перехідного періоду для осіб, старше і молодше 35-річного віку. З одного боку, це дасть змогу реалізувати право на участь у накопичувальній системі пенсійного страхування значній категорії населення, а з іншого – залучити у національну економку значно більше інвестицій у вигляді пенсійних внесків. Позитивним аспектом запровадження добровільності відрахувань до солідарної або накопичувальної системи пенсійного страхування стане і зменшення загрози потрапляння громадян у «інвестиційну пастку», оскільки вони самостійно прийматимуть рішення про спрямування частини пенсійних внесків до одного або двох рівнів пенсійної системи.

Одним з можливих варіантів запобігання виникненню «інвестиційних пасток» є надання накопичувальній складовій пенсійної системи не обов'язкового, а добровільного характеру. Наголосимо, що мова йде виключно про добровільний характер обрання особою напряму інвестування пенсійних внесків. Питання про необхідність спрямування пенсійних внесків до солідарної та/або накопичувальної системи обговоренню не підлягає і носить імперативний характер. Як підкреслює О. П. Коваль, з юридичної точки зору стосовно накопичувального компонента відсутня суспільна необхідність примусового формування особистих пенсійних накопичень (принаймні, така необхідність не є достатньо очевидною) [2, с. 31]. Таким чином, цілком обґрунтованим є можливість надання застрахованій особі права добровільної участі у накопичувальній системі пенсійного забезпечення.

Найбільш небезпечними загрозами ефективного функціонування накопичувальної системи можна назвати залежність від світових фінансових процесів, дестабілізацію вітчизняного фінансового ринку, неналежне виконання своїх обов'язків фінансовими посередниками, погіршення фінансового стану Пенсійного фонду України тощо. Ризик накопичувальної системи пенсійного забезпечення можна суттєво зменшити шляхом створення надійних інституціональних механізмів правового захисту пенсійних приватних фондів, підвищити ефективність виростання пенсійних коштів.

Відомі вітчизняні науковці Н. М. Хуторян, М. М. Шумило, М. П. Стадник наголошують, що «закладені у законодавчих актах механізми запровадження накопичувальної системи загальнообов'язкового державного пенсійного страхування надмірно індивідуалізовані та поставлені у залежність від волі і дій багатьох суб'єктів. Важко не погодитись із думкою цих авторів про те, що «оскільки йдеться про поширення накопичувальної системи пенсійного страхування на велику кількість (мільйони) застрахованих осіб, необхідно, щоб механізм її запровадження та модель функціонування були простими, зрозумілими, економічними та мінімізували формальну (документальну) та суб'єктивну складові в її запуску та функціонуванні [3, с. 210].

Використані джерела:

1. Закон України «Про загальнообов'язкове державне пенсійне страхування» від 3 липня 2003 року // Відомості Верховної Ради України. – 2003. - №49-51. – Ст. 1.
2. Коваль О.П. Проблеми становлення накопичувальної складової пенсійного забезпечення в Україні: аналіт. доп. / О.П. Коваль. – К.: НІСД, 2011. – 96 с.
3. Правові проблеми пенсійного забезпечення в Україні: монографія / Н.М. Хуторян, М.М. Шумило, М.П. Стадник [та ін.]. – К.: Ін Юре, 2012. – 540 с.

Радьков Константин Михайлович,
студент 5 курса юридического факультета
Международного университета “МИТСО”

**ТРУДОВЫЕ ОТНОШЕНИЯ В СФЕРЕ ИНДИВИДУАЛЬНОЙ
ПРЕДПРИНИМАТЕЛЬСКОЙ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ В РЕСПУБЛИКЕ БЕЛАРУСЬ**

Трудовые отношения в сфере индивидуальной предпринимательской деятельности несколько отличаются от таковых в юридических лицах и иных организациях. Причиной такого различия является правовой статус индивидуального предпринимателя (далее – ИП), который описывает О. А. Беляева: «Индивидуальный предприниматель (купец, торговец) – самый древний из всех субъектов предпринимательской деятельности. Он обладает особым правовым статусом, который сочетает в себе черты правового положения обычных граждан и коммерческих организаций» [1, с. 13].

Важнейшей особенностью трудовых отношений в индивидуальной предпринимательской деятельности, на наш взгляд, является установленное в ст. 2 Указа Президента Республики Беларусь от 18.06.2005 г. № 285 «О некоторых мерах по регулированию индивидуальной предпринимательской деятельности» правило, согласно которому ИП вправе привлекать не более трёх физических лиц (являющихся членами семьи или близкими родственниками) по трудовым и (или) гражданско-правовым договорам. Не смотря на то, что автор поддерживает такое ограничение, невозможно не отметить, что оно непосредственно влияет на существующие в рамках индивидуальной предпринимательской деятельности трудовые и связанные с ними отношения, в частности социально-партнёрские, о которых будет изложено далее.

Из приведённого ограничения следует, что трудовые отношения с участием ИП складываются между близкими родственниками и членами семьи. Такая ситуация несколько не характерна для трудовых отношений. Так, ст. 27 Трудового кодекса Республики Беларусь (далее – ТК), ограничивает возможность трудовых отношений между членами семьи и близкими родственниками в государственных организациях, в негосударственных организациях такое ограничение возможно по решению собственника, а ст. 310 ТК устанавливает ограничение на заключение трудового договора с домашними работниками, состоящими в близком родстве.

На противоречивый характер таких трудовых отношений, указывает и Д. В. Скородулин, отмечая их несоответствие трудовому правоотношению, как отношению власти и подчинения, устанавливаемому соглашением сторон [2, с. 323]. Мы разделяем такой подход к определению трудовых отношений, однако это не означает, что трудовые отношения между близкими родственниками и членами семьи невозможны. Их противоречивость лишь свидетельствует, что они требуют особой регламентации.

Перейдём к рассмотрению социально-партнёрских отношений в сфере индивидуальной предпринимательской деятельности. В возможности участия в них нами видится несколько проблем. Во-первых, в силу ст. 354 ТК представительство интересов работников могут осуществлять соответствующие профессиональные союзы и иные представительные органы работников, действующие на основании актов законодательства. Учитывая слабую развитость иных, помимо профсоюзных, представительных органов работников, при нежелании лиц работающих у ИП вступать в профессиональный союз, у них могут возникнуть определённые трудности при реализации права на ведение коллективных переговоров. В свою очередь российский законодатель более либерален в вопросе представительства интересов работников. Так ст. 31 Трудового кодекса Российской Федерации (далее – ТК РФ) определяет, что в случаях, когда работники не объединены в какие-либо первичные профсоюзные организации или ни одна из имеющихся первичных профсоюзных организаций не объединяет более половины работников данного работодателя и не уполномочена представлять интересы всех работников в социальном партнёрстве на соответствующем уровне, тайным голосованием может быть избран из числа работников иной представитель (представительный орган). То есть, ТК РФ позволяет работникам, не состоящим в профсоюзе, самостоятельно выдвигать своего представителя, для участия в ведении коллективных переговоров. Белорусский же законодатель определяет, что представительный орган работников должен действовать на основании актов законодательства. На этом основании нами видится более удачной позиция российского законодателя.

Во-вторых, в силу ч. 4 ст. 356 ТК, не допускается ведение коллективных переговоров и заключение соглашений или коллективных договоров от имени работников лицами, представляющими нанимателей. Сложно однозначно сказать, является ли гражданин, работающий у близкого родственника со статусом ИП, представителем нанимателя, однако, на наш взгляд, учитывая близкие и доверительные отношения, зачастую складывающиеся между близкими родственниками, все же является таковым. Следовательно, это может стать препятствием для реализации права на ведение коллективных переговоров. Несмотря на возникшее противоречие, значимость такого ограничения не может подвергаться сомнению, однако его необходимо адаптировать, для неоднозначных ситуации, наподобие нашей.

Ввиду указанных ограничений (в особенности установленном ст. 354 ТК) существующее положение дел противоречит Конвенции МОТ № 87 от 09.07.1948 г. «О свободе ассоциации и защите права на организацию», согласно ст. 2 которой, трудящиеся и предприниматели без какого бы то ни было различия имеют право создавать по своему выбору организации без предварительного на то разрешения, а также право вступать в такие организации на единственном условии подчинения уставам этих последних. Таким образом, не смотря на то, что приведённая норма международного договора являются частью действующего на территории Республики Беларусь законодательства (в силу ч. 2 ст. 20 Закона от 10.01.2000 г. № 361-З «О нормативных правовых актах Республики Беларусь»), механизм по реализации права, предоставленного указанной конвенцией, нет.

В заключение отметим, что из обозначенных проблем, в отношениях социального партнёрства с участием ИП, нами полностью решаемой видится только первая – считаем, следует расширить перечень представителей интересов работников, причём не только в рассматриваемой сфере. Решение второй проблемы, на наш взгляд, может быть найдено при условии пересмотра позиции, как законодателя, так и исследователей к вопросу трудовых отношений между близкими родственниками. Так, на наш взгляд, установленный ч. 4 ст. 356

ТК запрет, действует ввиду того что интересы работников и нанимателей обычно разнонаправлены и запрет позволяет работникам защитить свои права. С другой стороны, интересы сторон работающих у ИП не настолько разнонаправлены, следовательно, пересмотр данного запрета полностью не решит проблемы, из-за которой он существует. Ввиду такого противоречия, нами и видится обоснованным пересмотр подхода к вопросу трудовых и связанных с ними отношений между близкими родственниками.

Использованные источники:

1. *Беляева, О.А. Предпринимательское право : учеб. пособие – второе изд., исправ. и доп. / О.А. Беляева. – Москва: ИНФРА-М, 2009. – 339 с.*
2. *Курс трудового права. Общая часть :учеб. пособие / А.А. Войтик и др.; Под общ. ред. О.С. Курылевой и К.Л. Томашевского. – Минск: Тесей, 2010. – 602 с.*

Свекровкин Евгений Сергеевич,
студент 4 курса юридического факультета
Ярославского государственного университета им. П. Г. Демидова

**ПРАВОВАЯ ПРИРОДА ТРУДОВЫХ ОТНОШЕНИЙ С МУНИЦИПАЛЬНЫМИ
И ГОСУДАРСТВЕННЫМИ ГРАЖДАНСКИМИ СЛУЖАЩИМИ**

Дискуссия о правовой природе трудовых отношений с муниципальными и государственными гражданскими служащими связана с их двойственным регулированием. В ч. 7 ст. 11 Трудового кодекса Российской Федерации (далее – ТК РФ) [1] сказано, что на муниципальных служащих действие трудового законодательства и иных актов, содержащих нормы трудового права, распространяется с особенностями, предусмотренными нормативными правовыми актами Российской Федерации и её субъектов о муниципальной службе.

В настоящее время можно выделить 2 точки зрения. Первая заключается в том, что трудовые отношения с муниципальными служащими входят в предмет трудового права. Об этом свидетельствуют ТК РФ и ч. 2 ст. 3 Федерального закона от 2 марта 2007 г. № 25-ФЗ «О муниципальной службе в Российской Федерации» [2], которая устанавливает, что на муниципальных служащих распространяется действие трудового законодательства с особенностями, предусмотренными настоящим Федеральным законом.

Сторонники второй точки зрения утверждают, что следует ожидать развития новой отрасли права – служебное право. Оно будет в себе сочетать положения как трудового, так и административного права. При этом соответствующая отрасль законодательства формируется уже с начала проведения административной реформы. Оно в себе сочетает нормы административного и трудового права, приоритет при этом отдаётся последнему [3, с. 441]. По нашему мнению, трудовые отношения с муниципальными служащими следует отнести к сфере действия трудового права, которое сочетает в себе и публично-правовые, и социальные начала. Это позволит защитить трудовые права муниципальных служащих, поскольку административными методами достичь этой цели весьма сложно. Подчеркнём, что мы предлагаем отнести данные отношения к сфере действия норм трудового права, а не включить в предмет данной отрасли. Основываемся мы на том факте, что трудовое законодательство распространяется на трудовые отношения с муниципальными служащими с особенностями, предусмотренными правовыми актами о муниципальной службе. Данным отношениям присущи такие особенности как увольнение по результатам аттестации, понижение в должности и т.д., что естественно не характерно для стандартного трудового договора. Что касается служебного законодательства, то о состоятельности данной точки зрения свидетельствует хотя бы тот факт, что при преподавании и изучении предмета

«Муниципальная служба» приходится использовать нормы и административного, и трудового права, применяя их как единое целое.

Другим образом законодатель подошёл к регламентации трудовых отношений с государственными гражданскими служащими. В ст. 73 Федерального закона от 27 июля 2004 г. № 79-ФЗ «О государственной гражданской службе Российской Федерации» [4] указано, что федеральные законы, иные нормативные правовые акты Российской Федерации, законы и иные нормативные правовые акты субъектов Российской Федерации, содержащие нормы трудового права, применяются к отношениям, связанным с гражданской службой, в части, не урегулированной настоящим Федеральным законом. Таким образом, закреплёно субсидиарное применение норм трудового права к отношениям с государственными гражданскими служащими. Напротив же, ч. 7 ст. 11 ТК РФ включает трудовые отношения с государственными служащими в предмет трудового права, с особенностями, предусмотренными нормативными правовыми актами России и её субъектов о государственной гражданской службе. Законодательно необходимо разрешить эту межотраслевую коллизию, т.к. она порождает множество как теоретических, так и практических проблем. Одни авторы относят трудовые отношения государственных служащих к сфере административного права. [5, с. 220] Они приводят ряд аргументов, которые можно свести к следующим положениям: 1) одной из сторон таких правоотношений всегда является публично-правовое образование; 2) государственные служащие представляют интересы государства; 3) деятельность государственных служащих существенно отличается от той, которую осуществляют лица по трудовому договору [6, с. 24].

Другие учёные утверждают, что данные правоотношения относятся к сфере трудового права. При этом они обращают внимание на историческое развитие данного института в Российской Федерации и за рубежом, на регулирование трудовых отношений с государственными служащими на международном уровне. К тому же, указывается на то, что трудовое право более приспособлено для регулирования подобных отношений, т.к. оно содержит в себе как принудительные, так и социальные начала, которые обеспечат защиту трудовых прав государственных служащих. Административное же право, отстаивающее в первую очередь интересы государства, вряд ли сможет выполнить данную функцию.

На наш взгляд, законодательно необходимо разрешить возникшую коллизию, предусмотрев, что на государственных гражданских служащих распространяются нормы трудового права с особенностями, предусмотренными нормативными правовыми актами о государственной службе. Данное правило должно содержаться не только в ТК РФ, но и в ФЗ о государственной службе, как это сделано в ФЗ о муниципальной службе. Таким образом, хотелось бы отметить, что закон о муниципальной службе обеспечивает защиту служащих, в то время как закон о государственных служащих не выполняет данную функцию. Конечно, можно сослаться на ст. 5 ТК РФ, в которой закреплёно, что нормы трудового права иных федеральных законов должны соответствовать ТК, а в случае противоречия применяются положения последнего. Однако, по сути дела, данная статья не может решить исследуемой нами проблемы, законодатель должен прямо закрепить нормы какой отрасли имеют приоритет в регулировании трудовых отношений с государственными служащими. Что касается служебного законодательства, то в данном случае ситуация схожа с трудовыми отношениями муниципальных служащих.

Использованные источники:

1. *Трудовой кодекс Российской Федерации от 30 декабря 2001 г. № 197-ФЗ // Российская газета. – 2001. – 31 декабря.*
2. *Федеральный закон от 2 марта 2007 г. № 25-ФЗ «О муниципальной службе в Российской Федерации» // Российская газета. – 2007. – 7 марта.*
3. *Лушников, А. М. Курс трудового права: учебник: в 2 т. Т. 1 / А. М. Лушников, М. В. Лушникова. – М., 2009. – 764 с.*

4. *Федеральный закон от 27 июля 2004 г. № 79-ФЗ «О государственной гражданской службе Российской Федерации» // Российская газета. – 2004. – 31 июля.*
5. *Бахрах, Д. Н. Административное право России: учебник / Д. Н. Бахрах. – М., 2000. – 512 с.*
6. *Гришковец, А. А. Проблемы соотношения норм административного и трудового права при регулировании отношений в сфере государственной службы // А. А. Гришковец // Государство и право. – 2002. – № 12. – С. 23-30.*

Сидор Анна Ивановна,
студентка 5 курса юридического факультета
Гродненского государственного университета имени Янки Купалы

О НЕКОТОРЫХ ВОПРОСАХ ОБЕСПЕЧЕНИЯ ГОСУДАРСТВЕННЫМИ ПОСОБИЯМИ СЕМЕЙ, ВОСПИТЫВАЮЩИХ ДЕТЕЙ

В соответствии со ст. 1 Конституции, Республика Беларусь является унитарным демократическим социальным правовым государством. Важнейшей ценностью социального государства является семья. В Основном Законе Республики Беларусь устанавливается, что брак, семья, материнство, отцовство и детство находятся под защитой государства [1]. Реальное воплощение данного принципа нашло своё отражение в проводимой государством семейной политике, основным направлением которой является обеспечение семей, воспитывающих детей, государственными пособиями.

Следует отметить достаточно высокий уровень социального обеспечения семей, воспитывающих детей, как в Республике Беларусь, так и на Украине. Во многих европейских государствах пособие на ребёнка платится не более года, и если мать желает воспитывать ребёнка, и не приступать к работе, то рабочее место за ней не сохраняется.

Так, например, в Германии предоставляется отпуск по уходу за ребёнком длительностью не более 14 месяцев, в Болгарии оплачивается только 2 года нахождения в отпуске по уходу за ребёнком, ещё один год отпуска предоставляется без выплаты пособия.

Закон Республики Беларусь «О государственных пособиях семьям, воспитывающим детей» устанавливает гарантированный государством уровень материальной поддержки семей, имеющих несовершеннолетних детей, систему минимальных социальных гарантий в виде пособий, способствующих обеспечению гражданам Республики Беларусь необходимых условий для рождения и воспитания детей [4, с. 187].

В соответствии со ст. 3 Закона Республики Беларусь «О государственных пособиях семьям, воспитывающих детей» назначаются государственные пособия: пособия по материнству, семейные пособия, пособия по временной нетрудоспособности по уходу за ребёнком.

К пособиям по материнству относятся: пособие по беременности и родам; пособие женщинам, ставшим на учёт в государственных организациях здравоохранения до 12-недельного срока беременности.

К семейным пособиям относятся: пособие в связи с рождением ребёнка; пособие по уходу за ребёнком в возрасте до 3 лет; пособие на детей старше 3 лет из отдельных категорий семей, определяемых вышеназванным Законом; пособие на ребёнка в возрасте до 18 лет, инфицированного вирусом иммунодефицита человека; пособие по уходу за ребёнком-инвалидом в возрасте до 18 лет.

К пособиям по временной нетрудоспособности по уходу за ребёнком относятся: пособие по временной нетрудоспособности по уходу за больным ребёнком в возрасте до 14 лет (ребёнком-инвалидом в возрасте до 18 лет); пособие по временной нетрудоспособности по уходу за ребёнком в возрасте до 3 лет и ребёнком-инвалидом в возрасте до 18 лет в случае болезни матери либо другого лица, фактически осуществляющего уход за ребёнком; пособие

по временной нетрудоспособности по уходу за ребёнком-инвалидом в возрасте до 18 лет в случае его санаторно-курортного лечения, медицинской реабилитации [3].

Анализ развития законодательства о социальном обеспечении семей, воспитывающих детей, показывает ряд положительных тенденций в этой сфере.

Так, с 1 ноября 2011 года существенно изменён в сторону увеличения размер государственного пособия за рождение ребёнка: за рождение 1 ребёнка с 5 бюджетов прожиточного минимума (далее – БПМ) до 10 БПМ; за второго и последующего детей – с 7 до 14 БПМ. Государство стимулирует будущую маму своевременно стать на учёт по беременности и родам в государственную организацию здравоохранения – до 12 недель. Всем матерям, вставшим на учёт до 12 недель и соблюдавшим назначения наблюдающего врача, по рождению ребёнка выплачивается единовременное пособие в размере 1 БПМ.

В соответствии со ст. 184 Трудового кодекса Республики Беларусь (далее – ТК Республики Беларусь) женщинам предоставляется отпуск по беременности и родам продолжительностью 70 календарных дней до родов и 56 (в случаях осложнённых родов или рождения двух и более детей – 70) календарных дней после родов с выплатой за этот период пособия по государственному социальному страхованию. Отпуск по беременности и родам исчисляется суммарно и предоставляется женщине полностью независимо от числа дней, фактически использованных до родов [5].

После рождения ребёнка женщина вправе уйти в отпуск по уходу за ребёнком в возрасте до 3 лет с сохранением за ней рабочего места и выплатой государственного пособия на ребёнка на весь период отпуска. Ещё одна положительная тенденция – это увеличение размера пособия на первого ребёнка в возрасте до 3-х лет с БПМ до 35 % среднемесячной заработной платы; 40% среднемесячной заработной платы на второго и последующих детей, 45% среднемесячной заработной платы на ребёнка-инвалида в возрасте до 3-х лет. При этом матери, работающие на условиях неполного рабочего времени сохраняют право на 100 % выплату пособия на ребёнка до 3-х лет.

Сохраняют право на 100% получение пособия и матери, которые не работают, но устроившие ребёнка в детсадовские дошкольные учреждения. Ранее, в таких случаях пособие выплачивалось в размере 50 %.

Интересен сравнительный анализ размера пособий, выплачиваемых на детей до 3-х лет в Республике Беларусь и на Украине. На Украине помощь при рождении ребёнка, предоставляется в сумме кратной 30 размерам прожиточного минимума – на первого ребёнка; кратной 60 размерам прожиточного минимума – второго ребёнка; кратной 120 размерам прожиточного минимума – на третьего и каждого следующего ребёнка. Выплата помощи осуществляется единовременно в десятикратном размере прожиточного минимума при рождении ребёнка, остальная сумма помощи выплачивается на протяжении: 4 месяцев – первого ребёнка; 48 месяцев – на второго ребёнка; 72 месяцев – на третьего и каждого следующего ребёнка равными частями. Помощь при рождении ребёнка начисляется в размерах прожиточного минимума для детей до шести лет, установленных на день рождения ребёнка [2].

Видится необходимым почерпнуть опыт украинского законодательства, где установлен более дифференцированный подход к стимулированию рождаемости в стране, в Республике Беларусь пособие за рождение второго и последующих детей одинаково, а на Украине – на третьего и каждого последующего ребёнка размер пособия в 2 раза превышает выплаты за рождение второго ребёнка в семье.

Таким образом, предлагаем установить размер единовременного пособия за рождение первого ребёнка в размере 10 БПМ, второго – 15 БПМ, а третьего и последующих детей – 25 БПМ, что будет стимулировать рождаемость в стране и в полной мере способствовать реализации важнейшего приоритета белорусского государства – защите материнства и детства.

Использованные источники:

1. Конституция Республики Беларусь 1994 г. с изменениями и дополнениями, принятыми на республиканских референдумах 1996 г. и 2004 г. – Минск: Полымя, 2009. – 97 с.
2. О государственной помощи семьям с детьми: Закон Украины (в ред. от 02.07.2013 № 371-VII) / [Электронный ресурс]: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/371-18> – Дата доступа: 23.09.2013.
3. О государственных пособиях семьям, воспитывающим детей: Закон Республики Беларусь от 29.12.2012 № 7-3 // Консультант Плюс: Беларусь. Технология Проф. [Электронный ресурс] / ООО «ЮрСпектр», Нац. центр правовой информ. Республики Беларусь. – Гродно, 2013.
4. Право социального обеспечения / Под общ. ред. И.В. Гуцина. – Гродно, ГрГУ, 2011. – 418 с.
5. Трудовой кодекс Республики Беларусь от 26 июля 1999 г. № 296-3 (в ред. Закона от 5 января 2013 г. № 16-3) // Консультант Плюс: Беларусь. Технология Проф. [Электронный ресурс] / ООО «ЮрСпектр», Нац. центр правовой информ. Республики Беларусь. – Гродно, 2013.

Ситницька Оксана Анатоліївна,
доцент кафедри цивільного права і процесу
Донецького національного університету,
кандидат юридичних наук, доцент

ДО ПИТАННЯ ПРО ПОРЯДОК ЗАСТОСУВАННЯ ДИСЦИПЛІНАРНИХ СТЯГНЕНЬ

Законодавством передбачено певний порядок застосування дисциплінарних стягнень і строк, протягом якого вони можуть бути накладені.

1) *Порушення дисциплінарного провадження.* По факту вчиненого проступку працівником роботодавець має організувати опитування свідків, ознайомитися із пропозицією про притягнення до дисциплінарної відповідальності винного працівника, що поступила від особи, яка не наділена правом накладати заходи дисциплінарного стягнення. З огляду на це, судова практика зобов'язує зважати на те, що під час вирішення питання про наявність підстав для притягнення працівника до дисциплінарної відповідальності, необхідно дослідити: а) доповідні записки, які можуть стати підставою для видання наступного наказу про застосування дисциплінарного стягнення; б) чи стосуються дії працівника, що розглядаються як протиправні, обов'язків, які покладені на нього трудовим договором, посадовими інструкціями, правилами внутрішнього трудового розпорядку (наприклад, судом було встановлено, що на бухгалтера було накладено догану за те, що вона не дозволила охороні підприємства провести огляд особистих речей на прохідній. Верховний Суд наголосив на помилці судів нижчої інстанції, які не дослідили, чи входять відповідні дії бухгалтера до кола трудових обов'язків і чи пов'язано огляд речей з характером роботи бухгалтера [1]). Складність доведення факту вчиненого дисциплінарного проступку досить часто обумовлена такими факторами як: необхідність доведення поважності причин, що є оціночними поняттям (наприклад, при доведенні факту прогулу, вчиненого працівником), відсутністю посадових інструкцій або їх неякісним змістом, відсутністю належної фіксації трудових правовідносин.

2) *Роботодавець повинен отримати від працівника, який вчинив дисциплінарний проступок, письмове пояснення своїх дій (бездіяльності).* Якщо працівник відмовляється дати таке пояснення, то складається акт про відмову надати відповідні пояснення. Законодавством не визначено термін, протягом якого повинно бути надано пояснення і по збігу якого слід

вважати, що працівник відмовився дати таке пояснення. Ненадання такого пояснення не є перешкодою для застосування до працівника дисциплінарного стягнення.

3) *Накладати дисциплінарні стягнення може тільки уповноважена на це особа.* За загальним правилом, дисциплінарні стягнення застосовуються органом, якому надано право прийняття на роботу (обрання, затвердження і призначення на посаду) даного працівника. На працівників, які несуть дисциплінарну відповідальність за статутами, положеннями та іншими актами законодавства про дисципліну, дисциплінарні стягнення можуть накладатися також органами вищестоящими. Суди завжди перевіряють, чи належним суб'єктом видано наказ про застосування дисциплінарного стягнення.

Суб'єктом дисциплінарного проступку є фізична особа, яка перебуває у трудових правовідносинах із підприємством (працівник) і вчинила дисциплінарний проступок. Якщо проступок вчинено в період перебування у відрядженні – стягнення може накладати тільки роботодавець цього працівника.

4) Загальна дисциплінарна відповідальність передбачає два види дисциплінарних стягнень, які може накласти уповноважена особа: догану та звільнення. Цей перелік є вичерпним, тому застосовувати інші види стягнень (штрафи, позбавлення надбавок, суворого догана, пониження в посаді) роботодавці не мають права. Навіть якщо на підприємстві застосовуються й інші заходи впливу, то вони не тягнуть жодних юридичних наслідків для працівників. Наприклад, оголошення декількох усних попереджень працівникові не є підставою для його можливого звільнення за п. 3 ст. 40 КЗпП України – систематичне невиконання трудових обов'язків, яке передбачає наявність систематичних правопорушень трудової дисципліни, за які особа притягалася до дисциплінарної відповідальності, тобто на такого працівника накладалися догани. Розширений перелік дисциплінарних стягнень передбачено лише для випадків спеціальної дисциплінарної відповідальності.

При виборі та накладенні дисциплінарного стягнення повинні враховуватися тяжкість вчиненого проступку та обставини, за яких його було вчинено. У сучасній правовій літературі звертається увага на те, що законодавче обмеження загальної дисциплінарної відповідальності лише двома стягненнями не завжди дозволяє роботодавцю правильно вибрати одне з дисциплінарних стягнень, яке б відповідало ступеню тяжкості трудового правопорушення, мірі вини, особливостям особи порушника. Тому в проекті Трудового кодексу України передбачено ще один вид стягнення – зауваження [2, ч. 1 ст. 400].

У трудовому законодавстві немає обмежень щодо підстав і періодичності застосування догани як дисциплінарного стягнення. Звільнення працівника як вид дисциплінарного стягнення і підстава розірвання трудового договору з ініціативи роботодавця може застосовуватись у випадках, прямо передбачених КЗпП України. До дисциплінарних звільнень відносяться: п. 3, 4, 7, 8 ст. 40 і п. 1 ст. 41 КЗпП [3, п. 22]. Тому звільнення за даними підставами можливе лише з дотриманням правил накладання дисциплінарних стягнень.

5) Одним із правил накладення дисциплінарних стягнень є *обов'язок дотримуватися строків притягнення до дисциплінарної відповідальності*. Так, дисциплінарне стягнення може бути накладене не пізніше одного місяця з дня виявлення проступку (не враховується час звільнення працівника від роботи у зв'язку з тимчасовою непрацездатністю або перебування його у відпустці) і не пізніше шести місяців з дня вчинення проступку. Факт виявлення проступку виключає можливість обрахунку строку притягнення до відповідальності з моменту вчинення відповідного проступку. Днем виявлення проступку вважається день, коли про його вчинення стало відомо безпосередньому керівникові винного працівника, незалежно від того, чи мав він право накладати заходи дисциплінарного стягнення.

Стягнення оголошується у наказі (розпорядженні) та повідомляється працівникові під розписку. У проекті ТКУ визначено, що ознайомлення має бути проведено не пізніше ніж протягом тижня з дня підписання відповідного наказу (розпорядження) [2, ч. 4 ст. 401].

Використані джерела:

1. Ухвала Колегії суддів Судової палати у цивільних справах Верховного Суду України від 1 квітня 2009 року № 3639556 // [Електронний ресурс] — Режим доступу: <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/3639556>.
2. Проект Трудового кодексу України № 2902 від 22 квітня 2013 року // [Електронний ресурс] — Режим доступу: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=46746.
3. Про практику розгляду судами трудових спорів: Постанова Пленуму Верховного Суду України від 6 листопада 1992 року № 9 // [Електронний ресурс] — Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/v0009700-92>.

Снитко Анастасія Івановна,
студентка 5 курсу юридического факультета
Міжнародного університету “МІТСО”

НЕКОТОРЫЕ ВОПРОСЫ ОСУЩЕСТВЛЕНИЯ ОБЩЕСТВЕННОГО КОНТРОЛЯ В СФЕРЕ ОХРАНЫ ТРУДА

Ежегодно на производстве происходят несчастные случаи, в результате которых работники получают травмы различной степени, в том числе и со смертельным исходом. По оценкам МОТ, ежегодно в мире более 2,3 млн. мужчин и женщин гибнут в результате несчастных случаев на рабочем месте или профессиональных заболеваний [1]. Профсоюзы (посредством общественного контроля), как и другие субъекты трудовых правоотношений, участвуют в решении вопросов охраны труда, устранения последствий несчастных случаев, травматизма и др.

Профсоюзы осуществляют общественный контроль за соблюдением законодательства об охране труда через технических инспекторов труда, общественных инспекторов по охране труда и других уполномоченных представителей.

Общественный контроль регулируется рядом нормативных правовых актов, среди которых закон «Об охране труда» (в ред. от 12.07.2013 г. № 61-3), Положение о технической инспекции труда Федерации профсоюзов Беларуси, Положение об общественном инспекторе по охране труда, а также иные нормативных правовых актов.

Как было отмечено ранее, ведущей общественной организацией является профсоюз. Он осуществляет общественный контроль за соблюдением законодательства о труде, за соблюдением законодательства об охране труда, за соблюдением законодательства о профсоюзах, за выполнением коллективного договора (соглашения) [2].

Общественный контроль осуществляется профсоюзами в соответствии с принципами социального партнёрства между профсоюзами, государственными органами и иными организациями. Однако сложившиеся система взаимодействия не всегда даёт желаемого эффекта. В связи с различными и противоположными интересами между работниками и нанимателем возникают объективные противоречия. Это происходит из-за того, что наниматель в первую очередь ставит свои экономические интересы превыше всего, тем самым сведя к минимуму расходы по обеспечению безопасных условий труда. В свою очередь профсоюз заинтересован в обеспечении нанимателем безопасных условий труда. Здесь мы наблюдаем столкновение интересов профсоюза и нанимателя. Полагаем, что недоработки во взаимодействии сторон связаны с недостаточным уровнем компетенции профсоюзных кадров и зачастую с соглашательской позицией в отношении с нанимателем. По нашему мнению, профсоюзам следует разъяснять нанимателям вопросы влияния охраны труда на экономические показатели деятельности организации.

Основным нормативным актом по расследованию несчастных случаев является Постановление Совета Министров Республики Беларусь от 15 января 2004 г. № 30 «О

расследовании и учёте несчастных случаев на производстве и профессиональных заболеваний». Расследование несчастного случая на производстве (кроме группового, со смертельным или тяжёлым исходом) проводится уполномоченным должностным лицом организации с участием уполномоченного представителя профсоюза (иного представительного органа работников) [3]. На практике, проблем в организациях, где имеется профсоюз, не возникает. Однако имеются организации, в которых отсутствуют профсоюзный орган. В этом случае, законодатель делает отсылку на ст. 354 Трудового Кодекса Республики Беларусь, где указано, что представительство интересов работника могут осуществлять иные представительные органы работников, действующие на основании законодательства. Но законодательно не закреплено, при помощи какого механизма реализовать данное право. Для решения данной проблемы следует ввести нормы, которые регулировали бы порядок создания и деятельности иных представительных органов работников.

Интересная формулировка содержится в Указе Президента Республики Беларусь от 06.05.2010 г. № 240 «Об осуществлении общественного контроля профсоюзами» (далее – указ). В п. 32 указанного положения сказано, что обжалование представления, составленного профсоюзом по результатам проверки, в том числе вопросов охраны труда, не освобождает организацию от выполнения требований, изложенных в представлении [2]. Исходя из данной нормы, приходим к выводу о том, что течение установленного представлением срока не приостанавливается. Получается, что контролируемый субъект обязан выполнить все требования, даже в случае если эти требования впоследствии окажутся необоснованными. Хотя эта норма и защищает в некой мере права работников, но не стоит забывать о том, что профсоюзы не всегда выносят обоснованные предписания. На наш взгляд следует изложить в новой редакции в п. 32 Указа: «На период рассмотрения жалобы контролируемого субъекта приостанавливается действие представления (отдельных его положений) до вынесения решения руководителем профсоюза и(или) судом.

Полномочия технической инспекции труда довольно обширны, однако сами по себе инспекции не могут применять какие-либо санкции напрямую к нанимателю. Такой подход несколько снижает эффективность работы инспекций и общественных инспекторов. Представляется целесообразным передать созданные на предприятиях службы охраны труда или специалиста по охране труда в ведение и подчинение профсоюзам, а также расширить их полномочия в части наложения санкций [4].

В заключении следует подчеркнуть, что, несмотря на значительную правовую базу, регулирующую вопросы в сфере общественного контроля, все же имеются ряд проблем, требующих правового регулирования. В частности, следует урегулировать вопросы, связанные с эффективным трёхсторонним взаимодействием сторон, с деятельностью представительных органов нанимателя, а также с решением вопросов о приостановлении срока на период обжалования представления.

Использованные источники:

1. *Охрана труда // International Labour Organization [Электронный ресурс]. – 2011. – Режим доступа: <http://www.ilo.org/public/russian/region/eurpro/moscow/areas/safety.htm>. – Дата доступа: 21.09.2013.*
2. *Об осуществлении общественного контроля профессиональными союзами : Указ Президента Респ. Беларусь, 6 мая 2010 г., № 240 // Консультант Плюс: Беларусь. Технология 3000 [Электронный ресурс] / ООО «ЮрСпектр». – Минск, 2013.*
3. *О расследовании и учёте несчастных случаев на производстве и профессиональных заболеваний : Постановление Совета Министров Респ. Беларусь, 15 января 2004 г., № 30: в ред. от 14.08.2013 // Консультант Плюс: Беларусь. Технология 3000 [Электронный ресурс] / ООО «ЮрСпектр». – Минск, 2013.*
4. *Олейникова, А.В. Вопросы компетенции и влияния профсоюзов в сфере охраны труда, возмещение вреда, причинённого здоровью работника на производстве / А.В. Олейникова*

Стасів Оксана Василівна,
*асистент кафедри трудового, аграрного та екологічного права
Львівського національного університету імені Івана Франка,
кандидат юридичних наук*

СУТНІСТЬ КОНСТИТУЦІЙНОГО ПРАВА НА ОПЛАТУ ПРАЦІ

Право на працю закріплене в Конституції України передбачає можливість людини заробляти собі на життя працею, яку вона вільно обирає, або на яку вільно погоджується. Основним законом нашої країни також встановлюється мінімальний розмір заробітної плати (ч. 4. ст. 43) та своєчасне одержання винагороди за працю (ч. 7 ст. 43). У своїй сукупності ці конституційні норми визначають право працівників на оплату праці.

Разом з тим, у законодавстві та науковій літературі застосовуються два терміни при визначенні грошової винагороди працівникам це «заробітна плата» та «оплата праці». Так, на думку Р. Лівшиця [1, с. 7], Н. Болотіної [2, с. 298], вони співвідносяться між собою як частина і ціле. Термін «оплата праці» є ширшим, його цільове призначення спрямоване на організацію оплати праці, регламентацію її окремих елементів та всієї системи правових засобів у даній сфері, а поняття «заробітна плата» виражає право працівника на отримання грошової винагороди. Проте законодавець ці два терміни розуміє як синоніми. Так, Глава VII КЗпП «Оплата праці» починається із ст. 94, де подається визначення заробітної плати. Воно дублюється й у ст. 1 Закону України «Про оплату праці». Натомість Глава 5 проекту ТК називається «заробітна плата», а термін «оплата праці» також неодноразово згадується [3].

У міжнародно-правових актах вживається термін «заробітна плата» (Конвенція МОП № 95 «Охорона заробітної плати» 1949 р., Конвенція МОП № 100 «Рівна винагорода» 1951 р. тощо). Ці акти є частиною національного законодавства, оскільки вони ратифіковані нашою державою. Тому правильніше було б вживати тільки термін «заробітна плата», або ж на законодавчому рівні розрізнити ці терміни. На нашу думку, оплата праці є ширшим за своїм значенням і включає у себе «заробітну плату». Заробітна плата – це плата визначена трудовим договором, яка надається працівникові за виконану ним роботу. А оплата праці, окрім заробітної плати, охоплює собою також виплату працівникові доплат, надбавок, премій, гарантійних виплат тощо.

Проте, статтею 1 Закону України «Про оплату праці» заробітна плата визначається як винагорода, обчислена, як правило, у грошовому виразі, яку за трудовим договором власник або уповноважений ним орган виплачує працівникові за виконану ним роботу. Таке формулювання має свої недоліки. По-перше, при визначенні поняття «заробітна плата» фігурує тільки один суб'єкт, який зобов'язаний виплатити працівникові заробітну плату – власник або уповноважений ним орган. Але, як цілком слушно стверджує П. Пилипенко, роботодавцями є і їхні структурні підрозділи (наприклад, філії), оскільки вони також можуть наймати на роботу працівників [5, с. 12]. А відповідно до ст. 21 КЗпП це право мають і фізичні особи. Тому обов'язок виплачувати працівникові зарплату виникає у всіх цих суб'єктів-роботодавців.

По-друге, ст. 2 цього ж Закону, визначає, структуру заробітної плати – основну, додаткову та інші заохочувальні та компенсаційні виплати. З цього приводу деякі науковці зазначають, що поділ заробітної плати на три частини суперечить до певної міри природі заробітної плати. Якщо розглядати її як винагороду за виконання працівником трудової функції, то до зарплати не повинні включатися одноразові та компенсаційні виплати [4, с. 32]. Розмір заробітної плати встановлюється трудовим договором (посадовий оклад).

Всі інші виплати, які проводяться працівникові неповинні в ходити до поняття заробітної плати.

Основну частину оплати праці складає заробітна плата. Остання характеризується рядом ознак, які можна визначити виходячи із аналізу законодавства. Так, заробітна плата повинна виплачуватися працівникові *систематично*, не рідше двох разів на місяць, не більше як через 16 календарних днів, в робочі, конкретні дні, та в строки які повинні бути визначені в колективному договорі чи наказі роботодавця.

Крім того, законодавець визначає заробітну плату, як *винагороду*. Великий тлумачний словник сучасної української мови під «винагородою» розуміє те, що є платою за працю, нагородою за які-небудь заслуги [5, с. 102]. «Платити» означає відшкодовувати вартість одержаного або використаного [6, с. 424]. А так як працівник за роботу повинен одержувати переважно грошовий еквівалент, то це є плата за виконану роботу, яка передбачена трудовим договором.

Нагадаємо що, існує дві *форми оплати праці*: грошова та натуральна. Із змісту норм Конституції України можна виокремити тільки грошову форму. Адже, ч. 4 ст. 43 зазначає, що кожен має право на заробітну плату, не нижчу від визначеної законом. Проте, ще Союзом РСР було ратифіковано Конвенцію МОП № 95 «Про охорону заробітної плати», де передбачається що заробітна плата частково виплачується натурою у тих галузях, де така виплата є звичною чи бажаною з огляду на характер галузі чи професію. Такі положення не суперечать нормам Конституції України і тому можуть надалі успішно реалізовуватися в оплаті праці.

Отже, *заробітна плата* – це плата за виконану працівником роботу визначену трудовим договором, що обчислюється, як правило у грошовому виразі, яку роботодавець зобов'язаний виплачувати систематично та своєчасно. Оплата праці, окрім заробітної плати, охоплює собою також виплату працівникові доплат, надбавок, премій, гарантійних виплат тощо.

Використані джерела:

1. Ливишиц Р. З. Заработная плата в СССР (Правовое исследование) / Р. З. Ливишиц. – М. : Наука, 1972. – 270 с.
2. Болотіна Н. Б. Трудове право України : підручник / Н. Б. Болотіна. – [5-те вид. перероб. і доп.]. – К. : Знання, 2008. – 860 с.
3. Проект Трудового кодексу України від 22.04.2013 р. / 2902 : [Електронний ресурс]. – Режим доступу до проекту : http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=46746.
4. Пилипенко П. Д. Кодифікація вітчизняного законодавства: проблеми та перспективи / П. Д. Пилипенко // Право України. – 2009. – №3. – С. 7–13.
5. Великий тлумачний словник сучасної української мови / [уклад. і голов. ред. В.Т. Бусел] – К. : Ірпінь : ВТФ «Перун», 2004. – 1728 с.
6. Новий тлумачний словник української мови : в 4-х т. Т.3 / [уклад. В. Яременко, О Сліпушко]. – К., 1999. – 911 с.

Філін Ярослав Георгійович,

студент Хмельницького університету управління та права

ОСВІТНІ ПОСЛУГИ ЯК СКЛАДОВА СОЦІАЛЬНОГО ОБСЛУГОВУВАННЯ ДІТЕЙ З ОБМЕЖЕНИМИ МОЖЛИВОСТЯМИ

Соціальна політика України зорієнтована на реалізацію конституційних вимог щодо соціального захисту дітей. Захист прав дитини — один з важливих принципів правової держави, особливо дітей з обмеженими можливостями. Тому ефективна адаптація та інтеграція дітей з обмеженими можливостями неможливі без здобуття ними освіти [1; 2; 3; 4].

Дошкільна освіта таких дітей сприяє розвитку та формуванню їх особистості, забезпечує соціально-психологічну реабілітацію та адаптацію завдяки організованому навчально-виховного процесу у комплексі з корекційно-розвитковою, лікувально-оздоровчою роботою, готує їх до навчання у школі. Законодавство гарантує за рахунок держави здобуття дошкільної освіти в державних та комунальних дошкільних навчальних закладах із гнучким режимом роботи, утримання дітей, забезпечення технічними та іншими засобами реабілітації, орієнтації та сприйняття інформації, іншими засобами індивідуальної корекції. Систему закладів дошкільної освіти складають: будинки дитини; спеціальні та санаторні дошкільні навчальні заклади (ясла-садки) компенсуючого типу для дітей віком від двох до семи (восьми) років; дошкільні навчальні заклади (ясла-садки) комбінованого типу для дітей віком від двох місяців до шести (семи) років, у складі яких можуть бути групи загального розвитку, компенсуючого типу, сімейні, прогулянкові; дошкільні навчальні заклади (центри розвитку дитини) системи освіти, в яких забезпечується фізичний, розумовий та психологічний розвиток, корекція психологічного і фізичного розвитку, надання системної консультативно-методичної допомоги сім'ям, включення батьків до процесу виховання та реабілітації дитини та здійснюється оздоровлення дітей, які відвідують інші навчальні заклади чи виховуються вдома. У навчальних закладах організовано систему навчання і виховання дітей з урахуванням особливостей їх розвитку (проведення корекційно-розвиткових занять з предметно-практичного навчання, лікувальної фізкультури, соціально-побутового, просторового орієнтування, розвитку слухового, зорового, дотикового сприймання, формування звуковимови, розвитку мовлення з метою корекції порушень розвитку. Після здобуття дошкільної освіти подальше формування особистості дітей з особливими потребами, забезпечення їх соціально-психологічної реабілітації, трудової адаптації здійснюється у загальноосвітніх навчальних закладах (спеціальні загальноосвітні школи (школи-інтернати); загальноосвітні санаторні школи (школи-інтернати) I-III ступенів для дітей, які потребують тривалого лікування; загальноосвітні школи із спеціальними класами для навчання дітей, які потребують корекції фізичного та (або) розумового розвитку). Тому на сучасному етапі необхідно не лише забезпечити безперешкодний доступ дітей з інвалідністю не лише до навчальних приміщень спеціальних та загальноосвітніх навчальних закладів, але й їх залучити їх до навчального процесу загальноосвітніх шкіл. Адже досі переважна більшість дітей здобуває освіту у спеціальних загальноосвітніх навчальних закладах, де забезпечують комплексну реабілітацію завдяки розробленим навчальним планам з корекційно-розвитковою складовою задля психолого-педагогічної, медичної, соціальної реабілітації учнів. Елементом навчально-виховного процесу у таких навчальних закладах є трудове навчання, яке організовується з урахуванням можливостей та інтересів учнів, за наявності при школі необхідної матеріальної бази (виробничих майстерень, навчально-дослідного сільського або садово-паркового господарства) може мати форму професійного навчання. Учням спеціальних шкіл-інтернатів, які після закінчення професійного навчання склали кваліфікаційні іспити або пройшли кваліфікаційну перевірку, видається документ встановленого зразка про присвоєння кваліфікації.

Діти, які не можуть за станом здоров'я відвідувати школу, можуть навчатися за індивідуальною формою [5]. Індивідуальне навчання впроваджується з метою забезпечення права на здобуття повної загальної середньої освіти з урахуванням індивідуальних здібностей та обдарувань, стану здоров'я, демографічної ситуації, організації їх навчання. Відповідно право на таке навчання мають учні: які за станом здоров'я не можуть відвідувати навчальний заклад; яким необхідно пройти лікування у лікувальному закладі більше одного місяця; які не встигають протягом двох років навчання у школі I ступеня; які потребують корекції фізичного та (або) розумового (психічного) розвитку (у разі, якщо батьки або особи, які їх замінюють, відмовляються направляти дитину до відповідної спеціальної загальноосвітньої школи (школи-інтернату).

Важливе місце у розвитку особистості дітей, реалізації їх творчих здібностей поряд із дошкільною та шкільною освітою має бути відведено позашкільній освіті у позашкільних

навчальних закладах (гуртках, клубах, центрах юннатів, юних техніків) натуралістичного, туристсько-краєзнавчого, спортивного, технічного, естетичного профілів, де створюються умови для організації навчально-виховного процесу відповідно до індивідуальних можливостей, інтересів, нахилів, здібностей вихованців з урахуванням їх психофізіологічних особливостей та стану здоров'я.

Система надання освітніх послуг дітям з обмеженими можливостями розвивається та вдосконалюється. Тому триває розробка та впровадження інноваційних освітніх технологій до навчально-виховного процесу дітей з особливими потребами: запроваджено інтегроване навчання дітей зазначених категорій у загальноосвітніх навчальних закладах; удосконалено професійну підготовку дітей із порушеннями слуху; розроблено та апробовано системний медико-психолого-педагогічний супровід дітей із порушеннями зору раннього, дошкільного та шкільного віку; розроблено програми формування життєвих компетенцій у процесі комплексної психолого-педагогічної, медичної, соціальної реабілітації. Відповідно пріоритетними напрямками розвитку послуг є: перехід до інтегрованої, інклюзивної форми навчання, забезпечення інтеграції дітей у загальноосвітні навчальні заклади; розширення мережі дошкільних, шкільних та позашкільних навчальних закладів із інтегрованою (інклюзивною) формою навчання та забезпечення системного психолого-педагогічного супроводу учнів з особливостями психофізичного розвитку, які їх відвідують; забезпечення дітей з вадами розвитку спеціальною навчальною літературою, наочно-дидактичними засобами навчання; удосконалення діяльності спеціально створених служб, запровадження соціально-педагогічного патронату сімей, які виховують дітей-інвалідів; подальше забезпечення безперешкодного доступу дітей-інвалідів до загальноосвітніх закладів дошкільної, шкільної, позашкільної освіти.

Використані джерела:

1. *Про охорону дитинства*: Закон України від 26.04.2001 р. № 2402-III // *Відомості Верховної Ради України*. — 2001. — № 30. — Ст. 142.
2. *Про основи соціальної захищеності інвалідів в Україні*: Закон України від 21.03.1991 р. № 875-XII // *Відомості Верховної Ради України*. — 1991. — № 21. — Ст. 252.
3. *Про реабілітацію інвалідів в Україні*: Закон України від 06.10.2005 р. № 2961-IV // *Відомості Верховної Ради України*. — 2006. — № 2-3. — Ст. 36.
4. *Про освіту*: Закон України від 23.05.1991 р. № 1060-XII // *Відомості Верховної Ради УРСР*. — 1991. — № 34. — Ст. 451.
5. *Положення про індивідуальну форму навчання в загальноосвітніх навчальних закладах, затв. наказом Міністерства освіти і науки України від 08.01.2003 р. №9/7330* // *Офіційний вісник України*. — 2003. — № 4. — Стор. 478. — Ст. 156.

Христюк Ганна Миколаївна,
студентка юридичного факультету
Хмельницького університету управління та права

МЕХАНІЗМ СОЦІАЛЬНОГО ЗАМОВЛЕННЯ У СИСТЕМІ СОЦІАЛЬНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ

Реаліями сьогодення нашої країни є невирішеність соціальних питань, зuboжіння значної частини населення, заборгованість з виплат заробітної плати та пенсій, вимушені простої значної частини виробництва та приховане і зареєстроване безробіття, проблеми медицини, сфери послуг, освіти, науки і культури, високий рівень корупції та злочинності. Одним із дієвих механізмів розв'язання соціальних проблем суспільства є соціальне замовлення, впровадження якого має здійснюватися на загальнодержавному, регіональному, муніципальному рівнях [1].

Метою соціального замовлення є підвищення ефективності використання бюджетних та небюджетних коштів для вирішення соціальних проблем певної території, залучення додаткових ресурсів у соціальну сферу, підвищення адресності та масовості надання соціальних послуг [2, с. 36]. Цьому сприяє не тільки чітко розроблена фінансово-договірна, але й організаційно-процедурна складова механізму соціального замовлення. Особливістю механізму такого замовлення є те, що його виконавцями виступають некомерційні, насамперед громадські та благодійні організації, органи самоорганізації населення, визначення яких здійснюється на конкурсній основі. Такі організації є неприбутковими, а їх доходи витрачаються на вирішення зокрема і соціальних проблем [3; 4].

Ініціаторами застосування соціального замовлення для вирішення соціальної проблеми можуть виступати як органи влади, так і представники громадськості. Пропозиції щодо розробки соціального проекту, спрямованого на вирішення проблеми, мають містити можливі способи її вирішення, терміни реалізації. Орган державної влади або місцевого самоврядування приймає рішення про підготовку цільової соціальної програми і визначає державного (муніципального) замовника, який буде відповідати за підготовку та реалізацію цільової програми і контроль виконання соціальних проектів [2, с. 29]. Дана програма є організаційною основою соціального замовлення. Замовник (держава або місцеве самоврядування в особі органів влади) дає виконавцям доручення (соціальне замовлення) у вигляді контракту (договору), що включає в себе: відомості про сторони, що укладають соціальний контракт, цілі соціального замовлення, права та взаємні зобов'язання сторін, механізм вирішення спорів, порядок та терміни виконання виконавцем контракту, відповідальність сторін за невиконання або неналежне виконання умов контракту. Залежно від характеру завдання договір на виконання замовлення близький за своєю правовою суттю або до договорів підряду, зокрема, побутового замовлення (ст. 348 ЦК України), або до договорів оплатного надання послуг. Істотною відмінністю договору на виконання соціального замовлення від договору на виконання державного (регіонального, муніципального) замовлення та договору підряду є те, що споживачами послуг є особи, не пов'язані з виконавцем жодними зобов'язаннями. Після укладання контракту між замовником і виконавцем замовлення, остаточно визначається увесь перелік та обсяги заходів, які мають бути здійснені у межах соціального проекту, а виконавець приступає до виконання соціального контракту. Замовник виділяє виконавцю попереднє фінансування, надає йому у користування майно та об'єкти нерухомості, потрібні для виконання соціального контракту. Для майнових відносин, що виникають з договору, як правової основи соціального замовлення, характерні рівність сторін, автономія волі, економічна відособленість і свобода договору. Контроль якості виконуваних виконавцем у ході здійснення соціального замовлення робіт та надаваних ним соціальних послуг проводиться замовником у порядку та за показниками, обумовленими соціальним контрактом. Для підсумкової оцінки якості виконаних робіт та стану цільової соціальної групи, на вирішення проблем якої спрямовано замовлення, замовником можуть, при необхідності, запрошуватися експерти і створюватися спеціальні експертні групи [2, с. 42]. У разі порушення умов договору на виконання замовлення доцільно відшкодувати збитки. Виконання зобов'язання доручають третім особам, а від виконавця вимагають відшкодування понесених витрат та інших збитків. Виконавець відповідає усім своїм майном, керівник, засновники організації відповідальності не несуть (за відсутності в їх діях складу злочину). Якщо результати виконаних робіт та характеристики наданих послуг за кількісними та якісними показниками відповідають умовам соціального контракту, замовником оформляється Акт здачі-приймання виконаних робіт, який підписується сторонами. За ініціативою хоча б однієї зі сторін підсумки виконання соціальних контрактів можуть бути публічно презентовані виконавцями замовлення громадськості, представникам органів влади. Для здійснення зворотного зв'язку та аналізу ефективності роботи, виконаної у ході реалізації замовлення, за ініціативою замовника або виконавця можуть проводитися соціологічні опитування серед членів цільової соціальної групи та інших споживачів соціальних послуг.

Отже, механізм соціального замовлення — це комплекс організаційно-процедурних складових, спрямованих на вирішення пріоритетних проблем місцевої громади, які здійснюються на конкурсній основі силами громадських організацій та органів самоорганізації населення у співпраці з органами влади шляхом розробки та реалізації соціальних проектів за рахунок бюджетних та інших коштів через укладання соціальних контрактів.

Використані джерела:

1. Чорній, Л. Огляд основних моделей соціального замовлення / соціального контракування та муніципальних грантів, які використовуються сьогодні на місцевому рівні в Україні [Текст] / Л. Чорній, К. Рубановський // Державне фінансування організацій громадянського суспільства. Як запровадити європейські стандарти? / [О. Ю. Вінніков, Д. С. Ковриженко, М. В. Лациба [та ін.]; Укр. незалеж. центр політ. дослідж. — К. : Агентство "Україна", 2010. — С. 118-154.
2. Соціальне замовлення в Україні: досвід 10 років впровадження [Текст]: Збірник аналітичних та нормативно-методичних матеріалів / під ред. В. І. Брудного, А. С. Крупника. — Одеса : Євродрук, 2011. — 156 с.
3. Про громадські об'єднання : Закон України від 22.03.2012 р. № 4572-VI [Текст] // Відомості Верховної Ради України. — 2013. — № 1. — Ст. 1.
4. Про благодійну діяльність та благодійні організації : Закон України від 05.07.2012 р. № 5073-VI [Текст] // Відомості Верховної Ради України. — 2013. — № 25. — Ст. 252.

Чайковська Наталія Павлівна,

доцент кафедри нагляду за додержанням і застосуванням законів
Національної академії прокуратури України

НОВИЙ ПІДХІД ДО ВЖИТТЯ ЗАХОДІВ РЕАГУВАННЯ ПІД ЧАС ЗДІЙСНЕННЯ ДЕРЖАВНОГО НАГЛЯДУ (КОНТРОЛЮ) У СФЕРІ ПРОМИСЛОВОЇ БЕЗПЕКИ ТА ОХОРОНИ ПРАЦІ

Конвенцією Міжнародної організації праці про інспекцію праці у промисловості й торгівлі 1947 р. № 81, ратифікованою Законом України від 8 вересня 2004 р. № 1985-IV, та Конвенцією Міжнародної організації праці про інспекцію праці в сільському господарстві 1969 р. № 129, ратифікованою Законом України від 8 вересня 2004 р. № 1986-IV, передбачено, що кожна країна — член МОП повинна створити і забезпечити функціонування системи інспекції праці на промислових підприємствах та у сільському господарстві.

В Україні державний нагляд за додержанням законів та інших нормативно-правових актів про охорону праці здійснюють: центральний орган виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері охорони праці; центральний орган виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері ядерної та радіаційної безпеки; центральний орган виконавчої влади, що реалізує державну політику з питань нагляду та контролю за додержанням законодавства у сферах пожежної і техногенної безпеки; центральний орган виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері санітарного та епідемічного благополуччя населення (частина перша статті 38 Закону України “Про охорону праці” в редакції Закону № 5459-VI від 16 жовтня 2012 р.).

Зокрема, центральним органом виконавчої влади у сфері нагляду (контролю) за охороною праці є Державна служба гірничого нагляду та промислової безпеки України (Держгірпромнагляд України), яка діє на підставі Положення, затвердженого Указом Президента України № 408/2011 від 6 квітня 2011 р.

З 1 липня 2013 року набрав чинності розроблений за ініціативою Президента України Закон України № 353-VII “Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо

усунення обмежень у провадженні господарської діяльності” [1], яким запроваджено новий підхід до вжиття суб’єктами владних повноважень заходів реагування під час здійснення державного нагляду (контролю) у сфері господарської діяльності.

За новими правилами суб’єкт владних повноважень не пізніше наступного дня з дня видання (прийняття) відповідного розпорядчого документа про вжиття заходів реагування має подати адміністративний позов до окружного адміністративного суду для підтвердження обґрунтованості вжитих ним заходів реагування на виявлені під час здійснення державного нагляду (контролю) у сфері господарської діяльності порушення вимог законодавства. Питання про відкриття провадження в адміністративній справі суд вирішує не пізніше наступного дня з дня надходження позовної заяви. У разі постановлення ухвали про відкриття провадження у справі суд у п’ятиденний термін ухвалює постанову по суті заявлених вимог. На рішення суду протягом трьох днів може бути подана апеляційна скарга, яка розглядається апеляційним судом у термін не більше трьох днів з дня відкриття апеляційного провадження. Судове рішення апеляційної інстанції є остаточним і оскарженню не підлягає (стаття 183-6 Кодексу адміністративного судочинства України № 2747-IV від 6 липня 2005 р.).

На нашу думку, обов’язкове підтвердження обґрунтованості розпорядчих актів Держгірпромнагляду України, прийнятих під час здійснення державного нагляду (контролю) у сфері промислової безпеки та охорони праці, судом позбавляє можливості оперативно зупинити діяльність суб’єкта господарювання, що створює загрозу життя працівників.

За даними Хмельницького окружного адміністративного суду, [2] в період з 01 липня 2013 року по 03 вересня 2013 року надійшло 18 позовних заяв Територіального управління Держгірпромнагляду по Хмельницькій області про застосування заходів реагування у сфері державного нагляду (контролю), з них тільки по одній відкрито скорочене провадження в адміністративній справі. Під час розгляду позовних заяв судом встановлено, що суб’єктом владних повноважень не було надано належних доказів дотримання ним вимог Положення про організацію та здійснення державного гірничого нагляду (контролю) у сфері промислової безпеки та охорони праці в системі Держгірпромнагляду України, затвердженого наказом Міністерства надзвичайних ситуацій України № 826 від 11 серпня 2011 р., зокрема матеріали позовної заяви не містили всіх необхідних документів передбачених даним Положенням (приписів за результатами перевірок).

Правові та організаційні засади, основні принципи і порядок здійснення державного нагляду (контролю) у сфері господарської діяльності, повноваження органів державного нагляду (контролю), їх посадових осіб і права, обов’язки та відповідальність суб’єктів господарювання під час здійснення державного нагляду (контролю) визначено Законом України “Про основні засади державного нагляду (контролю) у сфері господарської діяльності” № 877-V від 5 квітня 2007 р.

Проте законодавець не визначив підстав та необхідних умов для звернення органів державного нагляду (контролю) до суду з позовними заявами про підтвердження обґрунтованості вжиття заходів реагування.

Проблемним питанням є колізія між нормами Закону України “Про основні засади державного нагляду (контролю) у сфері господарської діяльності” (стаття 4), які передбачають застосування заходів реагування за рішенням суду, та пунктом 4 частини першої статті 39 Закону України “Про охорону праці”, що надає право Держгірпромнагляду України самому забороняти, зупиняти, припиняти, обмежувати експлуатацію підприємств, окремих виробництв, цехів, дільниць, робочих місць, будівель, споруд, приміщень, випуск та експлуатацію машин, механізмів, устаткування, транспортних та інших засобів праці, виконання певних робіт, застосування нових небезпечних речовин, реалізацію продукції, а також скасовувати або припиняти дію виданих ними дозволів і ліцензій до усунення порушень, які створюють загрозу життю працюючих.

Системний аналіз положень Закону України “Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо усунення обмежень у провадженні господарської

діяльності” № 353-VII від 20 червня 2013 р. дозволяє зробити висновок про *підміну судом органів державного нагляду (контролю)* і можливість уникнення від відповідальності за порушення порядку вжиття заходів реагування.

Використані джерела:

1. Закон України “Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо усунення обмежень у провадженні господарської діяльності” від 20 червня 2013 року № 353-VII // Офіційний вісник України. - 2013. - № 49. - Ст. 1748.
2. Інформація щодо звернення органів державного нагляду із позовними заявами до Хмельницького окружного адміністративного суду про застосування заходів реагування у сфері державного нагляду [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://adm.km.court.gov.ua>.

Чудик-Білоусова Надія Іванівна,
доцент кафедри трудового, земельного та господарського права
Хмельницького університету управління та права,
кандидат юридичних наук, доцент

**СОЦІАЛЬНЕ ОБСЛУГОВУВАННЯ
ЯК СКЛADOVA СОЦІАЛЬНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ОСОБИ**

Першим кроком у створенні нових механізмів державної та суспільної підтримки людей, що страждають через складні обставини та потребують соціальної підтримки став Закон України «Про соціальні послуги» на виконання якого урядом прийнято низку постанов, що дозволило не лише розширити коло учасників ринку соціальних послуг, але й створити передумови для поліпшення якості послуг, адже положення закону базуються на міжнародному досвіді діяльності соціальних служб та розширюють можливості забезпечення ефективної державної та суспільної підтримки населення шляхом розвитком інфраструктури соціальних послуг, удосконалення механізмів і моделей соціальних послуг, розширення кола учасників ринку соціальних послуг, створення передумов для поліпшення їхньої якості. Однак, розробці законопроекту не передувала належна концептуальна підготовка, не було визначено цілі та механізми реформування існуючої системи соціального обслуговування населення, що ускладнило процес його реалізації.

Соціальне обслуговування як вид соціального забезпечення втілюється через систему соціальних заходів, яка передбачає сприяння, підтримку і послуги, що надаються соціальними службам окремим особам чи групам населення для подолання або пом'якшення життєвих труднощів, підтримання їх соціального статусу та повноцінної життєдіяльності [1]. Законодавство визначає його через «систему соціальних заходів, яка передбачає сприяння, підтримку і послуги, що надають соціальні служби окремим особам чи групам населення для подолання або пом'якшення життєвих труднощів, підтримки їх соціального статусу та повноцінної життєдіяльності». Хоча обслуговування — це діяльність служб із надання безплатно чи на пільгових умовах соціальних послуг особам, які перебувають у складних життєвих обставинах та потребують сторонньої допомоги з метою подолання або пом'якшення обставин, які порушують життєдіяльність особи. Його складовими є соціальні послуги у формі матеріальної допомоги та соціальне обслуговування [2, с. 52]. С. М. Синчук та В. Я. Бурак під «соціальним обслуговуванням» розуміють діяльність, що має комплексний характер і включає різні види соціальних послуг, спрямованих на задоволення особливих потреб громадян, зумовлених хворобою, інвалідністю, старістю та іншими соціальними ризиками. Воно являє собою діяльність державних, або уповноважених державою органів щодо надання соціально-побутових, соціально медичних, психолого-педагогічних, соціально-правових послуг і матеріальної допомоги, проведення соціальної адаптації і

реабілітації громадян, які перебувають у важкій життєвій ситуації. [3, с. 233]. Протилежна позиція визначається у Законі, де формами надання послуг визначені соціальне обслуговування та матеріальна підтримка (полягає у наданні особі, яка перебуває у важкій життєвій ситуації, матеріальних благ: речей, одягу, засобів пересування та ін.). Тому виділяють певні види соціальних послуг (соціальне обслуговування громадян похилого віку та одиноких непрацездатних громадян на дому, соціальне обслуговування дітей, соціальна реабілітація та адаптація інвалідів, санаторно-курортне лікування, забезпечення протезно-ортопедичними виробами та засобами пересування) [3, с. 234]. Хоча Б. І. Сташків вважає, що надання побутових і пов'язаних з ними послуг інвалідам та іншим непрацездатним громадянам є соціальними послугами, а діяльність з їх надання — соціальне обслуговування. Соціальне обслуговування — це діяльність соціальних служб із надання безплатно чи на пільгових умовах соціальних послуг особам, які перебувають у складних життєвих обставинах та потребують сторонньої допомоги з метою подолання або пом'якшення обставин, які порушують життєдіяльність особи [4, с. 57]. З цього приводу теж немає єдності. Так, С. М. Синчук, у визначенні поняття «соціального обслуговування» згадує ризик як підставу її настання, зокрема «тяжку життєву ситуацію» [3, с. 75], тобто «обставину, що об'єктивно порушує нормальну життєдіяльність особи, наслідки якої неможливо подолати самотійно» [5, с. 73]. Тому погоджуємося, що потрібен перелік складних життєвих обставин [2, с. 18]. Хоча деякі вчені підтримують законодавця [6, с. 34; 7 с. 12].

Отже, до сфери права соціального забезпечення входять соціальні послуги, які мають соціальний характер та з 2003 року замінили поняття «соціальне обслуговування». Структурно вони є неоднорідними і складаються з корисних дій, користування речами і благами індивідуального характеру чи призначених для сумісного задоволення матеріальних, духовних, культурних потреб та інтересів. Водночас їх можна розглядати як відокремлену систему соціального обслуговування в рамках соціального забезпечення, адже послуга є корисною дією, яка виникає у результаті діяльності. Корисні дії доповнюють матеріальне забезпечення фізичних осіб, так як спрямовані на «задоволення різнобічними послугами особливих потреб непрацездатних і вразливих членів суспільства з метою відновлення та підвищення їхньої працездатності, збереження і розвитку ними соціально-суспільних, трудових, побутових та інших відносин і зв'язків з суспільством» [8, с. 166].

З 2012 року засобом регулювання діяльності у сфері надання соціальних послуг шляхом залучення на договірній основі суб'єктів господарювання для задоволення потреб у соціальних послугах, визначених місцевими органами виконавчої влади та органами місцевого самоврядування стало соціальне замовлення [9]. Тому надалі доцільно розширювати коло одержувачів соціальних послуг за рахунок укладення договорів на користь фізичних осіб, які їх потребують з уповноваженими органами чи службами.

Використані джерела:

1. Про соціальні послуги : Закон України від 19.06.2003 р. № 966–IV [Текст] // Відомості Верховної Ради України. — 2003. — № 45 — Ст. 358.
2. Сташків, Б. І. Теорія права соціального забезпечення [Текст] : навч. посіб. / Б. І. Сташків. — К. : Знання, 2005. — 405 с. — (Вища освіта XXI століття)
3. Синчук, С. М. Право соціального забезпечення України [Текст] : навч. посіб. / С. М. Синчук, В. Я. Бурак ; за ред. С. М. Синчук. — К. : Т-во Знання, КОО, 2003. — 306 с.
4. Сташків, Б. І. Право соціального обслуговування [Текст] : навч. посіб. / Б. І. Сташків. — К. : Знання, 2007. — 567 с.
5. Право соціального забезпечення України [Текст] : навч. посіб. / за ред. П. Д. Пилипенка. — К. : Істина, 2007. — 224 с.
6. Болотіна, Н. Б. Право соціального захисту України [Текст] : навч. посіб. / Н. Б. Болотіна. — К. : Знання, 2005. — 615 с.
7. Ярошенко, І. С. Право соціального забезпечення [Текст] : навч. посіб. / І. С. Ярошенко. — К. : КНЕУ, 2005. — 232 с.

8. *Иванова, Р. И. Правоотношения по социальному обеспечению в СРСР [Текст] / Р. И. Иванова. — М. : Юридическая литература, 1989. — 174 с.*
9. *Про внесення змін до деяких законів України щодо надання соціальних послуг : Закон України від 15.03.2012 р. [Текст] // Відомості Верховної Ради України. — 2013. — № 3. — Ст. 22.*

Швець Дмитро Юрійович,

*аспірант кафедри трудового, аграрного та екологічного права юридичного факультету
Львівського національного університету імені Івана Франка*

КЛАСИФІКАЦІЯ ОРГАНІЗАЦІЙНО-ПРАВОВИХ ФОРМ СПРИЯННЯ ЗАЙНЯТОСТІ НАСЕЛЕННЯ

1 січня 2013 року набув чинності Закон України «Про зайнятість населення» від 05 липня 2012 року № 5067-VI. Серед закріплених у Законі механізмів державного регулювання зайнятості населення потрібно виділити заходи сприяння зайнятості, основними завданнями яких є забезпечення відповідності рівня професійної кваліфікації працездатних осіб потребам ринку праці, створення умов для активного пошуку роботи безробітними та підвищення конкурентоспроможності осіб на ринку праці.

Сукупність встановлених державою засобів організаційного та правового характеру, які спрямовані на допомогу громадянам отримати можливість реалізувати право на працю в межах законодавчо встановлених форм зайнятості, задовольнити їхні особисті та суспільні потреби з метою одержання доходу у грошовій або іншій формі, становить собою організаційно-правові форми сприяння зайнятості населення.

Аналіз організаційно-правових форм сприяння зайнятості населення дозволяє виділити спільні ознаки, що дає підстави для їх класифікації. Виділені внаслідок класифікації ознаки є тими критеріями, за якими здійснюється така класифікація.

Одним із критеріїв класифікації організаційно-правових форм сприяння зайнятості населення може бути їх поділ за *об'єктами реалізації сприяння зайнятості*. Тут можна виділити традиційні (основні) та особливі (нетипові) форми. Традиційні організаційно-правові форми сприяння зайнятості населення охоплюють засоби сприяння зайнятості, які стосуються широкого кола об'єктів реалізації. До традиційних форм можна віднести реалізацію державних цільових програм сприяння зайнятості населення, професійну орієнтацію та професійне навчання, стимулювання діяльності роботодавців, створення умов для самозайнятості населення та підтримки підприємницької ініціативи, організації громадських та інших робіт тимчасового характеру. Крім традиційних організаційно-правових форм сприяння зайнятості можна виділити також і особливі організаційно-правові форми, які стосуються обмеженого кола осіб та сформовані з врахуванням світових тенденцій та актуальних особливостей, які притаманні сучасному ринку праці. До особливих організаційно-правових форм сприяння зайнятості можна віднести: 1) сприяння працевлаштування молодих працівників; 2) сприяння зайнятості інвалідів; 3) стимулювання працевлаштування недостатньо конкурентоспроможних на ринку праці громадян, до яких, зокрема, належать: один з батьків або особа, яка їх замінює і має на утриманні дітей віком до шести років, виховує без одного з подружжя дитину віком до 14 років або дитину-інваліда; особи, звільнені після відбуття покарання або примусового лікування; молодь, яка закінчила або припинила навчання у загальноосвітніх, професійно-технічних і вищих навчальних закладах, звільнилася із строкової військової або альтернативної служби (протягом шести місяців після закінчення або припинення навчання чи служби) і яка вперше приймається на роботу; особи, яким до настання права на пенсію за віком залишилося 10 і менше років тощо [1].

Поряд з розмежуванням організаційно-правових форм сприяння зайнятості на традиційні та особливі, аналіз конкретних заходів та механізмів сприяння зайнятості

дозволяє виділити ряд інших важливих класифікацій, які, в свою чергу, дозволять сформувати цілісне уявлення про внутрішню структуру організаційно-правових форм сприяння зайнятості.

За стадією формування робочої сили організаційно-правові форми сприяння зайнятості поділяються на такі, що застосовуються на стадії підготовки робочої сили та такі, що застосовуються на стадії її розподілу. До першої групи можна віднести професійну орієнтацію та професійне навчання, надання особам віком старше 45 років, страховий стаж яких становить не менше 15 років, ваучера для підтримання їх конкурентоспроможності шляхом перепідготовки, спеціалізації, підвищення кваліфікації за професіями та спеціальностями для пріоритетних видів економічної діяльності. Другу групу становлять організаційно-правові форми, які безпосередньо сприяють пошуку роботи та наступному працевлаштуванню особи, зокрема створення нових робочих місць суб'єктами малого підприємництва, організації оплачуваних громадських робіт, сприяння працевлаштування молоді тощо.

За віковим критерієм організаційно-правові форми сприяння зайнятості поділяються на такі, що сприяють зайнятості неповнолітніх осіб, яким виповнилося 15 років та осіб працездатного віку. В свою чергу, організаційно-правові форми сприяння зайнятості осіб працездатного віку поділяються на ті, що сприяють зайнятості молодих працівників; осіб віком старше 45 років, страховий стаж яких становить не менше 15 років; осіб, яким до настання права на пенсію за віком залишилося 10 і менше років.

Залежно від джерел фінансування організаційно-правові форми сприяння зайнятості поділяються на зовнішні та внутрішні. Організаційно-правові форми, які використовують зовнішні джерела фінансування формуються за рахунок міжнародних економічних інституцій (міждержавних, державних і недержавних), кредитів; позик міжнародних фінансових організацій тощо. Фінансування внутрішніх організаційно-правових форм здійснюються за рахунок бюджетних та позабюджетних коштів, зокрема в частині забезпечення молоді, яка здобула професійно-технічну або вищу освіту, першим робочим місцем за отриманою професією (спеціальністю), підтримки молодих працівників, залучених до роботи у сільській місцевості тощо [2].

Організаційно-правові форми сприяння зайнятості *залежно від виду власності суб'єктів* поділяються на такі, що реалізуються органами, які знаходяться в державній, комунальній або приватній власності.

Залежно від кількості організаційно-правових форм, які реалізуються одним суб'єктом поділяються на такі, що можуть здійснюватися широким колом суб'єктів, а бо навпаки – реалізуються єдиним органом, який наділений спеціальними функціями.

За періодичністю виконання суб'єктами функцій по сприянню зайнятості поділяють на організаційно-правові форми сприяння зайнятості, які реалізуються суб'єкти на постійній основі, тобто являються основною сферою їх діяльності (послуги з посередництва у працевлаштуванні, професійне навчання) та такі, що відносяться до другорядних завдань суб'єкта (організація громадських, професійна орієнтація осіб) та виконуються ним на тимчасовій або періодичній основі.

Зазначені критерії класифікації дозволяють провести ґрунтовне дослідження кожної із організаційно-правових форм сприяння зайнятості та вказують на широкі можливості їх практичної реалізації. Серед наведених видів потрібно виділити саме поділ на традиційні та особливі організаційно-правові форми сприяння зайнятості, як такий, що дозволить найбільш ефективно провести наступне дослідження форм сприяння зайнятості населення, виділити їхні функції та завдання.

Використані джерела:

1. *Стаття 14 Закону України «Про зайнятість населення»: Відомості Верховної Ради (ВВР), 2013, № 24, ст. 243.*

2. *Постанова Кабінету Міністрів України від 15 жовтня 2012 р. № 1008 «Про затвердження Програми сприяння зайнятості населення та стимулювання створення нових робочих місць на період до 2017 року» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua>.*

Ширякова Юлія Николаевна,
*студентка 3 курса юридического факультета
Гродненского государственного университета имени Янки Купалы*

О ПРАВОВОМ РЕГУЛИРОВАНИИ ОТНОШЕНИЙ, СВЯЗАННЫХ С УСТАНОВЛЕНИЕМ ПРЕДВАРИТЕЛЬНОГО ИСПЫТАНИЯ РАБОТНИКАМ В РЕСПУБЛИКЕ БЕЛАРУСЬ

Правоприменительная практика в Беларуси свидетельствует о многочисленных нарушениях, допускаемых работодателями в области трудовых прав граждан при установлении предварительного испытания. Актуальность избранной темы обусловлена необходимостью выработки теоретических положений и предложений, направленных на совершенствование норм трудового права, связанных с установлением предварительного испытания.

Трудовым законодательством регламентирована возможность установления предварительного испытания, которое призвано помочь работодателю определить насколько новый сотрудник отвечает предъявляемым требованиям, а работнику – оценить соответствие предлагаемой работы своим интересам. Установление предварительного испытания является правом, как для нанимателя, так и для работника. Поэтому в качестве основной цели установления предварительного испытания было бы целесообразно указать в статье Трудового кодекса Республики Беларусь (далее – ТК) не только проверку соответствия работника поручаемой работе, но и соответствие работы требованиям работника. В ТК указано, что предварительное испытание устанавливается по соглашению сторон. Установление предварительного испытания без согласия работника не имеет юридической силы.

Предварительное испытание устанавливается при заключении трудового договора. В дальнейшем в процессе работы установление испытания недопустимо. Условие о предварительном испытании включается в трудовой договор. Если условие о предварительном испытании отсутствует в письменном трудовом договоре, но в приказе о трудоустройстве указано, что работник принят с испытательным сроком, считается, что работник принят на работу без предварительного испытания. Это означает, что при заключении трудового договора не было соглашения об установлении предварительного испытания. Первичным документом является трудовой договор, приказ же должен полностью ему соответствовать [1, с. 3–4].

Предварительное испытание целесообразно устанавливать для каждого работника, за исключением тех, кому испытание не устанавливается, в соответствии с законодательством. На практике встречаются случаи, когда наниматели «для подстраховки» назначают испытательный срок всем без исключения работникам. В то же время ст. 28 ТК запрещено установление испытания отдельным категориям работников. Так, предварительное испытание при заключении трудового договора не устанавливается для: работников, не достигших 18 лет; молодых рабочих по окончании профессионально-технических учебных заведений; молодых специалистов по окончании высших и средних специальных учебных заведений; инвалидов; временных и сезонных работников; при переводе на работу в другую местность либо к другому нанимателю; при приёме на работу по конкурсу, по результатам выборов; в других случаях, предусмотренных законодательством [2].

Трудовым законодательством Республики Беларусь не предусмотрено никаких ограничений в области установления испытательного срока беременным женщинам.

При этом следует отметить, что при увольнении на основании ст. 29 ТК не соблюдаются гарантии, установленные для отдельных категорий работников, в том числе, и для беременных женщин - гарантии, предусмотренные ст. 268 ТК, в которой указано, что запрещается отказывать беременным женщинам в заключении трудового договора и снижать им заработную плату по мотивам, связанным с беременностью или наличием детей в возрасте до трёх лет. О таком увольнении не уведомляется профсоюз, и увольнение производится без выплаты выходного пособия. При неудовлетворительном результате предварительного испытания беременная работница может быть уволена на основании статьи 29 ТК в связи с расторжением трудового договора с предварительным испытанием [3, с. 174–175].

В ст. 26 Кодекса законов о труде Украины закреплена следующая правовая норма «Испытание не устанавливается при приёме на работу лиц, не достигших восемнадцати лет; молодых рабочих после окончания профессиональных учебно-воспитательных заведений; молодых специалистов после окончания высших учебных заведений, лиц, уволенных в запас с военной или альтернативной (невоенной) службы; инвалидов, направленных на работу в соответствии с рекомендациями медико-социальной экспертизы. Испытание не устанавливается также при приёме на работу в другую местность и при переводе на работу на другое предприятие, в учреждение, организацию, а также в других случаях, если это предусмотрено законодательством» [4]. Считаю необходимым сделать акцент на том, что трудовое законодательство Украины, как и законодательство Республики Беларусь, не содержит запрет на установление испытания беременным женщинам.

Я считаю, что целесообразно имплементировать опыт ряда зарубежных стран в сфере правового регулирования исследуемых отношений в трудовое законодательство Беларуси. В таких странах, как: Россия, Узбекистан и ряде других, закрепляются трудовом законодательстве нормы о запрете на установление предварительного испытания беременным женщинам, для того, чтобы исключить возможность увольнения беременной женщины, как не выдержавшей испытание по мотивам беременности. Считаю, что всегда и без исключений должны соблюдаться, правовые нормы о льготах и гарантиях для данной категории лиц. Охрана здоровья женщин, материнства, детства должна иметь надлежащую правовую основу для обеспечения гарантий её реализации.

Использованные источники:

1. Гицевич, Н. Испытательный срок: как избежать проблем / Н. Гицевич // Кадровик. Управление персоналом. – 2005. – № 7. – С. 3-7.
2. Трудовой кодекс Республики Беларусь № 296-3: принят Палатой представителей 08.06.1999 г.: одобр. Советом Респ. 30.06.1999 г.: текст Кодекса по состоянию на 30.12.2010 г. // Консультант Плюс: Беларусь. Технология 3000 [Электронный ресурс] / ООО «ЮрСпектр», Нац. центр правовой информ. Респ. Беларусь. – Минск, 2013.
3. Комментарий к Трудовому кодексу Республики Беларусь / Василевич Г. А., Кеник К. И., Филипчик Р. И. [и др.]. – 2-е изд., перераб. и доп. – Минск: Дикта, 2011. – 1200 с.
4. Кодекс законов о труде Украины от 10 декабря 1971 года №322-VIII: в ред. Закона Украины от 02.07.2013 // Ведомости Верховной Рады (ВВР).- 1971.- №50.- Ст. 375.

ЗМІСТ

КОНСТИТУЦІЙНЕ ПРАВО. АДМІНІСТРАТИВНЕ ПРАВО. ФІНАНСОВЕ ПРАВО. ІНФОРМАЦІЙНЕ ПРАВО.

Бакун А. С. Право на сотрудничество с государством как конституционно-публичное правомочие религиозных организаций	4
Банчук-Петросова О. В. Реформування кадрової політики сектору безпеки та оборони України – вимога сьогодення	5
Белых М. Л. К вопросу о применении международных источников органами региональной уставной юстиции в Российской Федерации	7
Беляєва М. В., Маковицька І. С. Громадянське суспільство в механізмі реалізації політичної функції Української держави	9
Білокурська О. В. Конституційні обов'язки людини і громадянина в структурі Конституції України	11
Буйкевич О. С. Угрозы транспортной безопасности и меры по их предотвращению	13
Буштец Н. В. Проблемы взаимодействия судей, государственного обвинения и специальных служб в Российской Федерации	15
Василик Ю. Б. Особливості правового регулювання адміністративної відповідальності за порушення правил міжнародних пасажирських перевезень перевізником	16
Васюк А. В. Правовое регулирование патентной системы налогообложения в Приморском крае Российской Федерации	18
Вітвицький С. С. Громадський контроль у сучасних умовах державотворення	20
Галус О. О. Імперативність як сутнісна ознака форм безпосереднього народовладдя	22
Гаман Т. В. Окремі аспекти медіа-впливу на формування суспільної думки та рівня довіри населення до засобів масової інформації	24
Дарий Н. Н. Проблема применения административной ответственности в сфере безопасности дорожного движения	26
Денисова А. Ю. Актуальные изменения правовых основ таможенно-тарифного регулирования после вступления России в ВТО	27
Дураев Т. А. Право на свободу передвижения, выбор места пребывания и жительства: историко-правовой аспект	28
Задоя І. І. Відставка державних службовців – одна з підстав припинення державної служби	31
Заярний О. А. Деякі особливості адміністративних правопорушень у сфері інформаційного забезпечення формування та використання публічних коштів	33
Іваницький А. М. Сучасний погляд на поняття грошей	35
Іваницький С. О. Система адвокатури України	36
Івановська А. М. До питання про місце виконавчої влади в системі розподілу влади	37
Караваева Е. М. Права детей-сирот и детей, оставшихся без попечения родителей, в жилищной сфере	39

Когут О. В. Напрями вдосконалення законодавства про адміністративну відповідальність за незаконний обіг наркотичних засобів	41
Комарницька І. І. Класифікація заходів профілактики адміністративних правопорушень у сфері власності та їхні ознаки	43
Костенко Ю. О. Щодо “спеціалізації” при визначенні суб’єктів податкового контролю	45
Костюченко О. Є. Спеціалізація судів як засіб забезпечення фінансової безпеки в Україні	47
Ласточкина К. А. Участие профсоюзов в создании источников права в Республике Беларусь	48
Левко Л. Г. Задачи налогового администрирования в Республике Беларусь	54
Личенко І. О. Проблеми правового регулювання адміністративної відповідальності за порушення у сфері власності	56
Марчук О. Л. Перспективи конституційних змін стосовно статусу Вищої ради юстиції	58
Мехед Л. О. Щодо проблеми вдосконалення законодавства в сфері утримання та вихову домашніх тварин у населених пунктах	59
Можаева Л. Е. К вопросу о концепции налогового обязательства в законодательстве Украины	61
Монастирська Ж. В. Удосконалення нормативно-правового забезпечення діяльності юридичних підрозділів органів місцевого самоврядування	63
Моткова О. Д. До питання участі Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини в адміністративному, цивільному та кримінальному процесах	64
Муза О. В. Надання адміністративних послуг як вид адміністративно-процесуальних правовідносин в Україні	66
Немкевич И. В. Конституционные гарантии оппонирования правящему большинству	68
Оганова М. Е. Административные таможенные правонарушения: сравнительная характеристика кодексов об административных правонарушениях стран-членов Таможенного союза	70
Парменов С. А. Доказательства и доказывание по делам об административных правонарушениях в строительстве	71
Парфенчик А. А. О некоторых мерах по совершенствованию государственной системы правовой информации	73
Пашкевич Е. А. К вопросу о реализации конституционного права на обращение в Республике Беларусь	75
Пирлик В. М. Шляхи удосконалення Закону України “Про Всеукраїнський референдум”	76
Підвальна М. З. Участь в адміністративній справі органів та осіб, яким законом надано право захищати права, свободи та інтереси інших осіб, у контексті реалізації принципу верховенства права	78
Поляшук Н. А. Роль правового мониторинга в совершенствовании законодательства	80
Пунда А. В. До питання законодавчого регулювання взаємодії з громадськістю в органах державної влади	82

Пунда О. О. Організаційно-правові аспекти використання систем інтелектуального відеоспостереження моніторинговим центром Міністерства доходів і зборів України	84
Рижук І. В. Генезис конституційно-правової відповідальності парламентаріїв	86
Розвадовський О. Б. Співвідношення правових категорій “охорона” і “захист” інформації з обмеженим доступом	88
Рудинская Т. В. К вопросу о расширении прав собственников жилых помещений	91
Сидорчук И. П. Организационные и правовые основы мониторинга законодательства	92
Сінькевич О. В. Система науки конституційного права: теоретичний аспект	94
Сіцінська М. В. Громадський контроль як основна складова політики національної безпеки	96
Сторожук І. П. Ціленаправленість як принцип місцевого управління	98
Сухарев К. А. Правовые основы участия адвоката в административном процессе	100
Тимофейчик Т. Н. Понятие и содержание права на занятие физической культурой и спортом	101
Товкун Л. В. Відповідальність за порушення податкового законодавства як принцип податкової системи України	103
Токар А. М. Теоретичні аспекти класифікації форм управління	105
Торманов А. В. К вопросу о понятии органа исполнительной власти	107
Трошкина Т. Н. Обязательные платежи, взимаемые в процессе внешнеторгового регулирования, как финансово-правовые инструменты	109
Тудейко Е. В. Общественная экспертиза проектов правовых актов	110
Урбанович Э. В. Избирательная система Республики Беларусь и Украины: сравнительно-правовой анализ	112
Хуткий О. В. Правові аспекти вдосконалення фінансового контролю щодо формування коштів бюджетів	114
Чвалюк А. М. Щодо необхідності обов’язкового залучення понять під час проведення виїзних податкових перевірок	116
Череватий В. В. До проблем визначення поняття “конституційний лад України” ..	118
Чувашева К. А. Развитие конституционализма в Великобритании	121
Шабуневич С. Н. К проблеме исследования института юридической ответственности государства за нарушение конституционных прав и свобод личности	122
Шамрай В. О., Демський Е. Ф., Шамрай О. В. Проведення у справах про застосування економічних, фінансових, штрафних санкцій як складова адміністративного процесу	125
Шоповал Х. О. Стан наукової розробки проблеми протидії правопорушенням у сфері власності	128
Шевчук О. В. Правова природа та ознаки Регламенту Верховної Ради України як нормативно-правового акта	130
Шелковая Н. Ю. Конституционное право граждан на судебную защиту	133
Штрахова М. В. Налоговая амнистия в системе мер по противодействию правонарушениям в налоговой сфере в Республике Беларусь	135

Щербанюк О. В. Народний суверенітет як основа владоспроможності демократичної держави	137
Юдіцький О. Л. Проблеми правового регулювання договору про закупівлю товарів, робіт та послуг за державні кошти	139

ТРУДОВЕ ПРАВО. ПРАВО СОЦІАЛЬНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ.

Андрушко А. В. Баланс інтересів у трудовому праві	142
Бук М. О. Доцільність застосування поняття “інвалід” для позначення суб’єктів права на соціальне обслуговування	143
Бурак В. Я. Представництво профспілками прав та інтересів працівників у трудових правовідносинах	145
Верлан-Кульшенко О. О. Професійне самовизначення медичного працівника як передумова компетентної правосвідомості	147
Вісьтак М. Я. Конвенції і рекомендації Міжнародної організації праці як міжнародні трудові стандарти	149
Глинская В. С. Правовой анализ отраслевого регулирования труда государственных служащих Республики Беларусь и Украины	151
Головко Е. А. Историко-правовой аспект расторжения срочного трудового договора	152
Дедкова Ю. А. К вопросу о социальной защите пожилых граждан в Республике Беларусь	154
Жигун О. О. Деякі проблеми професійної деформації суддів: психолого-правовий аспект	156
Жолнович О. І. Загальна характеристика умов праці працівників юридичних професій	158
Каптар Г. Г. Міжнародне і національне пенсійне страхування: питання взаємодії та гармонізації	161
Копайгора І. Д. Проблеми визначення термінів “заробітна плата” та “оплата праці” у трудовому праві	164
Копайгора І. І. Створення органів розв’язання трудових конфліктів в Україні	166
Костевич К. С. Свобода создания профсоюза: международные стандарты и национальная имплементация	168
Кохан В. П. Аутсорсинг і договори, що його опосередковують	169
Куракова А. П. Особенности государственной политики занятости в Республике Беларусь	171
Малюга Л. Ю. Особливості відшкодування шкоди, завданої громадянам, які постраждали внаслідок Чорнобильської катастрофи	173
Михайлова І. Ю. Спеціальна правосуб’єктність осіб похилого віку як учасників пенсійних правовідносин за віком у солідарній пенсійній системі України	174
Мовчан А. О. Щодо обмеження спільної роботи родичів на підприємстві, в установі, організації	176
Орловський О. Я. Механізм правового захисту пенсійних накопичень	178
Радьков К. М. Трудовые отношения в сфере индивидуальной предпринимательской деятельности в Республике Беларусь	180

Свекровкин Е. С. Правовая природа трудовых отношений с муниципальными и государственными гражданскими служащими	182
Сидор А. И. О некоторых вопросах обеспечения государственными пособиями семей, воспитывающих детей	184
Ситницька О. А. До питання про порядок застосування дисциплінарних стягнень	186
Снитко А. И. Некоторые вопросы осуществления общественного контроля в сфере охраны труда	188
Стасів О. В. Сутність конституційного права на оплату праці	190
Філіп Я. Г. Освітні послуги як складова соціального обслуговування дітей з обмеженими можливостями	191
Христюк Г. М. Механізм соціального замовлення у системі соціального забезпечення	193
Чайковська Н. П. Новий підхід до вжиття заходів реагування під час здійснення державного нагляду (контролю) у сфері промислової безпеки та охорони праці	195
Чудик-Білоусова Н. І. Соціальне обслуговування як складова соціального забезпечення особи	197
Швец Д. Ю. Класифікація організаційно-правових форм сприяння зайнятості населення	199
Ширякова Ю. Н. О правовом регулировании отношений, связанных с установлением предварительного испытания работникам в Республике Беларусь ..	201

НАУКОВЕ ВИДАННЯ

АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ЮРИДИЧНОЇ НАУКИ

збірник тез

Міжнародної науково-практичної конференції

“Дванадцяті осінні юридичні читання”

(м. Хмельницький, 8–9 листопада 2013 року):

у 4-х частинах

ЧАСТИНА ТРЕТЯ:

Конституційне право

Адміністративне право

Фінансове право

Інформаційне право

Трудове право

Право соціального забезпечення

Відповідальний редактор – *Місінкевич Л. Л.*

Верстка – *Новерсальок А. А.*

Дизайн обкладинки – *Стрихар А. М.*

Підписано до друку 6.11.2013 р. Формат 60x84 ¹/₁₆
Ум. друк. арк. 12,1. Наклад 130 прим. Зам. № 239.

Віддруковано у Хмельницькому університеті управління та права.

29013, м. Хмельницький, вул. Театральна, буд. 8

Тел.: (0382) 71-75-91

www.univer.km.ua

Свідоцтво Державного комітету інформаційної політики, телебачення
та радіомовлення України про внесення суб'єкта видавничої справи
до Державного реєстру видавців, виготівників і розповсюджувачів
видавничої продукції

Серія ДК № 2105 від 21.02.2005 р.